નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

પટિસમ્ભિદામગ્ગપાળિ

૧. મહાવગ્ગો

માતિકા

૧. સોતાવધાને પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં.

૨. સુત્વાન સંવરે પઞ્ઞા સીલમયે ઞાણં.

૩. સંવરિત્વા સમાદહને પઞ્ઞા સમાધિભાવનામયે ઞાણં.

૪. પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

૫. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં ધમ્માનં સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં.

૬. પચ્ચુપ્પન્નાનં ધમ્માનં વિપરિણામાનુપસ્સને પઞ્ઞા ઉદયબ્બયાનુપસ્સને ઞાણં.

૭. આરમ્મણં પટિસઙ્ખા ભઙ્ગાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિપસ્સને ઞાણં.

૮. ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં.

૯. મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં.

૧૦. બહિદ્ધા વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા ગોત્રભુઞાણં.

૧૧. દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં.

૧૨. પયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિ પઞ્ઞા ફલે ઞાણં .

૧૩. છિન્નવટુમાનુપસ્સને [છિન્નમનુપસ્સને (સ્યા॰), છિન્નવટ્ટમનુપસ્સને (સી॰ અટ્ઠ॰)] પઞ્ઞા વિમુત્તિઞાણં.

૧૪. તદા સમુદાગતે [સમુપાગતે (સ્યા॰)] ધમ્મે પસ્સને પઞ્ઞા પચ્ચવેક્ખણે ઞાણં.

૧૫. અજ્ઝત્તવવત્થાને પઞ્ઞા વત્થુનાનત્તે ઞાણં.

૧૬. બહિદ્ધાવવત્થાને પઞ્ઞા ગોચરનાનત્તે ઞાણં.

૧૭. ચરિયાવવત્થાને પઞ્ઞા ચરિયાનાનત્તે ઞાણં.

૧૮. ચતુધમ્મવવત્થાને પઞ્ઞા ભૂમિનાનત્તે ઞાણં.

૧૯. નવધમ્મવવત્થાને પઞ્ઞા ધમ્મનાનત્તે ઞાણં.

૨૦. અભિઞ્ઞાપઞ્ઞા ઞાતટ્ઠે ઞાણં.

૨૧. પરિઞ્ઞાપઞ્ઞા તીરણટ્ઠે ઞાણં.

૨૨. પહાને પઞ્ઞા પરિચ્ચાગટ્ઠે ઞાણં.

૨૩. ભાવનાપઞ્ઞા એકરસટ્ઠે ઞાણં.

૨૪. સચ્છિકિરિયાપઞ્ઞા ફસ્સનટ્ઠે [ફુસનટ્ઠે (ક॰)] ઞાણં.

૨૫. અત્થનાનત્તે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

૨૬. ધમ્મનાનત્તે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

૨૭. નિરુત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

૨૮. પટિભાનનાનત્તે પઞ્ઞા [પટિભાણનાનત્તે (સ્યા॰)] પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

૨૯. વિહારનાનત્તે પઞ્ઞા વિહારટ્ઠે ઞાણં.

૩૦. સમાપત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા સમાપત્તટ્ઠે ઞાણં.

૩૧. વિહારસમાપત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા વિહારસમાપત્તટ્ઠે ઞાણં.

૩૨. અવિક્ખેપપરિસુદ્ધત્તા આસવસમુચ્છેદે પઞ્ઞા આનન્તરિકસમાધિમ્હિ ઞાણં.

૩૩. દસ્સનાધિપતેય્યં સન્તો ચ વિહારાધિગમો પણીતાધિમુત્તતા પઞ્ઞા અરણવિહારે ઞાણં.

૩૪. દ્વીહિ બલેહિ સમન્નાગતત્તા તયો ચ સઙ્ખારાનં પટિપ્પસ્સદ્ધિયા સોળસહિ ઞાણચરિયાહિ નવહિ સમાધિચરિયાહિ વસિભાવતા પઞ્ઞા નિરોધસમાપત્તિયા ઞાણં.

૩૫. સમ્પજાનસ્સ પવત્તપરિયાદાને પઞ્ઞા પરિનિબ્બાને ઞાણં.

૩૬. સબ્બધમ્માનં સમ્મા સમુચ્છેદે નિરોધે ચ અનુપટ્ઠાનતા પઞ્ઞા સમસીસટ્ઠે ઞાણં.

૩૭. પુથુનાનત્તતેજપરિયાદાને પઞ્ઞા સલ્લેખટ્ઠે ઞાણં.

૩૮. અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં.

૩૯. નાનાધમ્મપ્પકાસનતા પઞ્ઞા અત્થસન્દસ્સને ઞાણં.

૪૦. સબ્બધમ્માનં એકસઙ્ગહતાનાનત્તેકત્તપટિવેધે પઞ્ઞા દસ્સનવિસુદ્ધિઞાણં.

૪૧. વિદિતત્તા પઞ્ઞા ખન્તિઞાણં.

૪૨. ફુટ્ઠત્તા પઞ્ઞા પરિયોગાહણે [પરિયોગાહને (સ્યા॰)] ઞાણં.

૪૩. સમોદહને પઞ્ઞા પદેસવિહારે ઞાણં.

૪૪. અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં.

૪૫. નાનત્તે પઞ્ઞા ચેતોવિવટ્ટે ઞાણં.

૪૬. અધિટ્ઠાને પઞ્ઞા ચિત્તવિવટ્ટે ઞાણં.

૪૭. સુઞ્ઞતે પઞ્ઞા ઞાણવિવટ્ટે ઞાણં.

૪૮. વોસગ્ગે [વોસ્સગ્ગે (બહૂસુ)] પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં.

૪૯. તથટ્ઠે પઞ્ઞા સચ્ચવિવટ્ટે ઞાણં.

૫૦. કાયમ્પિ ચિત્તમ્પિ એકવવત્થાનતા સુખસઞ્ઞઞ્ચ લહુસઞ્ઞઞ્ચ અધિટ્ઠાનવસેન ઇજ્ઝનટ્ઠે પઞ્ઞા ઇદ્ધિવિધે ઞાણં.

૫૧. વિતક્કવિપ્ફારવસેન નાનત્તેકત્તસદ્દનિમિત્તાનં પરિયોગાહણે પઞ્ઞા સોતધાતુવિસુદ્ધિઞાણં.

૫૨. તિણ્ણન્નં ચિત્તાનં વિપ્ફારત્તા ઇન્દ્રિયાનં પસાદવસેન નાનત્તેકત્તવિઞ્ઞાણચરિયા પરિયોગાહણે પઞ્ઞા ચેતોપરિયઞાણં.

૫૩. પચ્ચયપ્પવત્તાનં ધમ્માનં નાનત્તેકત્તકમ્મવિપ્ફારવસેન પરિયોગાહણે પઞ્ઞા પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણં.

૫૪. ઓભાસવસેન નાનત્તેકત્તરૂપનિમિત્તાનં દસ્સનટ્ઠે પઞ્ઞા દિબ્બચક્ખુઞાણં.

૫૫. ચતુસટ્ઠિયા આકારેહિ તિણ્ણન્નં ઇન્દ્રિયાનં વસીભાવતા પઞ્ઞા આસવાનં ખયે ઞાણં.

૫૬. પરિઞ્ઞટ્ઠે પઞ્ઞા દુક્ખે ઞાણં.

૫૭. પહાનટ્ઠે પઞ્ઞા સમુદયે ઞાણં.

૫૮. સચ્છિકિરિયટ્ઠે પઞ્ઞા નિરોધે ઞાણં.

૫૯. ભાવનટ્ઠે પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં.

૬૦. દુક્ખે ઞાણં.

૬૧. દુક્ખસમુદયે ઞાણં.

૬૨. દુક્ખનિરોધે ઞાણં.

૬૩. દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં.

૬૪. અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

૬૫. ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

૬૬. નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

૬૭. પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

૬૮. ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તે ઞાણં.

૬૯. સત્તાનં આસયાનુસયે ઞાણં.

૭૦. યમકપાટિહીરે ઞાણં.

૭૧. મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં.

૭૨. સબ્બઞ્ઞુતઞાણં.

૭૩. અનાવરણઞાણં .

ઇમાનિ તેસત્તતિ ઞાણાનિ. ઇમેસં તેસત્તતિયા ઞાણાનં સત્તસટ્ઠિ ઞાણાનિ સાવકસાધારણાનિ; છ ઞાણાનિ અસાધારણાનિ સાવકેહિ.

માતિકા નિટ્ઠિતા.

૧. ઞાણકથા

૧. સુતમયઞાણનિદ્દેસો

૧. કથં સોતાવધાને પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં?

“ઇમે ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇમે ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇમે ધમ્મા પહાતબ્બા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇમે ધમ્મા ભાવેતબ્બા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇમે ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇમે ધમ્મા હાનભાગિયા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇમે ધમ્મા ઠિતિભાગિયા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇમે ધમ્મા વિસેસભાગિયા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇમે ધમ્મા નિબ્બેધભાગિયા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“સબ્બે સઙ્ખારા દુક્ખા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“સબ્બે ધમ્મા અનત્તા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇદં દુક્ખં અરિયસચ્ચ”ન્તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇદં દુક્ખસમુદયં [દુક્ખસમુદયો (સ્યા॰)] અરિયસચ્ચ”ન્તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇદં દુક્ખનિરોધં [દુક્ખનિરોધો (સ્યા॰) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] અરિયસચ્ચ”ન્તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

“ઇદં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચ”ન્તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં.

૨. કથં “ઇમે ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા”તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ञાણં?

એકો ધમ્મો અભિઞ્ઞેય્યો – સબ્બે સત્તા આહારટ્ઠિતિકા. દ્વે ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – દ્વે ધાતુયો. તયો ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – તિસ્સો ધાતુયો. ચત્તારો ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – ચત્તારિ અરિયસચ્ચાનિ. પઞ્ચ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – પઞ્ચ વિમુત્તાયતનાનિ. છ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – છ અનુત્તરિયાનિ. સત્ત ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – સત્ત નિદ્દસવત્થૂનિ. અટ્ઠ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – અટ્ઠ અભિભાયતનાનિ. નવ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – નવ અનુપુબ્બવિહારા. દસ ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા – દસ નિજ્જરવત્થૂનિ.

૩. ''સબ્બં, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞેય્યં. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં અભિઞ્ઞેય્યં? ચક્ખુ [ચક્ખું (સ્યા॰ ક॰)], ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞેય્યં; રૂપા અભિઞ્ઞેય્યા; ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં; ચક્ખુસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞેય્યો; યમ્પિદં [યમિદં (ક॰) સં॰ નિ॰ ૪.૫૨ પસ્સિતબ્બો] ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોતં અભિઞ્ઞેય્યં; સદ્દા અભિઞ્ઞેય્યા...પે॰... ઘાનં અભિઞ્ઞેય્યં; ગન્ધા અભિઞ્ઞેય્યા... જિવ્હા અભિઞ્ઞેય્યા; રસા અભિઞ્ઞેય્યા... કાયો અભિઞ્ઞેય્યો; ફોટ્ઠબ્બા અભિઞ્ઞેય્યા... મનો અભિઞ્ઞેય્યો; ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા; મનોવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં, મનોસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞેય્યો; યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ અભિઞ્ઞેય્યં.''

રૂપં અભિઞ્ઞેય્યં; વેદના અભિઞ્ઞેય્યા; સઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા; સઙ્ખારા અભિઞ્ઞેય્યા; વિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં.

ચક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં; સોતં અભિઞ્ઞેય્યં; ઘાનં અભિઞ્ઞેય્યં; જિવ્હા અભિઞ્ઞેય્યા; કાયો અભિઞ્ઞેય્યો; મનો અભિઞ્ઞેય્યો. રૂપા અભિઞ્ઞેય્યા; સદ્દા અભિઞ્ઞેય્યા; ગન્ધા અભિઞ્ઞેય્યા; રસા અભિઞ્ઞેય્યા; ફોટ્ઠબ્બા અભિઞ્ઞેય્યા; ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યા. ચક્ખુવત્ત્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં; સોતવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં; ઘાનવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં; જિવ્હાવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં; કાયવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં; મનોવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં. ચક્ખુસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞેય્યો ; સોતસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞેય્યો; ઘાનસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞેય્યો; જિવ્હાસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞેય્યો; કાયસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞેય્યો; મનોસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞેય્યો; ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના અભિઞ્ઞેય્યા; સોતસમ્ફસ્સજા વેદના અભિઞ્ઞેય્યા; ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના અભિઞ્ઞેય્યા ; જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના અભિઞ્ઞેય્યા; કાયસમ્ફસ્સજા વેદના અભિઞ્ઞેય્યા; મનોસમ્ફસ્સજા વેદના અભિઞ્ઞેય્યા. રૂપસઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા; સદ્દસઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા; ગન્ધસઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા ; રસસઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા; ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા; ધમ્મસઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા. રૂપસઞ્ચેતના અભિઞ્ઞેય્યા; સદ્દસઞ્ચેતના અભિઞ્ઞેય્યા; ગન્ધસઞ્ચેતના અભિઞ્ઞેય્યા; રસસઞ્ચેતના અભિઞ્ઞેય્યા; ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના અભિઞ્ઞેય્યા; ધમ્મસઞ્ચેતના અભિઞ્ઞેય્યા. રૂપતણ્હા અભિઞ્ઞેય્યા; સદ્દતણ્હા અભિઞ્ઞેય્યા; ગન્ધતણ્હા અભિઞ્ઞેય્યા; રસતણ્હા અભિઞ્ઞેય્યા; ફોટ્ઠબ્બતણ્હા અભિઞ્ઞેય્યા; ધમ્મતણ્હા અભિઞ્ઞેય્યા. રૂપવિતક્કો અભિઞ્ઞેય્યો; સદ્દવિતક્કો અભિઞ્ઞેય્યો; ગન્ધવિતક્કો અભિઞ્ઞેય્યો; રસવિતક્કો અભિઞ્ઞેય્યો; ફોટ્ઠબ્બવિતક્કો અભિઞ્ઞેય્યો; ધમ્મવિતક્કો અભિઞ્ઞેય્યો. રૂપવિચારો અભિઞ્ઞેય્યો; સદ્દવિચારો અભિઞ્ઞેય્યો ; ગન્ધવિચારો અભિઞ્ઞેય્યો; રસવિચારો અભિઞ્ઞેય્યો; ફોટ્ઠબ્બવિચારો અભિઞ્ઞેય્યો; ધમ્મવિચારો અભિઞ્ઞેય્યો.

૪. પથવીધાતુ અભિઞ્ઞેય્યા; આપોધાતુ અભિઞ્ઞેય્યા; તેજોધાતુ અભિઞ્ઞેય્યા; વાયોધાતુ અભિઞ્ઞેય્યા; આકાસધાતુ અભિઞ્ઞેય્યા; વિઞ્ઞાણધાતુ અભિઞ્ઞેય્યા.

પથવીકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; આપોકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; તેજોકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; વાયોકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; નીલકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; પીતકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; લોહિતકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; ઓદાતકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; આકાસકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં; વિઞ્ઞાણકસિણં અભિઞ્ઞેય્યં.

કેસા અભિઞ્ઞેય્યા; લોમા અભિઞ્ઞેય્યા; નખા અભિઞ્ઞેય્યા; દન્તા અભિઞ્ઞેય્યા; તચો અભિઞ્ઞેય્યો, મંસં અભિઞ્ઞેય્યં; ન્હારૂ [નહારૂ (સ્યા॰)] અભિઞ્ઞેય્યા; અટ્ઠી અભિઞ્ઞેય્યા; અટ્ઠિમિઞ્જા અભિઞ્ઞેય્યા [અટ્ઠિમઞ્જં અભિઞ્ઞેય્યં (સ્યા॰ ક॰)]; વક્કં અભિઞ્ઞેય્યં; હદયં અભિઞ્ઞેય્યં; યકનં અભિઞ્ઞેય્યં; કિલોમકં અભિઞ્ઞેય્યં; પિહકં અભિઞ્ઞેય્યં; પપ્ફાસં અભિઞ્ઞેય્યં; અન્તં અભિઞ્ઞેય્યં અન્તગુણં અભિઞ્ઞેય્યં; ઉદરિયં અભિઞ્ઞેય્યં; કરીસં

અભિજ્ઝેય્યં; પિત્તં અભિજ્ઝેય્યં; સેમ્હં અભિજ્ઝેય્યં; પુબ્બો અભિજ્ઝેય્યો; લોહિતં અભિજ્ઝેય્યં; સેદો અભિજ્ઝેય્યો; મેદો અભિજ્ઝેય્યો; અસ્સુ અભિજ્ઝેય્યં; વસા અભિજ્ઝેય્યા; ખેળો અભિજ્ઝેય્યો; સિઙ્ઘાણિકા અભિજ્ઝેય્યા; લસિકા અભિજ્ઝેય્યા; મુત્તં અભિજ્ઝેય્યં; મત્થલુઙ્ગં અભિજ્ઝેય્યં.

ચક્ખાયતનં અભિજ્ઝેય્યં; રૂપાયતનં અભિજ્ઝેય્યં. સોતાયતનં અભિજ્ઝેય્યં; સદ્દાયતનં અભિજ્ઝેય્યં . ઘાનાયતનં અભિજ્ઝેય્યં; ગન્ધાયતનં અભિજ્ઝેય્યં. જિવ્હાયતનં અભિજ્ઝેય્યં; રસાયતનં અભિજ્ઝેય્યં. કાયાયતનં અભિજ્ઝેય્યં; ફોટ્ઠબ્બાયતનં અભિજ્ઝેય્યં. મનાયતનં અભિજ્ઝેય્યં; ધમ્માયતનં અભિજ્ઝેય્યં.

ચક્ખુધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; રૂપધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; ચક્ખુવિઞ્ઞાણધાતુ અભિજ્ઝેય્યા. સોતધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; સદ્દધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; સોતવિઞ્ઞાણધાતુ અભિજ્ઝેય્યા. ઘાનધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; ગન્ધધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; ઘાનવિઞ્ઞાણધાતુ અભિજ્ઝેય્યા. જિવ્હાધાતુ અભિજ્ઝેય્યા ; રસધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; જિવ્હાવિઞ્ઞાણધાતુ અભિજ્ઝેય્યા. કાયધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; ફોટ્ઠબ્બધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; કાયવિઞ્ઞાણધાતુ અભિજ્ઝેય્યા. મનોધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; ધમ્મધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; મનોવિઞ્ઞાણધાતુ અભિજ્ઝેય્યા.

ચક્ખુન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; સોતિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; ઘાનિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; જિવ્હિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; કાયિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; મનિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; જીવિતિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; ઇત્થિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; પુરિસિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; સુખિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; દુક્ખિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; સોમનસ્સિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; દોમનસ્સિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; ઉપેક્ખિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; સદ્ધિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; વીરિયિન્દ્રિયં [વિરિયિન્દ્રિયં (સ્યા॰)] અભિજ્ઝેય્યં; સતિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; સમાધિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; પઞ્ઞિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; અઞ્ઞિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં; અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયં અભિજ્ઝેય્યં.

૫. કામધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; રૂપધાતુ અભિજ્ઝેય્યા; અરૂપધાતુ અભિજ્ઝેય્યા. કામભવો અભિજ્ઝેય્યો; રૂપભવો અભિજ્ઝેય્યો ; અરૂપભવો અભિજ્ઝેય્યો. સઞ્ઞાભવો અભિજ્ઝેય્યો; અસઞ્ઞાભવો અભિજ્ઝેય્યો; નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાભવો અભિજ્ઝેય્યો. એકવોકારભવો અભિજ્ઝેય્યો; ચતુવોકારભવો અભિજ્ઝેય્યો; પઞ્ચવોકારભવો અભિજ્ઝેય્યો.

૬. પઠમં ઝાનં [પઠમજ્ઝાનં (સ્યા॰) એવમીદિસેસુ ઠાનેસુ] અભિજ્ઝેય્યં; દુતિયં ઝાનં અભિજ્ઝેય્યં; તતિયં ઝાનં અભિજ્ઝેય્યં; ચતુત્થં ઝાનં અભિજ્ઝેય્યં. મેત્તાચેતોવિમુત્તિ અભિજ્ઝેય્યા; કરુણાચેતોવિમુત્તિ અભિજ્ઝેય્યા; મુદિતાચેતોવિમુત્તિ અભિજ્ઝેય્યા; ઉપેક્ખાચેતોવિમુત્તિ અભિજ્ઝેય્યા. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ અભિજ્ઝેય્યા; વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ અભિજ્ઝેય્યા; આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ અભિજ્ઝેય્યા; નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ અભિજ્ઝેય્યા.

અવિજ્જા અભિજ્ઝેય્યા; સઙ્ખારા અભિજ્ઝેય્યા; વિઞ્ઞાણં અભિજ્ઝેય્યં; નામરૂપં અભિજ્ઝેય્યં; સળાયતનં અભિજ્ઝેય્યં; ફસ્સો અભિજ્ઝેય્યો; વેદના અભિજ્ઝેય્યા; તણ્હા અભિજ્ઝેય્યા; ઉપાદાનં અભિજ્ઝેય્યં; ભવો અભિજ્ઝેય્યો; જાતિ અભિજ્ઝેય્યા; જરામરણં અભિજ્ઝેય્યં.

૭. દુક્ખં અભિજ્ઝેય્યં; દુક્ખસમુદયો અભિજ્ઝેય્યો; દુક્ખનિરોધો અભિજ્ઝેય્યો; દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અભિજ્ઝેય્યા. રૂપં અભિજ્ઝેય્યં; રૂપસમુદયો અભિજ્ઝેય્યો; રૂપનિરોધો અભિજ્ઝેય્યો; રૂપનિરોધગામિની પટિપદા

અભિઞ્ઞેય્યા. વેદના અભિઞ્ઞેય્યા...પે॰... સઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા...પે॰... સઙ્ખારા અભિઞ્ઞેય્યા...પે॰... વિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં. ચક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં...પે॰... જરામરણં અભિઞ્ઞેય્યં; જરામરણસમુદયો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધગામિની પટિપદા અભિઞ્ઞેય્યા.

દુક્ખસ્સ પરિઞ્ઞટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસમુદયસ્સ પહાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખનિરોધસ્સ સચ્છિકિરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ભાવનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો. રૂપસ્સ પરિઞ્ઞટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસમુદયસ્સ પહાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપનિરોધસ્સ સચ્છિકિરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ભાવનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ... ચક્ખુસ્સ...પે॰... જરામરણસ્સ પરિઞ્ઞટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસમુદયસ્સ પહાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધસ્સ સચ્છિકિરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ભાવનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

દુક્ખસ્સ પરિઞ્ઞાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસમુદયસ્સ પહાનપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખનિરોધસ્સ સચ્છિકિરિયાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ભાવનાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો. રૂપસ્સ પરિઞ્ઞાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસમુદયસ્સ પહાનપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપનિરોધસ્સ સચ્છિકિરિયાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ભાવનાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારાનં... વિઞ્ઞાણસ્સ... ચક્ખુસ્સ...પે॰... જરામરણસ્સ પરિઞ્ઞાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસમુદયસ્સ પહાનપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધસ્સ સચ્છિકિરિયાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ભાવનાપટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

૮. દુક્ખં અભિઞ્ઞેય્યં; દુક્ખસમુદયો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ સમુદયનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ છન્દરાગનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ અસ્સાદો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ આદીનવો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞેય્યં. રૂપં અભિઞ્ઞેય્યં; રૂપસમુદયો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસ્સ સમુદયનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસ્સ છન્દરાગનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસ્સ અસ્સાદો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસ્સ આદીનવો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞેય્યં. વેદના અભિઞ્ઞેય્યા...પે॰... સઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા... સઙ્ખારા અભિઞ્ઞેય્યા... વિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં... ચક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં...પે॰... જરામરણં અભિઞ્ઞેય્યં; જરામરણસમુદયો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસ્સ સમુદયનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસ્સ છન્દરાગનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસ્સ અસ્સાદો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસ્સ આદીનવો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞેય્યં.

દુક્ખં અભિઞ્ઞેય્યં; દુક્ખસમુદયો અભિઞ્ઞેય્યો ; દુક્ખનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અભિઞ્ઞેય્યા; દુક્ખસ્સ અસ્સાદો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ આદીનવો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞેય્યં. રૂપં અભિઞ્ઞેય્યં; રૂપસમુદયો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપનિરોધગામિની પટિપદા અભિઞ્ઞેય્યા; રૂપસ્સ અસ્સાદો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસ્સ આદીનવો અભિઞ્ઞેય્યો; રૂપસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞેય્યં. વેદના અભિઞ્ઞેય્યા...પે॰... સઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા... સઙ્ખારા અભિઞ્ઞેય્યા... વિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં... ચક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં... પે॰... જરામરણં અભિઞ્ઞેય્યં; જરામરણસમુદયો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણનિરોધગામિની પટિપદા અભિઞ્ઞેય્યા; જરામરણસ્સ અસ્સાદો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસ્સ આદીનવો અભિઞ્ઞેય્યો; જરામરણસ્સ નિસ્સરણં અભિઞ્ઞેય્યં.

૯. અનિચ્ચાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; દુક્ખાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; અનત્તાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; નિબ્બિદાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; વિરાગાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; નિરોધાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા. રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; રૂપે દુક્ખાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; રૂપે અનત્તાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; રૂપે નિબ્બિદાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; રૂપે વિરાગાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; રૂપે નિરોધાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; રૂપે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; જરામરણે દુક્ખાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; જરામરણે અનત્તાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; જરામરણે નિબ્બિદાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; જરામરણે વિરાગાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા ; જરામરણે નિરોધાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; જરામરણે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા.

૧૦. ઉપ્પાદો અભિઞ્ઞેય્યો; પવત્તં અભિઞ્ઞેય્યં; નિમિત્તં અભિઞ્ઞેય્યં; આયૂહના [આયુહના (સ્યા॰) એવમુપરિપિ] અભિઞ્ઞેય્યા; પટિસન્ધિ અભિઞ્ઞેય્યા; ગતિ અભિઞ્ઞેય્યા; નિબ્બત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; ઉપપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; જાતિ અભિઞ્ઞેય્યા; જરા અભિઞ્ઞેય્યા; બ્યાધિ અભિઞ્ઞેય્યો , મરણં અભિઞ્ઞેય્યં; સોકો અભિઞ્ઞેય્યો; પરિદેવો અભિઞ્ઞેય્યો; ઉપાયાસો અભિઞ્ઞેય્યો.

અનુપ્પાદો અભિઞ્ઞેય્યો; અપ્પવત્તં અભિઞ્ઞેય્યં; અનિમિત્તં અભિઞ્ઞેય્યં; અનાયૂહના [અનાયુહના (સ્યા॰) એવમુપરિપિ] અભિઞ્ઞેય્યા; અપ્પટિસન્ધિ અભિઞ્ઞેય્યા; અગતિ અભિઞ્ઞેય્યા; અનિબ્બત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; અનુપપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; અજાતિ અભિઞ્ઞેય્યા; અજરા અભિઞ્ઞેય્યા; અબ્યાધિ અભિઞ્ઞેય્યો; અમતં અભિઞ્ઞેય્યં; અસોકો અભિઞ્ઞેય્યો; અપરિદેવો અભિઞ્ઞેય્યો; અનુપાયાસો અભિઞ્ઞેય્યો.

ઉપ્પાદો અભિઞ્ઞેય્યો; અનુપ્પાદો અભિઞ્ઞેય્યો; પવત્તં અભિઞ્ઞેય્યં; અપ્પવત્તં અભિઞ્ઞેય્યં. નિમિત્તં અભિઞ્ઞેય્યં; અનિમિત્તં અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના અભિઞ્ઞેય્યા; અનાયૂહના અભિઞ્ઞેય્યા. પટિસન્ધિ અભિઞ્ઞેય્યા; અપ્પટિસન્ધિ અભિઞ્ઞેય્યા. ગતિ અભિઞ્ઞેય્યા; અગતિ અભિઞ્ઞેય્યા. નિબ્બત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; અનિબ્બત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા. ઉપપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; અનુપપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા . જાતિ અભિઞ્ઞેય્યા; અજાતિ અભિઞ્ઞેય્યા. જરા અભિઞ્ઞેય્યા; અજરા અભિઞ્ઞેય્યા. બ્યાધિ અભિઞ્ઞેય્યો; અબ્યાધિ અભિઞ્ઞેય્યો. મરણં અભિઞ્ઞેય્યં; અમતં અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો અભિઞ્ઞેય્યો; અસોકો અભિઞ્ઞેય્યો. પરિદેવો અભિઞ્ઞેય્યો; અપરિદેવો અભિઞ્ઞેય્યો. ઉપાયાસો અભિઞ્ઞેય્યો; અનુપાયાસો અભિઞ્ઞેય્યો.

ઉપ્પાદો દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પવત્તં દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિમિત્તં દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પટિસન્ધિ દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ગતિ દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિબ્બત્તિ દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપપત્તિ દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જાતિ દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જરા દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. બ્યાધિ દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. મરણં દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પરિદેવો દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપાયાસો દુક્ખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

અનુપ્પાદો સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપ્પવત્તં સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનિમિત્તં સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનાયૂહના સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપ્પટિસન્ધિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અગતિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનિબ્બત્તિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનુપપત્તિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અજાતિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અજરા સુખન્તિ

અભિઞ્ઞેય્યં. અબ્યાધિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અમતં સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અસોકો સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપરિદેવો સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનુપાયાસો સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

ઉપ્પાદો દુક્ખં, અનુપ્પાદો સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પવત્તં દુક્ખં, અપ્પવત્તં સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિમિત્તં દુક્ખં, અનિમિત્તં સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના દુક્ખં, અનાયૂહના સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પટિસન્ધિ દુક્ખં, અપ્પટિસન્ધિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ગતિ દુક્ખં, અગતિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિબ્બત્તિ દુક્ખં, અનિબ્બત્તિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપપત્તિ દુક્ખં, અનુપપત્તિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જાતિ દુક્ખં, અજાતિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જરા દુક્ખં, અજરા સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. બ્યાધિ દુક્ખં, અબ્યાધિ સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. મરણં દુક્ખં, અમતં સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો દુક્ખં, અસોકો સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પરિદેવો દુક્ખં, અપરિદેવો સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપાયાસો દુક્ખં, અનુપાયાસો સુખન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

ઉપ્પાદો ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પવત્તં ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિમિત્તં ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પટિસન્ધિ ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ગતિ ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિબ્બત્તિ ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપપત્તિ ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જાતિ ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જરા ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. બ્યાધિ ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. મરણં ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પરિદેવો ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપાયાસો ભયન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

અનુપ્પાદો ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપ્પવત્તં ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનિમિત્તં ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનાયૂહના ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપ્પટિસન્ધિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અગતિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનિબ્બત્તિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનુપપત્તિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અજાતિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં . અજરા ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અબ્યાધિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અમતં ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અસોકો ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપરિદેવો ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનુપાયાસો ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

ઉપ્પાદો ભયં, અનુપ્પાદો ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પવત્તં ભયં, અપ્પવત્તં ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિમિત્તં ભયં, અનિમિત્તં ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના ભયં, અનાયૂહના ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પટિસન્ધિ ભયં, અપ્પટિસન્ધિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ગતિ ભયં, અગતિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિબ્બત્તિ ભયં, અનિબ્બત્તિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપપત્તિ ભયં, અનુપપત્તિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જાતિ ભયં, અજાતિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જરા ભયં, અજરા ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. બ્યાધિ ભયં, અબ્યાધિ ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. મરણં ભયં, અમતં ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો ભયં, અસોકો ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પરિદેવો ભયં, અપરિદેવો ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપાયાસો ભયં, અનુપાયાસો ખેમન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

ઉપ્પાદો સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પવત્તં સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં . નિમિત્તં સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પટિસન્ધિ સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ગતિ સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિબ્બત્તિ સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપપત્તિ સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જાતિ સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જરા સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. બ્યાધિ સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. મરણં સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પરિદેવો સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપાયાસો સામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

અનુપ્પાદો નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપ્પવત્તં નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનિમિત્તં નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનાયૂહના નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપ્પટિસન્ધિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અગતિ

નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનિબ્બત્તિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનુપપત્તિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અજાતિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અજરા નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અબ્યાધિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અમતં નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અસોકો નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપરિદેવો નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનુપાયાસો નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

ઉપ્પાદો સામિસં, અનુપ્પાદો નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પવત્તં સામિસં, અપ્પવત્તં નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિમિત્તં સામિસં, અનિમિત્તં નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના સામિસં, અનાયૂહના નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પટિસન્ધિ સામિસં, અપ્પટિસન્ધિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં . ગતિ સામિસં, અગતિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિબ્બત્તિ સામિસં, અનિબ્બત્તિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપપત્તિ સામિસં, અનુપપત્તિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જાતિ સામિસં, અજાતિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જરા સામિસં, અજરા નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. બ્યાધિ સામિસં, અબ્યાધિ નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. મરણં સામિસં, અમતં નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો સામિસં, અસોકો નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પરિદેવો સામિસં, અપરિદેવો નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપાયાસો સામિસં, અનુપાયાસો નિરામિસન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

ઉપ્પાદો સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. પવત્તં સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિમિત્તં સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. પટિસન્ધિ સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. ગતિ સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિબ્બત્તિ સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપપત્તિ સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. જાતિ સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. જરા સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. બ્યાધિ સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. મરણં સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. પરિદેવો સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપાયાસો સઙ્ખારાતિ અભિઞ્ઞેય્યં.

અનુપ્પાદો નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપ્પવત્તં નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનિમિત્તં નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનાયૂહના નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપ્પટિસન્ધિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અગતિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનિબ્બત્તિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનુપપત્તિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અજાતિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અજરં નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અબ્યાધિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અમતં નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં . અસોકો નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અપરિદેવો નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. અનુપાયાસો નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

ઉપ્પાદો સઙ્ખારા, અનુપ્પાદો નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પવત્તં સઙ્ખારા, અપ્પવત્તં નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિમિત્તં સઙ્ખારા, અનિમિત્તં નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. આયૂહના સઙ્ખારા, અનાયૂહના નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પટિસન્ધિ સઙ્ખારા, અપ્પટિસન્ધિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ગતિ સઙ્ખારા, અગતિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. નિબ્બત્તિ સઙ્ખારા, અનિબ્બત્તિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપપત્તિ સઙ્ખારા, અનુપપત્તિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જાતિ સઙ્ખારા, અજાતિ નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. જરા સઙ્ખારા, અજરા નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. બ્યાધિ સઙ્ખારા, અબ્યાધિ નિબ્બાન''ન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. મરણં સઙ્ખારા, અમતં નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. સોકો સઙ્ખારા, અસોકો નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. પરિદેવો સઙ્ખારા, અપરિદેવો નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં. ઉપાયાસો સઙ્ખારા, અનુપાયાસો નિબ્બાનન્તિ અભિઞ્ઞેય્યં.

પઠમભાણવારો.

૧૧. પરિગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પરિવારટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પરિપૂરટ્ઠો [પરિપૂરણટ્ઠો (ક॰), પરિપૂરિટ્ઠો (સી॰ અટ્ઠ॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; એકગ્ગટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો ; પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અવિસારટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અનાવિલટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અનિઞ્જનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તુપટ્ઠાનવસેન ચિત્તસ્સ ઠિતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; આરમ્મણટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ગોચરટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પહાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પરિચ્ચાગટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વુટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિવટ્ટનટ્ઠો [નિવત્તનટ્ઠો (ક॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; સન્તટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પણીતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિમુત્તટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અનાસવટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; તરણટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અનિમિત્તટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અપ્પણિહિતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સુઞ્ઞતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકરસટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો ; અનતિવત્તનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; યુગનદ્ધટ્ઠો [યુગનન્ધનટ્ઠો (ક॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; નિય્યાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; હેતુટ્ઠો [હેતટ્ઠો (સ્યા॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; દસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; આધિપતેય્યટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

૧૨. સમથસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; **વિપસ્સનાય અનુપસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો**; સમથવિપસ્સનાનં એકરસટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; યુગનદ્ધસ્સ અનતિવત્તનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સિક્ખાય સમાદાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; આરમ્મણસ્સ ગોચરટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; લીનસ્સ ચિત્તસ્સ પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ઉદ્ધતસ્સ ચિત્તસ્સ નિગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ઉભોવિસુદ્ધાનં અજ્ઝુપેક્ખનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિસેસાધિગમટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ઉત્તરિ પટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સચ્ચાભિસમયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; નિરોધે પતિટ્ઠાપકટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો .

સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમોક્ખટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયિન્દ્રિયસ્સ પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સતિન્દ્રિયસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમાધિન્દ્રિયસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ દસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

સદ્ધાબલસ્સ અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયબલસ્સ કોસજ્જે અકમ્પિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સતિબલસ્સ પમાદે અકમ્પિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમાધિબલસ્સ ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પઞ્ઞાબલસ્સ અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ પવિચયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ફરણટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપસમટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ પટિસઙ્ખાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

સમ્માદિટ્ઠિયા દસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ અભિનિરોપનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમ્માવાચાય પરિગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમ્માકમ્મન્તસ્સ સમુટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમ્માઆજીવસ્સ વોદાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો ; સમ્માવાયામસ્સ પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમ્માસતિયા ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમ્માસમાધિસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

૧૩. ઇન્દ્રિયાનં આધિપતેય્યટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; બલાનં અકમ્પિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; બોજ્ઝઙ્ગાનં નિય્યાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; મગ્ગસ્સ હેતુટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સતિપટ્ઠાનાનં ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમ્મપ્પધાનાનં પદહનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ઇદ્ધિપાદાનં ઇજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સચ્ચાનં તથટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પયોગાનં [મગ્ગાનં (સબ્બત્થ) અટ્ઠકથા પસ્સિતબ્બા] પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ફલાનં સચ્છિકિરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

વિતક્કસ્સ અભિનિરોપનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિચારસ્સ ઉપવિચારટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પીતિયા ફરણટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સુખસ્સ અભિસન્દનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો. ચિત્તસ્સ એકગ્ગટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો. આવજ્જનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિજાનનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પજાનનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સઞ્જાનનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકોદટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો . અભિઞ્ઞાય ઞાતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પરિઞ્ઞાય તીરણટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પહાનસ્સ પરિચ્ચાગટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ભાવનાય એકરસટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સચ્છિકિરિયાય ફસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ખન્ધાનં ખન્ધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ધાતૂનં ધાતુટ્ઠો [ધાતટ્ઠો (સ્યા॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; આયતનાનં આયતનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સઙ્ખતાનં સઙ્ખતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અસઙ્ખતસ્સ અસઙ્ખતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

૧૪. ચિત્તટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તાનન્તરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ વુટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ વિવટ્ટનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ હેતુટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ પચ્ચયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ વત્થુટ્ઠો [વત્થટ્ઠો (સ્યા॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ ભૂમટ્ઠો [ભુમ્મટ્ઠો (સ્યા॰ સી॰ અટ્ઠ॰) (એકત્તે ઉપનિબન્ધનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો) (ક॰) અટ્ઠકથા પસ્સિતબ્બા] અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ આરમ્મણટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ ગોચરટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ ચરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ ગતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ અભિનીહારટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ નિય્યાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ નિસ્સરણટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

૧૫. એકત્તે આવજ્જનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે વિજાનનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો ; એકત્તે પજાનનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સઞ્જાનનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે એકદટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે ઉપનિબન્ધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પક્ખન્દનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પસીદનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો ; એકત્તે સન્તિટ્ઠનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે વિમુચ્ચનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે ''એતં સન્ત''ન્તિ પસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે યાનીકતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે વત્થુકતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે અનુટ્ઠિતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પરિચિતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સુસમારદ્ધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો ; એકત્તે પરિગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પરિવારટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પરિપૂરટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સમોધાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે અધિટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે આસેવનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે ભાવનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે બહુલીકમ્મટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સુસમુગ્ગતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સુવિમુત્તટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો ; એકત્તે બુજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે અનુબુજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પટિબુજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સમ્બુજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે બોધનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે અનુબોધનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પટિબોધનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સમ્બોધનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે બોધિપક્ખિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે અનુબોધિપક્ખિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પટિબોધિપક્ખિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સમ્બોધિપક્ખિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે જોતનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે ઉજ્જોતનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે અનુજોતનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે પટિજોતનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; એકત્તે સઞ્જોતનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

૧૬. પતાપનટ્ઠો [પકાસનટ્ઠો (ક॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; વિરોચનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; કિલેસાનં સન્તાપનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અમલટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિમલટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; નિમ્મલટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિવેકટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિવેકચરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિરાગટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિરાગચરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; નિરોધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; નિરોધચરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વોસગ્ગટ્ઠો [વોસ્સગ્ગટ્ઠો (સ્યા॰ ક॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; વોસગ્ગચરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિમુત્તટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વિમુત્તિચરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

છન્દટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ મૂલટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ પાદટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ પધાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ ઇજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ અધિમોક્ખટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; છન્દસ્સ દસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

વીરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ મૂલટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ પાદટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ પધાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ ઇજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ અધિમોક્ખટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીરિયસ્સ દસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

ચિત્તટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ મૂલટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ પાદટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ પધાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ ઇજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ અધિમોક્ખટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ચિત્તસ્સ દસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

વીમંસટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય મૂલટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય પાદટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય પધાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય ઇજ્ઝનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય અધિમોક્ખટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય પગ્ગહટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય અવિક્ખેપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; વીમંસાય દસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

૧૭. દુક્ખટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ પીળનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ સઙ્ખતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ સન્તાપટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; દુક્ખસ્સ વિપરિણામટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો. સમુદયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમુદયસ્સ આયૂહનટ્ઠો [આયુહનટ્ઠો (સ્યા॰)] અભિઞ્ઞેય્યો; સમુદયસ્સ નિદાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમુદયસ્સ સઞ્ઞોગટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સમુદયસ્સ પલિબોધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; નિરોધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો ; નિરોધસ્સ નિસ્સરણટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; નિરોધસ્સ વિવેકટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; નિરોધસ્સ અસઙ્ખતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; નિરોધસ્સ અમતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો. મગ્ગટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; મગ્ગસ્સ નિય્યાનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; મગ્ગસ્સ હેતુટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; મગ્ગસ્સ દસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; મગ્ગસ્સ આધિપતેય્યટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

તથટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અનત્તટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સચ્ચટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પટિવેધટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અભિજાનનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; પરિજાનનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ધમ્મટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ધાતુટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ઞાતટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; સચ્છિકિરિયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; ફસ્સનટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો; અભિસમયટ્ઠો અભિઞ્ઞેય્યો.

૧૮. નેક્ખમ્મં અભિઞ્ઞેય્યં; અબ્યાપાદો અભિઞ્ઞેય્યો; આલોકસઞ્ઞા અભિઞ્ઞેય્યા; અવિક્ખેપો અભિઞ્ઞેય્યો; ધમ્મવવત્થાનં અભિઞ્ઞેય્યં; ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં; પામોજ્જં [પામુજ્જં (સ્યા॰)] અભિઞ્ઞેય્યં.

પઠમં ઝાનં અભિઞ્ઞેય્યં; દુતિયં ઝાનં અભિઞ્ઞેય્યં; તતિયં ઝાનં અભિઞ્ઞેય્યં; ચતુત્થં ઝાનં અભિઞ્ઞેય્યં. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા.

અનિચ્ચાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; દુક્ખાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; અનત્તાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; નિબ્બિદાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; વિરાગાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; નિરોધાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; ખયાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; વયાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; વિપરિણામાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; અનિમિત્તાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; અપ્પણિહિતાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; સુઞ્ઞતાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; યથાભૂતઞાણદસ્સનં અભિઞ્ઞેય્યં; આદીનવાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; પટિસઙ્ખાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; વિવટ્ટનાનુપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા.

૧૯. સોતાપત્તિમગ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; સોતાપત્તિફલસમાપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; સકદાગામિમગ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; સકદાગામિફલસમાપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; અનાગામિમગ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો ; અનાગામિફલસમાપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; અરહત્તમગ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; અરહત્તફલસમાપત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા.

અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં અભિઞ્ઞેય્યં; પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં અભિઞ્ઞેય્યં; ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં અભિઞ્ઞેય્યં; અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં અભિઞ્ઞેય્યં; દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અભિઞ્ઞેય્યં; અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠેન સદ્ધાબલં અભિઞ્ઞેય્યં; કોસજ્જે અકમ્પિયટ્ઠેન વીરિયબલં અભિઞ્ઞેય્યં; પમાદે અકમ્પિયટ્ઠેન સતિબલં અભિઞ્ઞેય્યં; ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયટ્ઠેન સમાધિબલં અભિઞ્ઞેય્યં; અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં અભિઞ્ઞેય્યં; ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; પવિચયટ્ઠેન ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; ફરણટ્ઠેન પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો ; ઉપસમટ્ઠેન પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; પટિસઙ્ખાનટ્ઠેન ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો.

દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ અભિઞ્ઞેય્યા; અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો અભિઞ્ઞેય્યો; પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચા અભિઞ્ઞેય્યા; સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તો અભિઞ્ઞેય્યો; વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવો અભિઞ્ઞેય્યો; પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામો અભિઞ્ઞેય્યો; ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિ અભિઞ્ઞેય્યા; અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ અભિઞ્ઞેય્યો.

આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયા અભિઞ્ઞેય્યા; અકમ્પિયટ્ઠેન બલા અભિઞ્ઞેય્યા; નિય્યાનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા અભિઞ્ઞેય્યા; હેતુટ્ઠેન મગ્ગો અભિઞ્ઞેય્યો; ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાના અભિઞ્ઞેય્યા; પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાના અભિઞ્ઞેય્યા; ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદા અભિઞ્ઞેય્યા; તથટ્ઠેન સચ્ચા અભિઞ્ઞેય્યા; અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથો અભિઞ્ઞેય્યો; અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સના અભિઞ્ઞેય્યા; અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધં અભિઞ્ઞેય્યં.

સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ અભિઞ્ઞેય્યા; અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ અભિઞ્ઞેય્યા; દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ અભિઞ્ઞેય્યા; મુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખો અભિઞ્ઞેય્યો; પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જા અભિઞ્ઞેય્યા ; પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિ અભિઞ્ઞેય્યા; સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં; પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં અભિઞ્ઞેય્યં.

૨૦. છન્દો મૂલટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યો; મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યો; ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યો; વેદના સમોસરણટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યા; સમાધિ પમુખટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યો; સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યા; પઞ્ઞા તતુત્તરટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યા; વિમુત્તિ સારટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યા; અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન અભિઞ્ઞેય્યં.

યે યે ધમ્મા અભિઞ્ઞાતા હોન્તિ તે તે ધમ્મા ઞાતા હોન્તિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''ઇમે ધમ્મા અભિઞ્ઞેય્યાતિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણ''ન્તિ.

દુતિયભાણવારો.

૨૧. કથં ''ઇમે ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા''તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં?

એકો ધમ્મો પરિઞ્ઞેય્યો – ફસ્સો સાસવો ઉપાદાનિયો. દ્વે ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ. તયો ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – તિસ્સો વેદના. ચત્તારો ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – ચત્તારો આહારા. પઞ્ચ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા. છ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – છ અજ્ઝત્તિકાનિ આયતનાનિ. સત્ત ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – સત્ત વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિયો. અટ્ઠ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – અટ્ઠ લોકધમ્મા. નવ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – નવ સત્તાવાસા. દસ ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા – દસાયતનાનિ.

''સબ્બં, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યં. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં પરિઞ્ઞેય્યં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યં; રૂપા પરિઞ્ઞેય્યા; ચક્ખુવિઞ્ઞાણં પરિઞ્ઞેય્યં; ચક્ખુસમ્ફસ્સો પરિઞ્ઞેય્યો; યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ પરિઞ્ઞેય્યં. સોતં પરિઞ્ઞેય્યં; સદ્દા પરિઞ્ઞેય્યા...પે॰... ઘાનં પરિઞ્ઞેય્યં, ગન્ધા પરિઞ્ઞેય્યા... જિવ્હા પરિઞ્ઞેય્યા; રસા પરિઞ્ઞેય્યા... કાયો પરિઞ્ઞેય્યો; ફોટ્ઠબ્બા પરિઞ્ઞેય્યા...પે॰... મનો પરિઞ્ઞેય્યો; ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યા... મનોવિઞ્ઞાણં પરિઞ્ઞેય્યં; મનોસમ્ફસ્સો પરિઞ્ઞેય્યો; યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ પરિઞ્ઞેય્યં.'' રૂપં પરિઞ્ઞેય્યં...પે॰... વેદના પરિઞ્ઞેય્યા... સઞ્ઞા પરિઞ્ઞેય્યા... સઙ્ખારા પરિઞ્ઞેય્યા... વિઞ્ઞાણં પરિઞ્ઞેય્યં... ચક્ખુ પરિઞ્ઞેય્યં...પે॰... જરામરણં પરિઞ્ઞેય્યં... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન પરિઞ્ઞેય્યં. યેસં યેસં ધમ્માનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ તે તે ધમ્મા પટિલદ્ધા હોન્તિ, એવં તે ધમ્મા પરિઞ્ઞાતા ચેવ હોન્તિ તીરિતા ચ.

૨૨. નેક્ખમ્મં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ નેક્ખમ્મં પટિલદ્ધં હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. અબ્યાપાદં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અબ્યાપાદો પટિલદ્ધો હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. આલોકસઞ્ઞં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ આલોકસઞ્ઞા પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. અવિક્ખેપં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અવિક્ખેપો પટિલદ્ધો હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. ધમ્મવવત્થાનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ ધમ્મવવત્થાનં પટિલદ્ધં હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. ઞાણં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ ઞાણં પટિલદ્ધં હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. પામોજ્જં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ પામોજ્જં પટિલદ્ધં હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ.

પઠમં ઝાનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ પઠમં ઝાનં પટિલદ્ધં હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં... ચતુત્થં ઝાનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ ચતુત્થં ઝાનં પટિલદ્ધં હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ

આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ.

અનિચ્ચાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અનિચ્ચાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. દુક્ખાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ દુક્ખાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. અનત્તાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અનત્તાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. નિબ્બિદાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ નિબ્બિદાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. વિરાગાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ વિરાગાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. નિરોધાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ નિરોધાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. ખયાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ ખયાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. વયાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ વયાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. વિપરિણામાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ વિપરિણામાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. અનિમિત્તાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અનિમિત્તાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. અપ્પણિહિતાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અપ્પણિહિતાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ . એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. સુઞ્ઞતાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ સુઞ્ઞતાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ.

અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. યથાભૂતઞાણદસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ યથાભૂતઞાણદસ્સનં પટિલદ્ધં હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. આદીનવાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ આદીનવાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. પટિસઙ્ખાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ પટિસઙ્ખાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. વિવટ્ટનાનુપસ્સનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ વિવટ્ટનાનુપસ્સના પટિલદ્ધા હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ.

સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ સોતાપત્તિમગ્ગો પટિલદ્ધો હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. સકદાગામિમગ્ગં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ સકદાગામિમગ્ગો પટિલદ્ધો હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. અનાગામિમગ્ગં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અનાગામિમગ્ગો પટિલદ્ધો હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ. અરહત્તમગ્ગં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ અરહત્તમગ્ગો પટિલદ્ધો હોતિ. એવં સો ધમ્મો પરિઞ્ઞાતો ચેવ હોતિ તીરિતો ચ.

યેસં યેસં ધમ્માનં પટિલાભત્થાય વાયમન્તસ્સ તે તે ધમ્મા પટિલદ્ધા હોન્તિ. એવં તે ધમ્મા પરિઞ્ઞાતા ચેવ હોન્તિ તીરિતા ચ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''ઇમે ધમ્મા પરિઞ્ઞેય્યાતિ

સોતાવધાનં, તંપજાનનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણ’’ન્તિ.

૨૩. કથં ‘‘ઇમે ધમ્મા પહાતબ્બા’’તિ સોતાવધાનં, તંપજાનનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં?

એકો ધમ્મો પહાતબ્બો – અસ્મિમાનો. દ્વે ધમ્મા પહાતબ્બા – અવિજ્જા ચ ભવતણ્હા ચ. તયો ધમ્મા પહાતબ્બા – તિસ્સો તણ્હા. ચત્તારો ધમ્મા પહાતબ્બા – ચત્તારો ઓઘા. પઞ્ચ ધમ્મા પહાતબ્બા – પઞ્ચ નીવરણાનિ. છ ધમ્મા પહાતબ્બા – છ તણ્હાકાયા. સત્ત ધમ્મા પહાતબ્બા – સત્તાનુસયા. અટ્ઠ ધમ્મા પહાતબ્બા – અટ્ઠ મિચ્છત્તા. નવ ધમ્મા પહાતબ્બા – નવ તણ્હામૂલકા. દસ ધમ્મા પહાતબ્બા – દસ મિચ્છત્તા.

૨૪. દ્વે પહાનાનિ – સમુચ્છેદપ્પહાનં, પટિપ્પસ્સદ્ધિપ્પહાનં. સમુચ્છેદપ્પહાનઞ્ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો; પટિપ્પસ્સદ્ધિપ્પહાનઞ્ચ ફલક્ખણે. તીણિ પહાનાનિ – કામાનમેતં નિસ્સરણં યદિદં નેક્ખમ્મં; રૂપાનમેતં નિસ્સરણં યદિદં આરુપ્પં; યં ખો પન કિઞ્ચિ ભૂતં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં, નિરોધો તસ્સ નિસ્સરણં. નેક્ખમ્મં પટિલદ્ધસ્સ કામા પહીના ચેવ હોન્તિ પરિચ્ચત્તા ચ. આરુપ્પં પટિલદ્ધસ્સ રૂપા પહીના ચેવ હોન્તિ પરિચ્ચત્તા ચ. નિરોધં પટિલદ્ધસ્સ સઙ્ખારા પહીના ચેવ હોન્તિ પરિચ્ચત્તા ચ. ચત્તારિ પહાનાનિ દુક્ખસચ્ચં પરિઞ્ઞાપટિવેધં પટિવિજ્ઝન્તો પજહતિ; સમુદયસચ્ચં પહાનપટિવેધં પટિવિજ્ઝન્તો પજહતિ; નિરોધસચ્ચં સચ્છિકિરિયાપટિવેધં પટિવિજ્ઝન્તો પજહતિ; મગ્ગસચ્ચં ભાવનાપટિવેધં પટિવિજ્ઝન્તો પજહતિ. પઞ્ચ પહાનાનિ – વિક્ખમ્ભનપ્પહાનં, તદઙ્ગપ્પહાનં, સમુચ્છેદપ્પહાનં, પટિપ્પસ્સદ્ધિપ્પહાનં, નિસ્સરણપ્પહાનં. વિક્ખમ્ભનપ્પહાનઞ્ચ નીવરણાનં પઠમં ઝાનં ભાવયતો; તદઙ્ગપ્પહાનઞ્ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો; સમુચ્છેદપ્પહાનઞ્ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો; પટિપ્પસ્સદ્ધિપ્પહાનઞ્ચ ફલક્ખણે; નિસ્સરણપ્પહાનઞ્ચ નિરોધો નિબ્બાનં.

‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, પહાતબ્બં. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં પહાતબ્બં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, પહાતબ્બં; રૂપા પહાતબ્બા; ચક્ખુવિઞ્ઞાણં પહાતબ્બં; ચક્ખુસમ્ફસ્સો પહાતબ્બો; યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ પહાતબ્બં. સોતં પહાતબ્બં; સદ્દા પહાતબ્બા...પે॰... ઘાનં પહાતબ્બં; ગન્ધા પહાતબ્બા... જિવ્હા પહાતબ્બા; રસા પહાતબ્બા... કાયો પહાતબ્બો; ફોટ્ઠબ્બા પહાતબ્બા... મનો પહાતબ્બો; ધમ્મા પહાતબ્બા... મનોવિઞ્ઞાણં પહાતબ્બં;... મનોસમ્ફસ્સો પહાતબ્બો; યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ પહાતબ્બં.’’ રૂપં પસ્સન્તો પજહતિ, વેદનં પસ્સન્તો પજહતિ, સઞ્ઞં પસ્સન્તો પજહતિ, સઙ્ખારે પસ્સન્તો પજહતિ, વિઞ્ઞાણં પસ્સન્તો પજહતિ. ચક્ખું...પે॰... જરામરણં...પે॰... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન પસ્સન્તો પજહતિ. યે યે ધમ્મા પહીના હોન્તિ તે તે ધમ્મા પરિચ્ચત્તા હોન્તિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ઇમે ધમ્મા પહાતબ્બાતિ સોતાવધાનં, તં પજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણ’’ન્તિ.

તતિયભાણવારો.

૨૫. કથં ‘‘ઇમે ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ સોતાવધાનં, તંપજાનનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં?

એકો ધમ્મો ભાવેતબ્બો – કાયગતાસતિ સાતસહગતા. દ્વે ધમ્મા ભાવેતબ્બા – સમથો ચ વિપસ્સના ચ. તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા – તયો સમાધી. ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા – ચત્તારો સતિપટ્ઠાના. પઞ્ચ ધમ્મા ભાવેતબ્બા – પઞ્ચઙ્ગિકો સમાધિ [સમ્માસમાધી (સ્યા॰)]. છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા – છ અનુસ્સતિટ્ઠાનાનિ. સત્ત ધમ્મા ભાવેતબ્બા

– સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા. અટ્ઠ ધમ્મા ભાવેતબ્બા – અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. નવ ધમ્મા ભાવેતબ્બા – નવ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગાનિ. દસ ધમ્મા ભાવેતબ્બા – દસ કસિણાયતનાનિ.

૨૬. દ્વે ભાવના – લોકિયા ચ ભાવના, લોકુત્તરા ચ ભાવના. તિસ્સો ભાવના – રૂપાવચરકુસલાનં ધમ્માનં ભાવના, અરૂપાવચરકુસલાનં ધમ્માનં ભાવના, અપરિયાપન્નકુસલાનં ધમ્માનં ભાવના. રૂપાવચરકુસલાનં ધમ્માનં ભાવના અત્થિ હીના, અત્થિ મજ્ઝિમા, અત્થિ પણીતા. અરૂપાવચરકુસલાનં ધમ્માનં ભાવના અત્થિ હીના , અત્થિ મજ્ઝિમા, અત્થિ પણીતા. અપરિયાપન્નકુસલાનં ધમ્માનં ભાવના પણીતા.

૨૭. ચતસ્સો ભાવના – દુક્ખસચ્ચં પરિઞ્ઞાપટિવેધં પટિવિજ્ઝન્તો ભાવેતિ, સમુદયસચ્ચં પહાનપ્પટિવેધં પટિવિજ્ઝન્તો ભાવેતિ, નિરોધસચ્ચં સચ્છિકિરિયાપટિવેધં પટિવિજ્ઝન્તો ભાવેતિ, મગ્ગસચ્ચં ભાવનાપટિવેધં પટિવિજ્ઝન્તો ભાવેતિ. ઇમા ચતસ્સો ભાવના.

અપરાપિ ચતસ્સો ભાવના – એસનાભાવના, પટિલાભાભાવના, એકરસાભાવના, આસેવનાભાવના. કતમા એસનાભાવના? સબ્બેસં સમાધિં સમાપજ્જન્તાનં તત્થ જાતા ધમ્મા એકરસા હોન્તીતિ – અયં એસનાભાવના. કતમા પટિલાભાભાવના? સબ્બેસં સમાધિં સમાપન્નાનં તત્થ જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – અયં પટિલાભાભાવના. કતમા એકરસાભાવના? અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં ભાવયતો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિ ઇન્દ્રિયાનિ એકરસા હોન્તીતિ – ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં ભાવયતો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિ ઇન્દ્રિયાનિ એકરસા હોન્તીતિ – ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના . ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં ભાવયતો સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિ ઇન્દ્રિયાનિ એકરસા હોન્તીતિ – ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં ભાવયતો સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિ ઇન્દ્રિયાનિ એકરસા હોન્તીતિ – ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં ભાવયતો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિ ઇન્દ્રિયાનિ એકરસા હોન્તીતિ – ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના.

અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠેન સદ્ધાબલં ભાવયતો સદ્ધાબલસ્સ વસેન ચત્તારિ બલાનિ એકરસા હોન્તીતિ – બલાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. કોસજ્જે અકમ્પિયટ્ઠેન વીરિયબલં ભાવયતો વીરિયબલસ્સ વસેન ચત્તારિ બલાનિ એકરસા હોન્તીતિ – બલાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. પમાદે અકમ્પિયટ્ઠેન સતિબલં ભાવયતો સતિબલસ્સ વસેન ચત્તારિ બલાનિ એકરસા હોન્તીતિ – બલાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયટ્ઠેન સમાધિબલં ભાવયતો સમાધિબલસ્સ વસેન ચત્તારિ બલાનિ એકરસા હોન્તીતિ – બલાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં ભાવયતો પઞ્ઞાબલસ્સ વસેન ચત્તારિ બલાનિ એકરસા હોન્તીતિ – બલાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના.

ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવયતો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ વસેન છ બોજ્ઝઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. પવિચયટ્ઠેન ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવયતો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ વસેન છ બોજ્ઝઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવયતો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ વસેન છ બોજ્ઝઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. ફરણટ્ઠેન પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવયતો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ વસેન છ બોજ્ઝઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. ઉપસમટ્ઠેન પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવયતો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ વસેન છ બોજ્ઝઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવયતો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ વસેન છ

બોજ્ઝઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. પટિસઙ્ખાનટ્ઠેન ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવયતો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ વસેન છ બોજ્ઝઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના.

દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિં ભાવયતો સમ્માદિટ્ઠિયા વસેન સત્ત મગ્ગઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – મગ્ગઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પં ભાવયતો સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ વસેન સત્ત મગ્ગઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – મગ્ગઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચં ભાવયતો સમ્માવાચાય વસેન સત્ત મગ્ગઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – મગ્ગઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તં ભાવયતો સમ્માકમ્મન્તસ્સ વસેન સત્ત મગ્ગઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – મગ્ગઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવં ભાવયતો સમ્માઆજીવસ્સ વસેન સત્ત મગ્ગઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – મગ્ગઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના . પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામં ભાવયતો સમ્માવાયામસ્સ વસેન સત્ત મગ્ગઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – મગ્ગઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિં ભાવયતો સમ્માસતિયા વસેન સત્ત મગ્ગઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – મગ્ગઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિં ભાવયતો સમ્માસમાધિસ્સ વસેન સત્ત મગ્ગઙ્ગા એકરસા હોન્તીતિ – મગ્ગઙ્ગાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. અયં એકરસાભાવના.

કતમા આસેવનાભાવના? ઇધ ભિક્ખુ પુબ્બણ્હસમયં આસેવતિ, મજ્ઝન્હિકસમયમ્પિ [મજ્ઝન્તિકસમયમ્પિ (સ્યા॰ ક॰)] આસેવતિ, સાયન્હસમયમ્પિ આસેવતિ, પુરેભત્તમ્પિ આસેવતિ, પચ્છાભત્તમ્પિ આસેવતિ, પુરિમેપિ યામે આસેવતિ, મજ્ઝિમેપિ યામે આસેવતિ, પચ્છિમેપિ યામે આસેવતિ, રત્તિમ્પિ આસેવતિ, દિવાપિ આસેવતિ, રત્તિન્દિવાપિ [રત્તિદિવાપિ (ક॰)] આસેવતિ, કાળેપિ આસેવતિ, જુણ્હેપિ આસેવતિ, વસ્સેપિ આસેવતિ, હેમન્તેપિ આસેવતિ, ગિમ્હેપિ આસેવતિ, પુરિમેપિ વયોખન્ધે આસેવતિ, મજ્ઝિમેપિ વયોખન્ધે આસેવતિ, પચ્છિમેપિ વયોખન્ધે આસેવતિ – અયં આસેવનાભાવના. ઇમા ચતસ્સો ભાવના.

૨૮. અપરાપિ ચતસ્સો ભાવના – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના, આસેવનટ્ઠેન ભાવના. કથં તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના? કામચ્છન્દં પજહતો નેક્ખમ્મવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. બ્યાપાદં પજહતો અબ્યાપાદવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. થિનમિદ્ધં [થીનમિદ્ધં (સ્યા॰ સી॰ અટ્ઠ॰)] પજહતો આલોકસઞ્ઞાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. ઉદ્ધચ્ચં પજહતો અવિક્ખેપવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. વિચિકિચ્છં પજહતો ધમ્મવવત્થાનવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. અવિજ્જં પજહતો ઞાણવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના . અરતિં પજહતો પામોજ્જવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. નીવરણે પજહતો પઠમજ્ઝાનવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. વિતક્કવિચારે પજહતો દુતિયજ્ઝાનવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. પીતિં પજહતો તતિયજ્ઝાનવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. સુખદુક્ખે પજહતો ચતુત્થજ્ઝાનવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના.

રૂપસઞ્ઞં પટિઘસઞ્ઞં નાનત્તસઞ્ઞં પજહતો આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના . આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞં પજહતો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞં પજહતો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં પજહતો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના.

નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતો અનિચ્ચાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. સુખસઞ્ઞં પજહતો દુક્ખાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. અત્તસઞ્ઞં પજહતો અનત્તાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. નન્દિં પજહતો નિબ્બિદાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. રાગં પજહતો વિરાગાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. સમુદયં પજહતો નિરોધાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના . આદાનં પજહતો પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. ઘનસઞ્ઞં પજહતો ખયાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. આયૂહનં પજહતો વયાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. ધુવસઞ્ઞં પજહતો વિપરિણામાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. નિમિત્તં પજહતો અનિમિત્તાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. પણિધિં પજહતો અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. અભિનિવેસં પજહતો સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. સારાદાનાભિનિવેસં પજહતો અધિપઞ્ઞા ધમ્મવિપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. સમ્મોહાભિનિવેસં પજહતો યથાભૂતઞાણદસ્સનવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. આલયાભિનિવેસં પજહતો આદીનવાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. અપ્પટિસઙ્ખં પજહતો પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. સઞ્ઞોગાભિનિવેસં પજહતો વિવટ્ટનાનુપસ્સનાવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના.

દિટ્ઠેકટ્ઠે કિલેસે પજહતો સોતાપત્તિમગ્ગવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. ઓળારિકે કિલેસે પજહતો સકદાગામિમગ્ગવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. અનુસહગતે કિલેસે પજહતો

અનાગામિમગ્ગવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. સબ્બકિલેસે પજહતો અરહત્તમગ્ગવસેન જાતા ધમ્મા અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના. એવં તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના.

કથં ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના? કામચ્છન્દં પજહતો નેક્ખમ્મવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ એકરસા હોન્તીતિ – ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. બ્યાપાદં પજહતો અબ્યાપાદવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ એકરસા હોન્તીતિ – ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહતો અરહત્તમગ્ગવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ એકરસા હોન્તીતિ – ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના. એવં ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના.

કથં તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના? કામચ્છન્દં પજહતો નેક્ખમ્મવસેન વીરિયં વાહેતીતિ – તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના. બ્યાપાદં પજહતો અબ્યાપાદવસેન વીરિયં વાહેતીતિ – તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહતો અરહત્તમગ્ગવસેન વીરિયં વાહેતીતિ – તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના. એવં તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના.

કથં આસેવનટ્ઠેન ભાવના? કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મં આસેવતીતિ – આસેવનટ્ઠેન ભાવના. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદં આસેવતીતિ – આસેવનટ્ઠેન ભાવના...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગં આસેવતીતિ – આસેવનટ્ઠેન ભાવના. એવં આસેવનટ્ઠેન ભાવના.

ઇમા ચતસ્સો ભાવના રૂપં પસ્સન્તો ભાવેતિ, વેદનં પસ્સન્તો ભાવેતિ, સઞ્ઞં પસ્સન્તો ભાવેતિ, સઙ્ખારે પસ્સન્તો ભાવેતિ, વિઞ્ઞાણં પસ્સન્તો ભાવેતિ, ચક્ખું...પે॰... જરામરણં...પે॰... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન પસ્સન્તો ભાવેતિ. યે યે ધમ્મા ભાવિતા હોન્તિ તે તે ધમ્મા એકરસા હોન્તિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ઇમે ધમ્મા ભાવેતબ્બાતિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણ’’ન્તિ.

ચતુત્થભાણવારો.

૨૯. કથં ‘‘ઇમે ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા’’તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં?

એકો ધમ્મો સચ્છિકાતબ્બો – અકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ. દ્વે ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – વિજ્જા ચ વિમુત્તિ ચ. તયો ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – તિસ્સો વિજ્જા. ચત્તારો ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – ચત્તારિ સામઞ્ઞફલાનિ. પઞ્ચ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – પઞ્ચ ધમ્મક્ખન્ધા. છ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – છ અભિઞ્ઞા. સત્ત ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – સત્ત ખીણાસવબલાનિ. અટ્ઠ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – અટ્ઠ વિમોક્ખા. નવ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – નવ અનુપુબ્બનિરોધા. દસ ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા – દસ અસેક્ખા ધમ્મા.

‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, સચ્છિકાતબ્બં. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં સચ્છિકાતબ્બં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, સચ્છિકાતબ્બં; રૂપા સચ્છિકાતબ્બા; ચક્ખુવિઞ્ઞાણં સચ્છિકાતબ્બં; ચક્ખુસમ્ફસ્સો સચ્છિકાતબ્બો ; યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ સચ્છિકાતબ્બં. સોતં સચ્છિકાતબ્બં; સદ્દા સચ્છિકાતબ્બા...પે॰... ઘાનં સચ્છિકાતબ્બં; ગન્ધા સચ્છિકાતબ્બા... જિવ્હા સચ્છિકાતબ્બા; રસા સચ્છિકાતબ્બા...

કાયો સચ્છિકાતબ્બો; ફોટ્ઠબ્બા સચ્છિકાતબ્બા... મનો સચ્છિકાતબ્બો; ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બા; મનોવિઞ્ઞાણં સચ્છિકાતબ્બં; મનોસમ્ફસ્સો સચ્છિકાતબ્બો ; યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ સચ્છિકાતબ્બં''. રૂપં પસ્સન્તો સચ્છિકરોતિ, વેદનં પસ્સન્તો સચ્છિકરોતિ, સઞ્ઞં પસ્સન્તો સચ્છિકરોતિ, સઙ્ખારે પસ્સન્તો સચ્છિકરોતિ, વિઞ્ઞાણં પસ્સન્તો સચ્છિકરોતિ. ચક્ખું...પે૦... જરામરણં... પે૦... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન પસ્સન્તો સચ્છિકરોતિ. યે યે ધમ્મા સચ્છિકતા હોન્તિ તે તે ધમ્મા ફસ્સિતા [ફુસિતા (સ્યા૦)] હોન્તિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''ઇમે ધમ્મા સચ્છિકાતબ્બાતિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણ''ન્તિ.

૩૦. કથં ''ઇમે ધમ્મા હાનભાગિયા, ઇમે ધમ્મા ઠિતિભાગિયા, ઇમે ધમ્મા વિસેસભાગિયા, ઇમે ધમ્મા નિબ્બેધભાગિયા''તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં?

પઠમસ્સ ઝાનસ્સ લાભિં કામસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – હાનભાગિયો ધમ્મો. તદનુધમ્મતા સતિ સન્તિટ્ઠતિ – ઠિતિભાગિયો ધમ્મો. અવિતક્કસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – વિસેસભાગિયો ધમ્મો. નિબ્બિદાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ વિરાગૂપસંહિતા – નિબ્બેધભાગિયો ધમ્મો.

દુતિયસ્સ ઝાનસ્સ લાભિં વિતક્કસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – હાનભાગિયો ધમ્મો. તદનુધમ્મતા સતિ સન્તિટ્ઠતિ – ઠિતિભાગિયો ધમ્મો. ઉપેક્ખાસુખસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – વિસેસભાગિયો ધમ્મો. નિબ્બિદાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ વિરાગૂપસંહિતા – નિબ્બેધભાગિયો ધમ્મો.

તતિયસ્સ ઝાનસ્સ લાભિં પીતિસુખસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – હાનભાગિયો ધમ્મો. તદનુધમ્મતા સતિ સન્તિટ્ઠતિ – ઠિતિભાગિયો ધમ્મો. અદુક્ખમસુખસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – વિસેસભાગિયો ધમ્મો. નિબ્બિદાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ વિરાગૂપસંહિતા – નિબ્બેધભાગિયો ધમ્મો.

ચતુત્થસ્સ ઝાનસ્સ લાભિં ઉપેક્ખાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – હાનભાગિયો ધમ્મો. તદનુધમ્મતા સતિ સન્તિટ્ઠતિ – ઠિતિભાગિયો ધમ્મો. આકાસાનઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – વિસેસભાગિયો ધમ્મો. નિબ્બિદાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ વિરાગૂપસંહિતા – નિબ્બેધભાગિયો ધમ્મો.

આકાસાનઞ્ચાયતનસ્સ લાભિં રૂપસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – હાનભાગિયો ધમ્મો. તદનુધમ્મતા સતિ સન્તિટ્ઠતિ – ઠિતિભાગિયો ધમ્મો. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – વિસેસભાગિયો ધમ્મો. નિબ્બિદાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ વિરાગૂપસંહિતા – નિબ્બેધભાગિયો ધમ્મો.

વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસ્સ લાભિં આકાસાનઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – હાનભાગિયો ધમ્મો. તદનુધમ્મતા સતિ સન્તિટ્ઠતિ – ઠિતિભાગિયો ધમ્મો. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા

સમુદાચરન્તિ – વિસેસભાગિયો ધમ્મો. નિબ્બિદાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ વિરાગૂપસંહિતા – નિબ્બેધભાગિયો ધમ્મો.

આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસ્સ લાભિં વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – હાનભાગિયો ધમ્મો. તદનુધમ્મતા સતિ સન્તિટ્ઠતિ – ઠિતિભાગિયો ધમ્મો. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ – વિસેસભાગિયો ધમ્મો. નિબ્બિદાસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ વિરાગૂપસંહિતા – નિબ્બેધભાગિયો ધમ્મો. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''ઇમે ધમ્મા હાનભાગિયા, ઇમે ધમ્મા ઠિતિભાગિયા, ઇમે ધમ્મા વિસેસભાગિયા, ઇમે ધમ્મા નિબ્બેધભાગિયાતિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં''.

૩૧. કથં ''સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા, સબ્બે સઙ્ખારા દુક્ખા, સબ્બે ધમ્મા અનત્તા''તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં? ''રૂપં અનિચ્ચં ખયટ્ઠેન, દુક્ખં ભયટ્ઠેન, અનત્તા અસારકટ્ઠેના''તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં. ''વેદના...પે॰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં... ચક્ખુ...પે॰... જરામરણં અનિચ્ચં ખયટ્ઠેન, દુક્ખં ભયટ્ઠેન, અનત્તા અસારકટ્ઠેના''તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા, સબ્બે સઙ્ખારા દુક્ખા, સબ્બે ધમ્મા અનત્તા''તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં.

૩૨. કથં ''ઇદં દુક્ખં અરિયસચ્ચં, ઇદં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં, ઇદં દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં, ઇદં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચ''ન્તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં?

૩૩. તત્થ કતમં દુક્ખં અરિયસચ્ચં? જાતિપિ દુક્ખા, જરાપિ દુક્ખા, મરણમ્પિ દુક્ખં, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસાપિ દુક્ખા, અપ્પિયેહિ સમ્પયોગો દુક્ખો, પિયેહિ વિપ્પયોગો દુક્ખો, યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં; સઙ્ખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા [પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધાપિ (ક॰) સતિપટ્ઠાનસુત્તે સચ્ચવિભઙ્ગે ચ પસ્સિતબ્બં] દુક્ખા.

તત્થ કતમા જાતિ? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જાતિ સઞ્જાતિ ઓક્કન્તિ અભિનિબ્બત્તિ ખન્ધાનં પાતુભાવો આયતનાનં પટિલાભો – અયં વુચ્ચતિ જાતિ.

તત્થ કતમા જરા યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જરા જીરણતા ખણ્ડિચ્ચં પાલિચ્ચં વલિત્તચતા આયુનો સંહાનિ ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકો – અયં વુચ્ચતિ જરા.

તત્થ કતમં મરણં? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હા તમ્હા સત્તનિકાયા ચુતિ ચવનતા ભેદો અન્તરધાનં મચ્ચુ મરણં કાલકિરિયા [કાલંકિરિયા (ક॰)] ખન્ધાનં ભેદો કળેવરસ્સ નિક્ખેપો જીવિતિન્દ્રિયસ્સુપચ્છેદો – ઇદં વુચ્ચતિ મરણં.

તત્થ કતમો સોકો? ઞાતિબ્યસનેન [યો ઞાતિબ્યસનેન (સ્યા॰) પસ્સ સચ્ચવિભઙ્ગે] વા ફુટ્ઠસ્સ, ભોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, રોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, સીલબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, દિટ્ઠિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન

બ્યસનેન સમન્નાગતસ્સ, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન દુક્ખધમ્મેન ફુટ્ઠસ્સ સોકો સોચના સોચિતત્તં અન્તોસોકો અન્તોપરિસોકો ચેતસો પરિજ્ઝાયના દોમનસ્સં સોકસલ્લં – અયં વુચ્ચતિ સોકો.

તત્થ કતમો પરિદેવો? ઞાતિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, ભોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, રોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, સીલબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, દિટ્ઠિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન બ્યસનેન સમન્નાગતસ્સ, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન દુક્ખધમ્મેન ફુટ્ઠસ્સ આદેવો પરિદેવો આદેવના, પરિદેવના આદેવિતત્તં પરિદેવિતત્તં વાચા પલાપો વિપ્પલાપો લાલપ્પો લાલપ્પના લાલપ્પિતત્તં – અયં વુચ્ચતિ પરિદેવો.

તત્થ કતમં દુક્ખં? યં કાયિકં અસાતં કાયિકં દુક્ખં કાયસમ્ફસ્સજં અસાતં દુક્ખં વેદયિતં, કાયસમ્ફસ્સજા અસાતા દુક્ખા વેદના – ઇદં વુચ્ચતિ દુક્ખં.

તત્થ કતમં દોમનસ્સં? યં ચેતસિકં અસાતં ચેતસિકં દુક્ખં, ચેતોસમ્ફસ્સજં અસાતં વેદયિતં, ચેતોસમ્ફસ્સજા અસાતા દુક્ખા વેદના – ઇદં વુચ્ચતિ દોમનસ્સં.

તત્થ કતમો ઉપાયાસો? ઞાતિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, ભોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, રોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, સીલબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, દિટ્ઠિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠસ્સ, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન બ્યસનેન સમન્નાગતસ્સ, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન દુક્ખધમ્મેન ફુટ્ઠસ્સ આયાસો ઉપાયાસો આયાસના ઉપાયાસના આયાસિતત્તં ઉપાયાસિતત્તં – અયં વુચ્ચતિ ઉપાયાસો.

તત્થ કતમો અપ્પિયેહિ સમ્પયોગો દુક્ખો? ઇધ યસ્સ તે હોન્તિ અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા રૂપા સદ્દા ગન્ધા રસા ફોટ્ઠબ્બા, યે વા પનસ્સ તે હોન્તિ અનત્થકામા અહિતકામા અફાસુકામા અયોગક્ખેમકામા, યા તેહિ સદ્ધિં સઙ્ગતિ સમાગમો સમોધાનં મિસ્સીભાવો – અયં વુચ્ચતિ અપ્પિયેહિ સમ્પયોગો દુક્ખો.

તત્થ કતમો પિયેહિ વિપ્પયોગો દુક્ખો? ઇધ યસ્સ તે હોન્તિ ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા રૂપા સદ્દા ગન્ધા રસા ફોટ્ઠબ્બા, યે વા પનસ્સ તે હોન્તિ અત્થકામા હિતકામા ફાસુકામા યોગક્ખેમકામા માતા વા પિતા વા ભાતા વા ભગિની વા મિત્તા વા અમચ્ચા વા ઞાતી વા સાલોહિતા વા, યા તેહિ સદ્ધિં અસઙ્ગતિ અસમાગમો અસમોધાનં અમિસ્સીભાવો – અયં વુચ્ચતિ પિયેહિ વિપ્પયોગો દુક્ખો.

તત્થ કતમં યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં? જાતિધમ્માનં સત્તાનં એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જતિ – ''અહો વત મયં ન જાતિધમ્મા અસ્સામ, ન ચ વત નો જાતિ આગચ્છેય્યા''તિ. ન ખો પનેતં ઇચ્છાય પત્તબ્બં – ઇદમ્પિ યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં. જરાધમ્માનં સત્તાનં…પે॰… બ્યાધિધમ્માનં સત્તાનં… મરણધમ્માનં સત્તાનં… સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસધમ્માનં સત્તાનં એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જતિ – ''અહો વત મયં ન સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસધમ્મા અસ્સામ, ન ચ વત નો સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા આગચ્છેય્યુ''ન્તિ. ન ખો પનેતં ઇચ્છાય પત્તબ્બં – ઇદમ્પિ યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં.

તત્થ કતમે સઙ્ખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા દુક્ખા? સેય્યથિદં [સેય્યથીદં (સ્યા॰ સી॰ અટ્ઠ॰)] – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, [રૂપૂપાદાનક્ખન્ધો (સ્યા॰) એવમુપરિપિ], વેદનુપાદાનક્ખન્ધો સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો,

સઞ્ઞારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો – ઇમે વુચ્ચન્તિ સઙ્ખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા દુક્ખા. ઇદં વુચ્ચતિ દુક્ખં અરિયસચ્ચં.

૩૪. તત્થ કતમં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં? યાયં તણ્હા પોનોભવિકા [પોનોબ્ભવિકા (સ્યા॰)] નન્દિરાગસહગતા તત્રતત્રાભિનન્દિની, સેય્યથિદં – કામતણ્હા ભવતણ્હા વિભવતણ્હા , સા ખો પનેસા તણ્હા કત્થ ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, કત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ? યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ. કિઞ્ચ લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં? ચક્ખુ લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ. સોતં લોકે...પે॰... ઘાનં લોકે... જિવ્હા લોકે... કાયો લોકે... મનો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ. રૂપા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ. સદ્દા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં...પે॰... ધમ્મા લોકે... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં લોકે...પે॰... મનોવિઞ્ઞાણં લોકે... ચક્ખુસમ્ફસ્સો લોકે...પે॰... મનોસમ્ફસ્સો લોકે... ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે...પે॰... મનોસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે... રૂપસઞ્ઞા લોકે...પે॰... ધમ્મસઞ્ઞા લોકે... રૂપસઞ્ચેતના લોકે...પે॰... ધમ્મસઞ્ચેતના લોકે... રૂપતણ્હા લોકે...પે॰... ધમ્મતણ્હા લોકે... રૂપવિતક્કો લોકે...પે॰... ધમ્મવિતક્કો લોકે... રૂપવિચારો લોકે...પે॰... ધમ્મવિચારો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ. ઇદં વુચ્ચતિ દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં.

૩૫. તત્થ કતમં દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં? યો તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધો ચાગો પટિનિસ્સગ્ગો મુત્તિ અનાલયો, સા ખો પનેસા તણ્હા કત્થ પહીયમાના પહીયતિ, કત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ? યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ. કિઞ્ચ લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં? ચક્ખુલોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ... પે॰... ધમ્મવિચારો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ. ઇદં વુચ્ચતિ દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં.

૩૬. તત્થ કતમં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. તત્થ કતમા સમ્માદિટ્ઠિ? દુક્ખે ઞાણં, દુક્ખસમુદયે ઞાણં, દુક્ખનિરોધે ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં – અયં વુચ્ચતિ સમ્માદિટ્ઠિ.

તત્થ કતમો સમ્માસઙ્કપ્પો? નેક્ખમ્મસઙ્કપ્પો, અબ્યાપાદસઙ્કપ્પો, અવિહિંસાસઙ્કપ્પો – અયં વુચ્ચતિ સમ્માસઙ્કપ્પો.

તત્થ કતમા સમ્માવાચા? મુસાવાદા વેરમણી [વેરમણિ (ક॰)], પિસુણાય વાચાય વેરમણી, ફરુસાય વાચાય વેરમણી, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી – અયં વુચ્ચતિ સમ્માવાચા.

તત્થ કતમો સમ્માકમ્મન્તો? પાણાતિપાતા વેરમણી, અદિન્નાદાના વેરમણી, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણી – અયં વુચ્ચતિ સમ્માકમ્મન્તો.

તત્થ કતમો સમ્માઆજીવો? ઇધ અરિયસાવકો મિચ્છાઆજીવં પહાય સમ્માઆજીવેન જીવિકં [જીવિતં (ક॰)] કપ્પેતિ – અયં વુચ્ચતિ સમ્માઆજીવો.

તત્થ કતમો સમ્માવાયામો? ઇધ ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ, ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય...પે॰... અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય ...પે॰... ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ – અયં વુચ્ચતિ સમ્માવાયામો.

તત્થ કતમા સમ્માસતિ? ઇધ ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. વેદનાસુ...પે॰... ચિત્તે...પે॰... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં – અયં વુચ્ચતિ સમ્માસતિ.

તત્થ કતમો સમ્માસમાધિ? ઇધ ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ **સતો ચ સમ્પજાનો** સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ સમ્માસમાધિ. ઇદં વુચ્ચતિ દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ઇદં દુક્ખં અરિયસચ્ચં, ઇદં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં, ઇદં દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં, ઇદં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચ’’ન્તિ સોતાવધાનં, તંપજાનના પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં. એવં સોતાવધાને પઞ્ઞા સુતમયે ઞાણં.

સુતમયઞાણનિદ્દેસો પઠમો.

૨. સીલમયઞાણનિદ્દેસો

૩૭. કથં સુત્વાન સંવરે પઞ્ઞા સીલમયે ઞાણં? પઞ્ચ સીલાનિ – પરિયન્તપારિસુદ્ધિસીલં, અપરિયન્તપારિસુદ્ધિસીલં, પરિપુણ્ણપારિસુદ્ધિસીલં, અપરામટ્ઠપારિસુદ્ધિસીલં, પટિપ્પસ્સદ્ધિપારિસુદ્ધિસીલન્તિ.

તત્થ કતમં પરિયન્તપારિસુદ્ધિસીલં? અનુપસમ્પન્નાનં પરિયન્તસિક્ખાપદાનં – ઇદં પરિયન્તપારિસુદ્ધિસીલં. કતમં અપરિયન્તપારિસુદ્ધિસીલં? ઉપસમ્પન્નાનં અપરિયન્તસિક્ખાપદાનં – ઇદં અપરિયન્તપારિસુદ્ધિસીલં. કતમં પરિપુણ્ણપારિસુદ્ધિસીલં? પુથુજ્જનકલ્યાણકાનં કુસલધમ્મે યુત્તાનં સેક્ખપરિયન્તે [સેખપરિયન્તે (ક॰)] પરિપૂરકારીનં કાયે ચ જીવિતે ચ અનપેક્ખાનં પરિચ્ચત્તજીવિતાનં – ઇદં પરિપુણ્ણપારિસુદ્ધિસીલં. કતમં અપરામટ્ઠપારિસુદ્ધિસીલં? સત્તન્નં સેક્ખાનં – ઇદં અપરામટ્ઠપારિસુદ્ધિસીલં. કતમં પટિપ્પસ્સદ્ધિપારિસુદ્ધિસીલં? તથાગતસાવકાનં ખીણાસવાનં પચ્ચેકબુદ્ધાનં તથાગતાનં અરહન્તાનં સમ્માસમ્બુદ્ધાનં – ઇદં પટિપ્પસ્સદ્ધિપારિસુદ્ધિસીલં.

૩૮. અત્થિ સીલં પરિયન્તં, અત્થિ સીલં અપરિયન્તં. તત્થ કતમં તં સીલં પરિયન્તં? અત્થિ સીલં લાભપરિયન્તં, અત્થિ સીલં યસપરિયન્તં, અત્થિ સીલં ઞાતિપરિયન્તં, અત્થિ સીલં અઙ્ગપરિયન્તં, અત્થિ સીલં જીવિતપરિયન્તં.

કતમં તં સીલં લાભપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો લાભહેતુ લાભપચ્ચયા લાભકારણા યથાસમાદિન્નં [યથાસમાદિણ્ણં (ક॰)] સિક્ખાપદં વીતિક્કમતિ – ઇદં તં સીલં લાભપરિયન્તં. કતમં તં સીલં યસપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો યસહેતુ યસપચ્ચયા યસકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમતિ – ઇદં તં સીલં યસપરિયન્તં. કતમં તં સીલં ઞાતિપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો ઞાતિહેતુ ઞાતિપચ્ચયા ઞાતિકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમતિ – ઇદં તં સીલં ઞાતિપરિયન્તં. કતમં તં સીલં અઙ્ગપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો અઙ્ગહેતુ અઙ્ગપચ્ચયા અઙ્ગકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમતિ – ઇદં તં સીલં અઙ્ગપરિયન્તં. કતમં તં સીલં જીવિતપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો જીવિતહેતુ જીવિતપચ્ચયા જીવિતકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમતિ – ઇદં તં સીલં જીવિતપરિયન્તં. એવરૂપાનિ સીલાનિ ખણ્ડાનિ છિદ્દાનિ સબલાનિ કમ્માસાનિ ન ભુજિસ્સાનિ ન વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ [ન વિઞ્ઞૂપસત્થાનિ (ક॰)] પરામટ્ઠાનિ અસમાધિસંવત્તનિકાનિ [ન સમાધિસંવત્તનિકાનિ (ક॰)] ન અવિપ્પટિસારવત્થુકાનિ ન પામોજ્જવત્થુકાનિ ન પીતિવત્થુકાનિ ન પસ્સદ્ધિવત્થુકાનિ ન સુખવત્થુકાનિ ન સમાધિવત્થુકાનિ ન યથાભૂતઞાણદસ્સનવત્થુકાનિ ન એકન્તનિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ – ઇદં તં સીલં પરિયન્તં.

કતમં તં સીલં અપરિયન્તં? અત્થિ સીલં ન લાભપરિયન્તં , અત્થિ સીલં ન યસપરિયન્તં, અત્થિ સીલં ન ઞાતિપરિયન્તં, અત્થિ સીલં ન અઙ્ગપરિયન્તં, અત્થિ સીલં ન જીવિતપરિયન્તં.

કતમં તં સીલં ન લાભપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો લાભહેતુ લાભપચ્ચયા લાભકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમાય ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેતિ, કિં સો વીતિક્કમિસ્સતિ! ઇદં તં સીલં ન લાભપરિયન્તં. કતમં તં સીલં ન યસપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો યસહેતુ યસપચ્ચયા યસકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમાય ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેતિ , કિં સો વીતિક્કમિસ્સતિ! ઇદં તં સીલં ન યસપરિયન્તં. કતમં તં સીલં ન ઞાતિપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો ઞાતિહેતુ ઞાતિપચ્ચયા ઞાતિકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમાય ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેતિ, કિં સો વીતિક્કમિસ્સતિ! ઇદં તં સીલં ન ઞાતિપરિયન્તં. કતમં તં સીલં ન અઙ્ગપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો અઙ્ગહેતુ અઙ્ગપચ્ચયા અઙ્ગકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમાય ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેતિ, કિં સો વીતિક્કમિસ્સતિ! ઇદં તં સીલં ન અઙ્ગપરિયન્તં. કતમં તં સીલં ન જીવિતપરિયન્તં? ઇધેકચ્ચો જીવિતહેતુ જીવિતપચ્ચયા જીવિતકારણા યથાસમાદિન્નં સિક્ખાપદં વીતિક્કમાય ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેતિ, કિં સો વીતિક્કમિસ્સતિ! ઇદં તં સીલં ન જીવિતપરિયન્તં. એવરૂપાનિ સીલાનિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ અવિપ્પટિસારવત્થુકાનિ પામોજ્જવત્થુકાનિ પીતિવત્થુકાનિ પસ્સદ્ધિવત્થુકાનિ સુખવત્થુકાનિ સમાધિવત્થુકાનિ યથાભૂતઞાણદસ્સનવત્થુકાનિ એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ – ઇદં તં સીલં અપરિયન્તં.

૩૯. કિં સીલં? કતિ સીલાનિ? કિં સમુટ્ઠાનં સીલં? કતિ ધમ્મસમોધાનં સીલં?

કિં સીલન્તિ ચેતના સીલં, ચેતસિકં સીલં, સંવરો સીલં, અવીતિક્કમો સીલં. **કતિ સીલાનીતિ** તીણિ સીલાનિ – કુસલસીલં, અકુસલસીલં, અબ્યાકતસીલં.**કિં સમુટ્ઠાનં સીલન્તિ** કુસલચિત્તસમુટ્ઠાનં કુસલસીલં , અકુસલચિત્તસમુટ્ઠાનં અકુસલસીલં, અબ્યાકતચિત્તસમુટ્ઠાનં અબ્યાકતસીલં. **કતિ ધમ્મસમોધાનં સીલન્તિ** સંવરસમોધાનં સીલં, અવીતિક્કમસમોધાનં સીલં, તથાભાવે જાતચેતનાસમોધાનં સીલં.

૪૦. પાણાતિપાતં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. અદિન્નાદાનં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. કામેસુમિચ્છાચારં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. મુસાવાદં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. પિસુણં વાચં [પિસુણાવાચં (સ્યા॰ ક॰) દી॰ નિ॰ ૧.૯ પસ્સિતબ્બા] સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. ફરુસં વાચં [ફરુસવાચં (સ્યા॰ ક॰)] સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. સમ્ફપ્પલાપં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં . અભિજ્ઝં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. બ્યાપાદં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. મિચ્છાદિટ્ઠિં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં.

૪૧. નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન ઉદ્ધચ્ચં... ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં... ઞાણેન અવિજ્જં... પામોજ્જેન અરતિં....

પઠમેન ઝાનેન [પઠમજ્ઝાનેન (સ્યા॰) એવમીદિસેસુ ઠાનેસુ] નીવરણે...પે॰... દુતિયેન ઝાનેન વિતક્કવિચારે... તતિયેન ઝાનેન પીતિં... ચતુત્થેન ઝાનેન સુખદુક્ખં... આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા રૂપસઞ્ઞં પટિઘસઞ્ઞં નાનત્તસઞ્ઞં... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞં... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞં... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં.

અનિચ્ચાનુપસ્સનાય નિચ્ચસઞ્ઞં...પે॰... દુક્ખાનુપસ્સનાય સુખસઞ્ઞં... અનત્તા અનુપસ્સનાય અત્તસઞ્ઞં... નિબ્બિદાનુપસ્સનાય નન્દિં... વિરાગાનુપસ્સનાય રાગં... નિરોધા અનુપસ્સનાય સમુદયં... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાય આદાનં... ખયાનુપસ્સનાય ઘનસઞ્ઞં... વયાનુપસ્સનાય આયૂહનં.. વિપરિણામાનુપસ્સનાય ધુવસઞ્ઞં... અનિમિત્તાનુપસ્સનાય નિમિત્તં.... અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાય પણિધિં... સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાય અભિનિવેસં... અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય સારાદાનાભિનિવેસં... યથાભૂતઞાણદસ્સનેન સમ્મોહાભિનિવેસં... આદીનવાનુપસ્સનાય આલયાભિનિવેસં... પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાય અપ્પટિસઙ્ખં... વિવટ્ટનાનુપસ્સનાય સઞ્ઞોગાભિનિવેસં....

સોતાપત્તિમગ્ગેન દિટ્ઠેકટ્ઠે કિલેસે...પે॰... સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકે કિલેસે... અનાગામિમગ્ગેન અણુસહગતે કિલેસે... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે સંવરટ્ઠેન સીલં, અવીતિક્કમટ્ઠેન સીલં.

પઞ્ચ સીલાનિ – પાણાતિપાતસ્સ પહાનં સીલં, વેરમણી સીલં, ચેતના સીલં, સંવરો સીલં, અવીતિક્કમો સીલં. એવરૂપાનિ સીલાનિ ચિત્તસ્સ અવિપ્પટિસારાય સંવત્તન્તિ, પામોજ્જાય સંવત્તન્તિ, પીતિયા સંવત્તન્તિ, પસ્સદ્ધિયા સંવત્તન્તિ, સોમનસ્સાય સંવત્તન્તિ, આસેવનાય સંવત્તન્તિ, ભાવનાય સંવત્તન્તિ, બહુલીકમ્માય સંવત્તન્તિ, અલઙ્કારાય સંવત્તન્તિ, પરિક્ખારાય સંવત્તન્તિ, પરિવારાય સંવત્તન્તિ, પારિપૂરિયા સંવત્તન્તિ, એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ.

એવરૂપાનં સીલાનં સંવરપારિસુદ્ધિ અધિસીલં, સંવરપારિસુદ્ધિયા ઠિતં ચિત્તં ન વિક્ખેપં ગચ્છતિ, અવિક્ખેપપારિસુદ્ધિ અધિચિત્તં સંવરપારિસુદ્ધિં સમ્મા પસ્સતિ, અવિક્ખેપપારિસુદ્ધિં સમ્મા પસ્સતિ. દસ્સનપારિસુદ્ધિ અધિપઞ્ઞા. યો તત્થ સંવરટ્ઠો, અયં અધિસીલસિક્ખા . યો તત્થ અવિક્ખેપટ્ઠો, અયં અધિચિત્તસિક્ખા. યો તત્થ દસ્સનટ્ઠો, અયં અધિપઞ્ઞાસિક્ખા.

ઇમા તિસ્સો સિક્ખાયો આવજ્જન્તો સિક્ખતિ, જાનન્તો સિક્ખતિ, પસ્સન્તો સિક્ખતિ, પચ્ચવેક્ખન્તો સિક્ખતિ, ચિત્તં અધિટ્ઠહન્તો સિક્ખતિ, સદ્ધાય અધિમુચ્ચન્તો સિક્ખતિ, વીરિયં પગ્ગણ્હન્તો સિક્ખતિ, સતિં ઉપટ્ઠપેન્તો સિક્ખતિ, ચિત્તં સમાદહન્તો સિક્ખતિ, પઞ્ઞાય પજાનન્તો સિક્ખતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો સિક્ખતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો સિક્ખતિ, પહાતબ્બં પજહન્તો સિક્ખતિ, સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો સિક્ખતિ, ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો સિક્ખતિ.

પઞ્ચ સીલાનિ – અદિન્નાદાનસ્સ...પે॰... કામેસુમિચ્છાચારસ્સ... મુસાવાદસ્સ... પિસુણાય વાચાય... ફરુસાય વાચાય... સમ્ફપ્પલાપસ્સ... અભિજ્ઝાય... બ્યાપાદસ્સ... મિચ્છાદિટ્ઠિયા... ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો સિક્ખન્તિ.

નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દસ્સ...પે॰... અબ્યાપાદેન બ્યાપાદસ્સ... આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધસ્સ... અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચસ્સ... ... ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છાય... ઞાણેન અવિજ્જાય... પામોજ્જેન અરતિયા... ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો સિક્ખતિ.

પઠમેન ઝાનેન નીવરણાનં...પે॰... દુતિયેન ઝાનેન વિતક્કવિચારાનં... તતિયેન ઝાનેન પીતિયા... ચતુત્થેન ઝાનેન સુખદુક્ખાનં... આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા રૂપસઞ્ઞાય પટિઘસઞ્ઞાય નાનત્તસઞ્ઞાય... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞાય... ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો સિક્ખતિ.

અનિચ્ચાનુપસ્સનાય નિચ્ચસઞ્ઞાય...પે॰... દુક્ખાનુપસ્સનાય સુખસઞ્ઞાય... અનત્તાનુપસ્સનાય અત્તસઞ્ઞાય... નિબ્બિદાનુપસ્સનાય નન્દિયા... વિરાગાનુપસ્સનાય રાગસ્સ... નિરોધાનુપસ્સનાય સમુદયસ્સ... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાય આદાનસ્સ... ખયાનુપસ્સનાય ઘનસઞ્ઞાય... વયાનુપસ્સનાય આયૂહનસ્સ... વિપરિણામાનુપસ્સનાય ધુવસઞ્ઞાય... અનિમિત્તાનુપસ્સનાય નિમિત્તસ્સ... અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાય પણિધિયા... સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાય અભિનિવેસસ્સ... અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય સારાગાભિનિવેસસ્સ... યથાભૂતઞાણદસ્સનેન સમ્મોહાભિનિવેસસ્સ... આદીનવાનુપસ્સનાય આલયાભિનિવેસસ્સ... પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાય અપ્પટિસઙ્ખાય... વિવટ્ટનાનુપસ્સનાય સઞ્ઞોગાભિનિવેસસ્સ ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો સિક્ખતિ.

સોતાપત્તિમગ્ગેન દિટ્ઠેકટ્ઠાનં કિલેસાનં...પે॰... સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકાનં કિલેસાનં... અનાગામિમગ્ગેન અનુસહગતાનં કિલેસાનં... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસાનં પહાનં સીલં, વેરમણી સીલં, ચેતના સીલં, સંવરો સીલં, અવીતિક્કમો સીલં. એવરૂપાનિ સીલાનિ ચિત્તસ્સ અવિપ્પટિસારાય સંવત્તન્તિ, પામોજ્જાય સંવત્તન્તિ, પીતિયા સંવત્તન્તિ, પસ્સદ્ધિયા સંવત્તન્તિ, સોમનસ્સાય સંવત્તન્તિ, આસેવનાય સંવત્તન્તિ, ભાવનાય સંવત્તન્તિ, બહુલીકમ્માય સંવત્તન્તિ, અલઙ્કારાય સંવત્તન્તિ, પરિક્ખારાય સંવત્તન્તિ, પરિવારાય સંવત્તન્તિ, પારિપૂરિયા સંવત્તન્તિ, એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ.

૪૨. એવરૂપાનં સીલાનં સંવરપારિસુદ્ધિ અધિસીલં. સંવરપારિસુદ્ધિયા ઠિતં ચિત્તં અવિક્ખેપં ગચ્છતિ, અવિક્ખેપપારિસુદ્ધિ અધિચિત્તં. સંવરપારિસુદ્ધિં સમ્મા પસ્સતિ, અવિક્ખેપપારિસુદ્ધિં સમ્મા પસ્સતિ. દસ્સનપારિસુદ્ધિ અધિપઞ્ઞા. યો તત્થ સંવરટ્ઠો, અયં અધિસીલસિક્ખા. યો તત્થ અવિક્ખેપટ્ઠો, અયં અધિચિત્તસિક્ખા. યો તત્થ દસ્સનટ્ઠો, અયં અધિપઞ્ઞાસિક્ખા. ઇમા તિસ્સો સિક્ખાયો આવજ્જન્તો સિક્ખતિ, જાનન્તો સિક્ખતિ, પસ્સન્તો સિક્ખતિ, પચ્ચવેક્ખન્તો સિક્ખતિ, ચિત્તં અધિટ્ઠહન્તો સિક્ખતિ, સદ્ધાય અધિમુચ્ચન્તો સિક્ખતિ, વીરિયં પગ્ગણ્હન્તો સિક્ખતિ, સતિં ઉપટ્ઠપેન્તો સિક્ખતિ, ચિત્તં સમાદહન્તો સિક્ખતિ, પઞ્ઞાય પજાનન્તો સિક્ખતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો સિક્ખતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો સિક્ખતિ પહાતબ્બં પજહન્તો સિક્ખતિ, સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો સિક્ખતિ, ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો સિક્ખતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સુત્વાન સંવરે પઞ્ઞા સીલમયે ઞાણં’’.

સીલમયઞાણનિદ્દેસો દુતિયો.

૩. સમાધિભાવનામયઞાણનિદ્દેસો

૪૩. કથં સંવરિત્વા સમાદહને પઞ્ઞા સમાધિભાવનામયે ઞાણં? એકો સમાધિ – ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા. દ્વે સમાધી – લોકિયો સમાધિ, લોકુત્તરો સમાધિ. તયો સમાધી – સવિતક્કસવિચારો સમાધિ, અવિતક્કવિચારમત્તો સમાધિ, અવિતક્કઅવિચારો સમાધિ. ચત્તારો સમાધી – હાનભાગિયો સમાધિ, ઠિતિભાગિયો સમાધિ, વિસેસભાગિયો સમાધિ, નિબ્બેધભાગિયો સમાધિ. પઞ્ચ સમાધી – પીતિફરણતા, સુખફરણતા, ચેતોફરણતા, આલોકફરણતા, પચ્ચવેક્ખણાનિમિત્તં [પચ્ચવેક્ખનાનિમિત્તં (ક॰)].

છ સમાધી – બુદ્ધાનુસ્સતિવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, ધમ્માનુસ્સતિવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, સઙ્ઘાનુસ્સતિવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, સીલાનુસ્સતિવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, ચાગાનુસ્સતિવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, દેવતાનુસ્સતિવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. સત્ત સમાધી – સમાધિકુસલતા, સમાધિસ્સ સમાપત્તિકુસલતા, સમાધિસ્સ ઠિતિકુસલતા, સમાધિસ્સ વુટ્ઠાનકુસલતા , સમાધિસ્સ કલ્લતાકુસલતા [કલ્લિતકુસલતા (સ્યા॰ ક॰)], સમાધિસ્સ ગોચરકુસલતા, સમાધિસ્સ અભિનીહારકુસલતા. અટ્ઠ સમાધી – પથવીકસિણવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, આપોકસિણવસેન...પે॰... તેજોકસિણવસેન... વાયોકસિણવસેન... નીલકસિણવસેન... પીતકસિણવસેન... લોહિતકસિણવસેન... ઓદાતકસિણવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. નવ સમાધી – રૂપાવચરો સમાધિ અત્થિ હીનો, અત્થિ મજ્ઝિમો, અત્થિ પણીતો; અરૂપાવચરો સમાધિ અત્થિ હીનો, અત્થિ મજ્ઝિમો, અત્થિ પણીતો; સુઞ્ઞતો સમાધિ, અનિમિત્તો સમાધિ, અપ્પણિહિતો સમાધિ. દસ સમાધી – ઉદ્ધુમાતકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, વિનીલકસઞ્ઞાવસેન...પે॰... વિપુબ્બકસઞ્ઞાવસેન... વિચ્છિદ્દકસઞ્ઞાવસેન... વિક્ખાયિતકસઞ્ઞાવસેન... વિક્ખિત્તકસઞ્ઞાવસેન... હતવિક્ખિત્તકસઞ્ઞાવસેન... લોહિતકસઞ્ઞાવસેન... પુળવકસઞ્ઞાવસેન [પુળુવક સઞ્ઞાવસેન (ક॰)] ... અટ્ઠિકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. ઇમે પઞ્ચપઞ્ઞાસ સમાધિ.

૪૪. અપિ ચ, પઞ્ચવીસતિ સમાધિસ્સ સમાધિટ્ઠા – પરિગ્ગહટ્ઠેન સમાધિ, પરિવારટ્ઠેન સમાધિ, પરિપૂરટ્ઠેન સમાધિ, એકગ્ગટ્ઠેન સમાધિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિ, અવિસારટ્ઠેન સમાધિ, અનાવિલટ્ઠેન સમાધિ, અનિઞ્જનટ્ઠેન

સમાધિ, વિમુત્તટ્ઠેન સમાધિ, એકત્તુપટ્ઠાનવસેન ચિત્તસ્સ ઠિતત્તા સમાધિ, સમં એસતીતિ સમાધિ, વિસમં નેસતીતિ સમાધિ, સમં એસિતત્તા સમાધિ, વિસમં નેસિતત્તા સમાધિ, સમં આદિયતીતિ સમાધિ, વિસમં નાદિયતીતિ સમાધિ, સમં આદિન્નત્તા સમાધિ, વિસમં અનાદિન્નત્તા સમાધિ, સમં પટિપજ્જતીતિ સમાધિ, વિસમં નપ્પટિપજ્જતીતિ સમાધિ, સમં પટિપન્નત્તા સમાધિ, વિસમં નપ્પટિપન્નત્તા સમાધિ, સમં ઝાયતીતિ સમાધિ, વિસમં ઝાપેતીતિ સમાધિ, સમં ઝાતત્તા સમાધિ, વિસમં ઝાપિતત્તા સમાધિ, સમો ચ હિતો ચ સુખો ચાતિ સમાધિ. ઇમે પઞ્ચવીસતિ સમાધિસ્સ સમાધિટ્ઠા. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''સંવરિત્વા સમાદહને પઞ્ઞા સમાધિભાવનામયે ઞાણં''.

સમાધિભાવનામયઞાણનિદ્દેસો તતિયો.

૪. ધમ્મટ્ઠિતિઞાણનિદ્દેસો

૪૫. કથં પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં? અવિજ્જા સઙ્ખારાનં ઉપ્પાદટ્ઠિતિ ચ પવત્તટ્ઠિતિ ચ નિમિત્તટ્ઠિતિ ચ આયૂહનટ્ઠિતિ ચ સઞ્ઞોગટ્ઠિતિ ચ પલિબોધટ્ઠિતિ ચ સમુદયટ્ઠિતિ ચ હેતુટ્ઠિતિ ચ પચ્ચયટ્ઠિતિ ચ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ અવિજ્જા પચ્ચયો, સઙ્ખારા પચ્ચયસમુપ્પન્ના. ઉભોપેતે ધમ્મા પચ્ચયસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં અવિજ્જા સઙ્ખારાનં ઉપ્પાદટ્ઠિતિ ચ પવત્તટ્ઠિતિ ચ નિમિત્તટ્ઠિતિ ચ આયૂહનટ્ઠિતિ ચ સઞ્ઞોગટ્ઠિતિ ચ પલિબોધટ્ઠિતિ ચ સમુદયટ્ઠિતિ ચ હેતુટ્ઠિતિ ચ પચ્ચયટ્ઠિતિ ચ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ અવિજ્જા પચ્ચયો, સઙ્ખારા પચ્ચયસમુપ્પન્ના. ઉભોપેતે ધમ્મા પચ્ચયસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

સઙ્ખારા વિઞ્ઞાણસ્સ...પે॰... વિઞ્ઞાણં નામરૂપસ્સ... નામરૂપં સળાયતનસ્સ... સળાયતનં ફસ્સસ્સ... ફસ્સો વેદનાય... વેદના તણ્હાય... તણ્હા ઉપાદાનસ્સ... ઉપાદાનં ભવસ્સ... ભવો જાતિયા... જાતિ જરામરણસ્સ ઉપ્પાદટ્ઠિતિ ચ પવત્તટ્ઠિતિ ચ નિમિત્તટ્ઠિતિ ચ આયૂહનટ્ઠિતિ ચ સઞ્ઞોગટ્ઠિતિ ચ પલિબોધટ્ઠિતિ ચ સમુદયટ્ઠિતિ ચ હેતુટ્ઠિતિ ચ પચ્ચયટ્ઠિતિ ચ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ જાતિ પચ્ચયો, જરામરણં પચ્ચયસમુપ્પન્નં. ઉભોપેતે ધમ્મા પચ્ચયસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં જાતિ જરામરણસ્સ ઉપ્પાદટ્ઠિતિ ચ પવત્તટ્ઠિતિ ચ નિમિત્તટ્ઠિતિ ચ આયૂહનટ્ઠિતિ ચ સઞ્ઞોગટ્ઠિતિ ચ પલિબોધટ્ઠિતિ ચ સમુદયટ્ઠિતિ ચ હેતુટ્ઠિતિ ચ પચ્ચયટ્ઠિતિ ચ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ જાતિ પચ્ચયો, જરામરણં પચ્ચયસમુપ્પન્નં. ઉભોપેતે ધમ્મા પચ્ચયસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

૪૬. અવિજ્જા હેતુ, સઙ્ખારા હેતુસમુપ્પન્ના. ઉભોપેતે ધમ્મા હેતુસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં અવિજ્જા હેતુ, સઙ્ખારા હેતુસમુપ્પન્ના. ઉભોપેતે ધમ્મા હેતુસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

સઙ્ખારા હેતુ, વિઞ્ઞાણં હેતુસમુપ્પન્નં...પે॰... વિઞ્ઞાણં હેતુ, નામરૂપં હેતુસમુપ્પન્નં... નામરૂપં હેતુ, સળાયતનં હેતુસમુપ્પન્નં... સળાયતનં હેતુ, ફસ્સો હેતુસમુપ્પન્નો... ફસ્સો હેતુ, વેદના હેતુસમુપ્પન્ના... વેદના હેતુ, તણ્હા હેતુસમુપ્પન્ના... તણ્હા હેતુ, ઉપાદાનં હેતુસમુપ્પન્નં... ઉપાદાનં હેતુ, ભવો હેતુસમુપ્પન્નો... ભવો હેતુ, જાતિ હેતુસમુપ્પન્ના... જાતિ હેતુ, જરામરણં હેતુસમુપ્પન્નં. ઉભોપેતે ધમ્મા હેતુસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા

ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં જાતિ હેતુ, જરામરણં હેતુસમુપ્પન્નં. ઉભોપેતે ધમ્મા હેતુસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

અવિજ્જા પટિચ્ચા, સઙ્ખારા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. ઉભોપેતે ધમ્મા પટિચ્ચસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં અવિજ્જા પટિચ્ચા, સઙ્ખારા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના. ઉભોપેતે ધમ્મા પટિચ્ચસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

સઙ્ખારા પટિચ્ચા, વિઞ્ઞાણં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં...પે॰... વિઞ્ઞાણં પટિચ્ચા, નામરૂપં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં... નામરૂપં પટિચ્ચા, સળાયતનં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં... સળાયતનં પટિચ્ચા, ફસ્સો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો... ફસ્સો પટિચ્ચા, વેદના પટિચ્ચસમુપ્પન્ના... વેદના પટિચ્ચા, તણ્હા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના... તણ્હા પટિચ્ચા, ઉપાદાનં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં... ઉપાદાનં પટિચ્ચા, ભવો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો... ભવો પટિચ્ચા, જાતિ પટિચ્ચસમુપ્પન્ના... જાતિ પટિચ્ચા, જરામરણં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં. ઉભોપેતે ધમ્મા પટિચ્ચસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં જાતિ પટિચ્ચા, જરામરણં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં. ઉભોપેતે ધમ્મા પટિચ્ચસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

અવિજ્જા પચ્ચયો, સઙ્ખારા પચ્ચયસમુપ્પન્ના. ઉભોપેતે ધમ્મા પચ્ચયસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં . અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં અવિજ્જા પચ્ચયો, સઙ્ખારા પચ્ચયસમુપ્પન્ના. ઉભોપેતે ધમ્મા પચ્ચયસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

સઙ્ખારા પચ્ચયા, વિઞ્ઞાણં પચ્ચયસમુપ્પન્નં...પે॰... વિઞ્ઞાણં પચ્ચયો, નામરૂપં પચ્ચયસમુપ્પન્નં... નામરૂપં પચ્ચયો, સળાયતનં પચ્ચયસમુપ્પન્નં... સળાયતનં પચ્ચયો, ફસ્સો પચ્ચયસમુપ્પન્નો... ફસ્સો પચ્ચયો, વેદના પચ્ચયસમુપ્પન્ના... વેદના પચ્ચયો, તણ્હા પચ્ચયસમુપ્પન્ના... તણ્હા પચ્ચયો, ઉપાદાનં પચ્ચયસમુપ્પન્નં... ઉપાદાનં પચ્ચયો, ભવો પચ્ચયસમુપ્પન્નો... ભવો પચ્ચયો, જાતિ પચ્ચયસમુપ્પન્ના... જાતિ પચ્ચયો, જરામરણં પચ્ચયસમુપ્પન્નં. ઉભોપેતે ધમ્મા પચ્ચયસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં જાતિ પચ્ચયો, જરામરણં પચ્ચયસમુપ્પન્નં. ઉભોપેતે ધમ્મા પચ્ચયસમુપ્પન્નાતિ – પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં.

૪૭. પુરિમકમ્મભવસ્મિં મોહો અવિજ્જા, આયૂહના સઙ્ખારા, નિકન્તિ તણ્હા, ઉપગમનં ઉપાદાનં, ચેતના ભવો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પુરિમકમ્મભવસ્મિં ઇધ પટિસન્ધિયા પચ્ચયા. ઇધ પટિસન્ધિ વિઞ્ઞાણં, ઓક્કન્તિ નામરૂપં, પસાદો આયતનં, ફુટ્ઠો ફસ્સો, વેદયિતં વેદના. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા ઇધુપપત્તિભવસ્મિં પુરેકતસ્સ કમ્મસ્સ પચ્ચયા. ઇધ પરિપક્કત્તા આયતનાનં મોહો અવિજ્જા, આયૂહના સઙ્ખારા, નિકન્તિ તણ્હા ઉપગમનં ઉપાદાનં, ચેતના ભવો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા ઇધ કમ્મભવસ્મિં આયતિં પટિસન્ધિયા પચ્ચયા. આયતિં પટિસન્ધિ વિઞ્ઞાણં, ઓક્કન્તિ નામરૂપં, પસાદો આયતનં, ફુટ્ઠો ફસ્સો, વેદયિતં વેદના. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા આયતિં ઉપપત્તિભવસ્મિં ઇધ કતસ્સ કમ્મસ્સ પચ્ચયા. ઇતિમે ચતુસઙ્ખેપે તયો અદ્ધે તિસન્ધિં વીસતિયા આકારેહિ પટિચ્ચસમુપ્પાદં જાનાતિ પસ્સતિ અઞ્ઞાતિ પટિવિજ્ઝતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''પચ્ચયપરિગ્ગહે પઞ્ઞા ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં''.

ધમ્મટ્ઠિતિઞાણનિદ્દેસો ચતુત્થો.

૫. સમ્મસનઞાણનિદ્દેસો

૪૮. કથં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં ધમ્માનં સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં?

યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં અનિચ્ચતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં, દુક્ખતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં, અનત્તતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં.

યા કાચિ વેદના...પે॰... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં, દુક્ખતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં, અનત્તતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં.

ચક્ખું...પે॰... જરામરણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં, દુક્ખતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં, અનત્તતો વવત્થેતિ એકં સમ્મસનં.

રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચં ખયટ્ઠેન, દુક્ખં ભયટ્ઠેન અનત્તા અસારકટ્ઠેનાતિ સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં. વેદના...પે॰... સઞ્ઞા...પે॰... સઙ્ખારા...પે॰... વિઞ્ઞાણં...પે॰... ચક્ખુ...પે॰... જરામરણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચં ખયટ્ઠેન, દુક્ખં ભયટ્ઠેન, અનત્તા અસારકટ્ઠેનાતિ સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં.

રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મન્તિ સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં. વેદના...પે॰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં... ચક્ખુ...પે॰... જરામરણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મન્તિ સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં.

જાતિપચ્ચયા જરામરણં, અસતિ જાતિયા નત્થિ જરામરણન્તિ સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં જાતિપચ્ચયા જરામરણં, અસતિ જાતિયા નત્થિ જરામરણન્તિ સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં. ભવપચ્ચયા જાતિ, અસતિ...પે॰... ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, અસતિ...પે॰... તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં, અસતિ...પે॰... વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, અસતિ...પે॰... ફસ્સપચ્ચયા વેદના, અસતિ...પે॰... સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, અસતિ...પે॰... નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં, અસતિ...પે॰... વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં, અસતિ...પે॰... સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં, અસતિ...પે॰... અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા, અસતિ અવિજ્જાય નત્થિ સઙ્ખારાતિ સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા, અસતિ અવિજ્જાય નત્થિ સઙ્ખારાતિ સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં ધમ્માનં સઙ્ખિપિત્વા વવત્થાને પઞ્ઞા સમ્મસને ઞાણં''.

સમ્મસનઞાણનિદ્દેસો પઞ્ચમો.

૬. ઉદયબ્બયઞાણનિદ્દેસો

૪૯. કથં પચ્ચુપ્પન્નાનં ધમ્માનં વિપરિણામાનુપસ્સને પઞ્ઞા ઉદયબ્બયાનુપસ્સને ઞાણં? જાતં રૂપં પચ્ચુપ્પન્નં, તસ્સ નિબ્બત્તિલક્ખણં ઉદયો, વિપરિણામલક્ખણં વયો, અનુપસ્સના ઞાણં. જાતા વેદના...પે॰... જાતા સઞ્ઞા... જાતા સઙ્ખારા... જાતં વિઞ્ઞાણં... જાતં ચક્ખુ...પે॰... જાતો ભવો પચ્ચુપ્પન્નો, તસ્સ નિબ્બત્તિલક્ખણં ઉદયો, વિપરિણામલક્ખણં વયો, અનુપસ્સના ઞાણં.

૫૦. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં ઉદયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં ઉદયં પસ્સન્તો પઞ્ચવીસતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો પઞ્ચવીસતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ ; ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો પઞ્ઞાસ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? વેદનાક્ખન્ધસ્સ...પે॰... સઞ્ઞાક્ખન્ધસ્સ...પે॰... સઙ્ખારક્ખન્ધસ્સ...પે॰... વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ; ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો દસ લક્ખણાનિ પસ્સતિ. વેદનાક્ખન્ધસ્સ...પે॰... સઞ્ઞાક્ખન્ધસ્સ... સઙ્ખારક્ખન્ધસ્સ... વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ; ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો દસ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો કતમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? અવિજ્જાસમુદયા રૂપસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. તણ્હાસમુદયા રૂપસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. કમ્મસમુદયા રૂપસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. આહારસમુદયા રૂપસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. નિબ્બત્તિલક્ખણં પસ્સન્તોપિ રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

વયં પસ્સન્તો કતમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? અવિજ્જાનિરોધા રૂપનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. તણ્હાનિરોધા રૂપનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. કમ્મનિરોધા રૂપનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. આહારનિરોધા રૂપનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ . વિપરિણામલક્ખણં પસ્સન્તોપિ રૂપક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. રૂપક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ. ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો ઇમાનિ દસ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

વેદનાક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો કતમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? અવિજ્જાસમુદયા વેદનાસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વેદનાક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. તણ્હાસમુદયા વેદનાસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વેદનાક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. કમ્મસમુદયા વેદનાસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વેદનાક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વેદનાક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. નિબ્બત્તિલક્ખણં પસ્સન્તોપિ વેદનાક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. વેદનાક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

વયં પસ્સન્તો કતમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? અવિજ્જાનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વેદનાક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. તણ્હાનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વેદનાક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ.

કમ્મનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વેદનાક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વેદનાક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. વિપરિણામલક્ખણં પસ્સન્તોપિ વેદનાક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. વેદનાક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ. ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો ઇમાનિ દસ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

સઞ્ઞાક્ખન્ધસ્સ...પે॰... સઙ્ખારક્ખન્ધસ્સ...પે॰... વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો કતમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? અવિજ્જાસમુદયા વિઞ્ઞાણસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. તણ્હાસમુદયા વિઞ્ઞાણસમુદયોતિપચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. કમ્મસમુદયા વિઞ્ઞાણસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. નામરૂપસમુદયા વિઞ્ઞાણસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. નિબ્બત્તિલક્ખણં પસ્સન્તોપિ વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

વયં પસ્સન્તો કતમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? અવિજ્જાનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. તણ્હાનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. કમ્મનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. નામરૂપનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. વિપરિણામલક્ખણં પસ્સન્તોપિ વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ચ લક્ખણાનિ પસ્સતિ. ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો ઇમાનિ દસ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં ઉદયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ચવીસતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ચવીસતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ઞાસ લક્ખણાનિ પસ્સતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''પચ્ચુપ્પન્નાનં ધમ્માનં વિપરિણામાનુપસ્સને પઞ્ઞા ઉદયબ્બયાનુપસ્સને ઞાણં''. રૂપક્ખન્ધો [રૂપક્ખન્ધા (સ્યા॰)] આહારસમુદયો . વેદના, સઞ્ઞા, સઙ્ખારા – તયો [સઙ્ખારાતિ સેસા (સ્યા॰)] ખન્ધા ફસ્સસમુદયા. વિઞ્ઞાણક્ખન્ધો નામરૂપસમુદયો.

ઉદયબ્બયઞાણનિદ્દેસો છટ્ઠો.

૭. ભઙ્ગાનુપસ્સનાઞાણનિદ્દેસો

૫૧. કથં આરમ્મણં પટિસઙ્ખા ભઙ્ગાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિપસ્સને ઞાણં? રૂપારમ્મણતા ચિત્તં ઉપ્પજ્જિત્વા ભિજ્જતિ. તં આરમ્મણં પટિસઙ્ખા તસ્સ ચિત્તસ્સ ભઙ્ગં અનુપસ્સતિ. અનુપસ્સતીતિ, કથં અનુપસ્સતિ? અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો. દુક્ખતો અનુપસ્સતિ, નો સુખતો. અનત્તતો અનુપસ્સતિ, નો અત્તતો. નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ, વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ. નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ. પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ.

૫૨. અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ. દુક્ખતો અનુપસ્સન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ. અનત્તતો અનુપસ્સન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ. નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ. વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ. નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ. પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ.

વેદનારમ્મણતા...પે॰... સઞ્ઞારમ્મણતા... સઙ્ખારારમ્મણતા... વિઞ્ઞાણારમ્મણતા... ચક્ખુ...પે॰... જરામરણારમ્મણતા ચિત્તં ઉપ્પજ્જિત્વા ભિજ્જતિ. તં આરમ્મણં પટિસઙ્ખા તસ્સ ચિત્તસ્સ ભઙ્ગં અનુપસ્સતિ. અનુપસ્સતીતિ, કથં અનુપસ્સતિ? અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો. દુક્ખતો અનુપસ્સતિ, નો સુખતો. અનત્તતો અનુપસ્સતિ, નો અત્તતો. નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ. વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ. નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ. પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ.

અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ. દુક્ખતો અનુપસ્સન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ. અનત્તતો અનુપસ્સન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ. નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ. વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ. નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ. પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ.

વત્થુસઙ્કમના ચેવ, પઞ્ઞાય ચ વિવટ્ટના;
આવજ્જના બલઞ્ચેવ, પટિસઙ્ખા વિપસ્સના.

આરમ્મણઅન્વયેન , ઉભો એકવવત્થના [એકવવત્થાના (ક॰)]**;**
નિરોધે અધિમુત્તતા, વયલક્ખણવિપસ્સના.

આરમ્મણઞ્ચ પટિસઙ્ખા, ભઙ્ગઞ્ચ અનુપસ્સતિ;
સુઞ્ઞતો ચ ઉપટ્ઠાનં, અધિપઞ્ઞા વિપસ્સના.

કુસલો તીસુ અનુપસ્સનાસુ, ચતસ્સો ચ [ચતૂસુ ચ (સ્યા॰)] વિપસ્સનાસુ;
તયો ઉપટ્ઠાને કુસલતા, નાનાદિટ્ઠીસુ ન કમ્પતીતિ.

તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''આરમ્મણં પટિસઙ્ખા ભઙ્ગાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિપસ્સને ઞાણં''.

ભઙ્ગાનુપસ્સનાઞાણનિદ્દેસો સત્તમો.

૮. આદીનવઞાણનિદ્દેસો

૫૩. કથં ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં? ઉપ્પાદો ભયન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં. પવત્તં ભયન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં. નિમિત્તં ભયન્તિ...પે॰... આયૂહના ભયન્તિ...પે॰... પટિસન્ધિ ભયન્તિ... ગતિ ભયન્તિ... નિબ્બત્તિ ભયન્તિ... ઉપપત્તિ ભયન્તિ... જાતિ ભયન્તિ... જરા ભયન્તિ... બ્યાધિ ભયન્તિ ... મરણં ભયન્તિ... સોકો ભયન્તિ... પરિદેવો ભયન્તિ... ઉપાયાસો ભયન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં.

અનુપ્પાદો ખેમન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં. અપ્પવત્તં ખેમન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં...પે॰... અનુપાયાસો ખેમન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં.

ઉપ્પાદો ભયં, અનુપ્પાદો ખેમન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં. પવત્તં ભયં, અપ્પવત્તં ખેમન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં... પે॰... ઉપાયાસો ભયં, અનુપાયાસો ખેમન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં.

ઉપ્પાદો દુક્ખન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં. પવત્તં દુક્ખન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો દુક્ખન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં.

અનુપ્પાદો સુખન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં. અપ્પવત્તં સુખન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં...પે॰... અનુપાયાસો સુખન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં.

ઉપ્પાદો દુક્ખં, અનુપ્પાદો સુખન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં. પવત્તં દુક્ખં, અપ્પવત્તં સુખન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં... પે॰... ઉપાયાસો દુક્ખં, અનુપાયાસો સુખન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં.

ઉપ્પાદો સામિસન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં. પવત્તં સામિસન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો સામિસન્તિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં.

અનુપ્પાદો નિરામિસન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં. અપ્પવત્તં નિરામિસન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં...પે॰... અનુપાયાસો નિરામિસન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં.

ઉપ્પાદો સામિસં, અનુપ્પાદો નિરામિસન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં. પવત્તં સામિસં, અપ્પવત્તં નિરામિસન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો સામિસં, અનુપાયાસો નિરામિસન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં.

ઉપ્પાદો સઙ્ખારાતિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં. પવત્તં સઙ્ખારાતિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો સઙ્ખારાતિ – ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં.

અનુપ્પાદો નિબ્બાનન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં. અપ્પવત્તં નિબ્બાનન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં...પે॰... અનુપાયાસો નિબ્બાનન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં.

ઉપ્પાદો સઙ્ખારા, અનુપ્પાદો નિબ્બાનન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં. પવત્તં સઙ્ખારા, અપ્પવત્તં નિબ્બાનન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો સઙ્ખારા, અનુપાયાસો નિબ્બાનન્તિ – સન્તિપદે ઞાણં.

ઉપ્પાદઞ્ચ પવત્તઞ્ચ, નિમિત્તં દુક્ખન્તિ પસ્સતિ;
આયૂહનં પટિસન્ધિં, ઞાણં આદીનવે ઇદં.

અનુપ્પાદં અપ્પવત્તં, અનિમિત્તં સુખન્તિ ચ;
અનાયૂહનં અપ્પટિસન્ધિં, ઞાણં સન્તિપદે ઇદં.

ઇદં આદીનવે ઞાણં, પઞ્ચઠાનેસુ જાયતિ;
પઞ્ચઠાને સન્તિપદે, દસ ઞાણે પજાનાતિ;
દ્વિન્નં ઞાણાનં કુસલતા, નાનાદિટ્ઠીસુ ન કમ્પતીતિ.

તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા આદીનવે ઞાણં’’.

આદીનવઞાણનિદ્દેસો અટ્ઠમો.

૯. સઙ્ખારુપેક્ખાઞાણનિદ્દેસો

૫૪. કથં મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના [મુચ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના (ક॰)] પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં? ઉપ્પાદં મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના [ઉપ્પાદમુઞ્ચિતુકમ્યતા... (સ્યા॰)] પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં, પવત્તં મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં, નિમિત્તં મુઞ્ચિતુકમ્યતા...પે॰... આયૂહનં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... પટિસન્ધિં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... ગતિં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... નિબ્બત્તિં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... ઉપપત્તિં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... જાતિં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... જરં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... બ્યાધિં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... મરણં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... સોકં મુઞ્ચિતુકમ્યતા... પરિદેવં મુઞ્ચિતુકમ્યતા...પે॰... ઉપાયાસં મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં.

ઉપ્પાદો દુક્ખન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. પવત્તં દુક્ખન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો દુક્ખન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં.

ઉપ્પાદો ભયન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. પવત્તં ભયન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો ભયન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં.

ઉપ્પાદો સામિસન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. પવત્તં સામિસન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો સામિસન્તિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં.

ઉપ્પાદો સઙ્ખારાતિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. પવત્તં સઙ્ખારાતિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં...પે॰... ઉપાયાસો સઙ્ખારાતિ – મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં.

ઉપ્પાદો સઙ્ખારા, તે સઙ્ખારે અજ્ઝુપેક્ખતીતિ – સઙ્ખારુપેક્ખા. યે ચ સઙ્ખારા યા ચ ઉપેક્ખા ઉભોપેતે સઙ્ખારા, તે સઙ્ખારે અજ્ઝુપેક્ખતીતિ – સઙ્ખારુપેક્ખા. પવત્તં સઙ્ખારા...પે॰... નિમિત્તં સઙ્ખારા... આયૂહના સઙ્ખારા... પટિસન્ધિ સઙ્ખારા... ગતિ સઙ્ખારા... નિબ્બત્તિ સઙ્ખારા... ઉપપત્તિ સઙ્ખારા... જાતિ સઙ્ખારા... જરા સઙ્ખારા... બ્યાધિ સઙ્ખારા... મરણં સઙ્ખારા... સોકો સઙ્ખારા... પરિદેવો સઙ્ખારા...પે॰... ઉપાયાસો સઙ્ખારા, તે સઙ્ખારે અજ્ઝુપેક્ખતીતિ – સઙ્ખારુપેક્ખા. યે ચ સઙ્ખારા યા ચ ઉપેક્ખા ઉભોપેતે સઙ્ખારા, તે સઙ્ખારે અજ્ઝુપેક્ખતીતિ – સઙ્ખારુપેક્ખા.

૫૫. કતિહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ? અટ્ઠહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ. પુથુજ્જનસ્સ કતિહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ? સેક્ખસ્સ કતિહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ? વીતરાગસ્સ કતિહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ?

પુથુજ્જનસ્સ દ્વીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ. સેક્ખસ્સ તીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ. વીતરાગસ્સ તીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ.

પુથુજ્જનસ્સ કતમેહિ દ્વીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ? પુથુજ્જનો સઙ્ખારુપેક્ખં અભિનન્દતિ વા વિપસ્સતિ વા. પુથુજ્જનસ્સ ઇમેહિ દ્વીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ. સેક્ખસ્સ કતમેહિ તીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ? સેક્ખો સઙ્ખારુપેક્ખં અભિનન્દતિ વા વિપસ્સતિ વા પટિસઙ્ખાય વા ફલસમાપત્તિં સમાપજ્જતિ. સેક્ખસ્સ ઇમેહિ તીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ. વીતરાગસ્સ કતમેહિ તીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ? વીતરાગો સઙ્ખારુપેક્ખં વિપસ્સતિ વા પટિસઙ્ખાય વા ફલસમાપત્તિં સમાપજ્જતિ, તદજ્ઝુપેક્ખિત્વા સુઞ્ઞતવિહારેન વા અનિમિત્તવિહારેન વા અપ્પણિહિતવિહારેન વા વિહરતિ. વીતરાગસ્સ ઇમેહિ તીહાકારેહિ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો હોતિ.

૫૬. કથં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો એકત્તં હોતિ? પુથુજ્જનસ્સ સઙ્ખારુપેક્ખં અભિનન્દતો ચિત્તં કિલિસ્સતિ, ભાવનાય પરિપન્થો હોતિ, પટિવેધસ્સ અન્તરાયો હોતિ, આયતિં પટિસન્ધિયા પચ્ચયો હોતિ. સેક્ખસ્સપિ સઙ્ખારુપેક્ખં અભિનન્દતો ચિત્તં કિલિસ્સતિ, ભાવનાય પરિપન્થો હોતિ, ઉત્તરિપટિવેધસ્સ અન્તરાયો હોતિ, આયતિં પટિસન્ધિયા પચ્ચયો હોતિ. એવં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો એકત્તં હોતિ અભિનન્દનટ્ઠેન.

કથં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો એકત્તં હોતિ? પુથુજ્જનો સઙ્ખારુપેક્ખં અનિચ્ચતોપિ દુક્ખતોપિ અનત્તતોપિ વિપસ્સતિ. સેક્ખોપિ સઙ્ખારુપેક્ખં અનિચ્ચતોપિ દુક્ખતોપિ અનત્તતોપિ વિપસ્સતિ. વીતરાગોપિ સઙ્ખારુપેક્ખં અનિચ્ચતોપિ દુક્ખતોપિ અનત્તતોપિ વિપસ્સતિ. એવં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો એકત્તં હોતિ અનુપસ્સનટ્ઠેન.

કથં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ? પુથુજ્જનસ્સ સઙ્ખારુપેક્ખા કુસલા હોતિ. સેક્ખસ્સપિ સઙ્ખારુપેક્ખા કુસલા હોતિ. વીતરાગસ્સ સઙ્ખારુપેક્ખા અબ્યાકતા હોતિ. એવં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ કુસલાબ્યાકતટ્ઠેન.

કથં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ? પુથુજ્જનસ્સ સઙ્ખારુપેક્ખા કિઞ્ચિકાલે સુવિદિતા હોતિ, કિઞ્ચિકાલે ન સુવિદિતા હોતિ. સેક્ખસ્સપિ સઙ્ખારુપેક્ખા કિઞ્ચિકાલે સુવિદિતા હોતિ, કિઞ્ચિકાલે ન સુવિદિતા હોતિ. વીતરાગસ્સ સઙ્ખારુપેક્ખા અચ્ચન્તં સુવિદિતા હોતિ. એવં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ વિદિતટ્ઠેન ચ અવિદિતટ્ઠેન ચ.

કથં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ? પુથુજ્જનો સઙ્ખારુપેક્ખં અતિત્તત્તા વિપસ્સતિ. સેક્ખોપિ સઙ્ખારુપેક્ખં અતિત્તત્તા વિપસ્સતિ. વીતરાગો સઙ્ખારુપેક્ખં

તિત્તત્તા વિપસ્સતિ. એવં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ તિત્તટ્ઠેન ચ અતિત્તટ્ઠેન ચ.

કથં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ? પુથુજ્જનો સઙ્ખારુપેક્ખં તિણ્ણં સંયોજનાનં પહાનાય સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલાભત્થાય વિપસ્સતિ. સેક્ખો સઙ્ખારુપેક્ખં તિણ્ણં સઞ્ઞોજનાનં પહીનત્તા ઉત્તરિપટિલાભત્થાય વિપસ્સતિ. વીતરાગો સઙ્ખારુપેક્ખં સબ્બકિલેસાનં પહીનત્તા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારત્થાય વિપસ્સતિ. એવં પુથુજ્જનસ્સ ચ સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ પહીનટ્ઠેન ચ અપ્પહીનટ્ઠેન ચ.

કથં સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ? સેક્ખો સઙ્ખારુપેક્ખં અભિનન્દતિ વા વિપસ્સતિ વા પટિસઙ્ખાય વા ફલસમાપત્તિં સમાપજ્જતિ. વીતરાગો સઙ્ખારુપેક્ખં વિપસ્સતિ વા પટિસઙ્ખાય વા ફલસમાપત્તિં સમાપજ્જતિ, તદજ્ઝુપેક્ખિત્વા સુઞ્ઞતવિહારેન વા અનિમિત્તવિહારેન વા અપ્પણિહિતવિહારેન વા વિહરતિ. એવં સેક્ખસ્સ ચ વીતરાગસ્સ ચ સઙ્ખારુપેક્ખાય ચિત્તસ્સ અભિનીહારો નાનત્તં હોતિ વિહારસમાપત્તટ્ઠેન.

૫૭. કતિ સઙ્ખારુપેક્ખા સમથવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ? કતિ સઙ્ખારુપેક્ખા વિપસ્સનાવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ? અટ્ઠ સઙ્ખારુપેક્ખા સમથવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ. દસ સઙ્ખારુપેક્ખા વિપસ્સનાવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ.

કતમા અટ્ઠ સઙ્ખારુપેક્ખા સમથવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ? પઠમં ઝાનં પટિલાભત્થાય નીવરણે પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. દુતિયં ઝાનં પટિલાભત્થાય વિતક્કવિચારે પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. તતિયં ઝાનં પટિલાભત્થાય પીતિં પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં . ચતુત્થં ઝાનં પટિલાભત્થાય સુખદુક્ખે પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય રૂપસઞ્ઞં પટિઘસઞ્ઞં નાનત્તસઞ્ઞં પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞં પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞં પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. ઇમા અટ્ઠ સઙ્ખારુપેક્ખા સમથવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ.

કતમા દસ સઙ્ખારુપેક્ખા વિપસ્સનાવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ? સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલાભત્થાય ઉપ્પાદં પવત્તં નિમિત્તં આયૂહનં પટિસન્ધિં ગતિં નિબ્બત્તિં ઉપપત્તિં જાતિં જરં બ્યાધિં મરણં સોકં પરિદેવં ઉપાયાસં પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. સોતાપત્તિફલસમાપત્તત્થાય ઉપ્પાદં પવત્તં નિમિત્તં આયૂહનં પટિસન્ધિં...પે॰... પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. સકદાગામિમગ્ગં પટિલાભત્થાય...પે॰... સકદાગામિફલસમાપત્તત્થાય...પે॰... અનાગામિમગ્ગં પટિલાભત્થાય...પે॰... અનાગામિફલસમાપત્તત્થાય ...પે॰... અરહત્તમગ્ગં પટિલાભત્થાય ઉપ્પાદં પવત્તં નિમિત્તં આયૂહનં પટિસન્ધિં ગતિં નિબ્બત્તિં ઉપપત્તિં જાતિં જરં બ્યાધિં મરણં સોકં પરિદેવં ઉપાયાસં પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. અરહત્તફલસમાપત્તત્થાય...પે॰... સુઞ્ઞતવિહારસમાપત્તત્થાય...પે॰... અનિમિત્તવિહારસમાપત્તત્થાય ઉપ્પાદં પવત્તં નિમિત્તં આયૂહનં પટિસન્ધિં...પે॰... પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં. ઇમા દસ સઙ્ખારુપેક્ખા વિપસ્સનાવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ.

૫૮. કતિ સઙ્ખારુપેક્ખા કુસલા, કતિ અકુસલા, કતિ અબ્યાકતા? પન્નરસ સઙ્ખારુપેક્ખા કુસલા, તિસ્સો સઙ્ખારુપેક્ખા અબ્યાકતા. નત્થિ સઙ્ખારુપેક્ખા અકુસલા.

પટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા, અટ્ઠ ચિત્તસ્સ ગોચરા;
પુથુજ્જનસ્સ દ્વે હોન્તિ, તયો સેક્ખસ્સ ગોચરા;
તયો ચ વીતરાગસ્સ, યેહિ ચિત્તં વિવટ્ટતિ.

અટ્ઠ સમાધિસ્સ પચ્ચયા, દસ ઞાણસ્સ ગોચરા;
અટ્ઠારસ સઙ્ખારુપેક્ખા, તિણ્ણં વિમોક્ખાન પચ્ચયા.

ઇમે અટ્ઠારસાકારા, પઞ્ઞા યસ્સ પરિચ્ચિતા;
કુસલો સઙ્ખારુપેક્ખાસુ, નાનાદિટ્ઠીસુ ન કમ્પતીતિ.

તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''મુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાસન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા સઙ્ખારુપેક્ખાસુ ઞાણં''.

સઙ્ખારુપેક્ખાઞાણનિદ્દેસો નવમો.

૧૦. ગોત્રભુઞાણનિદ્દેસો

૫૯. કથં બહિદ્ધા વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા ગોત્રભુઞાણં? ઉપ્પાદં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. પવત્તં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. નિમિત્તં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. આયૂહનં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. પટિસન્ધિં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. ગતિં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. નિબ્બત્તિં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. ઉપપત્તિં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. જાતિં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. જરં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. બ્યાધિં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. મરણં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. સોકં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. પરિદેવં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. ઉપાયાસં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. બહિદ્ધા સઙ્ખારનિમિત્તં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. અનુપ્પાદં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. અપ્પવત્તં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ…પે॰… નિરોધં નિબ્બાનં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ.

ઉપ્પાદં અભિભુય્યિત્વા અનુપ્પાદં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. પવત્તં અભિભુય્યિત્વા અપ્પવત્તં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. નિમિત્તં અભિભુય્યિત્વા અનિમિત્તં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ …પે॰… બહિદ્ધા સઙ્ખારનિમિત્તં અભિભુય્યિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ.

ઉપ્પાદા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. પવત્તા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. નિમિત્તા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. આયૂહના વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. પટિસન્ધિયા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. ગતિયા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. નિબ્બત્તિયા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. ઉપપત્તિયા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. જાતિયા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. જરાય વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. બ્યાધિમ્હા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. મરણા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. સોકા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. પરિદેવા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. ઉપાયાસા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. બહિદ્ધા સઙ્ખારનિમિત્તા વુટ્ઠાતીતિ – ગોત્રભુ. અનુપ્પાદં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. અપ્પવત્તં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ…પે॰… નિરોધં નિબ્બાનં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ.

ઉપ્પાદા વુટ્ઠહિત્વા [વુટ્ઠિત્વા (સ્યા॰ ક॰)] અનુપ્પાદં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. પવત્તા વુટ્ઠહિત્વા અપ્પવત્તં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. નિમિત્તા વુટ્ઠહિત્વા અનિમિત્તં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. આયૂહના વુટ્ઠહિત્વા અનાયૂહનં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. પટિસન્ધિયા વુટ્ઠહિત્વા અપ્પટિસન્ધિં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. ગતિયા વુટ્ઠહિત્વા અગતિં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. નિબ્બત્તિયા વુટ્ઠહિત્વા અનિબ્બત્તિં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. ઉપપત્તિયા વુટ્ઠહિત્વા અનુપપત્તિં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. જાતિયા વુટ્ઠહિત્વા અજાતિં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. જરાય વુટ્ઠહિત્વા અજરં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. બ્યાધિમ્હા વુટ્ઠહિત્વા અબ્યાધિં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. મરણા વુટ્ઠહિત્વા અમતં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. સોકા વુટ્ઠહિત્વા અસોકં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. પરિદેવા વુટ્ઠહિત્વા અપરિદેવં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. ઉપાયાસા વુટ્ઠહિત્વા અનુપાયાસં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. બહિદ્ધા સઙ્ખારનિમિત્તા વુટ્ઠહિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ.

ઉપ્પાદા વિવટ્ટતીતિ – ગોત્રભુ. પવત્તા વિવટ્ટતીતિ – ગોત્રભુ...પે॰... બહિદ્ધા સઙ્ખારનિમિત્તા વિવટ્ટતીતિ – ગોત્રભુ. અનુપ્પાદં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. અપ્પવત્તં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ...પે॰... નિરોધં નિબ્બાનં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ.

ઉપ્પાદા વિવટ્ટિત્વા અનુપ્પાદં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ. પવત્તા વિવટ્ટિત્વા અપ્પવત્તં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ...પે॰... બહિદ્ધા સઙ્ખારનિમિત્તા વિવટ્ટિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં પક્ખન્દતીતિ – ગોત્રભુ.

૬૦. કતિ ગોત્રભૂ ધમ્મા સમથવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ? કતિ ગોત્રભૂ ધમ્મા વિપસ્સનાવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ? અટ્ઠ ગોત્રભૂ ધમ્મા સમથવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ. દસ ગોત્રભૂ ધમ્મા વિપસ્સનાવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ.

કતમે અટ્ઠ ગોત્રભૂ ધમ્મા સમથવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ? પઠમં ઝાનં પટિલાભત્થાય નીવરણે અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. દુતિયં ઝાનં પટિલાભત્થાય વિતક્કવિચારે અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. તતિયં ઝાનં પટિલાભત્થાય પીતિં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. ચતુત્થં ઝાનં પટિલાભત્થાય સુખદુક્ખે અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય રૂપસઞ્ઞં પટિઘસઞ્ઞં નાનત્તસઞ્ઞં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ . નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. ઇમે અટ્ઠ ગોત્રભૂ ધમ્મા સમથવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ.

કતમે દસ ગોત્રભૂ ધમ્મા વિપસ્સનાવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ? સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલાભત્થાય ઉપ્પાદં પવત્તં નિમિત્તં આયૂહનં પટિસન્ધિં ગતિં નિબ્બત્તિં ઉપપત્તિં જાતિં જરં બ્યાધિં મરણં સોકં પરિદેવં ઉપાયાસં બહિદ્ધા સઙ્ખારનિમિત્તં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. સોતાપત્તિફલસમાપત્તત્થાય ઉપ્પાદં પવત્તં નિમિત્તં આયૂહનં પટિસન્ધિં...પે॰... અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. સકદાગામિમગ્ગં પટિલાભત્થાય...પે॰... સકદાગામિફલસમાપત્તત્થાય... અનાગામિમગ્ગં પટિલાભત્થાય... અનાગામિફલસમાપત્તત્થાય... અરહત્તમગ્ગં પટિલાભત્થાય ઉપ્પાદં પવત્તં નિમિત્તં આયૂહનં પટિસન્ધિં ગતિં નિબ્બત્તિં ઉપપત્તિં જાતિં જરં બ્યાધિં મરણં સોકં પરિદેવં ઉપાયાસં બહિદ્ધા સઙ્ખારનિમિત્તં અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. અરહત્તફલસમાપત્તત્થાય... સુઞ્ઞતવિહારસમાપત્તત્થાય...

અનિમિત્તવિહારસમાપત્તત્થાય ઉપ્પાદં પવત્તં નિમિત્તં આયૂહનં પટિસન્ધિં…પે॰… અભિભુય્યતીતિ – ગોત્રભુ. ઇમે દસ ગોત્રભૂ ધમ્મા વિપસ્સનાવસેન ઉપ્પજ્જન્તિ.

કતિ ગોત્રભૂ ધમ્મા કુસલા, કતિ અકુસલા, કતિ અબ્યાકતા? પન્નરસ ગોત્રભૂ ધમ્મા કુસલા, તયો ગોત્રભૂ ધમ્મા અબ્યાકતા. નત્થિ ગોત્રભૂ ધમ્મા અકુસલાતિ.

સામિસઞ્ચ નિરામિસં, પણિહિતઞ્ચ અપ્પણિહિતં;
સઞ્ઞુત્તઞ્ચ વિસઞ્ઞુત્તં, વુટ્ઠિતઞ્ચ અવુટ્ઠિતં.

અટ્ઠ સમાધિસ્સ પચ્ચયા, દસ ઞાણસ્સ ગોચરા;
અટ્ઠારસ ગોત્રભૂ ધમ્મા, તિણ્ણં વિમોક્ખાન પચ્ચયા.

ઇમે અટ્ઠારસાકારા, પઞ્ઞા યસ્સ પરિચ્ચિતા;
કુસલો વિવટ્ટે વુટ્ઠાને, નાનાદિટ્ઠીસુ ન કમ્પતીતિ.

તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘બહિદ્ધા વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા ગોત્રભુઞાણં’’.

ગોત્રભુઞાણનિદ્દેસો દસમો.

૧૧. મગ્ગઞાણનિદ્દેસો

૬૧. કથં દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં? સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં’’. અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો મિચ્છાસઙ્કપ્પા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં’’.

પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચા મિચ્છાવાચાય વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં’’.

સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તો મિચ્છાકમ્મન્તા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં’’.

વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવો મિચ્છાઆજીવા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં’’.

પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામો મિચ્છાવાયામા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં’’.

ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિ મિચ્છાસતિયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં’’.

અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ મિચ્છાસમાધિતો વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં''.

સકદાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ ઓળારિકા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના ઓળારિકા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં''.

અનાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ અનુસહગતા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના અનુસહગતા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં''.

અરહત્તમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ રૂપરાગા અરૂપરાગા માના ઉદ્ધચ્ચા અવિજ્જાય માનાનુસયા ભવરાગાનુસયા અવિજ્જાનુસયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં''.

૬૨. અજાતં ઝાપેતિ જાતેન, ઝાનં તેન પવુચ્ચતિ;
ઝાનવિમોક્ખે કુસલતા, નાનાદિટ્ઠીસુ ન કમ્પતિ.

સમાદહિત્વા યથા ચે વિપસ્સતિ, વિપસ્સમાનો તથા ચે સમાદહે;
વિપસ્સના ચ સમથો તદા અહુ, સમાનભાગા યુગનદ્ધા વત્તરે.

દુક્ખા સઙ્ખારા સુખો, નિરોધો ઇતિ દસ્સનં [નિરોધોતિ દસ્સનં (સ્યા॰ ક॰)];
દુભતો વુટ્ઠિતા પઞ્ઞા, ફસ્સેતિ અમતં પદં.

વિમોક્ખચરિયં જાનાતિ, નાનત્તેકત્તકોવિદો;
દ્વિન્નં ઞાણાનં કુસલતા, નાનાદિટ્ઠીસુ ન કમ્પતીતિ.

તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''દુભતો વુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં''.

મગ્ગઞાણનિદ્દેસો એકાદસમો.

૧૨. ફલઞાણનિદ્દેસો

૬૩. કથં પયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિપઞ્ઞા ફલે ઞાણં? સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માદિટ્ઠિ. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો મિચ્છાસઙ્કપ્પા વુટ્ઠાતિ તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માસઙ્કપ્પો. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચા મિચ્છાવાચાય વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માવાચા. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તો મિચ્છાકમ્મન્તા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માકમ્મન્તો. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવો મિચ્છાઆજીવા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માઆજીવો. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામો મિચ્છાવાયામા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માવાયામો. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિ મિચ્છાસતિયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માસતિ. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ મિચ્છાસમાધિતો વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માસમાધિ. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

સકદાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ ઓળારિકા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના ઓળારિકા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વુટ્ઠાતિ , તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માસમાધિ. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

અનાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ અનુસહગતા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના અનુસહગતા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માસમાધિ. મગ્ગસ્સેતં ફલં.

અરહત્તમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ રૂપરાગા અરૂપરાગા માના ઉદ્ધચ્ચા અવિજ્જાય માનાનુસયા ભવરાગાનુસયા અવિજ્જાનુસયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. તંપયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધત્તા ઉપ્પજ્જતિ સમ્માસમાધિ. મગ્ગસ્સેતં ફલં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''પયોગપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિપઞ્ઞા ફલે ઞાણં''.

ફલઞાણનિદ્દેસો દ્વાદસમો.

૧૩. વિમુત્તિઞાણનિદ્દેસો

૬૪. કથં છિન્નવટુમાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિમુત્તિઞાણં? સોતાપત્તિમગ્ગેન સક્કાયદિટ્ઠિ, વિચિકિચ્છા, સીલબ્બતપરામાસો, દિટ્ઠાનુસયો, વિચિકિચ્છાનુસયો અત્તનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા સમ્મા સમુચ્છિન્ના હોન્તિ. ઇમેહિ

પઞ્ચહિ ઉપક્કિલેસેહિ સપરિયુટ્ઠાનેહિ ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ સુવિમુત્તં. તંવિમુત્તિ ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''છિન્નવટુમાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિમુત્તિઞાણં''.

સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકં કામરાગસઞ્ઞોજનં, પટિઘસઞ્ઞોજનં, ઓળારિકો કામરાગાનુસયો, પટિઘાનુસયો – અત્તનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા સમ્મા સમુચ્છિન્ના હોન્તિ. ઇમેહિ ચતૂહિ ઉપક્કિલેસેહિ સપરિયુટ્ઠાનેહિ ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ સુવિમુત્તં. તંવિમુત્તિ ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''છિન્નવટુમાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિમુત્તિઞાણં''.

અનાગામિમગ્ગેન અનુસહગતં કામરાગસઞ્ઞોજનં, પટિઘસઞ્ઞોજનં, અનુસહગતો કામરાગાનુસયો, પટિઘાનુસયો – અત્તનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા સમ્મા સમુચ્છિન્ના હોન્તિ. ઇમેહિ ચતૂહિ ઉપક્કિલેસેહિ સપરિયુટ્ઠાનેહિ ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ સુવિમુત્તં. તંવિમુત્તિ ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''છિન્નવટુમાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિમુત્તિઞાણં''.

અરહત્તમગ્ગેન રૂપરાગો, અરૂપરાગો, માનો, ઉદ્ધચ્ચં, અવિજ્જા, માનાનુસયો, ભવરાગાનુસયો, અવિજ્જાનુસયો – અત્તનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા સમ્મા સમુચ્છિન્ના હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ ઉપક્કિલેસેહિ સપરિયુટ્ઠાનેહિ ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ સુવિમુત્તં. તંવિમુત્તિ ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''છિન્નવટુમાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિમુત્તિઞાણં''. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''છિન્નવટુમાનુપસ્સને પઞ્ઞા વિમુત્તિઞાણં''.

વિમુત્તિઞાણનિદ્દેસો તેરસમો.

૧૪. પચ્ચવેક્ખણઞાણનિદ્દેસો

૬૫. કથં તદા સમુદાગતે ધમ્મે પસ્સને પઞ્ઞા પચ્ચવેક્ખણે ઞાણં? સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ તદા સમુદાગતા. અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો તદા સમુદાગતો. પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચા તદા સમુદાગતા. સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તો તદા સમુદાગતો. વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવો તદા સમુદાગતો. પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામો તદા સમુદાગતો. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિ તદા સમુદાગતા. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ તદા સમુદાગતો.

ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તદા સમુદાગતો. પવિચયટ્ઠેન ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તદા સમુદાગતો. પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તદા સમુદાગતો. ફરણટ્ઠેન પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તદા સમુદાગતો. ઉપસમટ્ઠેન પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તદા સમુદાગતો. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તદા સમુદાગતો. પટિસઙ્ખાનટ્ઠેન ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તદા સમુદાગતો.

અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠેન સદ્ધાબલં તદા સમુદાગતં. કોસજ્જે અકમ્પિયટ્ઠેન વીરિયબલં તદા સમુદાગતં. પમાદે અકમ્પિયટ્ઠેન સતિબલં તદા સમુદાગતં. ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયટ્ઠેન સમાધિબલં તદા સમુદાગતં. અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં તદા સમુદાગતં.

અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં તદા સમુદાગતં. પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં તદા સમુદાગતં. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં તદા સમુદાગતં. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં તદા સમુદાગતં. દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં તદા સમુદાગતં.

આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયા તદા સમુદાગતા. અકમ્પિયટ્ઠેન બલા તદા સમુદાગતા. નિય્યાનટ્ઠેન સમ્બોજ્ઝઙ્ગા તદા સમુદાગતા. હેતુટ્ઠેન મગ્ગો તદા સમુદાગતો. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાના તદા સમુદાગતા. પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાના તદા સમુદાગતા. ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદા તદા સમુદાગતા. તથટ્ઠેન સચ્ચા તદા સમુદાગતા. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથો તદા સમુદાગતો. અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના તદા સમુદાગતા. એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સના તદા સમુદાગતા. અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધં તદા સમુદાગતં. સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ તદા સમુદાગતા. અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ તદા સમુદાગતા. દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ તદા સમુદાગતા. વિમુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખો તદા સમુદાગતો. પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જા તદા સમુદાગતા. પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિ તદા સમુદાગતા. સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં તદા સમુદાગતં.

છન્દો મૂલટ્ઠેન તદા સમુદાગતો. મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન તદા સમુદાગતો. ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન તદા સમુદાગતો. વેદના સમોસરણટ્ઠેન તદા સમુદાગતા. સમાધિ પમુખટ્ઠેન તદા સમુદાગતો. સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન તદા સમુદાગતા. પઞ્ઞા તદુત્તરટ્ઠેન તદા સમુદાગતા . વિમુત્તિ સારટ્ઠેન તદા સમુદાગતા. અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન તદા સમુદાગતં. વુટ્ઠહિત્વા પચ્ચવેક્ખતિ, ઇમે ધમ્મા તદા સમુદાગતા.

સોતાપત્તિફલક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ તદા સમુદાગતા. અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો તદા સમુદાગતો...પે॰... પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં તદા સમુદાગતં. છન્દો મૂલટ્ઠેન તદા સમુદાગતો. મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન તદા સમુદાગતો. ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન તદા સમુદાગતો. વેદના સમોસરણટ્ઠેન તદા સમુદાગતા. સમાધિ પમુખટ્ઠેન તદા સમુદાગતો. સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન તદા સમુદાગતા. પઞ્ઞા તદુત્તરટ્ઠેન તદા સમુદાગતા. વિમુત્તિ સારટ્ઠેન તદા સમુદાગતા. અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન તદા સમુદાગતં. વુટ્ઠહિત્વા પચ્ચવેક્ખતિ, ઇમે ધમ્મા તદા સમુદાગતા.

સકદાગામિમગ્ગક્ખણે...પે॰... સકદાગામિફલક્ખણે...પે॰... અનાગામિમગ્ગક્ખણે...પે॰... અનાગામિફલક્ખણે...પે॰... અરહત્તમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ તદા સમુદાગતા...પે॰... સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં તદા સમુદાગતં. છન્દો મૂલટ્ઠેન તદા સમુદાગતો...પે॰... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન તદા સમુદાગતં. વુટ્ઠહિત્વા પચ્ચવેક્ખતિ, ઇમે ધમ્મા તદા સમુદાગતા.

અરહત્તફલક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ તદા સમુદાગતા ...પે॰... પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં તદા સમુદાગતં. છન્દો મૂલટ્ઠેન તદા સમુદાગતો ...પે॰... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન તદા સમુદાગતં. વુટ્ઠહિત્વા પચ્ચવેક્ખતિ, ઇમે ધમ્મા તદા સમુદાગતા. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''તદા સમુદાગતે ધમ્મે પસ્સને પઞ્ઞા પચ્ચવેક્ખણે ઞાણં''.

પચ્ચવેક્ખણઞાણનિદ્દેસો ચુદ્દસમો.

૧૫. વત્થુનાનત્તઞાણનિદ્દેસો

૬૬. કથં અજ્ઝત્તવવત્થાને પઞ્ઞા વત્થુનાનત્તે ઞાણં? કથં અજ્ઝત્તધમ્મે વવત્થેતિ? ચક્ખું અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ, સોતં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ, ઘાનં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ, જિવ્હં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ, કાયં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ, મનં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ.

કથં ચક્ખું અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ? ચક્ખુ અવિજ્જાસમ્ભૂતન્તિ વવત્થેતિ, ચક્ખુ તણ્હાસમ્ભૂતન્તિ વવત્થેતિ, ચક્ખુ કમ્મસમ્ભૂતન્તિ વવત્થેતિ, ચક્ખુ આહારસમ્ભૂતન્તિ વવત્થેતિ, ચક્ખુ ચતુન્નં મહાભૂતાનં ઉપાદાયાતિ વવત્થેતિ, ચક્ખુ ઉપ્પન્નન્તિ વવત્થેતિ, ચક્ખુ સમુદાગતન્તિ વવત્થેતિ. ચક્ખુ અહુત્વા સમ્ભૂતં, હુત્વા ન ભવિસ્સતીતિ વવત્થેતિ. ચક્ખું અન્તવન્તતો વવત્થેતિ, ચક્ખુ અદ્ધુવં અસસ્સતં વિપરિણામધમ્મન્તિ વવત્થેતિ, ચક્ખુ અનિચ્ચં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મન્તિ વવત્થેતિ . ચક્ખું અનિચ્ચતો વવત્થેતિ, નો નિચ્ચતો; દુક્ખતો વવત્થેતિ, નો સુખતો; અનત્તતો વવત્થેતિ, નો અત્તતો; નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ; વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ; નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ; પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો વવત્થેન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો વવત્થેન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ, અનત્તતો વવત્થેન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ, નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ, વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ, નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ, પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. એવં ચક્ખું અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ.

કથં સોતં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ? સોતં અવિજ્જાસમ્ભૂતન્તિ વવત્થેતિ...પે॰... એવં સોતં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ. કથં ઘાનં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ? ઘાનં અવિજ્જાસમ્ભૂતન્તિ વવત્થેતિ...પે॰... એવં ઘાનં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ. કથં જિવ્હં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ? જિવ્હા અવિજ્જાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, જિવ્હા તણ્હાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, જિવ્હા કમ્મસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, જિવ્હા આહારસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, જિવ્હા ચતુન્નં મહાભૂતાનં ઉપાદાયાતિ વવત્થેતિ, જિવ્હા ઉપ્પન્નાતિ વવત્થેતિ જિવ્હા સમુદાગતાતિ વવત્થેતિ. જિવ્હા અહુત્વા સમ્ભૂતા, હુત્વા ન ભવિસ્સતીતિ વવત્થેતિ. જિવ્હં અન્તવન્તતો વવત્થેતિ, જિવ્હા અદ્ધુવા અસસ્સતા વિપરિણામધમ્માતિ વવત્થેતિ, જિવ્હા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્માતિ વવત્થેતિ. જિવ્હં અનિચ્ચતો વવત્થેતિ, નો નિચ્ચતો...પે॰... પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો વવત્થેન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ...પે॰... પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. એવં જિવ્હં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ.

કથં કાયં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ? કાયો અવિજ્જાસમ્ભૂતોતિ વવત્થેતિ, કાયો તણ્હાસમ્ભૂતોતિ વવત્થેતિ, કાયો કમ્મસમ્ભૂતોતિ વવત્થેતિ, કાયો આહારસમ્ભૂતોતિ વવત્થેતિ, કાયો ચતુન્નં મહાભૂતાનં ઉપાદાયાતિ વવત્થેતિ, કાયો ઉપ્પન્નોતિ વવત્થેતિ, કાયો સમુદાગતોતિ વવત્થેતિ. કાયો અહુત્વા સમ્ભૂતો, હુત્વા ન ભવિસ્સતીતિ વવત્થેતિ. કાયં અન્તવન્તતો વવત્થેતિ, કાયો અદ્ધુવો અસસ્સતો વિપરિણામધમ્મોતિ વવત્થેતિ, કાયો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો ખયધમ્મો વયધમ્મો વિરાગધમ્મો નિરોધધમ્મોતિ વવત્થેતિ. કાયં અનિચ્ચતો વવત્થેતિ, નો નિચ્ચતો; દુક્ખતો વવત્થેતિ, નો સુખતો...પે॰... પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો વવત્થેન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો વવત્થેન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ...પે॰... પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. એવં કાયં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ.

કથં મનં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ? મનો અવિજ્જાસમ્ભૂતોતિ વવત્થેતિ, મનો તણ્હાસમ્ભૂતોતિ વવત્થેતિ, મનો કમ્મસમ્ભૂતોતિ વવત્થેતિ, મનો આહારસમ્ભૂતોતિ વવત્થેતિ, મનો ઉપ્પન્નોતિ વવત્થેતિ , મનો સમુદાગતોતિ વવત્થેતિ. મનો અહુત્વા સમ્ભૂતો, હુત્વા ન ભવિસ્સતીતિ વવત્થેતિ. મનં અન્તવન્તતો વવત્થેતિ, મનો અદ્ધુવો

અસસ્સતો વિપરિણામધમ્મોતિ વવત્થેતિ, મનો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો ખયધમ્મો વયધમ્મો વિરાગધમ્મો નિરોધધમ્મોતિ વવત્થેતિ. મનં અનિચ્ચતો વવત્થેતિ, નો નિચ્ચતો; દુક્ખતો વવત્થેતિ, નો સુખતો; અનત્તતો વવત્થેતિ, નો અત્તતો; નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ; વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ; નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ; પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો વવત્થેન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો વવત્થેન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ, અનત્તતો વવત્થેન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ, નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ, વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ, નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ, પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. એવં મનં અજ્ઝત્તં વવત્થેતિ. એવં અજ્ઝત્તધમ્મે વવત્થેતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અજ્ઝત્તવવત્થાને પઞ્ઞા વત્થુનાનત્તે ઞાણં’’.

વત્થુનાનત્તઞાણનિદ્દેસો પન્નરસમો.

૧૬. ગોચરનાનત્તઞાણનિદ્દેસો

૬૭. કથં બહિદ્ધા વવત્થાને પઞ્ઞા ગોચરનાનત્તે ઞાણં? કથં બહિદ્ધા ધમ્મે વવત્થેતિ? રૂપે બહિદ્ધા વવત્થેતિ, સદ્દે બહિદ્ધા વવત્થેતિ, ગન્ધે બહિદ્ધા વવત્થેતિ, રસે બહિદ્ધા વવત્થેતિ, ફોટ્ઠબ્બે બહિદ્ધા વવત્થેતિ, ધમ્મે બહિદ્ધા વવત્થેતિ .

કથં રૂપે બહિદ્ધા વવત્થેતિ? રૂપા અવિજ્જાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ રૂપા તણ્હાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, રૂપા કમ્મસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, રૂપા આહારસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, રૂપા ચતુન્નં મહાભૂતાનં ઉપાદાયાતિ વવત્થેતિ, રૂપા ઉપ્પન્નાતિ વવત્થેતિ, રૂપા સમુદાગતાતિ વવત્થેતિ. રૂપા અહુત્વા સમ્ભૂતા, હુત્વા ન ભવિસ્સન્તીતિ વવત્થેતિ. રૂપે અન્તવન્તતો વવત્થેતિ, રૂપા અદ્ધુવા અસસ્સતા વિપરિણામધમ્માતિ વવત્થેતિ . રૂપા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્માતિ વવત્થેતિ. રૂપે અનિચ્ચતો વવત્થેતિ, નો નિચ્ચતો; દુક્ખતો વવત્થેતિ, નો સુખતો; અનત્તતો વવત્થેતિ, નો અત્તતો; નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ ; વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ; નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ; પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો વવત્થેન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો વવત્થેન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ, અનત્તતો વવત્થેન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ, નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ, વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ, નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ, પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. એવં રૂપે બહિદ્ધા વવત્થેતિ.

કથં સદ્દે બહિદ્ધા વવત્થેતિ? સદ્દા અવિજ્જાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ…પે॰… સદ્દા ચતુન્નં મહાભૂતાનં ઉપાદાયાતિ વવત્થેતિ, સદ્દા ઉપ્પન્નાતિ વવત્થેતિ, સદ્દા સમુદાગતાતિ વવત્થેતિ. સદ્દા અહુત્વા સમ્ભૂતા, હુત્વા ન ભવિસ્સન્તીતિ વવત્થેતિ. સદ્દે અન્તવન્તતો વવત્થેતિ, સદ્દા અદ્ધુવા અસસ્સતા વિપરિણામધમ્માતિ વવત્થેતિ, સદ્દા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્માતિ વવત્થેતિ. સદ્દે અનિચ્ચતો વવત્થેતિ, નો નિચ્ચતો…પે॰… એવં સદ્દે બહિદ્ધા વવત્થેતિ.

કથં ગન્ધે બહિદ્ધા વવત્થેતિ? ગન્ધા અવિજ્જાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ગન્ધા તણ્હાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ…પે॰… એવં ગન્ધે બહિદ્ધા વવત્થેતિ. કથં રસે બહિદ્ધા વવત્થેતિ? રસા અવિજ્જાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, રસા તણ્હાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ…પે॰… એવં રસે બહિદ્ધા વવત્થેતિ. કથં ફોટ્ઠબ્બે બહિદ્ધા વવત્થેતિ? ફોટ્ઠબ્બા અવિજ્જાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ફોટ્ઠબ્બા તણ્હાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ફોટ્ઠબ્બા કમ્મસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ફોટ્ઠબ્બા

આહારસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ફોટ્ઠબ્બા ઉપ્પન્નાતિ વવત્થેતિ. ફોટ્ઠબ્બા સમુદાગતાતિ વવત્થેતિ...પે॰... એવં ફોટ્ઠબ્બે બહિદ્ધા વવત્થેતિ.

કથં ધમ્મે બહિદ્ધા વવત્થેતિ? ધમ્મા અવિજ્જાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ધમ્મા તણ્હાસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ધમ્મા કમ્મસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ધમ્મા આહારસમ્ભૂતાતિ વવત્થેતિ, ધમ્મા ઉપ્પન્નાતિ વવત્થેતિ, ધમ્મા સમુદાગતાતિ વવત્થેતિ. ધમ્મા અહુત્વા સમ્ભૂતા , હુત્વા ન ભવિસ્સન્તીતિ વવત્થેતિ. ધમ્મે અન્તવન્તતો વવત્થેતિ, ધમ્મા અદ્ધુવા અસસ્સતા વિપરિણામધમ્માતિ વવત્થેતિ, ધમ્મા અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્માતિ વવત્થેતિ. ધમ્મે અનિચ્ચતો વવત્થેતિ, નો નિચ્ચતો; દુક્ખતો વવત્થેતિ, નો સુખતો; અનત્તતો વવત્થેતિ, નો અત્તતો; નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ; વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ; નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ; પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ...પે॰... અનિચ્ચતો વવત્થેન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો વવત્થેન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ, અનત્તતો વવત્થેન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ, નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ, વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ, નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ, પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. એવં ધમ્મે બહિદ્ધા વવત્થેતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''બહિદ્ધા વવત્થાને પઞ્ઞા ગોચરનાનત્તે ઞાણં''.

ગોચરનાનત્તઞાણનિદ્દેસો સોળસમો.

૧૭. ચરિયાનાનત્તઞાણનિદ્દેસો

૬૮. કથં ચરિયાવવત્થાને પઞ્ઞા ચરિયાનાનત્તે ઞાણં? **ચરિયા**તિ તિસ્સો ચરિયાયો – વિઞ્ઞાણચરિયા, અઞ્ઞાણચરિયા, ઞાણચરિયા.

કતમા વિઞ્ઞાણચરિયા? દસ્સનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા રૂપેસુ, દસ્સનટ્ઠો ચક્ખુવિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણચરિયા રૂપેસુ, દિટ્ઠત્તા અભિનિરોપના વિપાકમનોધાતુ [અભિનિરોપનવિપાકમનોધાતુ (સ્યા॰)] વિઞ્ઞાણચરિયા રૂપેસુ, અભિનિરોપિતત્તા વિપાકમનોવિઞ્ઞાણધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા રૂપેસુ. સવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા સદ્દેસુ, સવનત્થો સોતવિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણચરિયા સદ્દેસુ, સુતત્તા અભિનિરોપના વિપાકમનોધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા સદ્દેસુ, અભિનિરોપિતત્તા વિપાકમનોવિઞ્ઞાણધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા સદ્દેસુ. ઘાયનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા ગન્ધેસુ, ઘાયનટ્ઠો [ઘાયનત્થો (સ્યા॰ ક॰)] ઘાનવિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણચરિયા ગન્ધેસુ, ઘાયિતત્તા અભિનિરોપના વિપાકમનોધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા ગન્ધેસુ, અભિનિરોપિતત્તા વિપાકમનોવિઞ્ઞાણધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા ગન્ધેસુ. સાયનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા રસેસુ, સાયનટ્ઠો જિવ્હાવિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણચરિયા રસેસુ, સાયિતત્તા અભિનિરોપના વિપાકમનોધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા રસેસુ, અભિનિરોપિતત્તા વિપાકમનોવિઞ્ઞાણધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા રસેસુ. ફુસનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા ફોટ્ઠબ્બેસુ, ફુસનટ્ઠો કાયવિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણચરિયા ફોટ્ઠબ્બેસુ, ફુટ્ઠત્તા અભિનિરોપના વિપાકમનોધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા ફોટ્ઠબ્બેસુ, અભિનિરોપિતત્તા વિપાકમનોવિઞ્ઞાણધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા ફોટ્ઠબ્બેસુ. વિજાનનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા ધમ્મેસુ, વિજાનનટ્ઠો મનોવિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણચરિયા ધમ્મેસુ, વિઞ્ઞાતત્તા અભિનિરોપના વિપાકમનોધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા ધમ્મેસુ, અભિનિરોપિતત્તા વિપાકમનોવિઞ્ઞાણધાતુ વિઞ્ઞાણચરિયા ધમ્મેસુ.

૬૯. **વિઞ્ઞાણચરિયા**તિ કેનટ્ઠેન વિઞ્ઞાણચરિયા? નીરાગા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. નિદ્દોસા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. નિમ્મોહા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. નિમ્માના ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. નિદ્દિટ્ઠિ ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા નિઉદ્ધચ્ચા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. નિબ્બિચિકિચ્છા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. નાનુસયા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. રાગવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. દોસવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. મોહવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. માનવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. દિટ્ઠિવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. ઉદ્ધચ્ચવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. વિચિકિચ્છાવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. અનુસયવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. કુસલેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. અકુસલેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. સાવજ્જેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. અનવજ્જેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. કણ્હેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. સુક્કેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. સુખુદ્રયેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. દુક્ખુદ્રયેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. સુખવિપાકેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. દુક્ખવિપાકેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. વિઞ્ઞાતે ચરતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. વિઞ્ઞાણસ્સ એવરૂપા ચરિયા હોતીતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. પકતિપરિસુદ્ધમિદં ચિત્તં નિક્કિલેસટ્ઠેનાતિ – વિઞ્ઞાણચરિયા. અયં વિઞ્ઞાણચરિયા.

કતમા અઞ્ઞાણચરિયા? મનાપિયેસુ રૂપેસુ રાગસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; રાગસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. અમનાપિયેસુ રૂપેસુ દોસસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; દોસસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. તદુભયેન અસમપેક્ખનસ્મિં વત્થુસ્મિં મોહસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; મોહસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. વિનિબન્ધસ્સ માનસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; માનસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. પરામટ્ઠાય દિટ્ઠિયા જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; દિટ્ઠિયા જવના અઞ્ઞાણચરિયા. વિક્ખેપગતસ્સ ઉદ્ધચ્ચસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; ઉદ્ધચ્ચસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. અનિટ્ઠઙ્ગતાય વિચિકિચ્છાય જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; વિચિકિચ્છાય જવના અઞ્ઞાણચરિયા. થામગતસ્સ અનુસયસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા ; અનુસયસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા.

મનાપિયેસુ સદ્દેસુ...પે॰... મનાપિયેસુ ગન્ધેસુ...પે॰... મનાપિયેસુ રસેસુ...પે॰... મનાપિયેસુ ફોટ્ઠબ્બેસુ...પે॰... મનાપિયેસુ ધમ્મેસુ રાગસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; રાગસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. અમનાપિયેસુ ધમ્મેસુ દોસસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; દોસસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. તદુભયેન અસમપેક્ખનસ્મિં વત્થુસ્મિં મોહસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; મોહસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. વિનિબન્ધસ્સ માનસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; માનસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા. પરામટ્ઠાય દિટ્ઠિયા જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; દિટ્ઠિયા જવના અઞ્ઞાણચરિયા. વિક્ખેપગતસ્સ ઉદ્ધચ્ચસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; ઉદ્ધચ્ચસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા; અનિટ્ઠઙ્ગતાય વિચિકિચ્છાય જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; વિચિકિચ્છાય જવના અઞ્ઞાણચરિયા. થામગતસ્સ અનુસયસ્સ જવનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; અનુસયસ્સ જવના અઞ્ઞાણચરિયા.

૭૦. **અઞ્ઞાણચરિયા**તિ કેનટ્ઠેન અઞ્ઞાણચરિયા? સરાગા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સદોસા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સમોહા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સમાના ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સદિટ્ઠિ ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સઉદ્ધચ્ચા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સવિચિકિચ્છા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સાનુસયા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા . રાગસમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. દોસસમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. મોહસમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. માનસમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા . દિટ્ઠિસમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. ઉદ્ધચ્ચસમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. વિચિકિચ્છાસમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. અનુસયસમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. કુસલેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. અકુસલેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સાવજ્જેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. અનવજ્જેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા . કણ્હેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સુક્કેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સુખુદ્રયેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. દુક્ખુદ્રયેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. સુખવિપાકેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. દુક્ખવિપાકેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. અઞ્ઞાતે ચરતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. અઞ્ઞાણસ્સ એવરૂપા ચરિયા હોતીતિ – અઞ્ઞાણચરિયા. અયં અઞ્ઞાણચરિયા.

૭૧. કતમા ઞાણચરિયા? અનિચ્ચાનુપસ્સનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; અનિચ્ચાનુપસ્સના ઞાણચરિયા. દુક્ખાનુપસ્સનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; દુક્ખાનુપસ્સના ઞાણચરિયા. અનત્તાનુપસ્સનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; અનત્તાનુપસ્સના ઞાણચરિયા. નિબ્બિદાનુપસ્સનત્થાય...પે॰... વિરાગાનુપસ્સનત્થાય... નિરોધાનુપસ્સનત્થાય... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનત્થાય... ખયાનુપસ્સનત્થાય... વયાનુપસ્સનત્થાય... વિપરિણામાનુપસ્સનત્થાય... અનિમિત્તાનુપસ્સનત્થાય... અપ્પણિહિતાનુપસ્સનત્થાય... સુઞ્ઞતાનુપસ્સનત્થાય... અધિપઞ્ઞાધમ્માનુપસ્સનત્થાય... યથાભૂતઞાણદસ્સનત્થાય... આદીનવાનુપસ્સનત્થાય... પટિસઙ્ખાનુપસ્સનત્થાય આવજ્જનકિરિયાબ્યાકતા વિઞ્ઞાણચરિયા; પટિસઙ્ખાનુપસ્સના ઞાણચરિયા. વિવટ્ટનાનુપસ્સના ઞાણચરિયા. સોતાપત્તિમગ્ગો ઞાણચરિયા. સોતાપત્તિફલસમાપત્તિ ઞાણચરિયા. સકદાગામિમગ્ગો ઞાણચરિયા. સકદાગામિફલસમાપત્તિ ઞાણચરિયા. અનાગામિમગ્ગો ઞાણચરિયા. અનાગામિફલસમાપત્તિ ઞાણચરિયા. અરહત્તમગ્ગો ઞાણચરિયા. અરહત્તફલસમાપત્તિ ઞાણચરિયા.

ઞાણચરિયાતિ કેનટ્ઠેન ઞાણચરિયા? નીરાગા ચરતીતિ – ઞાણચરિયા. નિદ્દોસા ચરતીતિ – ઞાણચરિયા... પે॰... નાનુસયા ચરતીતિ – ઞાણચરિયા. રાગવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – ઞાણચરિયા. દોસવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – ઞાણચરિયા. મોહવિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – ઞાણચરિયા. માનવિપ્પયુત્તા...પે॰... દિટ્ઠિવિપ્પયુત્તા... ઉદ્ધચ્ચવિપ્પયુત્તા... વિચિકિચ્છાવિપ્પયુત્તા... અનુસયવિપ્પયુત્તા... કુસલેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા... અકુસલેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા... સાવજ્જેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા... અનવજ્જેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા... કણ્હેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા... સુક્કેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા... સુખુદ્રયેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા... દુક્ખુદ્રયેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા... સુખવિપાકેહિ કમ્મેહિ સમ્પયુત્તા ચરતીતિ – ઞાણચરિયા. દુક્ખવિપાકેહિ કમ્મેહિ વિપ્પયુત્તા ચરતીતિ – ઞાણચરિયા. ઞાતે ચરતીતિ – ઞાણચરિયા . ઞાણસ્સ એવરૂપા ચરિયા હોતીતિ – ઞાણચરિયા. અયં ઞાણચરિયા. અઞ્ઞા વિઞ્ઞાણચરિયા,

અઞ્ઞા અઞ્ઞાણચરિયા, અઞ્ઞા ઞાણચરિયાતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ચરિયાવવત્થાને પઞ્ઞા ચરિયાનાનત્તે ઞાણં’’.

ચરિયાનાનત્તઞાણનિદ્દેસો સત્તરસમો.

૧૮. ભૂમિનાનત્તઞાણનિદ્દેસો

૭૨. કથં ચતુધમ્મવવત્થાને પઞ્ઞા ભૂમિનાનત્તે ઞાણં? ચતસ્સો ભૂમિયો – કામાવચરા ભૂમિ, રૂપાવચરા ભૂમિ, અરૂપાવચરા ભૂમિ, અપરિયાપન્ના ભૂમિ. કતમા કામાવચરા ભૂમિ? હેટ્ઠતો અવીચિનિરયં પરિયન્તં કરિત્વા ઉપરિતો પરનિમ્મિતવસવત્તી દેવે [પરનિમ્મિતવસવત્તિદેવે (ક॰)] અન્તોકરિત્વા યં એતસ્મિં અન્તરે એત્થાવચરા એત્થ પરિયાપન્ના ખન્ધધાતુઆયતના રૂપં વેદના સઞ્ઞા સઙ્ખારા વિઞ્ઞાણં – અયં કામાવચરા ભૂમિ.

કતમા રૂપાવચરા ભૂમિ? હેટ્ઠતો બ્રહ્મલોકં પરિયન્તં કરિત્વા ઉપરિતો અકનિટ્ઠે દેવે અન્તોકરિત્વા યં એતસ્મિં અન્તરે એત્થાવચરા એત્થ પરિયાપન્ના સમાપન્નસ્સ વા ઉપપન્નસ્સ વા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારિસ્સ વા ચિત્તચેતસિકા ધમ્મા – અયં રૂપાવચરા ભૂમિ.

કતમા અરૂપાવચરા ભૂમિ? હેટ્ઠતો આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગે દેવે પરિયન્તં કરિત્વા ઉપરિતો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગે દેવે અન્તોકરિત્વા યં એતસ્મિં અન્તરે એત્થાવચરા એત્થ પરિયાપન્ના સમાપન્નસ્સ વા ઉપપન્નસ્સ વા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારિસ્સ વા ચિત્તચેતસિકા ધમ્મા – અયં અરૂપાવચરા ભૂમિ.

કતમા અપરિયાપન્ના ભૂમિ? અપરિયાપન્ના મગ્ગા ચ મગ્ગફલાનિ ચ અસઙ્ખતા ચ ધાતુ – અયં અપરિયાપન્ના ભૂમિ. ઇમા ચતસ્સો ભૂમિયો.

અપરાપિ ચતસ્સો ભૂમિયો ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ચત્તારો સમ્મપ્પધાના, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા, ચત્તારિ ઝાનાનિ, ચતસ્સો અપ્પમઞ્ઞાયો, ચતસ્સો અરૂપસમાપત્તિયો, ચતસ્સો પટિસમ્ભિદા, ચતસ્સો પટિપદા, ચત્તારિ આરમ્મણાનિ, ચત્તારો અરિયવંસા, ચત્તારિ સઙ્ગહવત્થૂનિ , ચત્તારિ ચક્કાનિ, ચત્તારિ ધમ્મપદાનિ – ઇમા ચતસ્સો ભૂમિયો. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ચતુધમ્મવવત્થાને પઞ્ઞા ભૂમિનાનત્તે ઞાણં’’.

ભૂમિનાનત્તઞાણનિદ્દેસો અટ્ઠારસમો.

૧૯. ધમ્મનાનત્તઞાણનિદ્દેસો

૭૩. કથં નવધમ્મવવત્થાને પઞ્ઞા ધમ્મનાનત્તે ઞાણં? કથં ધમ્મે વવત્થેતિ? કામાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અકુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ. રૂપાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ. અરૂપાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ. અપરિયાપન્ને ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ.

કથં કામાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અકુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ? દસ કુસલકમ્મપથે કુસલતો વવત્થેતિ, દસ અકુસલકમ્મપથે અકુસલતો વવત્થેતિ, રૂપઞ્ચ વિપાકઞ્ચ કિરિયઞ્ચ અબ્યાકતતો વવત્થેતિ

– એવં કામાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અકુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ.

કથં રૂપાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ? ઇધટ્ઠસ્સ ચત્તારિ ઝાનાનિ કુસલતો વવત્થેતિ, તત્રૂપપન્નસ્સ ચત્તારિ ઝાનાનિ અબ્યાકતતો વવત્થેતિ – એવં રૂપાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ.

કથં અરૂપાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ? ઇધટ્ઠસ્સ ચતસ્સો અરૂપાવચરસમાપત્તિયો કુસલતો વવત્થેતિ, તત્રૂપપન્નસ્સ ચતસ્સો અરૂપાવચરસમાપત્તિયો અબ્યાકતતો વવત્થેતિ – એવં અરૂપાવચરે ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ.

કથં અપરિયાપન્ને ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ? ચત્તારો અરિયમગ્ગે કુસલતો વવત્થેતિ, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ નિબ્બાનઞ્ચ અબ્યાકતતો વવત્થેતિ – એવં અપરિયાપન્ને ધમ્મે કુસલતો વવત્થેતિ, અબ્યાકતતો વવત્થેતિ. એવં ધમ્મે વવત્થેતિ.

નવ પામોજ્જમૂલકા ધમ્મા. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. સમાહિતે ચિત્તે યથાભૂતં પજાનાતિ પસ્સતિ. યથાભૂતં જાનં પસ્સં નિબ્બિન્દતિ, નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ, વિરાગા વિમુચ્ચતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… અનત્તતો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… વિમુચ્ચતિ.

રૂપં અનિચ્ચતો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… રૂપં દુક્ખતો મનસિકરોતો…પે॰… વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં… ચક્ખું…પે॰… જરામરણં અનિચ્ચતો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… જરામરણં દુક્ખતો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… જરામરણં અનત્તતો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. સમાહિતે ચિત્તે યથાભૂતં પજાનાતિ પસ્સતિ. યથાભૂતં જાનં પસ્સં નિબ્બિન્દતિ, નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ, વિરાગા વિમુચ્ચતિ. ઇમે નવ પામોજ્જમૂલકા ધમ્મા .

૭૪. નવ યોનિસો મનસિકારમૂલકા ધમ્મા. અનિચ્ચતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. સમાહિતેન ચિત્તેન ‘‘ઇદં દુક્ખ’’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખસમુદયો’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખનિરોધો’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. દુક્ખતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. સમાહિતેન ચિત્તેન ‘‘ઇદં દુક્ખ’’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખસમુદયો’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખનિરોધો’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અનત્તતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰….

રૂપં અનિચ્ચતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… રૂપં દુક્ખતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… રૂપં અનત્તતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં… ચક્ખું…પે॰… જરામરણં અનિચ્ચતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… જરામરણં

દુક્ખતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ…પે॰… જરામરણં અનત્તતો યોનિસો મનસિકરોતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. સમાહિતેન ચિત્તેન ‘‘ઇદં દુક્ખ’’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખસમુદયો’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખનિરોધો’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇમે નવ યોનિસો મનસિકારમૂલકા ધમ્મા.

નવ નાનત્તા – ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં, વેદનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં, પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ લાભનાનત્તં – ઇમે નવ નાનત્તા. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘નવધમ્મવવત્થાને પઞ્ઞા ધમ્મનાનત્તે ઞાણં’’.

ધમ્મનાનત્તઞાણનિદ્દેસો એકૂનવીસતિમો.

૨૦-૨૪. ઞાણપઞ્ચકનિદ્દેસો

૭૫. કથં અભિઞ્ઞાપઞ્ઞા ઞાતટ્ઠે ઞાણં, પરિઞ્ઞાપઞ્ઞા તીરણટ્ઠે ઞાણં, પહાનેપઞ્ઞા પરિચ્ચાગટ્ઠે ઞાણં, ભાવના પઞ્ઞા એકરસટ્ઠે ઞાણં, સચ્છિકિરિયાપઞ્ઞા ફસ્સનટ્ઠે ઞાણં? યે યે ધમ્મા અભિઞ્ઞાતા હોન્તિ, તે તે ધમ્મા ઞાતા હોન્તિ. યે યે ધમ્મા પરિઞ્ઞાતા હોન્તિ, તે તે ધમ્મા તીરિતા હોન્તિ. યે યે ધમ્મા પહીના હોન્તિ, તે તે ધમ્મા પરિચ્ચત્તા હોન્તિ. યે યે ધમ્મા ભાવિતા હોન્તિ, તે તે ધમ્મા એકરસા હોન્તિ. યે યે ધમ્મા સચ્છિકતા હોન્તિ, તે તે ધમ્મા ફસ્સિતા હોન્તિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અભિઞ્ઞા પઞ્ઞા ઞાતટ્ઠે ઞાણં, પરિઞ્ઞા પઞ્ઞા તીરણટ્ઠે ઞાણં, પહાને પઞ્ઞા પરિચ્ચાગટ્ઠે ઞાણં, ભાવના પઞ્ઞા એકરસટ્ઠે ઞાણં, સચ્છિકિરિયા પઞ્ઞા ફુસનટ્ઠે ઞાણં’’.

ઞાણપઞ્ચકનિદ્દેસો ચતુવીસતિમો.

૨૫-૨૮. પટિસમ્ભિદાઞાણનિદ્દેસો

૭૬. કથં અત્થનાનત્તે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મનાનત્તે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનનાનત્તે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં? સદ્ધિન્દ્રિયં ધમ્મો, વીરિયિન્દ્રિયં ધમ્મો, સતિન્દ્રિયં ધમ્મો, સમાધિન્દ્રિયં ધમ્મો, પઞ્ઞિન્દ્રિયં ધમ્મો. અઞ્ઞો સદ્ધિન્દ્રિયં ધમ્મો, અઞ્ઞો વીરિયિન્દ્રિયં ધમ્મો, અઞ્ઞો સતિન્દ્રિયં ધમ્મો, અઞ્ઞો સમાધિન્દ્રિયં ધમ્મો, અઞ્ઞો પઞ્ઞિન્દ્રિયં ધમ્મો. યેન ઞાણેન ઇમે નાના ધમ્મા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના ધમ્મા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ધમ્મનાનત્તે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં’’.

અધિમોક્ખટ્ઠો અત્થો, પગ્ગહટ્ઠો અત્થો, ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અત્થો, અવિક્ખેપટ્ઠો અત્થો, દસ્સનટ્ઠો અત્થો. અઞ્ઞો અધિમોક્ખટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો પગ્ગહટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો અવિક્ખેપટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો

દસ્સનટ્ઠો અત્થો. યેન ઞાણેન ઇમે નાના અત્થા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના અત્થા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ ''અત્થનાનત્તે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

પઞ્ચ ધમ્મે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા, પઞ્ચ અત્થે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા. અઞ્ઞા ધમ્મનિરુત્તિયો, અઞ્ઞા અત્થનિરુત્તિયો. યેન ઞાણેન ઇમા નાના નિરુત્તિયો ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમા નાના નિરુત્તિયો પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''નિરુત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, પઞ્ચસુ અત્થેસુ ઞાણાનિ, દસસુ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. અઞ્ઞાનિ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, અઞ્ઞાનિ અત્થેસુ ઞાણાનિ, અઞ્ઞાનિ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. યેન ઞાણેન ઇમે નાના ઞાણા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના ઞાણા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''પટિભાનનાનત્તે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

૭૭. સદ્ધાબલં ધમ્મો, વીરિયબલં ધમ્મો, સતિબલં ધમ્મો, સમાધિબલં ધમ્મો, પઞ્ઞાબલં ધમ્મો. અઞ્ઞો સદ્ધાબલં ધમ્મો, અઞ્ઞો વીરિયબલં ધમ્મો, અઞ્ઞો સતિબલં ધમ્મો, અઞ્ઞો સમાધિબલં ધમ્મો, અઞ્ઞો પઞ્ઞાબલં ધમ્મો. યેન ઞાણેન ઇમે નાના ધમ્મા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના ધમ્મા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મનાનત્તે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો. કોસજ્જે અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો. પમાદે અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો. ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો. અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો. અઞ્ઞો અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો કોસજ્જે અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો પમાદે અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠો અત્થો. યેન ઞાણેન ઇમે નાના અત્થા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના અત્થા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અત્થનાનત્તે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

પઞ્ચ ધમ્મે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા, પઞ્ચ અત્થે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા. અઞ્ઞા ધમ્મનિરુત્તિયો, અઞ્ઞા અત્થનિરુત્તિયો. યેન ઞાણેન ઇમા નાના નિરુત્તિયો ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમા નાના નિરુત્તિયો પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''નિરુત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

પઞ્ચસુ [પઞ્ચ (?)] ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, પઞ્ચસુ [પઞ્ચ (?)] અત્થેસુ ઞાણાનિ, દસસુ [દસ (?)] નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. અઞ્ઞાનિ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, અઞ્ઞાનિ અત્થેસુ ઞાણાનિ, અઞ્ઞાનિ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. યેન ઞાણેન ઇમે નાના ઞાણા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના ઞાણા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''પટિભાનનાનત્તે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. અઞ્ઞો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, અઞ્ઞો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, અઞ્ઞો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, અઞ્ઞો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, અઞ્ઞો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, અઞ્ઞો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો, અઞ્ઞો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. યેન ઞાણેન ઇમે નાના ધમ્મા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના ધમ્મા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મનાનત્તે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અત્થો, પવિચયટ્ઠો અત્થો, પગ્ગહટ્ઠો અત્થો, ફરણટ્ઠો અત્થો, ઉપસમટ્ઠો અત્થો, અવિક્ખેપટ્ઠો અત્થો, પટિસઙ્ખાનટ્ઠો અત્થો. અઞ્ઞો ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો પવિચયટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો પગ્ગહટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો ફરણટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો ઉપસમટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો અવિક્ખેપટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો પટિસઙ્ખાનટ્ઠો અત્થો. યેન ઞાણેન ઇમે નાના અત્થા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના અત્થા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અત્થનાનત્તે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

સત્ત ધમ્મે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા, સત્ત અત્થે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા. અઞ્ઞા ધમ્મનિરુત્તિયો, અઞ્ઞા અત્થનિરુત્તિયો. યેન ઞાણેન ઇમા નાના નિરુત્તિયો ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમા નાના નિરુત્તિયો પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''નિરુત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

સત્તસુ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, સત્તસુ અત્થેસુ ઞાણાનિ, ચુદ્દસસુ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. અઞ્ઞાનિ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, અઞ્ઞાનિ અત્થેસુ ઞાણાનિ, અઞ્ઞાનિ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. યેન ઞાણેન ઇમે નાના ઞાણા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના ઞાણા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''પટિભાનનાનત્તે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

સમ્માદિટ્ઠિ ધમ્મો, સમ્માસઙ્કપ્પો ધમ્મો, સમ્માવાચા ધમ્મો, સમ્માકમ્મન્તો ધમ્મો, સમ્માઆજીવો ધમ્મો, સમ્માવાયામો ધમ્મો, સમ્માસતિ ધમ્મો, સમ્માસમાધિ ધમ્મો. અઞ્ઞો સમ્માદિટ્ઠિ ધમ્મો, અઞ્ઞો સમ્માસઙ્કપ્પો ધમ્મો, અઞ્ઞો સમ્માવાચા ધમ્મો, અઞ્ઞો સમ્માકમ્મન્તો ધમ્મો, અઞ્ઞો સમ્માઆજીવો ધમ્મો, અઞ્ઞો સમ્માવાયામો ધમ્મો, અઞ્ઞો સમ્માસતિ ધમ્મો, અઞ્ઞો સમ્માસમાધિ ધમ્મો. યેન ઞાણેન ઇમે નાના ધમ્મા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના ધમ્મા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મનાનત્તે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

દસ્સનટ્ઠો અત્થો, અભિનિરોપનટ્ઠો અત્થો, પરિગ્ગહટ્ઠો અત્થો, સમુટ્ઠાનટ્ઠો અત્થો, વોદાનટ્ઠો અત્થો, પગ્ગહટ્ઠો અત્થો, ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અત્થો, અવિક્ખેપટ્ઠો અત્થો. અઞ્ઞો દસ્સનટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો અભિનિરોપનટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો પરિગ્ગહટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો સમુટ્ઠાનટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો વોદાનટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો પગ્ગહટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અત્થો, અઞ્ઞો અવિક્ખેપટ્ઠો અત્થો. યેન ઞાણેન ઇમે નાના અત્થા ઞાતા તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના અત્થા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અત્થનાનત્તે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

અટ્ઠ ધમ્મે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા, અટ્ઠ અત્થે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા. અઞ્ઞા ધમ્મનિરુત્તિયો, અઞ્ઞા અત્થનિરુત્તિયો. યેન ઞાણેન ઇમા નાના નિરુત્તિયો ઞાતા , તેનેવ ઞાણેન ઇમા નાના નિરુત્તિયો પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''નિરુત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

અટ્ઠસુ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, અટ્ઠસુ અત્થેસુ ઞાણાનિ સોળસસુ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. અઞ્ઞાનિ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, અઞ્ઞાનિ અત્થેસુ ઞાણાનિ, અઞ્ઞાનિ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. યેન ઞાણેન ઇમે નાના ઞાણા ઞાતા, તેનેવ ઞાણેન ઇમે નાના ઞાણા પટિવિદિતાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''પટિભાનનાનત્તે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં''. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''અત્થનાનત્તે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં. ધમ્મનાનત્તે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં. નિરુત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં. પટિભાનનાનત્તે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં''.

પટિસમ્ભિદાઞાણનિદ્દેસો અટ્ઠવીસતિમો.

૨૯-૩૧. ઞાણત્તયનિદ્દેસો

૭૮. કથં વિહારનાનત્તે પઞ્ઞા વિહારટ્ઠે ઞાણં, સમાપત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા સમાપત્તટ્ઠે ઞાણં, વિહારસમાપત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા વિહારસમાપત્તટ્ઠે ઞાણં? નિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – અનિમિત્તો વિહારો. પણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – અપ્પણિહિતો વિહારો. અભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – સુઞ્ઞતો વિહારો.

નિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અનિમિત્તં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અનિમિત્તા સમાપત્તિ. પણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અપ્પણિહિતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અપ્પણિહિતા સમાપત્તિ. અભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં સુઞ્ઞતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – સુઞ્ઞતા સમાપત્તિ.

નિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અનિમિત્તં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અનિમિત્તવિહારસમાપત્તિ. પણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અપ્પણિહિતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અપ્પણિહિતવિહારસમાપત્તિ. અભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં સુઞ્ઞતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – સુઞ્ઞતવિહારસમાપત્તિ.

૭૯. રૂપનિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – અનિમિત્તો વિહારો. રૂપપણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – અપ્પણિહિતો વિહારો. રૂપાભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – સુઞ્ઞતો વિહારો.

રૂપનિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અનિમિત્તં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અનિમિત્તા સમાપત્તિ . રૂપપણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અપ્પણિહિતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અપ્પણિહિતા સમાપત્તિ. રૂપાભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં સુઞ્ઞતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – સુઞ્ઞતા સમાપત્તિ.

રૂપનિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અનિમિત્તં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અનિમિત્તવિહારસમાપત્તિ. રૂપપણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અપ્પણિહિતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અપ્પણિહિતવિહારસમાપત્તિ. રૂપાભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં સુઞ્ઞતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – સુઞ્ઞતવિહારસમાપત્તિ.

વેદનાનિમિત્તં …પે॰… સઞ્ઞાનિમિત્તં… સઙ્ખારનિમિત્તં… વિઞ્ઞાણનિમિત્તં… ચક્ખુનિમિત્તં…પે॰… જરામરણનિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – અનિમિત્તો વિહારો. જરામરણપણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – અપ્પણિહિતો વિહારો. જરામરણાભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ – સુઞ્ઞતો વિહારો.

જરામરણનિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અનિમિત્તં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અનિમિત્તા સમાપત્તિ. જરામરણપણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અપ્પણિહિતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અપ્પણિહિતા સમાપત્તિ. જરામરણાભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં સુઞ્ઞતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – સુઞ્ઞતા સમાપત્તિ.

જરામરણનિમિત્તં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અનિમિત્તે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અનિમિત્તં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અનિમિત્તવિહારસમાપત્તિ. જરામરણપણિધિં ભયતો સમ્પસ્સમાનો અપ્પણિહિતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં અપ્પણિહિતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – અપ્પણિહિતવિહારસમાપત્તિ. જરામરણાભિનિવેસં ભયતો સમ્પસ્સમાનો સુઞ્ઞતે અધિમુત્તત્તા ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સતિ, પવત્તં અજ્ઝુપેક્ખિત્વા નિરોધં નિબ્બાનં સુઞ્ઞતં આવજ્જિત્વા સમાપજ્જતિ – સુઞ્ઞતવિહારસમાપત્તિ. અઞ્ઞો અનિમિત્તો વિહારો, અઞ્ઞો અપ્પણિહિતો વિહારો, અઞ્ઞો સુઞ્ઞતો વિહારો. અઞ્ઞા અનિમિત્તસમાપત્તિ, અઞ્ઞા અપ્પણિહિતસમાપત્તિ, અઞ્ઞા સુઞ્ઞતસમાપત્તિ. અઞ્ઞા અનિમિત્તા વિહારસમાપત્તિ, અઞ્ઞા અપ્પણિહિતા વિહારસમાપત્તિ, અઞ્ઞા સુઞ્ઞતા વિહારસમાપત્તિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''વિહારનાનત્તે પઞ્ઞા વિહારટ્ઠે ઞાણં, સમાપત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા સમાપત્તટ્ઠે ઞાણં, વિહારસમાપત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા વિહારસમાપત્તટ્ઠે ઞાણં''.

ઞાણત્તયનિદ્દેસો એકતિંસતિમો.

૩૨. આનન્તરિકસમાધિઞાણનિદ્દેસો

૮૦. કથં અવિક્ખેપપરિસુદ્ધત્તા આસવસમુચ્છેદે પઞ્ઞા આનન્તરિકસમાધિમ્હિ ઞાણં? નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. તસ્સ સમાધિસ્સ વસેન ઉપ્પજ્જતિ ઞાણં. તેન ઞાણેન આસવા ખીયન્તિ. ઇતિ પઠમં સમથો, પચ્છા ઞાણં. તેન ઞાણેન આસવાનં ખયો હોતિ . તેન વુચ્ચતિ – ''અવિક્ખેપપરિસુદ્ધત્તા આસવસમુચ્છેદે પઞ્ઞા આનન્તરિકસમાધિમ્હિ ઞાણં''.

આસવાતિ કતમે તે આસવા? કામાસવો, ભવાસવો, દિટ્ઠાસવો, અવિજ્જાસવો. કત્થેતે આસવા ખીયન્તિ? સોતાપત્તિમગ્ગેન અનવસેસો દિટ્ઠાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો કામાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો ભવાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકો કામાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો ભવાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. અનાગામિમગ્ગેન અનવસેસો કામાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો ભવાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. અરહત્તમગ્ગેન અનવસેસો ભવાસવો ખીયતિ, અનવસેસો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ.

અબ્યાપાદવસેન ...પે॰... આલોકસઞ્ઞાવસેન... અવિક્ખેપવસેન... ધમ્મવવત્થાનવસેન... ઞાણવસેન... પામોજ્જવસેન... પઠમજ્ઝાનવસેન... દુતિયજ્ઝાનવસેન... તતિયજ્ઝાનવસેન... ચતુત્થજ્ઝાનવસેન... આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિવસેન... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિવસેન... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિવસેન... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિવસેન... પથવીકસિણવસેન... આપોકસિણવસેન ... તેજોકસિણવસેન... વાયોકસિણવસેન... નીલકસિણવસેન... પીતકસિણવસેન... લોહિતકસિણવસેન... ઓદાતકસિણવસેન... આકાસકસિણવસેન... વિઞ્ઞાણકસિણવસેન... બુદ્ધાનુસ્સતિવસેન... ધમ્માનુસ્સતિવસેન... સઙ્ઘાનુસ્સતિવસેન... સીલાનુસ્સતિવસેન... ચાગાનુસ્સતિવસેન... દેવતાનુસ્સતિવસેન... આનાપાનસ્સતિવસેન... મરણસ્સતિવસેન... કાયગતાસતિવસેન... ઉપસમાનુસ્સતિવસેન... ઉદ્ધુમાતકસઞ્ઞાવસેન... વિનીલકસઞ્ઞાવસેન... વિપુબ્બકસઞ્ઞાવસેન... વિચ્છિદ્દકસઞ્ઞાવસેન... વિક્ખાયિતકસઞ્ઞાવસેન... વિક્ખિત્તકસઞ્ઞાવસેન... હતવિક્ખિત્તકસઞ્ઞાવસેન ... લોહિતકસઞ્ઞાવસેન... પુળવકસઞ્ઞાવસેન... અટ્ઠિકસઞ્ઞાવસેન.

૮૧. દીઘં અસ્સાસવસેન...પે॰... દીઘં પસ્સાસવસેન... રસ્સં અસ્સાસવસેન... રસ્સં પસ્સાસવસેન... સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન... સબ્બકાયપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન... પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સાસવસેન... પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સાસવસેન... પીતિપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન... પીતિપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન... સુખપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન... સુખપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન... ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન... ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન... પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં અસ્સાસવસેન... પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં પસ્સાસવસેન... ચિત્તપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન... ચિત્તપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન... અભિપ્પમોદયં ચિત્તં અસ્સાસવસેન... અભિપ્પમોદયં ચિત્તં પસ્સાસવસેન... સમાદહં ચિત્તં...પે॰... વિમોચયં ચિત્તં... અનિચ્ચાનુપસ્સી ... વિરાગાનુપસ્સી... નિરોધાનુપસ્સી... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસવસેન... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. તસ્સ સમાધિસ્સ વસેન ઉપ્પજ્જતિ ઞાણં, તેન ઞાણેન આસવા ખીયન્તિ. ઇતિ પઠમં સમથો, પચ્છા ઞાણં. તેન ઞાણેન આસવાનં ખયો હોતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અવિક્ખેપપરિસુદ્ધત્તા આસવસમુચ્છેદે પઞ્ઞા આનન્તરિકસમાધિમ્હિ ઞાણં’’.

આસવાતિ કતમે તે આસવા? કામાસવો, ભવાસવો, દિટ્ઠાસવો, અવિજ્જાસવો. કત્થેતે આસવા ખીયન્તિ? સોતાપત્તિમગ્ગેન અનવસેસો દિટ્ઠાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો કામાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો ભવાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકો કામાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો ભવાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. અનાગામિમગ્ગેન અનવસેસો કામાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો ભવાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. અરહત્તમગ્ગેન અનવસેસો ભવાસવો ખીયતિ, અનવસેસો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં , પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અવિક્ખેપપરિસુદ્ધત્તા આસવસમુચ્છેદે પઞ્ઞા આનન્તરિકસમાધિમ્હિ ઞાણં’’.

આનન્તરિકસમાધિઞાણનિદ્દેસો દ્વત્તિંસતિમો.

૩૩. અરણવિહારઞાણનિદ્દેસો

૮૨. કથં દસ્સનાધિપતેય્યં સન્તો ચ વિહારાધિગમો પણીતાધિમુત્તતા પઞ્ઞા અરણવિહારે ઞાણં? **દસ્સનાધિપતેય્યન્તિ** અનિચ્ચાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં, દુક્ખાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં, અનત્તાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં, રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં, રૂપે દુક્ખાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં, રૂપે અનત્તાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં; વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં, જરામરણે દુક્ખાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં, જરામરણે અનત્તાનુપસ્સના દસ્સનાધિપતેય્યં.

સન્તો ચ વિહારાધિગમોતિ સુઞ્ઞતો વિહારો સન્તો વિહારાધિગમો. અનિમિત્તો વિહારો સન્તો વિહારાધિગમો. અપ્પણિહિતો વિહારો સન્તો વિહારાધિગમો.

પણીતાધિમુત્તતાતિ સુઞ્ઞતે અધિમુત્તતા પણીતાધિમુત્તતા. અનિમિત્તે અધિમુત્તતા પણીતાધિમુત્તતા. અપ્પણિહિતે અધિમુત્તતા પણીતાધિમુત્તતા.

અરણવિહારોતિ પઠમં ઝાનં અરણવિહારો. દુતિયં ઝાનં અરણવિહારો. તતિયં ઝાનં અરણવિહારો. ચતુત્થં ઝાનં અરણવિહારો. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ અરણવિહારો...પે॰... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ અરણવિહારો.

અરણવિહારોતિ કેનટ્ઠેન અરણવિહારો? પઠમેન ઝાનેન નીવરણે હરતીતિ – અરણવિહારો. દુતિયેન ઝાનેન વિતક્કવિચારે હરતીતિ – અરણવિહારો. તતિયેન ઝાનેન પીતિં હરતીતિ – અરણવિહારો. ચતુત્થેન ઝાનેન સુખદુક્ખે હરતીતિ – અરણવિહારો. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા રૂપસઞ્ઞં પટિઘસઞ્ઞં નાનત્તસઞ્ઞં હરતીતિ – અરણવિહારો. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞં હરતીતિ – અરણવિહારો. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞં હરતીતિ – અરણવિહારો. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞં હરતીતિ – અરણવિહારો. અયં અરણવિહારો. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દસ્સનાધિપતેય્યં સન્તો ચ વિહારાધિગમો પણીતાધિમુત્તતા પઞ્ઞા અરણવિહારે ઞાણં’’.

અરણવિહારઞાણનિદ્દેસો તેત્તિંસતિમો.

૩૪. નિરોધસમાપત્તિઞાણનિદ્દેસો

૮૩. કથં દ્વીહિ બલેહિ સમન્નાગતત્તા તયો ચ સઙ્ખારાનં પટિપ્પસ્સદ્ધિયા સોળસહિ ઞાણચરિયાહિ નવહિ સમાધિચરિયાહિ વસિભાવતા પઞ્ઞા નિરોધસમાપત્તિયા ઞાણં?

દ્વીહિ બલેહીતિ દ્વે બલાનિ – સમથબલં, વિપસ્સનાબલં. કતમં સમથબલં? નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તસ્સેકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં. અબ્યાપાદવસેન ચિત્તસ્સેકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં. આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તસ્સેકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં. અવિક્ખેપવસેન ચિત્તસ્સેકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં...પે॰... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સેકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સેકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં.

સમથબલન્તિ કેનટ્ઠેન સમથબલં? પઠમેન ઝાનેન નીવરણે ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. દુતિયેન ઝાનેન વિતક્કવિચારે ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. તતિયેન ઝાનેન પીતિયા ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. ચતુત્થેન ઝાનેન સુખદુક્ખે ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા રૂપસઞ્ઞાય પટિઘસઞ્ઞાય નાનત્તસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. ઉદ્ધચ્ચે ચ ઉદ્ધચ્ચસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ ન કમ્પતિ ન ચલતિ ન વેધતીતિ – સમથબલં. ઇદં સમથબલં.

કતમં વિપસ્સનાબલં? અનિચ્ચાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં. દુક્ખાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં. અનત્તાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં. નિબ્બિદાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં. વિરાગાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં . નિરોધાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં. રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં ...પે॰... રૂપે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં...પે॰... જરામરણે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં.

વિપસ્સનાબલન્તિ કેનટ્ઠેન વિપસ્સનાબલં? અનિચ્ચાનુપસ્સનાય નિચ્ચસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. દુક્ખાનુપસ્સનાય સુખસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. અનત્તાનુપસ્સનાય અત્તસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. નિબ્બિદાનુપસ્સનાય નન્દિયા ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. વિરાગાનુપસ્સનાય રાગે ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. નિરોધાનુપસ્સનાય સમુદયે ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાય આદાને ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. અવિજ્જાય ચ અવિજ્જા સહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ ન કમ્પતિ ન ચલતિ ન વેધતીતિ – વિપસ્સનાબલં. ઇદં વિપસ્સનાબલં.

તયો ચ સઙ્ખારાનં પટિપ્પસ્સદ્ધિયાતિ કતમેસં તિણ્ણન્નં સઙ્ખારાનં પટિપ્પસ્સદ્ધિયા? દુતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વિતક્કવિચારા વચીસઙ્ખારા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નસ્સ અસ્સાસપસ્સાસા કાયસઙ્ખારા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચિત્તસઙ્ખારા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. ઇમેસં તિણ્ણન્નં સઙ્ખારાનં પટિપ્પસ્સદ્ધિયા .

૮૪. **સોળસહિ ઞાણચરિયાહી**તિ કતમાહિ સોળસહિ ઞાણચરિયાહિ? અનિચ્ચાનુપસ્સના ઞાણચરિયા, દુક્ખાનુપસ્સના ઞાણચરિયા, અનત્તાનુપસ્સના ઞાણચરિયા, નિબ્બિદાનુપસ્સના ઞાણચરિયા, વિરાગાનુપસ્સના ઞાણચરિયા, નિરોધાનુપસ્સના ઞાણચરિયા, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ઞાણચરિયા, વિવટ્ટનાનુપસ્સના ઞાણચરિયા, સોતાપત્તિમગ્ગો ઞાણચરિયા, સોતાપત્તિફલસમાપત્તિ ઞાણચરિયા, સકદાગામિમગ્ગો ઞાણચરિયા, સકદાગામિફલસમાપત્તિ ઞાણચરિયા, અનાગામિમગ્ગો ઞાણચરિયા, અનાગામિફલસમાપત્તિ ઞાણચરિયા, અરહત્તમગ્ગો ઞાણચરિયા, અરહત્તફલસમાપત્તિ ઞાણચરિયા – ઇમાહિ સોળસહિ ઞાણચરિયાહિ.

૮૫. **નવહિ સમાધિચરિયાહી**તિ કતમાહિ નવહિ સમાધિચરિયાહિ? પઠમં ઝાનં સમાધિચરિયા, દુતિયં ઝાનં સમાધિચરિયા, તતિયં ઝાનં સમાધિચરિયા, ચતુત્થં ઝાનં સમાધિચરિયા, આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ...પે॰... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ સમાધિચરિયા. પઠમં ઝાનં પટિલાભત્થાય વિતક્કો ચ વિચારો ચ પીતિ ચ સુખઞ્ચ ચિત્તેકગ્ગતા ચ...પે॰...

નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વિતક્કો ચ વિચારો ચ પીતિ ચ સુખઞ્ચ ચિત્તેકગ્ગતા ચ – ઇમાહિ નવહિ સમાધિચરિયાહિ.

વસીતિ પઞ્ચ વસિયો. આવજ્જનવસી, સમાપજ્જનવસી, અધિટ્ઠાનવસી , વુટ્ઠાનવસી, પચ્ચવેક્ખણાવસી. પઠમં ઝાનં યત્થિચ્છકં યદિચ્છકં યાવતિચ્છકં આવજ્જતિ; આવજ્જનાય દન્ધાયિતત્તં નત્થીતિ – આવજ્જનવસી. પઠમં ઝાનં યત્થિચ્છકં યદિચ્છકં યાવતિચ્છકં સમાપજ્જતિ; સમાપજ્જનાય દન્ધાયિતત્તં નત્થીતિ – સમાપજ્જનવસી. પઠમં ઝાનં યત્થિચ્છકં યદિચ્છકં યાવતિચ્છકં અધિટ્ઠાતિ ; અધિટ્ઠાને દન્ધાયિતત્તં નત્થીતિ – અધિટ્ઠાનવસી. પઠમં ઝાનં યત્થિચ્છકં યદિચ્છકં યાવતિચ્છકં વુટ્ઠાતિ; વુટ્ઠાને દન્ધાયિતત્તં નત્થીતિ – વુટ્ઠાનવસી. પઠમં ઝાનં યત્થિચ્છકં યદિચ્છકં યાવતિચ્છકં પચ્ચવેક્ખતિ; પચ્ચવેક્ખણાય દન્ધાયિતત્તં નત્થીતિ – પચ્ચવેક્ખણાવસી.

દુતિયં ઝાનં…પે॰… નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં યત્થિચ્છકં યદિચ્છકં યાવતિચ્છકં આવજ્જતિ; આવજ્જનાય દન્ધાયિતત્તં નત્થીતિ – આવજ્જનવસી. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં યત્થિચ્છકં યદિચ્છકં યાવતિચ્છકં સમાપજ્જતિ…પે॰… અધિટ્ઠાતિ… વુટ્ઠાતિ… પચ્ચવેક્ખતિ; પચ્ચવેક્ખણાય દન્ધાયિતત્તં નત્થીતિ – પચ્ચવેક્ખણાવસી. ઇમા પઞ્ચ વસિયો. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘દ્વીહિ બલેહિ સમન્નાગતત્તા તયો ચ સઙ્ખારાનં પટિપસ્સદ્ધિયા સોળસહિ ઞાણચરિયાહિ નવહિ સમાધિચરિયાહિ વસીભાવતા પઞ્ઞા નિરોધસમાપત્તિયા ઞાણં’’.

નિરોધસમાપત્તિઞાણનિદ્દેસો ચતુત્તિંસતિમો.

૩૫. પરિનિબ્બાનઞાણનિદ્દેસો

૮૬. કથં સમ્પજાનસ્સ પવત્તપરિયાદાને પઞ્ઞા પરિનિબ્બાને ઞાણં? ઇધ સમ્પજાનો નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દસ્સ પવત્તં પરિયાદિયતિ, અબ્યાપાદેન બ્યાપાદસ્સ પવત્તં પરિયાદિયતિ, આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધસ્સ પવત્તં પરિયાદિયતિ, અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચસ્સ પવત્તં પરિયાદિયતિ, ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છાય…પે॰… ઞાણેન અવિજ્જાય… પામોજ્જેન અરતિયા … પઠમેન ઝાનેન નીવરણાનં પવત્તં પરિયાદિયતિ…પે॰… અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસાનં પવત્તં પરિયાદિયતિ.

અથ વા પન સમ્પજાનસ્સ અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયન્તસ્સ ઇદઞ્ચેવ ચક્ખુપવત્તં પરિયાદિયતિ, અઞ્ઞઞ્ચ ચક્ખુપવત્તં ન ઉપ્પજ્જતિ. ઇદઞ્ચેવ સોતપવત્તં…પે॰… ઘાનપવત્તં… જિવ્હાપવત્તં… કાયપવત્તં… મનોપવત્તં પરિયાદિયતિ, અઞ્ઞઞ્ચ મનોપવત્તં ન ઉપ્પજ્જતિ. ઇદં સમ્પજાનસ્સ પવત્તપરિયાદાને પઞ્ઞા પરિનિબ્બાને ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સમ્પજાનસ્સ પવત્તપરિયાદાને પઞ્ઞા પરિનિબ્બાને ઞાણં’’.

પરિનિબ્બાનઞાણનિદ્દેસો પઞ્ચતિંસતિમો.

૩૬. સમસીસટ્ઠઞાણનિદ્દેસો

૮૭. કથં સબ્બધમ્માનં સમ્મા સમુચ્છેદે નિરોધે ચ અનુપટ્ઠાનતા પઞ્ઞા સમસીસટ્ઠે ઞાણં? **સબ્બધમ્માન**ન્તિ – પઞ્ચક્ખન્ધા, દ્વાદસાયતનાનિ, અટ્ઠારસ ધાતુયો , કુસલા ધમ્મા, અકુસલા ધમ્મા, અબ્યાકતા ધમ્મા, કામાવચરા ધમ્મા, રૂપાવચરા ધમ્મા, અરૂપાવચરા ધમ્મા, અપરિયાપન્ના ધમ્મા. **સમ્મા સમુચ્છેદે**તિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ. ઞાણેન અવિજ્જં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ. પામોજ્જેન અરતિં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ. પઠમેન ઝાનેન નીવરણે સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ... પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ.

નિરોધેતિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં નિરોધેતિ. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં નિરોધેતિ. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં નિરોધેતિ. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં નિરોધેતિ. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં નિરોધેતિ. ઞાણેન અવિજ્જં નિરોધેતિ. પામોજ્જેન અરતિં નિરોધેતિ. પઠમેન ઝાનેન નીવરણે નિરોધેતિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે નિરોધેતિ.

અનુપટ્ઠાનતાતિ નેક્ખમ્મં પટિલદ્ધસ્સ કામચ્છન્દો ન ઉપટ્ઠાતિ. અબ્યાપાદં પટિલદ્ધસ્સ બ્યાપાદો ન ઉપટ્ઠાતિ. આલોકસઞ્ઞં પટિલદ્ધસ્સ થિનમિદ્ધં ન ઉપટ્ઠાતિ. અવિક્ખેપં પટિલદ્ધસ્સ ઉદ્ધચ્ચં ન ઉપટ્ઠાતિ. ધમ્મવવત્થાનં પટિલદ્ધસ્સ વિચિકિચ્છા ન ઉપટ્ઠાતિ. ઞાણં પટિલદ્ધસ્સ અવિજ્જા ન ઉપટ્ઠાતિ. પામોજ્જં પટિલદ્ધસ્સ અરતિ ન ઉપટ્ઠાતિ. પઠમં ઝાનં પટિલદ્ધસ્સ નીવરણા ન ઉપટ્ઠહન્તિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગં પટિલદ્ધસ્સ સબ્બકિલેસા ન ઉપટ્ઠહન્તિ.

સમન્તિ કામચ્છન્દસ્સ પહીનત્તા નેક્ખમ્મં સમં. બ્યાપાદસ્સ પહીનત્તા અબ્યાપાદો સમં. થિનમિદ્ધસ્સ પહીનત્તા આલોકસઞ્ઞા સમં. ઉદ્ધચ્ચસ્સ પહીનત્તા અવિક્ખેપો સમં. વિચિકિચ્છાય પહીનત્તા ધમ્મવવત્થાનં સમં. અવિજ્જાય પહીનત્તા ઞાણં સમં. અરતિયા પહીનત્તા પામોજ્જં સમં. નીવરણાનં પહીનત્તા પઠમં ઝાનં સમં... પે॰... સબ્બકિલેસાનં પહીનત્તા અરહત્તમગ્ગો સમં.

સીસન્તિ તેરસ સીસાનિ – પલિબોધસીસઞ્ચ તણ્હા, વિનિબન્ધનસીસઞ્ચ માનો, પરામાસસીસઞ્ચ દિટ્ઠિ, વિક્ખેપસીસઞ્ચ ઉદ્ધચ્ચં, સંકિલેસસીસઞ્ચ અવિજ્જા, અધિમોક્ખસીસઞ્ચ સદ્ધા, પગ્ગહસીસઞ્ચ વીરિયં, ઉપટ્ઠાનસીસઞ્ચ સતિ, અવિક્ખેપસીસઞ્ચ સમાધિ, દસ્સનસીસઞ્ચ પઞ્ઞા, પવત્તસીસઞ્ચ જીવિતિન્દ્રિયં, ગોચરસીસઞ્ચ વિમોક્ખો, સઙ્ખારસીસઞ્ચ નિરોધો. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''સબ્બધમ્માનં સમ્મા સમુચ્છેદે નિરોધે ચ અનુપટ્ઠાનતા પઞ્ઞા સમસીસટ્ઠે ઞાણં''.

સમસીસટ્ઠઞાણનિદ્દેસો છત્તિંસતિમો.

૩૭. સલ્લેખટ્ઠઞાણનિદ્દેસો

૮૮. કથં પુથુનાનત્તેકત્તતેજપરિયાદાને પઞ્ઞા સલ્લેખટ્ઠે [પુથુનાનત્તેકત્તતેજપરિયાદાને (ક॰)] ઞાણં? **પુથૂ**તિ – રાગો પુથુ, દોસો પુથુ, મોહો પુથુ, કોધો...પે॰... ઉપનાહો... મક્ખો... પળાસો... ઇસ્સા... મચ્છરિયં... માયા... સાઠેય્યં... થમ્ભો... સારમ્ભો... માનો... અતિમાનો... મદો... પમાદો... સબ્બે કિલેસા... સબ્બે દુચ્ચરિતા... સબ્બે અભિસઙ્ખારા... સબ્બે ભવગામિકમ્મા.

નાનત્તેકત્તન્તિ કામચ્છન્દો નાનત્તં, નેક્ખમ્મં એકત્તં. બ્યાપાદો નાનત્તં, અબ્યાપાદો એકત્તં. થિનમિદ્ધં નાનત્તં, આલોકસઞ્ઞા એકત્તં. ઉદ્ધચ્ચં નાનત્તં, અવિક્ખેપો એકત્તં. વિચિકિચ્છા નાનત્તં, ધમ્મવવત્થાનં એકત્તં. અવિજ્જા નાનત્તં, ઞાણં એકત્તં. અરતિ નાનત્તં, પામોજ્જં એકત્તં. નીવરણા નાનત્તં, પઠમં ઝાનં એકત્તં...પે॰... સબ્બે કિલેસા નાનત્તં, અરહત્તમગ્ગો એકત્તં.

તેજોતિ પઞ્ચ તેજા – ચરણતેજો, ગુણતેજો, પઞ્ઞાતેજો, પુઞ્ઞતેજો, ધમ્મતેજો. ચરણતેજેન તેજિતત્તા દુસ્સીલ્યતેજં પરિયાદિયતિ. ગુણતેજેન તેજિતત્તા અગુણતેજં પરિયાદિયતિ. પઞ્ઞાતેજેન તેજિતત્તા દુપ્પઞ્ઞતેજં પરિયાદિયતિ. પુઞ્ઞતેજેન તેજિતત્તા અપુઞ્ઞતેજં પરિયાદિયતિ. ધમ્મતેજેન તેજિતત્તા અધમ્મતેજં પરિયાદિયતિ.

સલ્લેખોતિ કામચ્છન્દો અસલ્લેખો, નેક્ખમ્મં સલ્લેખો . બ્યાપાદો અસલ્લેખો, અબ્યાપાદો સલ્લેખો. થિનમિદ્ધં અસલ્લેખો, આલોકસઞ્ઞા સલ્લેખો. ઉદ્ધચ્ચં અસલ્લેખો, અવિક્ખેપો સલ્લેખો. વિચિકિચ્છા અસલ્લેખો, ધમ્મવવત્થાનં સલ્લેખો. અવિજ્જા અસલ્લેખો, ઞાણં સલ્લેખો. અરતિ અસલ્લેખો, પામોજ્જં સલ્લેખો. નીવરણા અસલ્લેખો, પઠમં ઝાનં સલ્લેખો...પે॰... સબ્બકિલેસા અસલ્લેખો, અરહત્તમગ્ગો સલ્લેખો. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘પુથુનાનત્તતેજપરિયાદાને પઞ્ઞા સલ્લેખટ્ઠે ઞાણં’’.

સલ્લેખટ્ઠઞાણનિદ્દેસો સત્તતિંસતિમો.

૩૮. વીરિયારમ્ભઞાણનિદ્દેસો

૮૯. કથં અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં? અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં.

અનુપ્પન્નસ્સ કામચ્છન્દસ્સ અનુપ્પાદાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. ઉપ્પન્નસ્સ કામચ્છન્દસ્સ પહાનાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. અનુપ્પન્નસ્સ નેક્ખમ્મસ્સ ઉપ્પાદાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. ઉપ્પન્નસ્સ નેક્ખમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં...પે॰....

અનુપ્પન્નાનં સબ્બકિલેસાનં અનુપ્પાદાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. ઉપ્પન્નાનં સબ્બકિલેસાનં પહાનાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં...પે॰... અનુપ્પન્નસ્સ અરહત્તમગ્ગસ્સ ઉપ્પાદાય અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. ઉપ્પન્નસ્સ અરહત્તમગ્ગસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અસલ્લીનત્તપહિતત્તપગ્ગહટ્ઠે પઞ્ઞા વીરિયારમ્ભે ઞાણં’’.

વીરિયારમ્ભઞાણનિદ્દેસો અટ્ઠતિંસતિમો.

૩૯. અત્થસન્દસ્સનઞાણનિદ્દેસો

૯૦. કથં નાનાધમ્મપ્પકાસનતા પઞ્ઞા અત્થસન્દસ્સને ઞાણં? **નાનાધમ્મા**તિ પઞ્ચક્ખન્ધા, દ્વાદસાયતનાનિ, અટ્ઠારસ ધાતુયો, કુસલા ધમ્મા, અકુસલા ધમ્મા, અબ્યાકતા ધમ્મા, કામાવચરા ધમ્મા, રૂપાવચરા ધમ્મા, અરૂપાવચરા ધમ્મા, અપરિયાપન્ના ધમ્મા.

પકાસનતાતિ રૂપં અનિચ્ચતો પકાસેતિ, રૂપં દુક્ખતો પકાસેતિ, રૂપં અનત્તતો પકાસેતિ. વેદનં…પે॰… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં… ચક્ખું…પે॰… જરામરણં અનિચ્ચતો પકાસેતિ, જરામરણં દુક્ખતો પકાસેતિ, જરામરણં અનત્તતો પકાસેતિ.

અત્થસન્દસ્સનેતિ કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મત્થં સન્દસ્સેતિ. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદત્થં સન્દસ્સેતિ. થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞત્થં સન્દસ્સેતિ. ઉદ્ધચ્ચં પજહન્તો અવિક્ખેપત્થં સન્દસ્સેતિ. વિચિકિચ્છં પજહન્તો ધમ્મવવત્થાનત્થં સન્દસ્સેતિ. અવિજ્જં પજહન્તો ઞાણત્થં સન્દસ્સેતિ. અરતિં પજહન્તો પામોજ્જત્થં સન્દસ્સેતિ. નીવરણે પજહન્તો પઠમઝાનત્થં સન્દસ્સેતિ …પે॰… સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગત્થં સન્દસ્સેતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘નાનાધમ્મપકાસનતા પઞ્ઞા અત્થસન્દસ્સને ઞાણં’’.

અત્થસન્દસ્સનઞાણનિદ્દેસો નવતિંસતિમો.

૪૦. દસ્સનવિસુદ્ધિઞાણનિદ્દેસો

૯૧. કથં સબ્બધમ્માનં એકસઙ્ગહતાનાનત્તેકત્તપટિવેધે પઞ્ઞા દસ્સનવિસુદ્ધિઞાણં? **સબ્બધમ્માન**ન્તિ પઞ્ચક્ખન્ધા…પે॰… અપરિયાપન્ના ધમ્મા.

એકસઙ્ગહતાતિ દ્વાદસહિ આકારેહિ સબ્બે ધમ્મા એકસઙ્ગહિતા. તથટ્ઠેન, અનત્તટ્ઠેન, સચ્ચટ્ઠેન, પટિવેધટ્ઠેન, અભિજાનનટ્ઠેન, પરિજાનનટ્ઠેન, ધમ્મટ્ઠેન, ધાતુટ્ઠેન, ઞાતટ્ઠેન, સચ્છિકિરિયટ્ઠેન, ફુસનટ્ઠેન, અભિસમયટ્ઠેન – ઇમેહિ દ્વાદસહિ આકારેહિ સબ્બે ધમ્મા એકસઙ્ગહિતા.

નાનત્તેકત્તન્તિ કામચ્છન્દો નાનત્તં, નેક્ખમ્મં એકત્તં…પે॰… સબ્બકિલેસા નાનત્તં, અરહત્તમગ્ગો એકત્તં.

પટિવેધેતિ દુક્ખસચ્ચં પરિઞ્ઞાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ. સમુદયસચ્ચં પહાનપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ. નિરોધસચ્ચં સચ્છિકિરિયાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ. મગ્ગસચ્ચં ભાવનાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ.

દસ્સનવિસુદ્ધીતિ સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે દસ્સનં વિસુજ્ઝતિ; સોતાપત્તિફલક્ખણે દસ્સનં વિસુદ્ધં. સકદાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનં વિસુજ્ઝતિ; સકદાગામિફલક્ખણે દસ્સનં વિસુદ્ધં. અનાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનં વિસુજ્ઝતિ; અનાગામિફલક્ખણે દસ્સનં વિસુદ્ધં. અરહત્તમગ્ગક્ખણે દસ્સનં વિસુજ્ઝતિ; અરહત્તફલક્ખણે દસ્સનં વિસુદ્ધં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સબ્બધમ્માનં એકસઙ્ગહતાનાનત્તેકત્તપટિવેધે પઞ્ઞા દસ્સનવિસુદ્ધિઞાણં’’.

દસ્સનવિસુદ્ધિઞાણનિદ્દેસો ચત્તાલીસમો.

૪૧. ખન્તિઞાણનિદ્દેસો

૯૨. કથં વિદિતત્તા પઞ્ઞા ખન્તિઞાણં? રૂપં અનિચ્ચતો વિદિતં , રૂપં દુક્ખતો વિદિતં, રૂપં અનત્તતો વિદિતં. યં યં વિદિતં તં તં ખમતીતિ – વિદિતત્તા પઞ્ઞા ખન્તિઞાણં. વેદના…પે॰… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં… ચક્ખુ…પે॰… જરામરણં અનિચ્ચતો વિદિતં, જરામરણં દુક્ખતો વિદિતં, જરામરણં અનત્તતો વિદિતં. યં યં વિદિતં તં તં ખમતીતિ – વિદિતત્તા પઞ્ઞા ખન્તિઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''વિદિતત્તા પઞ્ઞા ખન્તિઞાણં''.

ખન્તિઞાણનિદ્દેસો એકચત્તાલીસમો.

૪૨. પરિયોગાહણઞાણનિદ્દેસો

૯૩. કથં ફુટ્ઠત્તા પઞ્ઞા પરિયોગાહણે ઞાણં? રૂપં અનિચ્ચતો ફુસતિ, રૂપં દુક્ખતો ફુસતિ, રૂપં અનત્તતો ફુસતિ. યં યં ફુસતિ તં તં પરિયોગાહતીતિ – ફુટ્ઠત્તા પઞ્ઞા પરિયોગાહણે ઞાણં. વેદનં…પે॰… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં… ચક્ખું…પે॰… જરામરણં અનિચ્ચતો ફુસતિ, દુક્ખતો ફુસતિ, અનત્તતો ફુસતિ. યં યં ફુસતિ તં તં પરિયોગાહતીતિ – ફુટ્ઠત્તા પઞ્ઞા પરિયોગાહણે ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''ફુટ્ઠત્તા પઞ્ઞા પરિયોગાહણે ઞાણં''.

પરિયોગાહણઞાણનિદ્દેસો દ્વેચત્તાલીસમો.

૪૩. પદેસવિહારઞાણનિદ્દેસો

૯૪. કથં સમોદહને પઞ્ઞા પદેસવિહારે ઞાણં? મિચ્છાદિટ્ઠિપચ્ચયાપિ વેદયિતં, મિચ્છાદિટ્ઠિવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં. સમ્માદિટ્ઠિપચ્ચયાપિ વેદયિતં, સમ્માદિટ્ઠિવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં. મિચ્છાસઙ્કપ્પપચ્ચયાપિ વેદયિતં, મિચ્છાસઙ્કપ્પવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં. સમ્માસઙ્કપ્પપચ્ચયાપિ વેદયિતં, સમ્માસઙ્કપ્પવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં…પે॰… મિચ્છાવિમુત્તિપચ્ચયાપિ વેદયિતં, મિચ્છાવિમુત્તિવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં. સમ્માવિમુત્તિપચ્ચયાપિ વેદયિતં, સમ્માવિમુત્તિવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં. છન્દપચ્ચયાપિ વેદયિતં, છન્દવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં. વિતક્કપચ્ચયાપિ વેદયિતં, વિતક્કવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં. સઞ્ઞાપચ્ચયાપિ વેદયિતં, સઞ્ઞાવૂપસમપચ્ચયાપિ વેદયિતં.

છન્દો ચ અવૂપસન્તો હોતિ, વિતક્કો ચ અવૂપસન્તો હોતિ, સઞ્ઞા ચ અવૂપસન્તા હોતિ, તપ્પચ્ચયાપિ વેદયિતં. છન્દો ચ વૂપસન્તો હોતિ, વિતક્કો ચ અવૂપસન્તો હોતિ, સઞ્ઞા ચ અવૂપસન્તા હોતિ, તપ્પચ્ચયાપિ વેદયિતં. છન્દો ચ વૂપસન્તો હોતિ, વિતક્કો ચ વૂપસન્તો હોતિ, સઞ્ઞા ચ અવૂપસન્તા હોતિ, તપ્પચ્ચયાપિ વેદયિતં. છન્દો ચ વૂપસન્તો હોતિ, વિતક્કો ચ વૂપસન્તો હોતિ, સઞ્ઞા ચ વૂપસન્તા હોતિ, તપ્પચ્ચયાપિ વેદયિતં. અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અત્થિ આસવં, તસ્મિમ્પિ ઠાને અનુપ્પત્તે તપ્પચ્ચયાપિ વેદયિતં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''સમોદહને પઞ્ઞા પદેસવિહારે ઞાણં''.

પદેસવિહારઞાણનિદ્દેસો તેચત્તાલીસમો.

૪૪-૪૯. છવિવટ્ટઞાણનિદ્દેસો

૯૫. કથં અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં? નેક્ખમ્માધિપતત્તા પઞ્ઞા કામચ્છન્દતો સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં. અબ્યાપાદાધિપતત્તા પઞ્ઞા બ્યાપાદતો સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં. આલોકસઞ્ઞાધિપતત્તા પઞ્ઞા થિનમિદ્ધતો સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં. અવિક્ખેપાધિપતત્તા પઞ્ઞા ઉદ્ધચ્ચતો સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં. ધમ્મવવત્થાનાધિપતત્તા પઞ્ઞા વિચિકિચ્છાય સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં. ઞાણાધિપતત્તા પઞ્ઞા અવિજ્જાય સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં. પામોજ્જાધિપતત્તા પઞ્ઞા અરતિયા સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં. પઠમજ્ઝાનાધિપતત્તા પઞ્ઞા નીવરણેહિ સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં…પે॰… અરહત્તમગ્ગાધિપતત્તા પઞ્ઞા સબ્બકિલેસેહિ સઞ્ઞાય વિવટ્ટતીતિ – અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં . તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અધિપતત્તા પઞ્ઞા સઞ્ઞાવિવટ્ટે ઞાણં’’.

૯૬. કથં નાનત્તે પઞ્ઞા ચેતોવિવટ્ટે ઞાણં? કામચ્છન્દો નાનત્તં, નેક્ખમ્મં એકત્તં. નેક્ખમ્મેકત્તં ચેતયતો કામચ્છન્દતો ચિત્તં વિવટ્ટતીતિ – નાનત્તે પઞ્ઞા ચેતોવિવટ્ટે ઞાણં. બ્યાપાદો નાનત્તં, અબ્યાપાદો એકત્તં. અબ્યાપાદેકત્તં ચેતયતો બ્યાપાદતો ચિત્તં વિવટ્ટતીતિ – નાનત્તે પઞ્ઞા ચેતોવિવટ્ટે ઞાણં. થિનમિદ્ધં નાનત્તં, આલોકસઞ્ઞા એકત્તં. આલોકસઞ્ઞેકત્તં ચેતયતો થિનમિદ્ધતો ચિત્તં વિવટ્ટતીતિ – નાનત્તે પઞ્ઞા ચેતોવિવટ્ટે ઞાણં…પે॰… સબ્બકિલેસા નાનત્તં, અરહત્તમગ્ગો એકત્તં. અરહત્તમગ્ગેકત્તં ચેતયતો સબ્બકિલેસેહિ ચિત્તં વિવટ્ટતીતિ – નાનત્તે પઞ્ઞા ચેતોવિવટ્ટે ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘નાનત્તે પઞ્ઞા ચેતોવિવટ્ટે ઞાણં’’.

૯૭. કથં અધિટ્ઠાને પઞ્ઞા ચિત્તવિવટ્ટે ઞાણં? કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાને પઞ્ઞા ચિત્તવિવટ્ટે ઞાણં. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાને પઞ્ઞા ચિત્તવિવટ્ટે ઞાણં. થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાને પઞ્ઞા ચિત્તવિવટ્ટે ઞાણં…પે॰… સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાને પઞ્ઞા ચિત્તવિવટ્ટે ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અધિટ્ઠાને પઞ્ઞા ચિત્તવિવટ્ટે ઞાણં’’.

૯૮. કથં સુઞ્ઞતે પઞ્ઞા ઞાણવિવટ્ટે ઞાણં? ‘‘ચક્ખુ સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા’’તિ યથાભૂતં જાનતો [પજાનતો (સ્યા॰)] પસ્સતો ચક્ખાભિનિવેસતો [કામાભિનિવેસતો (સ્યા॰) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] ઞાણં વિવટ્ટતીતિ – સુઞ્ઞતે પઞ્ઞા ઞાણવિવટ્ટે ઞાણં. ‘‘સોતં સુઞ્ઞં…પે॰… ઘાનં સુઞ્ઞં… જિવ્હા સુઞ્ઞા… કાયો સુઞ્ઞો… મનો સુઞ્ઞો અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા’’તિ યથાભૂતં જાનતો પસ્સતો મનાભિનિવેસતો ઞાણં વિવટ્ટતીતિ – સુઞ્ઞતે પઞ્ઞા ઞાણવિવટ્ટે ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સુઞ્ઞતે પઞ્ઞા ઞાણવિવટ્ટે ઞાણં’’.

૯૯. કથં વોસગ્ગે પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં? નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં વોસજ્જતીતિ – વોસગ્ગે પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં વોસજ્જતીતિ – વોસગ્ગે પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં વોસજ્જતીતિ – વોસગ્ગે પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં . અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં વોસજ્જતીતિ – વોસગ્ગે પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં વોસજ્જતીતિ – વોસગ્ગે પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે વોસજ્જતીતિ – વોસગ્ગે પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''વોસગ્ગે પઞ્ઞા વિમોક્ખવિવટ્ટે ઞાણં''.

૧૦૦. કથં તથટ્ઠે પઞ્ઞા સચ્ચવિવટ્ટે ઞાણં? દુક્ખસ્સ પીળનટ્ઠં સઙ્ખતટ્ઠં સન્તાપટ્ઠં વિપરિણામટ્ઠં પરિજાનન્તો વિવટ્ટતીતિ – તથટ્ઠે પઞ્ઞા સચ્ચવિવટ્ટે ઞાણં. સમુદયસ્સ આયૂહનટ્ઠં નિદાનટ્ઠં સઞ્ઞોગટ્ઠં પલિબોધટ્ઠં પજહન્તો વિવટ્ટતીતિ – તથટ્ઠે પઞ્ઞા સચ્ચવિવટ્ટે ઞાણં. નિરોધસ્સ નિસ્સરણટ્ઠં વિવેકટ્ઠં અસઙ્ખતટ્ઠં અમતટ્ઠં સચ્છિકરોન્તો વિવટ્ટતીતિ – તથટ્ઠે પઞ્ઞા સચ્ચવિવટ્ટે ઞાણં. મગ્ગસ્સ નિય્યાનટ્ઠં હેતુટ્ઠં દસ્સનટ્ઠં આધિપતેય્યટ્ઠં ભાવેન્તો વિવટ્ટતીતિ – તથટ્ઠે પઞ્ઞા સચ્ચવિવટ્ટે ઞાણં.

સઞ્ઞાવિવટ્ટો, ચેતોવિવટ્ટો, ચિત્તવિવટ્ટો, ઞાણવિવટ્ટો, વિમોક્ખવિવટ્ટો , સચ્ચવિવટ્ટો. સઞ્જાનન્તો વિવટ્ટતીતિ – સઞ્ઞાવિવટ્ટો. ચેતયન્તો વિવટ્ટતીતિ – ચેતોવિવટ્ટો. વિજાનન્તો વિવટ્ટતીતિ – ચિત્તવિવટ્ટો. ઞાણં કરોન્તો વિવટ્ટતીતિ – ઞાણવિવટ્ટો. વોસજ્જન્તો વિવટ્ટતીતિ – વિમોક્ખવિવટ્ટો. તથટ્ઠે વિવટ્ટતીતિ – સચ્ચવિવટ્ટો.

યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો, તત્થ ચેતોવિવટ્ટો. યત્થ ચેતોવિવટ્ટો, તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો. યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો તત્થ ચિત્તવિવટ્ટો. યત્થ ચિત્તવિવટ્ટો, તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો. યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો, તત્થ ઞાણવિવટ્ટો. યત્થ ઞાણવિવટ્ટો, તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો. યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો ઞાણવિવટ્ટો, તત્થ વિમોક્ખવિવટ્ટો. યત્થ વિમોક્ખવિવટ્ટો, તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો ઞાણવિવટ્ટો. યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો ઞાણવિવટ્ટો વિમોક્ખવિવટ્ટો, તત્થ સચ્ચવિવટ્ટો. યત્થ સચ્ચવિવટ્ટો, તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો ઞાણવિવટ્ટો વિમોક્ખવિવટ્ટો. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં , પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''તથટ્ઠે પઞ્ઞા સચ્ચવિવટ્ટે ઞાણં''.

છવિવટ્ટઞાણનિદ્દેસો નવચત્તાલીસમો.

૫૦. ઇદ્ધિવિધઞાણનિદ્દેસો

૧૦૧. કથં કાયમ્પિ ચિત્તમ્પિ એકવવત્થાનતા સુખસઞ્ઞઞ્ચ લહુસઞ્ઞઞ્ચ અધિટ્ઠાનવસેન ઇજ્ઝનટ્ઠે પઞ્ઞા ઇદ્ધિવિધે ઞાણં? ઇધ ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, ચિત્તસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. સો ઇમેસુ ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ચિત્તં પરિભાવેતિ પરિદમેતિ, મુદું કરોતિ કમ્મનિયં. સો ઇમેસુ ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ચિત્તં પરિભાવેત્વા પરિદમેત્વા મુદું કરિત્વા કમ્મનિયં કાયમ્પિ ચિત્તે સમોદહતિ, ચિત્તમ્પિ કાયે સમોદહતિ, કાયવસેન ચિત્તં પરિણામેતિ, ચિત્તવસેન કાયં પરિણામેતિ, કાયવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ, ચિત્તવસેન કાયં અધિટ્ઠાતિ; કાયવસેન ચિત્તં પરિણામેત્વા ચિત્તવસેન કાયં પરિણામેત્વા કાયવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠહિત્વા ચિત્તવસેન કાયં અધિટ્ઠહિત્વા સુખસઞ્ઞઞ્ચ લહુસઞ્ઞઞ્ચ કાયે ઓક્કમિત્વા વિહરતિ. સો

તથાભાવિતેન ચિત્તેન પરિસુદ્ધેન પરિયોદાતેન ઇદ્ધિવિધઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ.

૧૦૨. એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં [તિરોકુડ્ડં (સ્યા॰)] તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ પથવિયં ; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ [ચઙ્કમતિ (સ્યા॰) દી॰ નિ॰ ૧.૨૩૮ પસ્સિતબ્બા] સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ [પરિમસતિ (સ્યા॰)] પરિમજ્જતિ; યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''કાયમ્પિ ચિત્તમ્પિ એકવવત્થાનતા સુખસઞ્ઞઞ્ચ લહુસઞ્ઞઞ્ચ અધિટ્ઠાનવસેન ઇજ્ઝનટ્ઠે પઞ્ઞા ઇદ્ધિવિધે ઞાણં''.

ઇદ્ધિવિધઞાણનિદ્દેસો પઞ્ઞાસમો.

૫૧. સોતધાતુવિસુદ્ધિઞાણનિદ્દેસો

૧૦૩. કથં વિતક્કવિપ્ફારવસેન નાનત્તેકત્તસદ્દનિમિત્તાનં પરિયોગાહણે પઞ્ઞા સોતધાતુવિસુદ્ધિઞાણં ? ઇધ ભિક્ખુ છન્દસમાધિ...પે॰... વીરિયસમાધિ... ચિત્તસમાધિ... વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. સો ઇમેસુ ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ચિત્તં પરિભાવેતિ પરિદમેતિ, મુદું કરોતિ કમ્મનિયં. સો ઇમેસુ ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ચિત્તં પરિભાવેત્વા પરિદમેત્વા, મુદું કરિત્વા કમ્મનિયં દૂરેપિ સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, સન્તિકેપિ સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, ઓળારિકાનમ્પિ સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, સુખુમાનમ્પિ સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, સણ્હસણ્હાનમ્પિ સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, પુરત્થિમાયપિ દિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, પચ્છિમાયપિ દિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, ઉત્તરાયપિ દિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, દક્ખિણાયપિ દિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, પુરત્થિમાયપિ અનુદિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, પચ્છિમાયપિ અનુદિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, ઉત્તરાયપિ અનુદિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, દક્ખિણાયપિ અનુદિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, હેટ્ઠિમાયપિ દિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, ઉપરિમાયપિ દિસાય સદ્દાનં સદ્દનિમિત્તં મનસિ કરોતિ. સો તથાભાવિતેન ચિત્તેન પરિસુદ્ધેન પરિયોદાતેન સોતધાતુવિસુદ્ધિઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાતિ – દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''વિતક્કવિપ્ફારવસેન નાનત્તેકત્તસદ્દનિમિત્તાનં પરિયોગાહણે પઞ્ઞા સોતધાતુવિસુદ્ધિઞાણં''.

સોતધાતુવિસુદ્ધિઞાણનિદ્દેસો એકપઞ્ઞાસમો.

૫૨. ચેતોપરિયઞાણનિદ્દેસો

૧૦૪. કથં તિણ્ણં ચિત્તાનં વિપ્ફારત્તા ઇન્દ્રિયાનં પસાદવસેન નાનત્તેકત્તવિઞ્ઞાણચરિયાપરિયોગાહણે પઞ્ઞા ચેતોપરિયઞાણં? ઇધ ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિ...પે॰... ચિત્તસમાધિ...પે॰... વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. સો ઇમેસુ ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ચિત્તં

પરિભાવેતિ પરિદમેતિ, મુદું કરોતિ કમ્મનિયં. સો ઇમેસુ ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ચિત્તં પરિભાવેત્વા પરિદમેત્વા, મુદું કરિત્વા કમ્મનિયં એવં પજાનાતિ – ''ઇદં રૂપં સોમનસ્સિન્દ્રિયસમુટ્ઠિતં, ઇદં રૂપં દોમનસ્સિન્દ્રિયસમુટ્ઠિતં, ઇદં રૂપં ઉપેક્ખિન્દ્રિયસમુટ્ઠિત''ન્તિ . સો તથાભાવિતેન ચિત્તેન પરિસુદ્ધેન પરિયોદાતેન ચેતોપરિયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – સરાગં વા ચિત્તં ''સરાગં ચિત્ત''ન્તિ પજાનાતિ, વીતરાગં વા ચિત્તં ''વીતરાગં ચિત્ત''ન્તિ પજાનાતિ, સદોસં વા ચિત્તં...પે॰... વીતદોસં વા ચિત્તં... સમોહં વા ચિત્તં... વીતમોહં વા ચિત્તં... સંખિત્તં વા ચિત્તં... વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં... મહગ્ગતં વા ચિત્તં... અમહગ્ગતં વા ચિત્તં... સઉત્તરં વા ચિત્તં... અનુત્તરં વા ચિત્તં... સમાહિતં વા ચિત્તં... અસમાહિતં વા ચિત્તં... વિમુત્તં વા ચિત્તં... અવિમુત્તં વા ચિત્તં ''અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''તિણ્ણં ચિત્તાનં વિપ્ફારત્તા ઇન્દ્રિયાનં પસાદવસેન નાનત્તેકત્તવિઞ્ઞાણચરિયાપરિયોગાહણે પઞ્ઞા ચેતોપરિયઞાણં''.

ચેતોપરિયઞાણનિદ્દેસો દ્વેપઞ્ઞાસમો.

૫૩. પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણનિદ્દેસો

૧૦૫. કથં પચ્ચયપવત્તાનં ધમ્માનં નાનત્તેકત્તકમ્મવિપ્ફારવસેન પરિયોગાહણે પઞ્ઞા પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણં? ઇધ ભિક્ખુ છન્દસમાધિ...પે॰... મુદું કરિત્વા કમ્મનિયં એવં પજાનાતિ – ''ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ, યદિદં – અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા, સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં, નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં, ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ; એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ''.

સો તથાભાવિતેન ચિત્તેન પરિસુદ્ધેન પરિયોદાતેન પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો, જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ, અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – ''અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમ આયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો''તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''પચ્ચયપવત્તાનં ધમ્માનં નાનત્તેકત્તકમ્મવિપ્ફારવસેન પરિયોગાહણે પઞ્ઞા પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણં''.

પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણનિદ્દેસો તેપઞ્ઞાસમો.

૫૪. દિબ્બચક્ખુઞાણનિદ્દેસો

૧૦૬. કથં ઓભાસવસેન નાનત્તેકત્તરૂપનિમિત્તાનં દસ્સનટ્ઠે પઞ્ઞા દિબ્બચક્ખુઞાણં? ઇધ ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિ...પે॰... ચિત્તસમાધિ...પે॰...

વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. સો ઇમેસુ ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ચિત્તં પરિભાવેતિ પરિદમેતિ, મુદું કરોતિ કમ્મનિયં. સો ઇમેસુ ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ચિત્તં પરિભાવેત્વા પરિદમેત્વા, મુદું કરિત્વા કમ્મનિયં આલોકસઞ્ઞં મનસિ કરોતિ, દિવાસઞ્ઞં અધિટ્ઠાતિ – ''યથા દિવા તથા રત્તિં, યથા રત્તિં તથા દિવા''. ઇતિ વિવટેન ચેતસા અપરિયોનદ્ધેન સપ્પભાસં ચિત્તં ભાવેતિ. સો તથાભાવિતેન ચિત્તેન પરિસુદ્ધેન પરિયોદાતેન સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન, સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – ''ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા, વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા, મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા, અરિયાનં ઉપવાદકા, મિચ્છાદિટ્ઠિકા, મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના; તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા, વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા, મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા, સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના; તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના''તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''ઓભાસવસેન નાનત્તેકત્તરૂપનિમિત્તાનં દસ્સનટ્ઠે પઞ્ઞા દિબ્બચક્ખુઞાણં''.

દિબ્બચક્ખુઞાણનિદ્દેસો ચતુપઞ્ઞાસમો.

૫૫. આસવક્ખયઞાણનિદ્દેસો

૧૦૭. કથં ચતુસટ્ઠિયા આકારેહિ તિણ્ણન્નં ઇન્દ્રિયાનં વસિભાવતા પઞ્ઞા આસવાનં ખયે ઞાણં? કતમેસં તિણ્ણન્નં ઇન્દ્રિયાનં? અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયસ્સ અઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયસ્સ.

અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયં કતિ ઠાનાનિ ગચ્છતિ, અઞ્ઞિન્દ્રિયં કતિ ઠાનાનિ ગચ્છતિ, અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયં કતિ ઠાનાનિ ગચ્છતિ? અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયં એકં ઠાનં ગચ્છતિ – સોતાપત્તિમગ્ગં. અઞ્ઞિન્દ્રિયં છ ઠાનાનિ ગચ્છતિ – સોતાપત્તિફલં , સકદાગામિમગ્ગં , સકદાગામિફલં, અનાગામિમગ્ગં, અનાગામિફલં, અરહત્તમગ્ગં. અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયં એકં ઠાનં ગચ્છતિ – અરહત્તફલં.

સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમોક્ખપરિવારં હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયં પગ્ગહપરિવારં હોતિ, સતિન્દ્રિયં ઉપટ્ઠાનપરિવારં હોતિ, સમાધિન્દ્રિયં અવિક્ખેપપરિવારં હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયં દસ્સનપરિવારં હોતિ, મનિન્દ્રિયં વિજાનનપરિવારં હોતિ, સોમનસ્સિન્દ્રિયં અભિસન્દનપરિવારં હોતિ, જીવિતિન્દ્રિયં પવત્તસન્તતાધિપતેય્યપરિવારં હોતિ. સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે જાતા ધમ્મા ઠપેત્વા ચિત્તસમુટ્ઠાનં રૂપં સબ્બેવ કુસલા હોન્તિ, સબ્બેવ અનાસવા હોન્તિ, સબ્બેવ નિય્યાનિકા હોન્તિ, સબ્બેવ અપચયગામિનો હોન્તિ, સબ્બેવ લોકુત્તરા હોન્તિ, સબ્બેવ નિબ્બાનારમ્મણા હોન્તિ. સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયસ્સ ઇમાનિ અટ્ઠિન્દ્રિયાનિ સહજાતપરિવારા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપરિવારા હોન્તિ, નિસ્સયપરિવારા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપરિવારા હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ. તેવ તસ્સ આકારા ચેવ હોન્તિ પરિવારા ચ.

સોતાપત્તિફલક્ખણે અઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમોક્ખપરિવારં હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયં પગ્ગહપરિવારં હોતિ, સતિન્દ્રિયં ઉપટ્ઠાનપરિવારં હોતિ, સમાધિન્દ્રિયં અવિક્ખેપપરિવારં હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયં દસ્સનપરિવારં હોતિ, મનિન્દ્રિયં વિજાનનપરિવારં હોતિ, સોમનસ્સિન્દ્રિયં અભિસન્દનપરિવારં હોતિ, જીવિતિન્દ્રિયં પવત્તસન્તતાધિપતેય્યપરિવારં હોતિ. સોતાપત્તિફલક્ખણે જાતા ધમ્મા સબ્બેવ અબ્યાકતા હોન્તિ, ઠપેત્વા ચિત્તસમુટ્ઠાનં રૂપં સબ્બેવ અનાસવા હોન્તિ, સબ્બેવ લોકુત્તરા હોન્તિ, સબ્બેવ નિબ્બાનારમ્મણા હોન્તિ. સોતાપત્તિફલક્ખણે અઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ઇમાનિ અટ્ઠિન્દ્રિયાનિ સહજાતપરિવારા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપરિવારા હોન્તિ, નિસ્સયપરિવારા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપરિવારા હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ. તેવ તસ્સ આકારા ચેવ હોન્તિ પરિવારા ચ.

સકદાગામિમગ્ગક્ખણે ...પે॰... સકદાગામિફલક્ખણે...પે॰... અનાગામિમગ્ગક્ખણે...પે॰... અનાગામિફલક્ખણે...પે॰... અરહત્તમગ્ગક્ખણે અઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમોક્ખપરિવારં હોતિ...પે॰... જીવિતિન્દ્રિયં પવત્તસન્તતાધિપતેય્યપરિવારં હોતિ. અરહત્તમગ્ગક્ખણે જાતા ધમ્મા ઠપેત્વા ચિત્તસમુટ્ઠાનં રૂપં સબ્બેવ કુસલા હોન્તિ, સબ્બેવ અનાસવા હોન્તિ, સબ્બેવ નિય્યાનિકા હોન્તિ, સબ્બેવ અપચયગામિનો હોન્તિ, સબ્બેવ લોકુત્તરા હોન્તિ, સબ્બેવ નિબ્બાનારમ્મણા હોન્તિ. અરહત્તમગ્ગક્ખણે અઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ઇમાનિ અટ્ઠિન્દ્રિયાનિ સહજાતપરિવારા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપરિવારા હોન્તિ, નિસ્સયપરિવારા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપરિવારા હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ. તેવ તસ્સ આકારા ચેવ હોન્તિ પરિવારા ચ.

અરહત્તફલક્ખણે અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમોક્ખપરિવારં હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયં પગ્ગહપરિવારં હોતિ, સતિન્દ્રિયં ઉપટ્ઠાનપરિવારં હોતિ, સમાધિન્દ્રિયં અવિક્ખેપપરિવારં હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયં દસ્સનપરિવારં હોતિ, મનિન્દ્રિયં વિજાનનપરિવારં હોતિ, સોમનસ્સિન્દ્રિયં અભિસન્દનપરિવારં હોતિ, જીવિતિન્દ્રિયં પવત્તસન્તતાધિપતેય્યપરિવારં હોતિ. અરહત્તફલક્ખણે જાતા ધમ્મા સબ્બેવ અબ્યાકતા હોન્તિ, ઠપેત્વા ચિત્તસમુટ્ઠાનં રૂપં સબ્બેવ અનાસવા હોન્તિ, સબ્બેવ લોકુત્તરા હોન્તિ, સબ્બેવ નિબ્બાનારમ્મણા હોન્તિ. અરહત્તફલક્ખણે અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયસ્સ ઇમાનિ અટ્ઠિન્દ્રિયાનિ સહજાતપરિવારા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપરિવારા હોન્તિ, નિસ્સયપરિવારા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપરિવારા હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ. તેવ તસ્સ આકારા ચેવ હોન્તિ પરિવારા ચ. ઇતિ ઇમાનિ અટ્ઠટ્ઠકાનિ ચતુસટ્ઠિ હોન્તિ.

આસવાતિ કતમે તે આસવા? કામાસવો, ભવાસવો, દિટ્ઠાસવો, અવિજ્જાસવો. કત્થેતે આસવા ખીયન્તિ? સોતાપત્તિમગ્ગેન અનવસેસો દિટ્ઠાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો કામાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો ભવાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકો કામાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો ભવાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. અનાગામિમગ્ગેન અનવસેસો કામાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો ભવાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. અરહત્તમગ્ગેન અનવસેસો ભવાસવો ખીયતિ, અનવસેસો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''ચતુસટ્ઠિયા આકારેહિ તિણ્ણન્નં ઇન્દ્રિયાનં વસિભાવતા પઞ્ઞા આસવાનં ખયે ઞાણં''.

આસવક્ખયઞાણનિદ્દેસો પઞ્ચપઞ્ઞાસમો.

૫૬-૬૩. સચ્ચઞાણચતુક્કદ્વયનિદ્દેસો

૧૦૮. કથં પરિઞ્ઞટ્ઠે પઞ્ઞા દુક્ખે ઞાણં, પહાનટ્ઠે પઞ્ઞા સમુદયે ઞાણં, સચ્છિકિરિયટ્ઠે પઞ્ઞા નિરોધે ઞાણં, ભાવનટ્ઠે પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં? દુક્ખસ્સ પીળનટ્ઠો સઙ્ખતટ્ઠો સન્તાપટ્ઠો વિપરિણામટ્ઠો પરિઞ્ઞાતટ્ઠો; સમુદયસ્સ આયૂહનટ્ઠો નિદાનટ્ઠો સઞ્ઞોગટ્ઠો પલિબોધટ્ઠો પહાનટ્ઠો; નિરોધસ્સ નિસ્સરણટ્ઠો વિવેકટ્ઠો અસઙ્ખતટ્ઠો અમતટ્ઠો સચ્છિકિરિયટ્ઠો; મગ્ગસ્સ નિય્યાનટ્ઠો હેતુટ્ઠો દસ્સનટ્ઠો આધિપતેય્યટ્ઠો ભાવનટ્ઠો. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''પરિઞ્ઞટ્ઠે પઞ્ઞા દુક્ખે ઞાણં, પહાનટ્ઠે પઞ્ઞા સમુદયે ઞાણં, સચ્છિકિરિયટ્ઠે પઞ્ઞા નિરોધે ઞાણં, ભાવનટ્ઠે પઞ્ઞા મગ્ગે ઞાણં''.

૧૦૯. કથં દુક્ખે ઞાણં, દુક્ખસમુદયે ઞાણં, દુક્ખનિરોધે ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં? મગ્ગસમઙ્ગિસ્સ ઞાણં દુક્ખે પેતં ઞાણં, દુક્ખસમુદયે પેતં ઞાણં, દુક્ખનિરોધે પેતં ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય પેતં ઞાણં.

તત્થ કતમં દુક્ખે ઞાણં? દુક્ખં આરબ્ભ યા ઉપ્પજ્જતિ પઞ્ઞા પજાનના વિચયો પવિચયો ધમ્મવિચયો સલ્લક્ખણા ઉપલક્ખણા પચ્ચુપલક્ખણા પણ્ડિચ્ચં કોસલ્લં નેપુઞ્ઞં વેભબ્યા ચિન્તા ઉપપરિક્ખા ભૂરિ મેધા પરિણાયિકા વિપસ્સના સમ્પજઞ્ઞં પતોદો પઞ્ઞા પઞ્ઞિન્દ્રિયં પઞ્ઞાબલં પઞ્ઞાસત્થં પઞ્ઞાપાસાદો પઞ્ઞાઆલોકો પઞ્ઞાઓભાસો પઞ્ઞાપજ્જોતો પઞ્ઞારતનં અમોહો ધમ્મવિચયો સમ્માદિટ્ઠિ – ઇદં વુચ્ચતિ દુક્ખે ઞાણં. દુક્ખસમુદયં આરબ્ભ…પે॰… દુક્ખનિરોધં આરબ્ભ…પે॰… દુક્ખનિરોધગામિનિં પટિપદં આરબ્ભ યા ઉપ્પજ્જતિ પઞ્ઞા પજાનના…પે॰… અમોહો ધમ્મવિચયો સમ્માદિટ્ઠિ – ઇદં વુચ્ચતિ દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ''દુક્ખે ઞાણં, દુક્ખસમુદયે ઞાણં , દુક્ખનિરોધે ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં''.

સચ્ચઞાણચતુક્કદ્વયનિદ્દેસો તેસટ્ઠિમો.

૬૪-૬૭. સુદ્ધિકપટિસમ્ભિદાઞાણનિદ્દેસો

૧૧૦. કથં અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં? અત્થેસુ ઞાણં અત્થપટિસમ્ભિદા, ધમ્મેસુ ઞાણં ધમ્મપટિસમ્ભિદા, નિરુત્તીસુ ઞાણં નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા, પટિભાનેસુ ઞાણં પટિભાનપટિસમ્ભિદા. અત્થનાનત્તે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મનાનત્તે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિનાનત્તે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનનાનત્તે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં, અત્થવવત્થાને પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મવવત્થાને પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં નિરુત્તિવવત્થાને પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનવવત્થાને પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

અત્થસલ્લક્ખણે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મસલ્લક્ખણે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિસલ્લક્ખણે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનસલ્લક્ખણે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં. અત્થૂપલક્ખણે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મૂપલક્ખણે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તૂપલક્ખણે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનૂપલક્ખણે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

અત્થપ્પભેદે પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મપ્પભેદે પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિપ્પભેદે પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનપ્પભેદે પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં. અત્થપ્પભાવને પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મપ્પભાવને પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિપ્પભાવને પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનપ્પભાવને પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં.

અત્થજોતને પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મજોતને પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિજોતને પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનજોતને પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં. અત્થવિરોચને પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મવિરોચને પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિવિરોચને પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનવિરોચને પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં. અત્થપ્પકાસને પઞ્ઞા અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મપ્પકાસને પઞ્ઞા ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિપ્પકાસને પઞ્ઞા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનપ્પકાસને પઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં. તં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં, પજાનનટ્ઠેન પઞ્ઞા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં, ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં, નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં, પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં’’.

સુદ્ધિકપટિસમ્ભિદાઞાણનિદ્દેસો સત્તસટ્ઠિમો.

૬૮. ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તઞાણનિદ્દેસો

૧૧૧. કતમં **તથાગતસ્સ ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્ત ઞાણં?** ઇધ તથાગતો સત્તે પસ્સતિ અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખે તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયે સ્વાકારે દ્વાકારે સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયે અપ્પેકચ્ચે પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિનો અપ્પેકચ્ચે ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિનો.

અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખેતિ સદ્ધો પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો મહારજક્ખો. આરદ્ધવીરિયો પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, કુસીતો પુગ્ગલો મહારજક્ખો. ઉપટ્ઠિતસ્સતિ પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, મુટ્ઠસ્સતિ પુગ્ગલો મહારજક્ખો. સમાહિતો પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, અસમાહિતો પુગ્ગલો મહારજક્ખો. પઞ્ઞવા પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો મહારજક્ખો.

તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયેતિ સદ્ધો પુગ્ગલો તિક્ખિન્દ્રિયો, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો મુદિન્દ્રિયો. આરદ્ધવીરિયો પુગ્ગલો તિક્ખિન્દ્રિયો, કુસીતો પુગ્ગલો મુદિન્દ્રિયો. ઉપટ્ઠિતસ્સતિ પુગ્ગલો તિક્ખિન્દ્રિયો, મુટ્ઠસ્સતિ પુગ્ગલો મુદિન્દ્રિયો. સમાહિતો પુગ્ગલો તિક્ખિન્દ્રિયો, અસમાહિતો પુગ્ગલો મુદિન્દ્રિયો. પઞ્ઞવા પુગ્ગલો તિક્ખિન્દ્રિયો, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો મુદિન્દ્રિયો.

સ્વાકારે દ્વાકારેતિ સદ્ધો પુગ્ગલો સ્વાકારો, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો દ્વાકારો. આરદ્ધવીરિયો પુગ્ગલો સ્વાકારો, કુસીતો પુગ્ગલો દ્વાકારો. ઉપટ્ઠિતસ્સતિ પુગ્ગલો સ્વાકારો, મુટ્ઠસ્સતિ પુગ્ગલો દ્વાકારો. સમાહિતો પુગ્ગલો સ્વાકારો, અસમાહિતો પુગ્ગલો દ્વાકારો. પઞ્ઞવા પુગ્ગલો સ્વાકારો, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો દ્વાકારો.

સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયેતિ સદ્ધો પુગ્ગલો સુવિઞ્ઞાપયો, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો દુવિઞ્ઞાપયો. આરદ્ધવીરિયો પુગ્ગલો સુવિઞ્ઞાપયો, કુસીતો પુગ્ગલો દુવિઞ્ઞાપયો. ઉપટ્ઠિતસ્સતિ પુગ્ગલો સુવિઞ્ઞાપયો, મુટ્ઠસ્સતિ પુગ્ગલો

દુવિઞ્ઞાપયો. સમાહિતો પુગ્ગલો સુવિઞ્ઞાપયો , અસમાહિતો પુગ્ગલો દુવિઞ્ઞાપયો. પઞ્ઞવા પુગ્ગલો સુવિઞ્ઞાપયો, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો દુવિઞ્ઞાપયો.

અપ્પેકચ્ચે પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિનો, અપ્પેકચ્ચે ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિનોતિ સદ્ધો પુગ્ગલો પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી. આરદ્ધવીરિયો પુગ્ગલો પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી, કુસીતો પુગ્ગલો ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી. ઉપટ્ઠિતસ્સતિ પુગ્ગલો પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી, મુટ્ઠસ્સતિ પુગ્ગલો ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી. સમાહિતો પુગ્ગલો પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી, અસમાહિતો પુગ્ગલો ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી. પઞ્ઞવા પુગ્ગલો પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી.

૧૧૨. **લોકો**તિ – ખન્ધલોકો, ધાતુલોકો, આયતનલોકો, વિપત્તિભવલોકો , વિપત્તિસમ્ભવલોકો, સમ્પત્તિભવલોકો, સમ્પત્તિસમ્ભવલોકો.

એકો લોકો – સબ્બે સત્તા આહારટ્ઠિતિકા. દ્વે લોકા – નામઞ્ચ, રૂપઞ્ચ. તયો લોકા – તિસ્સો વેદના. ચત્તારો લોકા – ચત્તારો આહારા. પઞ્ચ લોકા – પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા. છ લોકા – છ અજ્ઝત્તિકાનિ આયતનાનિ. સત્ત લોકા – સત્ત વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિયો . અટ્ઠ લોકા – અટ્ઠ લોકધમ્મા. નવ લોકા – નવ સત્તાવાસા. દસ લોકા – દસાયતનાનિ. દ્વાદસલોકા – દ્વાદસાયતનાનિ. અટ્ઠારસ લોકા – અટ્ઠારસ ધાતુયો.

વજ્જન્તિ સબ્બે કિલેસા વજ્જા, સબ્બે દુચ્ચરિતા વજ્જા, સબ્બે અભિસઙ્ખારા વજ્જા, સબ્બે ભવગામિકમ્મા વજ્જા. ઇતિ ઇમસ્મિઞ્ચ લોકે ઇમસ્મિઞ્ચ વજ્જે તિબ્બા ભયસઞ્ઞા પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ, સેય્યથાપિ ઉક્ખિત્તાસિકે વધકે. ઇમેહિ પઞ્ઞાસાય આકારેહિ ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ જાનાતિ પસ્સતિ અઞ્ઞાતિ પટિવિજ્ઝતિ – ઇદં તથાગતસ્સ ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તે ઞાણં.

ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તઞાણનિદ્દેસો અટ્ઠસટ્ઠિમો.

૬૯. આસયાનુસયઞાણનિદ્દેસો

૧૧૩. કતમં તથાગતસ્સ સત્તાનં આસયાનુસયે ઞાણં? ઇધ તથાગતો સત્તાનં આસયં જાનાતિ, અનુસયં જાનાતિ, ચરિતં જાનાતિ , અધિમુત્તિં જાનાતિ, ભબ્બાભબ્બે સત્તે પજાનાતિ. કતમો [કતમો ચ (સ્યા॰ ક॰)] સત્તાનં આસયો? ‘‘સસ્સતો લોકો’’તિ વા, ‘‘અસસ્સતો લોકો’’તિ વા, ‘‘અન્તવા લોકો’’તિ વા, ‘‘અનન્તવા લોકો’’તિ વા, ‘‘તં જીવં તં સરીર’’ન્તિ વા, ‘‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’’ન્તિ વા, ‘‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા, ‘‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા, ‘‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા, ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા. ઇતિ ભવદિટ્ઠિસન્નિસ્સિતા વા સત્તા હોન્તિ વિભવદિટ્ઠિસન્નિસ્સિતા વા.

એતે વા પન ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ ઇદપ્પચ્ચયતાપટિચ્ચસમુપ્પન્નેસુ ધમ્મેસુ અનુલોમિકા ખન્તિ પટિલદ્ધા હોતિ, યથાભૂતં વા ઞાણં. કામં સેવન્તઞ્ઞેવ જાનાતિ – ‘‘અયં પુગ્ગલો કામગરુકો કામાસયો કામાધિમુત્તો’’તિ. કામં સેવન્તઞ્ઞેવ જાનાતિ – ‘‘અયં પુગ્ગલો નેક્ખમ્મગરુકો નેક્ખમ્માસયો નેક્ખમ્માધિમુત્તો’’તિ. નેક્ખમ્મં સેવન્તઞ્ઞેવ જાનાતિ – ‘‘અયં પુગ્ગલો (નેક્ખમ્મગરુકો નેક્ખમ્માસયો નેક્ખમ્માધિમુત્તો’’તિ. નેક્ખમ્મં

સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ – ''અયં પુગ્ગલો કામગરુકો કામાસયો કામાધિમુત્તો''તિ. બ્યાપાદં સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ) [( ) એત્થન્તરે પાઠા નત્થિ સ્યામપોત્થકે, એવમુપરિપિ] – ''અયં પુગ્ગલો બ્યાપાદગરુકો બ્યાપાદાસયો બ્યાપાદાધિમુત્તો''તિ. બ્યાપાદં સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ – ''અયં પુગ્ગલો (અબ્યાપાદગરુકો અબ્યાપાદાસયો અબ્યાપાદાધિમુત્તો''તિ. અબ્યાપાદં સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ – ''અયં પુગ્ગલો અબ્યાપાદગરુકો અબ્યાપાદાસયો અબ્યાપાદાધિમુત્તો''તિ. અબ્યાપાદં સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ – ''અયં પુગ્ગલો બ્યાપાદગરુકો બ્યાપાદાસયો બ્યાપાદાધિમુત્તો''તિ. થિનમિદ્ધં સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ) – ''અયં પુગ્ગલો થિનમિદ્ધગરુકો થિનમિદ્ધાસયો થિનમિદ્ધાધિમુત્તો''તિ. થિનમિદ્ધં સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ – ''અયં પુગ્ગલો આલોકસઞ્ઞાગરુકો આલોકસઞ્ઞાસયો આલોકસઞ્ઞાધિમુત્તો''તિ. આલોકસઞ્ઞં સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ – ''અયં પુગ્ગલો (આલોકસઞ્ઞાગરુકો આલોકસઞ્ઞાસયો આલોકસઞ્ઞાધિમુત્તો''તિ. આલોકસઞ્ઞં સેવન્તઞ્એવ જાનાતિ – ''અયં પુગ્ગલો થિનમિદ્ધગરુકો થિનમિદ્ધાસયો થિનમિદ્ધાધિમુત્તો''તિ.) અયં સત્તાનં આસયો.

૧૧૪. કતમો ચ સત્તાનં અનુસયો? સત્તાનુસયા – કામરાગાનુસયો, પટિઘાનુસયો, માનાનુસયો, દિટ્ઠાનુસયો, વિચિકિચ્છાનુસયો, ભવરાગાનુસયો , અવિજ્જાનુસયો. યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થ સત્તાનં કામરાગાનુસયો અનુસેતિ. યં લોકે અપ્પિયરૂપં અસાતરૂપં , એત્થ સત્તાનં પટિઘાનુસયો અનુસેતિ. ઇતિ ઇમેસુ દ્વીસુ ધમ્મેસુ અવિજ્જા અનુપતિતા, તદેકટ્ઠો માનો ચ દિટ્ઠિ ચ વિચિકિચ્છા ચ દટ્ઠબ્બા. અયં સત્તાનં અનુસયો.

કતમઞ્ચ સત્તાનં ચરિતં? પુઞ્ઞાભિસઙ્ખારો અપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારો આનેઞ્જાભિસઙ્ખારો પરિત્તભૂમકો વા મહાભૂમકો વા. ઇદં સત્તાનં ચરિતં.

૧૧૫. કતમા ચ સત્તાનં અધિમુત્તિ? સન્તિ સત્તા હીનાધિમુત્તિકા, સન્તિ સત્તા પણીતાધિમુત્તિકા. હીનાધિમુત્તિકા સત્તા હીનાધિમુત્તિકે સત્તે સેવન્તિ ભજન્તિ પયિરુપાસન્તિ. પણીતાધિમુત્તિકા સત્તા પણીતાધિમુત્તિકે સત્તે સેવન્તિ ભજન્તિ પયિરુપાસન્તિ. અતીતમ્પિ અદ્ધાનં હીનાધિમુત્તિકા સત્તા હીનાધિમુત્તિકે સત્તે સેવિંસુ ભજિંસુ પયિરુપાસિંસુ; પણીતાધિમુત્તિકા સત્તા પણીતાધિમુત્તિકે સત્તે સેવિંસુ ભજિંસુ પયિરુપાસિંસુ. અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં હીનાધિમુત્તિકા સત્તા હીનાધિમુત્તિકે સત્તે સેવિસ્સન્તિ ભજિસ્સન્તિ પયિરુપાસિસ્સન્તિ; પણીતાધિમુત્તિકા સત્તા પણીતાધિમુત્તિકે સત્તે સેવિસ્સન્તિ ભજિસ્સન્તિ પયિરુપાસિસ્સન્તિ. અયં સત્તાનં અધિમુત્તિ.

કતમે સત્તા અભબ્બા? યે તે સત્તા કમ્માવરણેન સમન્નાગતા, કિલેસાવરણેન સમન્નાગતા, વિપાકાવરણેન સમન્નાગતા , અસ્સદ્ધા અચ્છન્દિકા દુપ્પઞ્ઞા, અભબ્બા નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં – ઇમે તે સત્તા અભબ્બા.

કતમે સત્તા ભબ્બા? યે તે સત્તા ન કમ્માવરણેન સમન્નાગતા, ન કિલેસાવરણેન સમન્નાગતા, ન વિપાકાવરણેન સમન્નાગતા, સદ્ધા છન્દિકા પઞ્ઞવન્તો, ભબ્બા નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં – ઇમે તે સત્તા ભબ્બા. ઇદં તથાગતસ્સ સત્તાનં આસયાનુસયે ઞાણં.

આસયાનુસયઞાણનિદ્દેસો નવસટ્ઠિમો.

૭૦. યમકપાટિહીરઞાણનિદ્દેસો

૧૧૬. કતમં **તથાગતસ્સ યમકપાટિહીરે ઞાણં?** ઇધ તથાગતો યમકપાટિહીરં કરોતિ અસાધારણં સાવકેહિ. ઉપરિમકાયતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, હેટ્ઠિમકાયતો ઉદકધારા પવત્તતિ; હેટ્ઠિમકાયતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, ઉપરિમકાયતો ઉદકધારા પવત્તતિ; પુરત્થિમકાયતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, પચ્છિમકાયતો ઉદકધારા પવત્તતિ; પચ્છિમકાયતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, પુરત્થિમકાયતો ઉદકધારા પવત્તતિ; દક્ખિણઅક્ખિતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, વામઅક્ખિતો ઉદકધારા પવત્તતિ; વામઅક્ખિતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, દક્ખિણઅક્ખિતો ઉદકધારા પવત્તતિ; દક્ખિણકણ્ણસોતતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, વામકણ્ણસોતતો ઉદકધારા પવત્તતિ; વામકણ્ણસોતતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, દક્ખિણકણ્ણસોતતો ઉદકધારા પવત્તતિ; દક્ખિણનાસિકાસોતતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, વામનાસિકાસોતતો ઉદકધારા પવત્તતિ; વામનાસિકાસોતતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, દક્ખિણનાસિકાસોતતો ઉદકધારા પવત્તતિ; દક્ખિણઅંસકૂટતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, વામઅંસકૂટતો ઉદકધારા પવત્તતિ; વામઅંસકૂટતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, દક્ખિણઅંસકૂટતો ઉદકધારા પવત્તતિ; દક્ખિણહત્થતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, વામહત્થતો ઉદકધારા પવત્તતિ; વામહત્થતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, દક્ખિણહત્થતો ઉદકધારા પવત્તતિ; દક્ખિણપસ્સતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, વામપસ્સતો ઉદકધારા પવત્તતિ; વામપસ્સતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, દક્ખિણપસ્સતો ઉદકધારા પવત્તતિ; દક્ખિણપાદતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ , વામપાદતો ઉદકધારા પવત્તતિ; વામપાદતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, દક્ખિણપાદતો ઉદકધારા પવત્તતિ; અઙ્ગુલઙ્ગુલેહિ અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, અઙ્ગુલન્તરિકાહિ ઉદકધારા પવત્તતિ; અઙ્ગુલન્તરિકાહિ અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, અઙ્ગુલઙ્ગુલેહિ ઉદકધારા પવત્તતિ; એકેકલોમતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, એકેકલોમતો ઉદકધારા પવત્તતિ; લોમકૂપતો લોમકૂપતો અગ્ગિક્ખન્ધો પવત્તતિ, લોમકૂપતો લોમકૂપતો ઉદકધારા પવત્તતિ.

છન્નં વણ્ણાનં – નીલાનં, પીતકાનં, લોહિતકાનં, ઓદાતાનં, મઞ્જિટ્ઠાનં [મઞ્જેટ્ઠાનં (સ્યા॰ ક॰)], પભસ્સરાનં ભગવા ચઙ્કમતિ, નિમ્મિતો તિટ્ઠતિ વા નિસીદતિ વા સેય્યં વા કપ્પેતિ. ભગવા તિટ્ઠતિ, નિમ્મિતો ચઙ્કમતિ વા નિસીદતિ વા સેય્યં વા કપ્પેતિ. ભગવા નિસીદતિ, નિમ્મિતો ચઙ્કમતિ વા તિટ્ઠતિ વા સેય્યં વા કપ્પેતિ. ભગવા સેય્યં કપ્પેતિ, નિમ્મિતો ચઙ્કમતિ વા તિટ્ઠતિ વા નિસીદતિ વા. નિમ્મિતો ચઙ્કમતિ, ભગવા તિટ્ઠતિ વા નિસીદતિ વા સેય્યં વા કપ્પેતિ. નિમ્મિતો તિટ્ઠતિ, ભગવા ચઙ્કમતિ વા નિસીદતિ વા સેય્યં વા કપ્પેતિ. નિમ્મિતો નિસીદતિ, ભગવા ચઙ્કમતિ વા તિટ્ઠતિ વા સેય્યં વા કપ્પેતિ. નિમ્મિતો સેય્યં કપ્પેતિ, ભગવા ચઙ્કમતિ વા તિટ્ઠતિ વા નિસીદતિ વા. ઇદં તથાગતસ્સ યમકપાટિહીરે ઞાણં.

યમકપાટિહીરઞાણનિદ્દેસો સત્તતિમો.

૭૧. મહાકરુણાઞાણનિદ્દેસો

૧૧૭. કતમં **તથાગતસ્સ મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં?** બહુકેહિ આકારેહિ પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. આદિત્તો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. ઉય્યુત્તો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. પયાતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. કુમ્મગ્ગપ્પટિપન્નો [કુમ્મગ્ગં પટિપન્નો (સ્યા॰)] લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. ઉપનીયતિ લોકો અદ્ધુવોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. અતાણો [અત્તાણો (સ્યા॰)] લોકો અનભિસ્સરોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. અસ્સકો લોકો , સબ્બં પહાય

ગમનીયન્તિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. ઊનો લોકો અતીતો તણ્હાદાસોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. અતાયનો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… અલેણો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં …પે॰… અસરણો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… અસરણીભૂતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰….

ઉદ્ધતો લોકો અવૂપસન્તોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… સસલ્લો લોકસન્નિવાસો, વિદ્ધો પુથુસલ્લેહિ; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ સલ્લાનં ઉદ્ધતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… અવિજ્જન્ધકારાવરણો લોકસન્નિવાસો અણ્ડભૂતો કિલેસપઞ્જરપક્ખિત્તો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ આલોકં દસ્સેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… અવિજ્જાગતો લોકસન્નિવાસો અણ્ડભૂતો પરિયોનદ્ધો તન્તાકુલકજાતો [તન્તાકુલજાતો (સ્યા॰)] કુલાગણ્ડિકજાતો [ગુળાગુણ્ઠિકજાતો (સ્યા॰), ગુલાગુણ્ડિકજાતો (ક॰ સી॰ અટ્ઠ॰) દી॰ નિ॰ ૨.૯૫ પસ્સિતબ્બા] મુઞ્જપબ્બજભૂતો અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં સંસારં નાતિવત્તતીતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… અવિજ્જાવિસદોસસંલિત્તો લોકસન્નિવાસો કિલેસકલલીભૂતોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… રાગદોસમોહજટાજટિતો લોકસન્નિવાસો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ જટં વિજટેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰….

તણ્હાસઙ્ઘાટપટિમુક્કો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… તણ્હાજાલેન ઓત્થટો [ઓત્થતો (ક॰)] લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… તણ્હાસોતેન વુય્હતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… તણ્હાસઞ્ઞોજનેન સઞ્ઞુત્તો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… તણ્હાનુસયેન અનુસટો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… તણ્હાસન્તાપેન સન્તપ્પતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… તણ્હાપરિળાહેન પરિડય્હતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰….

દિટ્ઠિસઙ્ઘાટપટિમુક્કો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… દિટ્ઠિજાલેન ઓત્થટો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… દિટ્ઠિસોતેન વુય્હતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… દિટ્ઠિસઞ્ઞોજનેન સઞ્ઞુત્તો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… દિટ્ઠાનુસયેન અનુસટો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… દિટ્ઠિસન્તાપેન સન્તપ્પતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… દિટ્ઠિપરિળાહેન પરિડય્હતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰….

જાતિયા અનુગતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… જરાય અનુસટો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… બ્યાધિના અભિભૂતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં …પે॰… મરણેન અબ્ભાહતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… દુક્ખે પતિટ્ઠિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰….

તણ્હાય ઉડ્ડિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… જરાપાકારપરિક્ખિત્તો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… મચ્ચુપાસેન પરિક્ખિત્તો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… મહાબન્ધનબન્ધો લોકસન્નિવાસો – રાગબન્ધનેન દોસબન્ધનેન મોહબન્ધનેન માનબન્ધનેન દિટ્ઠિબન્ધનેન કિલેસબન્ધનેન દુચ્ચરિતબન્ધનેન; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ બન્ધનં મોચેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… મહાસમ્બાધપ્પટિપન્નો લોકસન્નિવાસો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ ઓકાસં દસ્સેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં… મહાપલિબોધેન પલિબુદ્ધો લોકસન્નિવાસો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ પલિબોધં છેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… મહાપપાતે પતિતો લોકસન્નિવાસો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ પપાતા ઉદ્ધતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં…

પે॰... મહાકન્તારપ્પટિપન્નો લોકસન્નિવાસો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ કન્તારં તારેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... મહાસંસારપ્પટિપન્નો લોકસન્નિવાસો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ સંસારા મોચેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... મહાવિદુગ્ગે સમ્પરિવત્તતિ લોકસન્નિવાસો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ વિદુગ્ગા ઉદ્ધતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... મહાપલિપે [મહાપલ્લેપે (સ્યા॰)] પલિપન્નો લોકસન્નિવાસો ; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ પલિપા ઉદ્ધતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰....

અબ્ભાહતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... આદિત્તો લોકસન્નિવાસો – રાગગ્ગિના દોસગ્ગિના મોહગ્ગિના જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ નિબ્બાપેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... ઉન્નીતકો લોકસન્નિવાસો હઞ્ઞતિ નિચ્ચમતાણો પત્તદણ્ડો તક્કરોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... વજ્જબન્ધનબદ્ધો લોકસન્નિવાસો આઘાતનપચ્ચુપટ્ઠિતો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ બન્ધનં મોચેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... અનાથો લોકસન્નિવાસો પરમકારુઞ્ઞપ્પત્તો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ તાયેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... દુક્ખાભિતુન્નો [દુક્ખાભિતુણ્ણો (ક॰)] લોકસન્નિવાસો ચિરરત્તં પીળિતોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... ગધિતો લોકસન્નિવાસો નિચ્ચં પિપાસિતોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰....

અન્ધો લોકસન્નિવાસો અચક્ખુકોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... હતનેત્તો લોકસન્નિવાસો અપરિણાયકોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... વિપથપક્ખન્દો [વિપથં પક્ખન્તો (સ્યા॰)] લોકસન્નિવાસો અઞ્ઞસાપરદ્ધો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ અરિયપથં આનેતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... મહોઘપક્ખન્દો લોકસન્નિવાસો; તસ્સ નત્થઞ્ઞો કોચિ ઓઘા ઉદ્ધતા, અઞ્ઞત્ર મયાતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰....

૧૧૮. દ્વીહિ દિટ્ઠિગતેહિ પરિયુટ્ઠિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... તીહિ દુચ્ચરિતેહિ વિપ્પટિપન્નો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... ચતૂહિ યોગેહિ યુત્તો લોકસન્નિવાસો ચતુયોગયોજિતોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... ચતૂહિ ગન્થેહિ [ગણ્ઠેહિ (સ્યા॰)] ગન્થિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... ચતૂહિ ઉપાદાનેહિ ઉપાદિયતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... પઞ્ચગતિસમારુળ્હો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... પઞ્ચહિ કામગુણેહિ રજ્જતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... પઞ્ચહિ નીવરણેહિ ઓત્થટો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... છહિ વિવાદમૂલેહિ વિવદતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... છહિ તણ્હાકાયેહિ રજ્જતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... છહિ દિટ્ઠિગતેહિ પરિયુટ્ઠિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં ...પે॰... સત્તહિ અનુસયેહિ અનુસટો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... સત્તહિ સઞ્ઞોજનેહિ સઞ્ઞુત્તો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... સત્તહિ માનેહિ ઉન્નતો [ઉણ્ણતો (સ્યા॰ ક॰)] લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... અટ્ઠહિ લોકધમ્મેહિ સમ્પરિવત્તતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... અટ્ઠહિ મિચ્છત્તેહિ નિય્યાતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... અટ્ઠહિ પુરિસદોસેહિ દુસ્સતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... નવહિ આઘાતવત્થૂહિ આઘાતિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં ...પે॰... નવવિધમાનેહિ ઉન્નતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... નવહિ તણ્હામૂલકેહિ ધમ્મેહિ રજ્જતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... દસહિ કિલેસવત્થૂહિ કિલિસ્સતિ લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... દસહિ આઘાતવત્થૂહિ આઘાતિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... દસહિ અકુસલકમ્મપથેહિ સમન્નાગતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... દસહિ સઞ્ઞોજનેહિ સઞ્ઞુત્તો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... દસહિ મિચ્છત્તેહિ નિય્યાતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... દસવત્થુકાય મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમન્નાગતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં...પે॰... દસવત્થુકાય અન્તગ્ગાહિકાય

દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં…પે॰… અટ્ઠસતતણ્હાપપઞ્ચસતેહિ પપઞ્ચિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. દ્વાસટ્ઠિયા દિટ્ઠિગતેહિ પરિયુટ્ઠિતો લોકસન્નિવાસોતિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ.

અહઞ્ચમ્હિ તિણ્ણો, લોકો ચ અતિણ્ણો અહં ચમ્હિ મુત્તો, લોકો ચ અમુત્તો; અહઞ્ચમ્હિ દન્તો, લોકો ચ અદન્તો; અહં ચમ્હિ સન્તો, લોકો ચ અસન્તો; અહં ચમ્હિ અસ્સત્થો, લોકો ચ અનસ્સત્થો; અહં ચમ્હિ પરિનિબ્બુતો, લોકો ચ અપરિનિબ્બુતો; પહોમિ ખ્વાહં તિણ્ણો તારેતું, મુત્તો મોચેતું, દન્તો દમેતું, સન્તો સમેતું, અસ્સત્થો અસ્સાસેતું, પરિનિબ્બુતો પરે ચ પરિનિબ્બાપેતુન્તિ – પસ્સન્તાનં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં સત્તેસુ મહાકરુણા ઓક્કમતિ. ઇદં તથાગતસ્સ મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં.

મહાકરુણાઞાણનિદ્દેસો એકસત્તતિમો.

૭૨-૭૩. સબ્બઞ્ઞુતઞાણનિદ્દેસો

૧૧૯. કતમં **તથાગતસ્સ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં?** સબ્બં સઙ્ખતમસઙ્ખતં અનવસેસં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં [અનાવરણં ઞાણં (સ્યા॰) એવમુપરિપિ].

૧૨૦. અતીતં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. અનાગતં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. પચ્ચુપ્પન્નં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

ચક્ખુ ચેવ રૂપા ચ, એવં તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. સોતઞ્ચેવ સદ્દા ચ…પે॰… ઘાનઞ્ચેવ ગન્ધા ચ… જિવ્હા ચેવ રસા ચ… કાયો ચેવ ફોટ્ઠબ્બા ચ… મનો ચેવ ધમ્મા ચ, એવં તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા અનિચ્ચટ્ઠં દુક્ખટ્ઠં અનત્તટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા રૂપસ્સ અનિચ્ચટ્ઠં દુક્ખટ્ઠં અનત્તટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા વેદનાય…પે॰… યાવતા સઞ્ઞાય…પે॰… યાવતા સઙ્ખારાનં…પે॰… યાવતા વિઞ્ઞાણસ્સ …પે॰… યાવતા ચક્ખુસ્સ…પે॰… જરામરણસ્સ અનિચ્ચટ્ઠં દુક્ખટ્ઠં અનત્તટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા અભિઞ્ઞાય અભિઞ્ઞટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા પરિઞ્ઞાય પરિઞ્ઞટ્ઠં…પે॰… યાવતા પહાનસ્સ [પહાનાય (સ્યા॰)] પહાનટ્ઠં…પે॰… યાવતા ભાવનાય ભાવનટ્ઠં…પે॰… યાવતા સચ્છિકિરિયાય સચ્છિકિરિયટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા ખન્ધાનં ખન્ધટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા ધાતૂનં ધાતુટ્ઠં…પે॰… યાવતા આયતનાનં આયતનટ્ઠં…પે॰… યાવતા સઙ્ખતાનં સઙ્ખતટ્ઠં…

પે॰… યાવતા અસઞ્ઞતસ્સ અસઞ્ઞતટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા કુસલે ધમ્મે, સબ્બં [સબ્બે (અટ્ઠકથા)] જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા અકુસલે ધમ્મે…પે॰… યાવતા અબ્યાકતે ધમ્મે… યાવતા કામાવચરે ધમ્મે… યાવતા રૂપાવચરે ધમ્મે… યાવતા અરૂપાવચરે ધમ્મે… યાવતા અપરિયાપન્ને ધમ્મે, સબ્બં [સબ્બે (અટ્ઠકથા)] જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠં…પે॰… યાવતા નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠં…પે॰… યાવતા મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા અત્થપટિસમ્ભિદાય અત્થપટિસમ્ભિદટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા ધમ્મપટિસમ્ભિદાય ધમ્મપટિસમ્ભિદટ્ઠં…પે॰… યાવતા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાય નિરુત્તિપટિસમ્ભિદટ્ઠં…પે॰… યાવતા પટિભાનપટિસમ્ભિદાય પટિભાનપટિસમ્ભિદટ્ઠં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તઞાણં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા સત્તાનં આસયાનુસયે ઞાણં…પે॰… યાવતા યમકપાટિહીરે ઞાણં…પે॰… યાવતા મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તં સબ્બં જાનાતીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

ક્ષરત્તસ્સ અદિટ્ઠમિધત્થિ કિઞ્ચિ, અથો અવિઞ્ઞાતમજાનિતબ્બં.

સબ્બં અભિઞ્ઞાસિ યદત્થિ નેય્યં, તથાગતો તેન સમન્તચક્ખૂતિ [મહાનિ॰ ૧૫૬; ચૂળનિ॰ મોઘરાજમાણવપુચ્છાનિદ્દેસ ૮૫].

સમન્તચક્ખૂતિ કેનટ્ઠેન સમન્તચક્ખુ? ચુદ્દસ બુદ્ધઞાણાનિ. દુક્ખે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, દુક્ખસમુદયે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, દુક્ખનિરોધે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં બુદ્ધઞાણં, અત્થપટિસમ્ભિદે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, ધમ્મપટિસમ્ભિદે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, નિરુત્તિપટિસમ્ભિદે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, પટિભાનપટિસમ્ભિદે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, સત્તાનં આસયાનુસયે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, યમકપાટિહીરે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં બુદ્ધઞાણં, સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં બુદ્ધઞાણં, અનાવરણઞાણં બુદ્ધઞાણં – ઇમાનિ ચુદ્દસ બુદ્ધઞાણાનિ. ઇમેસં ચુદ્દસન્નં બુદ્ધઞાણાનં અટ્ઠ ઞાણાનિ સાવકસાધારણાનિ; છ ઞાણાનિ અસાધારણાનિ સાવકેહિ.

યાવતા દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો, સબ્બો ઞાતો; અઞ્ઞાતો દુક્ખટ્ઠો નત્થીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો, સબ્બો ઞાતો, સબ્બો દિટ્ઠો, સબ્બો વિદિતો, સબ્બો સચ્છિકતો, સબ્બો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય; અફસ્સિતો પઞ્ઞાય દુક્ખટ્ઠો નત્થીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં. યાવતા સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો…પે॰… યાવતા નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો… યાવતા મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો…પે॰… યાવતા અત્થપટિસમ્ભિદાય અત્થપટિસમ્ભિદટ્ઠો… યાવતા ધમ્મપટિસમ્ભિદાય ધમ્મપટિસમ્ભિદટ્ઠો… યાવતા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાય નિરુત્તિપટિસમ્ભિદટ્ઠો… યાવતા પટિભાનપટિસમ્ભિદાય પટિભાનપટિસમ્ભિદટ્ઠો, સબ્બો ઞાતો, સબ્બો દિટ્ઠો, સબ્બો વિદિતો , સબ્બો સચ્છિકતો, સબ્બો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય; અફસ્સિતો પઞ્ઞાય પટિભાનપટિસમ્ભિદટ્ઠો નત્થીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તઞાણં…પે॰… યાવતા સત્તાનં આસયાનુસયે ઞાણં… યાવતા યમકપાટિહીરે ઞાણં… યાવતા મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં; સબ્બ ઞાતં, સબ્બં દિટ્ઠં, સબ્બં વિદિતં, સબ્બં સચ્છિકતં, સબ્બં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય; અફસ્સિતં પઞ્ઞાય મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં નત્થીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

યાવતા સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, સબ્બં ઞાતં, સબ્બં દિટ્ઠં, સબ્બં વિદિતં, સબ્બં સચ્છિકતં, સબ્બં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય; અફસ્સિતં પઞ્ઞાય નત્થીતિ – સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં. તત્થ આવરણં નત્થીતિ – અનાવરણઞાણં.

ન તસ્સ અદ્દિટ્ઠમિધત્થિ કિઞ્ચિ, અથો અવિઞ્ઞાતમજાનિતબ્બં;
સબ્બં અભિઞ્ઞાસિ યદત્થિ નેય્યં, તથાગતો તેન સમન્તચક્ખૂતિ.

સબ્બઞ્ઞુતઞાણનિદ્દેસો તેસત્તતિમો.

ઞાણકથા નિટ્ઠિતા.

૨. દિટ્ઠિકથા

૧૨૨. કા દિટ્ઠિ, કતિ દિટ્ઠિટ્ઠાનાનિ, કતિ દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાનાનિ, કતિ દિટ્ઠિયો, કતિ દિટ્ઠાભિનિવેસા, કતમો દિટ્ઠિટ્ઠાનસમુગ્ઘાતોતિ?

[૧] **કા દિટ્ઠી**તિ અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. [૨] **કતિ દિટ્ઠિટ્ઠાનાની**તિ અટ્ઠ દિટ્ઠિટ્ઠાનાનિ. [૩] **કતિ દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાનાની**તિ અટ્ઠારસ દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાનાનિ. [૪] **કતિ દિટ્ઠિયો**તિ સોળસ દિટ્ઠિયો. [૫] **કતિ દિટ્ઠાભિનિવેસા**તિ તીણિ સતં દિટ્ઠાભિનિવેસા. [૬] **કતમો દિટ્ઠિટ્ઠાનસમુગ્ઘાતો**તિ સોતાપત્તિમગ્ગો દિટ્ઠિટ્ઠાનસમુગ્ઘાતો .

૧૨૩. કથં **અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ?** [કતિ અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠીતિ (સ્યા॰)] રૂપં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. વેદનં એતં મમ…પે॰… સઞ્ઞં એતં મમ… સઙ્ખારે એતં મમ… વિઞ્ઞાણં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. ચક્ખું એતં મમ…પે॰… સોતં એતં મમ… ઘાનં એતં મમ… જિવ્હં એતં મમ… કાયં એતં મમ… મનં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો

મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. રૂપે [રૂપં (સ્યા॰) તથા પઞ્ચસુ આરમ્મણેસુ એકવચનેન] એતં મમ... પે॰... સદ્દે એતં મમ... ગન્ધે એતં મમ... રસે એતં મમ... ફોટ્ઠબ્બે એતં મમ... ધમ્મે એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં એતં મમ...પે॰... સોતવિઞ્ઞાણં એતં મમ... ઘાનવિઞ્ઞાણં એતં મમ... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં એતં મમ... કાયવિઞ્ઞાણં એતં મમ... મનોવિઞ્ઞાણં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સં એતં મમ...પે॰... સોતસમ્ફસ્સં એતં મમ... ઘાનસમ્ફસ્સં એતં મમ... જિવ્હાસમ્ફસ્સં એતં મમ... કાયસમ્ફસ્સં એતં મમ... મનોસમ્ફસ્સં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સજં વેદનં...પે॰... સોતસમ્ફસ્સજં વેદનં... ઘાનસમ્ફસ્સજં વેદનં... જિવ્હાસમ્ફસ્સજં વેદનં... કાયસમ્ફસ્સજં વેદનં... મનોસમ્ફસ્સજં વેદનં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

રૂપસઞ્ઞં એતં મમ...પે॰... સદ્દસઞ્ઞં એતં મમ... ગન્ધસઞ્ઞં એતં મમ... રસસઞ્ઞં એતં મમ... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞં એતં મમ... ધમ્મસઞ્ઞં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. રૂપસઞ્ચેતનં એતં મમ...પે॰... સદ્દસઞ્ચેતનં એતં મમ... ગન્ધસઞ્ચેતનં એતં મમ... રસસઞ્ચેતનં એતં મમ... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતનં એતં મમ... ધમ્મસઞ્ચેતનં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. રૂપતણ્હં એતં મમ... પે॰... સદ્દતણ્હં એતં મમ... ગન્ધતણ્હં એતં મમ... રસતણ્હં એતં મમ... ફોટ્ઠબ્બતણ્હં એતં મમ... ધમ્મતણ્હં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. રૂપવિતક્કં એતં મમ...પે॰... સદ્દવિતક્કં એતં મમ... ગન્ધવિતક્કં એતં મમ... રસવિતક્કં એતં મમ... ફોટ્ઠબ્બવિતક્કં એતં મમ... ધમ્મવિતક્કં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. રૂપવિચારં એતં મમ...પે॰... સદ્દવિચારં એતં મમ... ગન્ધવિચારં એતં મમ... રસવિચારં એતં મમ... ફોટ્ઠબ્બવિચારં એતં મમ... ધમ્મવિચારં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

પથવીધાતું એતં મમ...પે॰... આપોધાતું એતં મમ... તેજોધાતું એતં મમ... વાયોધાતું એતં મમ... આકાસધાતું એતં મમ... વિઞ્ઞાણધાતું એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. પથવીકસિણં એતં મમ...પે॰... આપોકસિણં... તેજોકસિણં... વાયોકસિણં ... નીલકસિણં... પીતકસિણં... લોહિતકસિણં... ઓદાતકસિણં... આકાસકસિણં... વિઞ્ઞાણકસિણં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

કેસં એતં મમ...પે॰... લોમં એતં મમ... નખં એતં મમ... દન્તં એતં મમ... તચં એતં મમ... મંસં એતં મમ... ન્હારું એતં મમ... અટ્ઠિં એતં મમ... અટ્ઠિમિઞ્જં એતં મમ... વક્કં એતં મમ... હદયં એતં મમ... યકનં એતં મમ... કિલોમકં એતં મમ... પિહકં એતં મમ... પપ્ફાસં એતં મમ... અન્તં એતં મમ... અન્તગુણં એતં મમ... ઉદરિયં એતં મમ... કરીસં એતં મમ... પિત્તં એતં મમ... સેમ્હં એતં મમ... પુબ્બં એતં મમ ... લોહિતં એતં મમ... સેદં એતં મમ... મેદં એતં મમ... અસ્સું એતં મમ... વસં એતં મમ ... ખેળં એતં મમ... સિઙ્ઘાણિકં એતં મમ... લસિકં એતં મમ... મુત્તં એતં મમ... મત્થલુઙ્ગં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

ચક્ખાયતનં એતં મમ...પે॰... રૂપાયતનં એતં મમ... સોતાયતનં એતં મમ... સદ્દાયતનં એતં મમ... ઘાનાયતનં એતં મમ... ગન્ધાયતનં એતં મમ... જિવ્હાયતનં એતં મમ... રસાયતનં એતં મમ... કાયાયતનં

એતં મમ... ફોટ્ઠબ્બાયતનં એતં મમ... મનાયતનં એતં મમ... ધમ્માયતનં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

ચક્ખુધાતું એતં મમ...પે॰... રૂપધાતું એતં મમ... ચક્ખુવિઞ્ઞાણધાતું એતં મમ... સોતધાતું એતં મમ... સદ્દધાતું એતં મમ... સોતવિઞ્ઞાણધાતું એતં મમ... ઘાનધાતું એતં મમ... ગન્ધધાતું એતં મમ... ઘાનવિઞ્ઞાણધાતું એતં મમ... જિવ્હાધાતું એતં મમ... રસધાતું એતં મમ... જિવ્હાવિઞ્ઞાણધાતું એતં મમ... કાયધાતું એતં મમ... ફોટ્ઠબ્બધાતું એતં મમ... કાયવિઞ્ઞાણધાતું એતં મમ... મનોધાતું એતં મમ... ધમ્મધાતું એતં મમ... મનોવિઞ્ઞાણધાતું એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

ચક્ખુન્દ્રિયં એતં મમ...પે॰... સોતિન્દ્રિયં એતં મમ... ઘાનિન્દ્રિયં એતં મમ... જિવ્હિન્દ્રિયં એતં મમ... કાયિન્દ્રિયં એતં મમ... મનિન્દ્રિયં એતં મમ... જીવિતિન્દ્રિયં એતં મમ... ઇત્થિન્દ્રિયં એતં મમ... પુરિસિન્દ્રિયં એતં મમ... સુખિન્દ્રિયં એતં મમ... દુક્ખિન્દ્રિયં એતં મમ... સોમનસ્સિન્દ્રિયં એતં મમ... દોમનસ્સિન્દ્રિયં એતં મમ... ઉપેક્ખિન્દ્રિયં એતં મમ... સદ્ધિન્દ્રિયં એતં મમ... વીરિયિન્દ્રિયં એતં મમ... સતિન્દ્રિયં એતં મમ... સમાધિન્દ્રિયં એતં મમ... પઞ્ઞિન્દ્રિયં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

કામધાતું એતં મમ...પે॰... રૂપધાતું એતં મમ... અરૂપધાતું એતં મમ... કામભવં એતં મમ... રૂપભવં એતં મમ... અરૂપભવં એતં મમ... સઞ્ઞાભવં એતં મમ... અસઞ્ઞાભવં એતં મમ... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાભવં એતં મમ... એકવોકારભવં એતં મમ... ચતુવોકારભવં એતં મમ... પઞ્ચવોકારભવં એતં મમ... પઠમજ્ઝાનં એતં મમ... દુતિયજ્ઝાનં એતં મમ... તતિયજ્ઝાનં એતં મમ... ચતુત્થજ્ઝાનં એતં મમ... મેત્તં ચેતોવિમુત્તિં એતં મમ... કરુણં ચેતોવિમુત્તિં એતં મમ... મુદિતં ચેતોવિમુત્તિં એતં મમ... ઉપેક્ખં ચેતોવિમુત્તિં એતં મમ... આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિં એતં મમ... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિં એતં મમ... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં એતં મમ... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

અવિજ્જં એતં મમ...પે॰... સઙ્ખારે એતં મમ... વિઞ્ઞાણં એતં મમ... નામરૂપં એતં મમ... સળાયતનં એતં મમ... ફસ્સં એતં મમ... વેદનં એતં મમ... તણ્હં એતં મમ... ઉપાદાનં એતં મમ... ભવં એતં મમ ... જાતિં એતં મમ... જરામરણં એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. એવં અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ.

૧૨૪. કતમાનિ **અટ્ઠ દિટ્ઠિટ્ઠાનાનિ?** ખન્ધાપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં, અવિજ્જાપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં, ફસ્સોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં, સઞ્ઞાપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં, વિતક્કોપિ [વિતક્કાપિ (સ્યા॰)] દિટ્ઠિટ્ઠાનં, અયોનિસો મનસિકારોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં, પાપમિત્તોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં, પરતોઘોસોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં.

ખન્ધા હેતુ ખન્ધા પચ્ચયો દિટ્ઠિટ્ઠાનં ઉપાદાય સમુટ્ઠાનટ્ઠેન – એવં ખન્ધાપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં. અવિજ્જા હેતુ અવિજ્જા પચ્ચયો દિટ્ઠિટ્ઠાનં ઉપાદાય સમુટ્ઠાનટ્ઠેન – એવં અવિજ્જાપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં. ફસ્સો હેતુ ફસ્સો પચ્ચયો દિટ્ઠિટ્ઠાનં ઉપાદાય સમુટ્ઠાનટ્ઠેન – એવં ફસ્સોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં. સઞ્ઞા હેતુ સઞ્ઞા પચ્ચયો દિટ્ઠિટ્ઠાનં ઉપાદાય સમુટ્ઠાનટ્ઠેન – એવં સઞ્ઞાપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં. વિતક્કો હેતુ વિતક્કો પચ્ચયો દિટ્ઠિટ્ઠાનં ઉપાદાય, સમુટ્ઠાનટ્ઠેન – એવં વિતક્કોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં. અયોનિસો મનસિકારો હેતુ અયોનિસો મનસિકારો પચ્ચયો દિટ્ઠિટ્ઠાનં ઉપાદાય સમુટ્ઠાનટ્ઠેન – એવં અયોનિસો મનસિકારોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં. પાપમિત્તો હેતુ પાપમિત્તો પચ્ચયો દિટ્ઠિટ્ઠાનં ઉપાદાય, સમુટ્ઠાનટ્ઠેન – એવં પાપમિત્તોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં.

પરતોઘોસો હેતુ પરતોઘોસો પચ્ચયો દિટ્ઠિટ્ઠાનં ઉપાદાય સમુટ્ઠાનટ્ઠેન – એવં પરતોઘોસોપિ દિટ્ઠિટ્ઠાનં. ઇમાનિ અટ્ઠ દિટ્ઠિટ્ઠાનાનિ.

૧૨૫. કતમાનિ **અટ્ઠારસ દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાનાનિ?** યા દિટ્ઠિ દિટ્ઠિગતં, દિટ્ઠિગહનં, દિટ્ઠિકન્તારં, દિટ્ઠિવિસૂકં, દિટ્ઠિવિપ્ફન્દિતં, દિટ્ઠિસઞ્ઞોજનં, દિટ્ઠિસલ્લં, દિટ્ઠિસમ્બાધો, દિટ્ઠિપલિબોધો, દિટ્ઠિબન્ધનં, દિટ્ઠિપપાતો, દિટ્ઠાનુસયો, દિટ્ઠિસન્તાપો, દિટ્ઠિપરિળાહો , દિટ્ઠિગન્થો, દિટ્ઠુપાદાનં, દિટ્ઠાભિનિવેસો, દિટ્ઠિપરામાસો – ઇમાનિ અટ્ઠારસ દિટ્ઠિપરિયુટ્ઠાનાનિ.

૧૨૬. કતમા **સોળસ દિટ્ઠિયો?** અસ્સાદદિટ્ઠિ, અત્તાનુદિટ્ઠિ, મિચ્છાદિટ્ઠિ, સક્કાયદિટ્ઠિ, સક્કાયવત્થુકા સસ્સતદિટ્ઠિ, સક્કાયવત્થુકા ઉચ્છેદદિટ્ઠિ, અન્તગ્ગાહિકાદિટ્ઠિ, પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિ, અપરન્તાનુદિટ્ઠિ, સઞ્ઞોજનિકા દિટ્ઠિ, અહન્તિ માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ, મમન્તિ માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ, અત્તવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ, લોકવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ, ભવદિટ્ઠિ, વિભવદિટ્ઠિ – ઇમા સોળસ દિટ્ઠિયો.

૧૨૭. કતમે **તીણિ સતં દિટ્ઠાભિનિવેસા?** અસ્સાદદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? અત્તાનુદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? મિચ્છાદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? સક્કાયદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? સક્કાયવત્થુકાય સસ્સતદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? સક્કાયવત્થુકાય ઉચ્છેદદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? અપરન્તાનુદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? સઞ્ઞોજનિકાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? અહન્તિ માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? મમન્તિ માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? અત્તવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? લોકવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ભવદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? વિભવદિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ?

અસ્સાદદિટ્ઠિયા પઞ્ચતિંસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. અત્તાનુદિટ્ઠિયા વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. મિચ્છાદિટ્ઠિયા દસહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. સક્કાયદિટ્ઠિયા વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. સક્કાયવત્થુકાય સસ્સતદિટ્ઠિયા પન્નરસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. સક્કાયવત્થુકાય ઉચ્છેદદિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ઞાસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ . પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિયા અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. અપરન્તાનુદિટ્ઠિયા ચતુચત્તાલીસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. સઞ્ઞોજનિકાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. અહન્તિ માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. મમન્તિ માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. અત્તવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. લોકવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. ભવદિટ્ઠિયા એકેન આકારેન [એકૂનવીસતિયા આકારેન (સ્યા॰)] અભિનિવેસો હોતિ. વિભવદિટ્ઠિયા એકેન આકારેન અભિનિવેસો હોતિ.

૧. અસ્સાદદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૨૮. અસ્સાદદિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચતિંસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? યં રૂપં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં રૂપસ્સ અસ્સાદોતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન અસ્સાદો, અસ્સાદો ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા

દિટ્ઠિ, અઞ્ઞો અસ્સાદો. યા ચ દિટ્ઠિ યો ચ અસ્સાદો – અયં વુચ્ચતિ અસ્સાદદિટ્ઠિ.

અસ્સાદદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ. તાય દિટ્ઠિવિપત્તિયા સમન્નાગતો પુગ્ગલો દિટ્ઠિવિપન્નો. દિટ્ઠિવિપન્નો પુગ્ગલો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠિ હિસ્સ પાપિકા. યો દિટ્ઠિયા રાગો [યા દિટ્ઠિ યો રાગો (સ્યા॰)], સો ન દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન રાગો. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞો રાગો. યા ચ દિટ્ઠિ યો ચ રાગો – અયં વુચ્ચતિ દિટ્ઠિરાગો. તાય ચ દિટ્ઠિયા તેન ચ રાગેન સમન્નાગતો પુગ્ગલો દિટ્ઠિરાગરત્તો. દિટ્ઠિરાગરત્તે પુગ્ગલે દિન્નં દાનં ન મહપ્ફલં હોતિ ન મહાનિસંસં. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠિ હિસ્સ પાપિકા અસ્સાદદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ.

મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ દ્વેવ ગતિયો – નિરયો વા તિરચ્છાનયોનિ વા. મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ યઞ્ચેવ કાયકમ્મં યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્નં, યઞ્ચ વચીકમ્મં...પે॰... યઞ્ચ મનોકમ્મં યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્નં, યા ચ ચેતના યા ચ પત્થના યો ચ પણિધિ યે ચ સઙ્ખારા, સબ્બે તે ધમ્મા અનિટ્ઠાય અકન્તાય અમનાપાય અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠિ હિસ્સ પાપિકા. સેય્યથાપિ નિમ્બબીજં વા કોસાતકીબીજં વા તિત્તકાલાબુબીજં વા અલ્લાય પથવિયા નિક્ખિત્તં યં ચેવ પથવિરસં ઉપાદિયતિ, યઞ્ચ આપોરસં ઉપાદિયતિ, સબ્બં તં તિત્તકત્તાય કટુકત્તાય અસાતત્તાય [અસારતાય (સ્યા॰)] સંવત્તતિ. તં કિસ્સ હેતુ? બીજં હિસ્સ પાપિકં. એવમેવં મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ યઞ્ચેવ કાયકમ્મં યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્નં, યઞ્ચ વચીકમ્મં...પે॰... યઞ્ચ મનોકમ્મં યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્નં, યા ચ ચેતના યા ચ પત્થના યો ચ પણિધિ યે ચ સઙ્ખારા, સબ્બે તે ધમ્મા અનિટ્ઠાય અકન્તાય અમનાપાય અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠિ હિસ્સ પાપિકા અસ્સાદદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ.

મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિગતં, દિટ્ઠિગહનં, દિટ્ઠિકન્તારં, દિટ્ઠિવિસૂકં, દિટ્ઠિવિપ્ફન્દિતં, દિટ્ઠિસઞ્ઞોજનં, દિટ્ઠિસલ્લં, દિટ્ઠિસમ્બાધો, દિટ્ઠિપલિબોધો, દિટ્ઠિબન્ધનં, દિટ્ઠિપપાતો, દિટ્ઠાનુસયો, દિટ્ઠિસન્તાપો, દિટ્ઠિપરિળાહો, દિટ્ઠિગન્થો, દિટ્ઠુપાદાનં, દિટ્ઠાભિનિવેસો, દિટ્ઠિપરામાસો – ઇમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ પરિયુટ્ઠિતચિત્તસ્સ સઞ્ઞોગો.

૧૨૯. અત્થિ સઞ્ઞોજનાનિ ચેવ દિટ્ઠિયો ચ, અત્થિ સઞ્ઞોજનાનિ ન ચ દિટ્ઠિયો. કતમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ ચેવ દિટ્ઠિયો ચ? સક્કાયદિટ્ઠિ, સીલબ્બતપરામાસો – ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ ચેવ દિટ્ઠિયો ચ. કતમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો? કામરાગસઞ્ઞોજનં, પટિઘસઞ્ઞોજનં, માનસઞ્ઞોજનં, વિચિકિચ્છાસઞ્ઞોજનં, ભવરાગસઞ્ઞોજનં, ઇસ્સાસઞ્ઞોજનં, મચ્છરિયસઞ્ઞોજનં, અનુનયસઞ્ઞોજનં, અવિજ્જાસઞ્ઞોજનં – ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

યં વેદનં પટિચ્ચ...પે॰... યં સઞ્ઞં પટિચ્ચ...પે॰... યં સઙ્ખારે [યે સઙ્ખારે (ક॰) સં॰ નિ॰ ૩.૨૮ પસ્સિતબ્બા] પટિચ્ચ...પે॰... યં વિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ... યં ચક્ખું પટિચ્ચ... યં સોતં પટિચ્ચ... યં ઘાનં પટિચ્ચ... યં જિવ્હં પટિચ્ચ... યં કાયં પટિચ્ચ... યં મનં પટિચ્ચ... યં રૂપે પટિચ્ચ... યં સદ્દે પટિચ્ચ... યં ગન્ધે પટિચ્ચ ... યં રસે પટિચ્ચ... યં ફોટ્ઠબ્બે પટિચ્ચ... યં ધમ્મે પટિચ્ચ... યં ચક્ખુવિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ... યં સોતવિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ... યં ઘાનવિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ... યં જિવ્હાવિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ... યં કાયવિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ... યં મનોવિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ ... યં ચક્ખુસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ... યં સોતસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ... યં ઘાનસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ... યં જિવ્હાસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ... યં કાયસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ... યં મનોસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ... યં ચક્ખુસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ... યં સોતસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ... યં ઘાનસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ... યં જિવ્હાસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ... યં કાયસમ્ફસ્સજં વેદનં

પટિચ્ચ... યં મનોસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં મનોસમ્ફસ્સજાય વેદનાય અસ્સાદોતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન અસ્સાદો, અસ્સાદો ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞો અસ્સાદો. યા ચ દિટ્ઠિ યો ચ અસ્સાદો – અયં વુચ્ચતિ અસ્સાદદિટ્ઠિ.

અસ્સાદદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ. તાય દિટ્ઠિવિપત્તિયા સમન્નાગતો પુગ્ગલો દિટ્ઠિવિપન્નો. દિટ્ઠિવિપન્નો પુગ્ગલો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠિ હિસ્સ પાપિકા. યો દિટ્ઠિયા રાગો, સો ન દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન રાગો. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞો રાગો. યા ચ દિટ્ઠિ યો ચ રાગો, અયં વુચ્ચતિ દિટ્ઠિરાગો. તાય ચ દિટ્ઠિયા તેન ચ રાગેન સમન્નાગતો પુગ્ગલો દિટ્ઠિરાગરત્તો. દિટ્ઠિરાગરત્તે પુગ્ગલે દિન્નં દાનં ન મહપ્ફલં હોતિ ન મહાનિસંસં. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠિ હિસ્સ પાપિકા અસ્સાદદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ.

મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ દ્વેવ ગતિયો – નિરયો વા તિરચ્છાનયોનિ વા. મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ યઞ્ચેવ કાયકમ્મં યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્નં, યઞ્ચ વચીકમ્મં...પે॰... યઞ્ચ મનોકમ્મં યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્નં, યા ચ ચેતના યા ચ પત્થના યો ચ પણિધિ યે ચ સઙ્ખારા, સબ્બે તે ધમ્મા અનિટ્ઠાય અકન્તાય અમનાપાય અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠિ હિસ્સ પાપિકા. સેય્યથાપિ નિમ્બબીજં વા કોસાતકીબીજં વા તિત્તકાલાબુબીજં વા અલ્લાય પથવિયા નિક્ખિત્તં યઞ્ચેવ પથવિરસં ઉપાદિયતિ યઞ્ચ આપોરસં ઉપાદિયતિ, સબ્બં તં તિત્તકત્તાય કટુકત્તાય અસાતત્તાય સંવત્તતિ. તં કિસ્સ હેતુ? બીજં હિસ્સ પાપિકં. એવમેવં મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ યઞ્ચેવ કાયકમ્મં યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્નં યઞ્ચ વચીકમ્મં...પે॰... યઞ્ચ મનોકમ્મં યથાદિટ્ઠિ સમત્તં સમાદિન્નં, યા ચ ચેતના યા ચ પત્થના યો ચ પણિધિ યે ચ સઙ્ખારા, સબ્બે તે ધમ્મા અનિટ્ઠાય અકન્તાય અમનાપાય અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠિ હિસ્સ પાપિકા અસ્સાદદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ.

મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિગતં દિટ્ઠિગહનં...પે॰... દિટ્ઠાભિનિવેસો દિટ્ઠિપરામાસો – ઇમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ પરિયુટ્ઠિતચિત્તસ્સ સઞ્ઞોગો.

અત્થિ સઞ્ઞોજનાનિ ચેવ દિટ્ઠિયો ચ, અત્થિ સઞ્ઞોજનાનિ ન ચ દિટ્ઠિયો. કતમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ ચેવ દિટ્ઠિયો ચ? સક્કાયદિટ્ઠિ, સીલબ્બતપરામાસો – ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ ચેવ દિટ્ઠિયો ચ. કતમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો? કામરાગસઞ્ઞોજનં, પટિઘસઞ્ઞોજનં, માનસઞ્ઞોજનં, વિચિકિચ્છાસઞ્ઞોજનં, ભવરાગસઞ્ઞોજનં, ઇસ્સાસઞ્ઞોજનં, મચ્છરિયસઞ્ઞોજનં, અનુનયસઞ્ઞોજનં, અવિજ્જાસઞ્ઞોજનં – ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. અસ્સાદદિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચતિંસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

અસ્સાદદિટ્ઠિનિદ્દેસો પઠમો.

૨. અત્તાનુદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૩૦. અત્તાનુદિટ્ઠિયા કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ઇધ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ રૂપવન્તં વા અત્તાનં અત્તનિ વા રૂપં રૂપસ્મિં વા અત્તાનં; વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે...પે॰... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં.

૧૩૧. કથં રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ? ઇધેકચ્ચો પથવીકસિણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ – ''યં પથવીકસિણં, સો અહં; યો અહં, તં પથવીકસિણ''ન્તિ. પથવીકસિણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો ''યા અચ્ચિ સો વણ્ણો, યો વણ્ણો સા અચ્ચી''તિ – અચ્ચિઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો પથવીકસિણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ – ''યં પથવીકસિણં, સો અહં; યો અહં , તં પથવીકસિણ''ન્તિ. પથવીકસિણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા રૂપવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ દ્વેવ ગતિયો...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

ઇધેકચ્ચો આપોકસિણં... તેજોકસિણં... વાયોકસિણં... નીલકસિણં... પીતકસિણં... લોહિતકસિણં... ઓદાતકસિણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ – ''યં ઓદાતકસિણં, સો અહં; યો અહં, તં ઓદાતકસિણ''ન્તિ. ઓદાતકસિણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો ''યા અચ્ચિ, સો વણ્ણો; યો વણ્ણો, સા અચ્ચી''તિ – અચ્ચિઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. એવમેવ ઇધેકચ્ચો...પે॰... ઓદાતકસિણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા રૂપવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ.

કથં **રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમિના રૂપેન રૂપવા''તિ. રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ રુક્ખો છાયાસમ્પન્નો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ''અયં રુક્ખો, અયં છાયા. અઞ્ઞો રુક્ખો, અઞ્ઞા છાયા. સો ખો પનાયં રુક્ખો ઇમાય છાયાય છાયાવા''તિ. છાયાવન્તં રુક્ખં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન અયં અત્તા ઇમિના રૂપેન રૂપવા''તિ. રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં દુતિયા રૂપવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

કથં **અત્તનિ રૂપં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ ઇદં રૂપ''ન્તિ. અત્તનિ રૂપં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ પુપ્ફં ગન્ધસમ્પન્નં અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ''ઇદં પુપ્ફં, અયં ગન્ધો; અઞ્ઞં પુપ્ફં, અઞ્ઞો ગન્ધો. સો ખો પનાયં ગન્ધો ઇમસ્મિં પુપ્ફે''તિ. પુપ્ફસ્મિં ગન્ધં સમનુપસ્સતિ . એવમેવં ઇધેકચ્ચો વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ ઇદં રૂપ''ન્તિ. અત્તનિ રૂપં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં તતિયા રૂપવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં અત્તનિ રૂપં સમનુપસ્સતિ.

કથં **રૂપસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમસ્મિં રૂપે’’તિ. રૂપસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ મણિ કરણ્ડકે પક્ખિત્તો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘અયં મણિ, અયં કરણ્ડકો. અઞ્ઞો મણિ, અઞ્ઞો કરણ્ડકો. સો ખો પનાયં મણિ ઇમસ્મિં કરણ્ડકે’’તિ. કરણ્ડકસ્મિં મણિં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ . તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમસ્મિં રૂપે’’તિ. રૂપસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં ચતુત્થા રૂપવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં રૂપસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

૧૩૨. કથં **વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો ચક્ખુસમ્ફસ્સજં વેદનં સોતસમ્ફસ્સજં વેદનં ઘાનસમ્ફસ્સજં વેદનં જિવ્હાસમ્ફસ્સજં વેદનં કાયસમ્ફસ્સજં વેદનં મનોસમ્ફસ્સજં વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. ‘‘યા મનોસમ્ફસ્સજા વેદના સો અહં, યો અહં સા મનોસમ્ફસ્સજા વેદના’’તિ – મનોસમ્ફસ્સજં વેદનઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો ‘‘યા અચ્ચિ સો વણ્ણો, યો વણ્ણો સા અચ્ચી’’તિ – અચ્ચિઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો મનોસમ્ફસ્સજં વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. ‘‘યા મનોસમ્ફસ્સજા વેદના સો અહં, યો અહં સા મનોસમ્ફસ્સજા વેદના’’તિ – મનોસમ્ફસ્સજં વેદનઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા વેદનાવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ.

કથં **વેદનાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમાય વેદનાય વેદનાવા’’તિ. વેદનાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ રુક્ખો છાયાસમ્પન્નો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘અયં રુક્ખો, અયં છાયા. અઞ્ઞો રુક્ખો, અઞ્ઞા છાયા. સો ખો પનાયં રુક્ખો ઇમાય છાયાય છાયાવા’’તિ. છાયાવન્તં રુક્ખં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમાય વેદનાય વેદનાવા’’તિ. વેદનાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં દુતિયા વેદનાવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં વેદનાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

કથં **અત્તનિ વેદનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ અયં વેદના’’તિ. અત્તનિ વેદનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ પુપ્ફં ગન્ધસમ્પન્નં અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘ઇદં પુપ્ફં, અયં ગન્ધો; અઞ્ઞં પુપ્ફં, અઞ્ઞો ગન્ધો. સો ખો પનાયં ગન્ધો ઇમસ્મિં પુપ્ફે’’તિ. પુપ્ફસ્મિં ગન્ધં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ અયં વેદના’’તિ. અત્તનિ વેદનં સમનુપસ્સતિ . અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા

દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં તતિયા વેદનાવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં અત્તનિ વેદનં સમનુપસ્સતિ.

કથં **વેદનાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમાય વેદનાયા''તિ. વેદનાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ મણિ કરણ્ડકે પક્ખિત્તો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ''અયં મણિ, અયં કરણ્ડકો. અઞ્ઞો મણિ, અઞ્ઞો કરણ્ડકો. સો ખો પનાયં મણિ ઇમસ્મિં કરણ્ડકે''તિ. કરણ્ડકસ્મિં મણિં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમાય વેદનાયા''તિ. વેદનાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં ચતુત્થા વેદનાવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં વેદનાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

૧૩૩. કથં **સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો ચક્ખુસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞં...પે॰... સોતસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞં... ઘાનસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞં... જિવ્હાસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞં... કાયસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞં... મનોસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. યા મનોસમ્ફસ્સજા સઞ્ઞા સો અહં, યો અહં સા મનોસમ્ફસ્સજા સઞ્ઞા''તિ. મનોસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો ''યા અચ્ચિ સો વણ્ણો, યો વણ્ણો સા અચ્ચી''તિ – અચ્ચિઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો મનોસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ – ''યા મનોસમ્ફસ્સજા સઞ્ઞા સો અહં, યો અહં સા મનોસમ્ફસ્સજા સઞ્ઞા''તિ. મનોસમ્ફસ્સજં સઞ્ઞઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા સઞ્ઞાવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ.

કથં **સઞ્ઞાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો સઙ્ખારે...પે॰... વિઞ્ઞાણં... રૂપં... વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમાય સઞ્ઞાય સઞ્ઞાવા''તિ. સઞ્ઞાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ રુક્ખો છાયાસમ્પન્નો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ''અયં રુક્ખો, અયં છાયા. અઞ્ઞો રુક્ખો, અઞ્ઞા છાયા. સો ખો પનાયં રુક્ખો ઇમાય છાયાય છાયાવા''તિ. છાયાવન્તં રુક્ખં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... રૂપં... વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમાય સઞ્ઞાય સઞ્ઞાવા''તિ. સઞ્ઞાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં દુતિયા સઞ્ઞાવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં સઞ્ઞાવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

કથં **અત્તનિ સઞ્ઞં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો સઙ્ખારે...પે॰... વિઞ્ઞાણં... રૂપં... વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ અયં સઞ્ઞા''તિ. અત્તનિ સઞ્ઞં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ પુપ્ફં ગન્ધસમ્પન્નં અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ''ઇદં પુપ્ફં, અયં ગન્ધો. અઞ્ઞં પુપ્ફં, અઞ્ઞો ગન્ધો. સો ખો પનાયં ગન્ધો ઇમસ્મિં પુપ્ફે''તિ. પુપ્ફસ્મિં ગન્ધં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો સઙ્ખારે...

વિઞ્ઞાણં… રૂપં… વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ અયં સઞ્ઞા’’તિ. અત્તનિ સઞ્ઞં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં તતિયા સઞ્ઞાવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ… પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં અત્તનિ સઞ્ઞં સમનુપસ્સતિ.

કથં **સઞ્ઞાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો સઙ્ખારે …પે॰… વિઞ્ઞાણં… રૂપં… વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમાય સઞ્ઞાયા’’તિ. સઞ્ઞાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ મણિ કરણ્ડકે પક્ખિત્તો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘અયં મણિ, અયં કરણ્ડકો. અઞ્ઞો મણિ, અઞ્ઞો કરણ્ડકો. સો ખો પનાયં મણિ ઇમસ્મિં કરણ્ડકે’’તિ. કરણ્ડકસ્મિં મણિં સમનુપસ્સતિ. એવમેવ ઇધેકચ્ચો સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં… રૂપં… વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમાય સઞ્ઞાયા’’તિ. સઞ્ઞાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં ચતુત્થા સઞ્ઞાવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં સઞ્ઞાય અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

૧૩૪. કથં **સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો ચક્ખુસમ્ફસ્સજં ચેતનં સોતસમ્ફસ્સજં ચેતનં ઘાનસમ્ફસ્સજં ચેતનં જિવ્હાસમ્ફસ્સજં ચેતનં કાયસમ્ફસ્સજં ચેતનં મનોસમ્ફસ્સજં ચેતનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. ‘‘યા મનોસમ્ફસ્સજા ચેતના, સો અહં; યો અહં સા મનોસમ્ફસ્સજા ચેતના’’તિ – મનોસમ્ફસ્સજં ચેતનઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો ‘‘યા અચ્ચિ સો વણ્ણો, યો વણ્ણો સા અચ્ચી’’તિ – અચ્ચિઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો મનોસમ્ફસ્સજં ચેતનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. ‘‘યા મનોસમ્ફસ્સજા ચેતના સો અહં, યો અહં સા મનોસમ્ફસ્સજા ચેતના’’તિ – મનોસમ્ફસ્સજં ચેતનઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા સઙ્ખારવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ.

કથં **સઙ્ખારવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો વિઞ્ઞાણં… રૂપં… વેદનં… સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમેહિ સઙ્ખારેહિ સઙ્ખારવા’’તિ. સઙ્ખારવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ રુક્ખો છાયાસમ્પન્નો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘અયં રુક્ખો, અયં છાયા. અઞ્ઞો રુક્ખો, અઞ્ઞા છાયા. સો ખો પનાયં રુક્ખો ઇમાય છાયાય છાયાવા’’તિ. છાયાવન્તં રુક્ખં સમનુપસ્સતિ. એવમેવ ઇધેકચ્ચો વિઞ્ઞાણં… રૂપં… વેદનં… સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા. ઇમેહિ સઙ્ખારેહિ સઙ્ખારવા’’તિ. સઙ્ખારવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં દુતિયા સઙ્ખારવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં સઙ્ખારવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

કથં **અત્તનિ સઙ્ખારે સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો વિઞ્ઞાણં… રૂપં… વેદનં… સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ ઇમે સઙ્ખારા’’તિ. અત્તનિ સઙ્ખારે સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ

પુપ્ફં ગન્ધસમ્પન્નં અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ''ઇદં પુપ્ફં, અયં ગન્ધો; અઞ્ઞં પુપ્ફં, અઞ્ઞો ગન્ધો. સો ખો પનાયં ગન્ધો ઇમસ્મિં પુપ્ફે''તિ. પુપ્ફસ્મિં ગન્ધં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો વિઞ્ઞાણં... રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ ઇમે સઙ્ખારા''તિ. અત્તનિ સઙ્ખારે સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં તતિયા સઙ્ખારવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં અત્તનિ સઙ્ખારે સમનુપસ્સતિ.

કથં **સઙ્ખારેસુ અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો વિઞ્ઞાણં... રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમેસુ સઙ્ખારેસૂ''તિ. સઙ્ખારેસુ અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ મણિ કરણ્ડકે પક્ખિત્તો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ''અયં મણિ, અયં કરણ્ડકો. અઞ્ઞો મણિ, અઞ્ઞો કરણ્ડકો. સો ખો પનાયં મણિ ઇમસ્મિં કરણ્ડકે''તિ. કરણ્ડકસ્મિં મણિં સમનુપસ્સતિ. એવમેવ ઇધેકચ્ચો વિઞ્ઞાણં... રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમેસુ સઙ્ખારેસૂ''તિ. સઙ્ખારેસુ અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં ચતુત્થા સઙ્ખારવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં સઙ્ખારેસુ અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

૧૩૫. કથં **વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો ચક્ખુવિઞ્ઞાણં... સોતવિઞ્ઞાણં... ઘાનવિઞ્ઞાણં... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં કાયવિઞ્ઞાણં... મનોવિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. ''યં મનોવિઞ્ઞાણં, સો અહં; યો અહં, તં મનોવિઞ્ઞાણ''ન્તિ – મનોવિઞ્ઞાણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો ''યા અચ્ચિ સો વણ્ણો, યો વણ્ણો સા અચ્ચી''તિ – અચ્ચિઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો મનોવિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ . ''યં મનોવિઞ્ઞાણં, સો અહં; યો અહં તં મનોવિઞ્ઞાણ''ન્તિ – મનોવિઞ્ઞાણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા વિઞ્ઞાણવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ.

કથં **વિઞ્ઞાણવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમિના વિઞ્ઞાણેન વિઞ્ઞાણવા''તિ. વિઞ્ઞાણવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ રુક્ખો છાયાસમ્પન્નો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ''અયં રુક્ખો, અયં છાયા. અઞ્ઞો રુક્ખો, અઞ્ઞા છાયા. સો ખો પનાયં રુક્ખો ઇમાય છાયાય છાયાવા''તિ. છાયાવન્તં રુક્ખં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમિના વિઞ્ઞાણેન વિઞ્ઞાણવા''તિ. વિઞ્ઞાણવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં દુતિયા વિઞ્ઞાણવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં વિઞ્ઞાણવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ.

કથં **અત્તનિ વિઞ્ઞાણં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અયં ખો મે અત્તા . ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ ઇદં વિઞ્ઞાણ''ન્તિ. અત્તનિ વિઞ્ઞાણં સમનુપસ્સતિ.

સેય્યથાપિ પુપ્ફં ગન્ધસમ્પન્નં અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘ઇદં પુપ્ફં, અયં ગન્ધો; અઞ્ઞં પુપ્ફં, અઞ્ઞો ગન્ધો. સો ખો પનાયં ગન્ધો ઇમસ્મિં પુપ્ફે’’તિ. પુપ્ફસ્મિં ગન્ધં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. ઇમસ્મિઞ્ચ પન અત્તનિ ઇદં વિઞ્ઞાણ’’ન્તિ. અત્તનિ વિઞ્ઞાણં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં તતિયા વિઞ્ઞાણવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ... પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં અત્તનિ વિઞ્ઞાણં સમનુપસ્સતિ.

કથં **વિઞ્ઞાણસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમસ્મિં વિઞ્ઞાણે’’તિ. વિઞ્ઞાણસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ મણિ કરણ્ડકે પક્ખિત્તો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘અયં મણિ, અયં કરણ્ડકો. અઞ્ઞો મણિ, અઞ્ઞો કરણ્ડકો. સો ખો પનાયં મણિ ઇમસ્મિં કરણ્ડકે’’તિ. કરણ્ડકસ્મિં મણિં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો રૂપં... વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમસ્મિં વિઞ્ઞાણે’’તિ. વિઞ્ઞાણસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં ચતુત્થા વિઞ્ઞાણવત્થુકા અત્તાનુદિટ્ઠિ. અત્તાનુદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં વિઞ્ઞાણસ્મિં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. અત્તાનુદિટ્ઠિયા ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

અત્તાનુદિટ્ઠિનિદ્દેસો દુતિયો.

૩. મિચ્છાદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૩૬. મિચ્છાદિટ્ઠિયા કતમેહિ દસહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ‘‘નત્થિ દિન્ન’’ન્તિ – વત્થુ [વત્થું (સ્યા॰) એવમુપરિપિ]. એવંવાદો મિચ્છાભિનિવેસપરામાસો [મિચ્છાદિટ્ઠાભિનિવેસપરામાસો (સ્યા॰)] દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા મિચ્છાવત્થુકા મિચ્છાદિટ્ઠિ. મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. ‘‘નત્થિ યિટ્ઠ’’ન્તિ – વત્થુ...પે॰... ‘‘નત્થિ હુત’’ન્તિ – વત્થુ... ‘‘નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો’’તિ – વત્થુ... ‘‘નત્થિ અયં લોકો’’તિ – વત્થુ... ‘‘નત્થિ પરો લોકો’’તિ – વત્થુ... ‘‘નત્થિ માતા’’તિ – વત્થુ... ‘‘નત્થિ પિતા’’તિ – વત્થુ... ‘‘નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા’’તિ – વત્થુ... ‘‘નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા [સમગ્ગતા (ક॰)] સમ્માપટિપન્ના, યે ઇમઞ્ચ લોકં, પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’’તિ – વત્થુ. એવંવાદો મિચ્છાભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં દસમા મિચ્છાવત્થુકા મિચ્છાદિટ્ઠિ. મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ દ્વેવ ગતિયો...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. મિચ્છાદિટ્ઠિયા ઇમેહિ દસહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

મિચ્છાદિટ્ઠિનિદ્દેસો તતિયો.

૪. સક્કાયદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૩૭. સક્કાયદિટ્ઠિયા કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ઇધ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ રૂપવન્તં વા અત્તાનં અત્તનિ વા રૂપં રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં.

કથં **રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો પથવીકસિણં...પે॰... ઓદાતકસિણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. ‘‘યં ઓદાતકસિણં, સો અહં; યો અહં, તં ઓદાતકસિણ’’ન્તિ – ઓદાતકસિણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ . સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો...પે॰... એવમેવં ઇધેકચ્ચો ઓદાતકસિણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ...પે॰... અયં પઠમા રૂપવત્થુકા સક્કાયદિટ્ઠિ. સક્કાયદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... સક્કાયદિટ્ઠિયા ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

સક્કાયદિટ્ઠિનિદ્દેસો ચતુત્થો.

૫. સસ્સતદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૩૮. સક્કાયવત્થુકાય સસ્સતદિટ્ઠિયા કતમેહિ પન્નરસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ઇધ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપવન્તં વા અત્તાનં અત્તનિ વા રૂપં રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. વેદનાવન્તં વા અત્તાનં...પે॰... સઞ્ઞાવન્તં વા અત્તાનં... સઙ્ખારવન્તં વા અત્તાનં... વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં.

કથં **રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો વેદનં... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અયં ખો મે અત્તા. સો ખો પન મે અયં અત્તા ઇમિના રૂપેન રૂપવા’’તિ. રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ રુક્ખો છાયાસમ્પન્નો અસ્સ. તમેનં પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘અયં રુક્ખો, અયં છાયા; અઞ્ઞો રુક્ખો, અઞ્ઞા છાયા. સો ખો પનાયં રુક્ખો ઇમાય છાયાય છાયાવા’’તિ. છાયાવન્તં રુક્ખં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો વેદનં...પે॰... અયં પઠમા સક્કાયવત્થુકા સસ્સતદિટ્ઠિ. સસ્સતદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં રૂપવન્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ...પે॰... સક્કાયવત્થુકાય સસ્સતદિટ્ઠિયા ઇમેહિ પન્નરસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

સસ્સતદિટ્ઠિનિદ્દેસો પઞ્ચમો.

૬. ઉચ્છેદદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૩૯. સક્કાયવત્થુકાય ઉચ્છેદદિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ઇધ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી

સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ.

કથં **રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો પથવીકસિણં...પે॰... ઓદાતકસિણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. ''યં ઓદાતકસિણં, સો અહં ; યો અહં, તં ઓદાતકસિણ''ન્તિ – ઓદાતકસિણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો...પે॰... અયં પઠમા સક્કાયવત્થુકા ઉચ્છેદદિટ્ઠિ. ઉચ્છેદદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... સક્કાયવત્થુકાય ઉચ્છેદદિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

ઉચ્છેદદિટ્ઠિનિદ્દેસો છટ્ઠો.

૭. અન્તગ્ગાહિકાદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૪૦. અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ઞાસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ''સસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ''અસસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ''અન્તવા લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા... ''અનન્તવા લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા... ''તં જીવં તં સરીર''ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા... ''અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર''ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા... ''હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ...પે॰... ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ... ''હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ... ''નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતિહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ?

''સસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ...પે॰... ''નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[ક] ''સસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? રૂપં લોકો ચેવ સસ્સતં ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ''સસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

વેદના લોકો ચેવ સસ્સતા ચાતિ...પે॰... સઞ્ઞા લોકો ચેવ સસ્સતા ચાતિ...પે॰... સઙ્ખારા લોકો ચેવ સસ્સતા ચાતિ...પે॰... વિઞ્ઞાણં લોકો ચેવ સસ્સતઞ્ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઞ્ચમી સસ્સતો લોકોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. ''સસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[ખ] ''અસસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? રૂપં લોકો ચેવ અસસ્સતઞ્ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ...પે॰...

અયં પઠમા ‘‘અસસ્સતો લોકો’’તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિપત્તિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

વેદના લોકો ચેવ અસસ્સતા ચાતિ…પે॰… સઞ્ઞા લોકો ચેવ અસસ્સતા ચાતિ…પે॰… સઙ્ખારા લોકો ચેવ અસસ્સતા ચાતિ…પે॰… વિઞ્ઞાણં લોકો ચેવ અસસ્સતઞ્ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો . ‘‘અસસ્સતો લોકો’’તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[ગ] ‘‘અન્તવા લોકો’’તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ઇધેકચ્ચો પરિત્તં ઓકાસં નીલકતો ફરતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અન્તવા અયં લોકો પરિવટુમો’’તિ. અન્તસઞ્ઞી હોતિ. યં ફરતિ, તં વત્થુ ચેવ લોકો ચ. યેન ફરતિ, સો અત્તા ચેવ લોકો ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ‘‘અન્તવા લોકો’’તિ અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

ઇધેકચ્ચો પરિત્તં ઓકાસં પીતકતો ફરતિ… લોહિતકતો ફરતિ… ઓદાતકતો ફરતિ… ઓભાસકતો ફરતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અન્તવા અયં લોકો પરિવટુમો’’તિ. અન્તસઞ્ઞી હોતિ. યં ફરતિ તં વત્થુ ચેવ લોકો ચ. યેન ફરતિ સો અત્તા ચેવ લોકો ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ…પે॰… અન્તવા લોકોતિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[ઘ] ‘‘અનન્તવા લોકો’’તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ઇધેકચ્ચો વિપુલં ઓકાસં નીલકતો ફરતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અનન્તવા અયં લોકો અપરિયન્તો’’તિ. અનન્તસઞ્ઞી હોતિ. યં ફરતિ તં વત્થુ ચેવ લોકો ચ; યેન ફરતિ સો અત્તા ચેવ લોકો ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ‘‘અનન્તવા લોકો’’તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

ઇધેકચ્ચો વિપુલં ઓકાસં પીતકતો ફરતિ… લોહિતકતો ફરતિ… ઓદાતકતો ફરતિ… ઓભાસકતો ફરતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અનન્તવા અયં લોકો અપરિયન્તો’’તિ. અનન્તસઞ્ઞી હોતિ. યં ફરતિ તં વત્થુ ચેવ લોકો ચ; યેન ફરતિ સો અત્તા ચેવ લોકો ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ…પે॰… અનન્તવા લોકોતિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[ઙ] ‘‘તં જીવં તં સરીર’’ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? રૂપં જીવઞ્ચેવ સરીરઞ્ચ; યં જીવં તં સરીરં, યં સરીરં તં જીવન્તિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ‘‘તં જીવં તં સરીર’’ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

વેદના જીવા ચેવ સરીરં ચ... સઞ્ઞા જીવા ચેવ સરીરં ચ... સઙ્ખારા જીવા ચેવ સરીરં ચ... વિઞ્ઞાણં જીવઞ્ચેવ સરીરઞ્ચ; યં જીવં તં સરીરં, યં સરીરં તં જીવન્તિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ...પે॰... ''તં જીવં તં સરીર''ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[ચ] ''અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર''ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? રૂપં સરીરં, ન જીવં; જીવં ન સરીરં. અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ''અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર''ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

વેદના સરીરં, ન જીવં... સઞ્ઞા સરીરં, ન જીવં... સઙ્ખારા સરીરં, ન જીવં... વિઞ્ઞાણં સરીરં, ન જીવં; જીવં ન સરીરં. અઞ્ઞં જીવં, અઞ્ઞં સરીરન્તિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ...પે॰... અઞ્ઞં જીવં, અઞ્ઞં સરીરન્તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[છ] ''હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? રૂપં ઇધેવ મરણધમ્મં. તથાગતો કાયસ્સ ભેદા હોતિપિ તિટ્ઠતિપિ ઉપ્પજ્જતિપિ નિબ્બત્તતિપીતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ''હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

વેદના ઇધેવ મરણધમ્મા...પે॰... સઞ્ઞા ઇધેવ મરણધમ્મા... સઙ્ખારા ઇધેવ મરણધમ્મા... વિઞ્ઞાણં ઇધેવ મરણધમ્મં. તથાગતો કાયસ્સ ભેદા હોતિપિ તિટ્ઠતિપિ ઉપ્પજ્જતિપિ નિબ્બત્તતિપીતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ...પે॰... ''હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[જ] ''ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? રૂપં ઇધેવ મરણધમ્મં. તથાગતોપિ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ; ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ''ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ...પે॰... ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

વેદના ઇધેવ મરણધમ્મા...પે॰... સઞ્ઞા ઇધેવ મરણધમ્મા... સઙ્ખારા ઇધેવ મરણધમ્મા... વિઞ્ઞાણં ઇધેવ મરણધમ્મં. તથાગતોપિ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ. ''ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ...પે॰... ''ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[ઝ] ‘‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? રૂપં ઇધેવ મરણધમ્મં. તથાગતો કાયસ્સ ભેદા હોતિ ચ ન ચ હોતીતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ‘‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ ન ચ દિટ્ઠિયો.

વેદના ઇધેવ મરણધમ્મા…પે॰… સઞ્ઞા ઇધેવ મરણધમ્મા… સઙ્ખારા ઇધેવ મરણધમ્મા… વિઞ્ઞાણં ઇધેવ મરણધમ્મં. તથાગતો કાયસ્સ ભેદા હોતિ ચ ન ચ હોતીતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ…પે॰… ‘‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

[ઞ] ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? રૂપં ઇધેવ મરણધમ્મં. તથાગતો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા નેવ હોતિ ન ન હોતીતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ, અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

વેદના ઇધેવ મરણધમ્મા…પે॰… સઞ્ઞા ઇધેવ મરણધમ્મા… સઙ્ખારા ઇધેવ મરણધમ્મા… વિઞ્ઞાણં ઇધેવ મરણધમ્મં. તથાગતો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા નેવ હોતિ ન ન હોતીતિ – અભિનિવેસપરામાસો દિટ્ઠિ. તાય દિટ્ઠિયા સો અન્તો ગહિતોતિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઞ્ચમી ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ – અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ. અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ. અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ પઞ્ઞાસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

અન્તગ્ગાહિકાદિટ્ઠિનિદ્દેસો સત્તમો.

૮. પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૪૧. પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિયા કતમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ચત્તારો સસ્સતવાદા, ચત્તારો એકચ્ચસસ્સતિકા, ચત્તારો અન્તાનન્તિકા, ચત્તારો અમરાવિક્ખેપિકા, દ્વે અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા – પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિયા ઇમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનિદ્દેસો અટ્ઠમો.

૯. અપરન્તાનુદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૪૨. અપરન્તાનુદિટ્ઠિયા કતમેહિ ચતુચત્તાલીસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? સોળસ સઞ્ઞીવાદા, અટ્ઠ અસઞ્ઞીવાદા, અટ્ઠ નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા , સત્ત ઉચ્છેદવાદા, પઞ્ચ દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા –

અપરન્તાનુદિટ્ઠિયા ઇમેહિ ચતુચત્તાલીસાય આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

અપરન્તાનુદિટ્ઠિનિદ્દેસો નવમો.

૧૦-૧૨. સઞ્ઞોજનિકાદિદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૪૩. સઞ્ઞોજનિકાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? યા દિટ્ઠિ દિટ્ઠિગતં દિટ્ઠિગહનં…પે॰… દિટ્ઠાભિનિવેસો દિટ્ઠિપરામાસો – સઞ્ઞોજનિકાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

૧૪૪. ''અહ''ન્તિ – માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ચક્ખુ અહન્તિ – અભિનિવેસપરામાસો. અહન્તિ – માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ''અહ''ન્તિ – માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ. માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

સોતં અહન્તિ…પે॰… ઘાનં અહન્તિ…પે॰… જિવ્હા અહન્તિ…પે॰… કાયો અહન્તિ…પે॰… મનો અહન્તિ…પે॰… રૂપા અહન્તિ…પે॰… ધમ્મા અહન્તિ… ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અહન્તિ…પે॰… મનોવિઞ્ઞાણં અહન્તિ – અભિનિવેસપરામાસો. અહન્તિ – માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં અટ્ઠારસમી ''અહ''ન્તિ – માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ. માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. ''અહ''ન્તિ – માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

૧૪૫. ''મમ''ન્તિ – માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ચક્ખુ મમન્તિ – અભિનિવેસપરામાસો. મમન્તિ – માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા ''મમ''ન્તિ – માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ. માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

સોતં મમન્તિ…પે॰… ઘાનં મમન્તિ…પે॰… જિવ્હા મમન્તિ…પે॰… કાયો મમન્તિ…પે॰… મનો મમન્તિ…પે॰… રૂપા મમન્તિ…પે॰… ધમ્મા મમન્તિ…પે॰… ચક્ખુવિઞ્ઞાણં મમન્તિ…પે॰… મનોવિઞ્ઞાણં મમન્તિ અભિનિવેસપરામાસો. મમન્તિ માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં અટ્ઠારસમી ''મમ''ન્તિ – માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ. માનવિનિબન્ધા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. ''મમ''ન્તિ – માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

સઞ્ઞોજનિકાદિદિટ્ઠિનિદ્દેસો દ્વાદસમો.

૧૩. અત્તવાદપટિસંયુત્તદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૪૬. અત્તવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? ઇધ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ રૂપવન્તં વા અત્તાનં અત્તનિ વા રૂપં રૂપસ્મિં વા અત્તાનં…પે॰… વેદનં… સઞ્ઞં… સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં…પે॰….

કથં **રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ?** ઇધેકચ્ચો પથવીકસિણં…પે॰… ઓદાતકસિણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ. ‘‘યં ઓદાતકસિણં, સો અહં; યો અહં, તં ઓદાતકસિણ’’ન્તિ – ઓદાતકસિણઞ્ચ અત્તઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો ‘‘યા અચ્ચિ, સો વણ્ણો; યો વણ્ણો, સા અચ્ચી’’તિ – અચ્ચિઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ અદ્વયં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ઇધેકચ્ચો ઓદાતકસિણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ…પે॰… અયં પઠમા રૂપવત્થુકા અત્તવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ. અત્તવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. એવં રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ…પે॰… અત્તવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

અત્તવાદપટિસંયુત્તદિટ્ઠિનિદ્દેસો તેરસમો.

૧૪. લોકવાદપટિસંયુત્તદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૪૭. લોકવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા કતમેહિ અટ્ઠહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ? સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચાતિ – અભિનિવેસપરામાસો લોકવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા, દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં પઠમા લોકવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ. લોકવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ…પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો.

અસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચાતિ…પે॰… સસ્સતો ચ અસસ્સતો ચ અત્તા ચ લોકો ચાતિ…પે॰… નેવ સસ્સતો નાસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચાતિ… અન્તવા અત્તા ચ લોકો ચાતિ… અનન્તવા અત્તા ચ લોકો ચાતિ… અન્તવા ચ અનન્તવા ચ અત્તા ચ લોકો ચાતિ… નેવ અન્તવા ન અનન્તવા અત્તા ચ લોકો ચાતિ અભિનિવેસપરામાસો લોકવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ. દિટ્ઠિ ન વત્થુ, વત્થુ ન દિટ્ઠિ. અઞ્ઞા દિટ્ઠિ, અઞ્ઞં વત્થુ. યા ચ દિટ્ઠિ યઞ્ચ વત્થુ – અયં અટ્ઠમી લોકવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ. લોકવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિ …પે॰… ઇમાનિ સઞ્ઞોજનાનિ, ન ચ દિટ્ઠિયો. લોકવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા ઇમેહિ અટ્ઠહિ આકારેહિ અભિનિવેસો હોતિ.

લોકવાદપટિસંયુત્તદિટ્ઠિનિદ્દેસો ચુદ્દસમો.

૧૫-૧૬. ભવ-વિભવદિટ્ઠિનિદ્દેસો

૧૪૮. ઓલીયનાભિનિવેસો ભવદિટ્ઠિ. અતિધાવનાભિનિવેસો વિભવદિટ્ઠિ. અસ્સાદદિટ્ઠિયા પઞ્ચતિંસાય આકારેહિ અભિનિવેસો કતિ ભવદિટ્ઠિયો, કતિ વિભવદિટ્ઠિયો? અત્તાનુદિટ્ઠિયા વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો કતિ ભવદિટ્ઠિયો કતિ વિભવદિટ્ઠિયો…પે॰… લોકવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠહિ આકારેહિ અભિનિવેસો કતિ ભવદિટ્ઠિયો કતિ વિભવદિટ્ઠિયો?

અસ્સાદદિટ્ઠિયા પઞ્ચતિંસાય આકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો. અત્તાનુદિટ્ઠિયા વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો પન્નરસ ભવદિટ્ઠિયો, પઞ્ચ વિભવદિટ્ઠિયો. મિચ્છાદિટ્ઠિયા દસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા વિભવદિટ્ઠિયો. સક્કાયદિટ્ઠિયા વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો પન્નરસ ભવદિટ્ઠિયો, પઞ્ચ વિભવદિટ્ઠિયો. સક્કાયવત્થુકાય સસ્સતદિટ્ઠિયા પન્નરસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા ભવદિટ્ઠિયો. સક્કાયવત્થુકાય ઉચ્છેદદિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા વિભવદિટ્ઠિયો.

''સસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા ભવદિટ્ઠિયો. ''અસસ્સતો લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા વિભવદિટ્ઠિયો . ''અન્તવા લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો. ''અનન્તવા લોકો''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો. ''તં જીવં તં સરીર''ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા વિભવદિટ્ઠિયો. ''અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર''ન્તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા ભવદિટ્ઠિયો. ''હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા ભવદિટ્ઠિયો. ''ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા વિભવદિટ્ઠિયો. ''હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો ''નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ – અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા પઞ્ચહાકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો.

પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિયા અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો. અપરન્તાનુદિટ્ઠિયા ચતુચત્તારીસાય આકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો. સઞ્ઞોજનિકાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો. અહન્તિ – માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા વિભવદિટ્ઠિયો. મમન્તિ – માનવિનિબન્ધાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠારસહિ આકારેહિ અભિનિવેસો સબ્બાવ તા ભવદિટ્ઠિયો. અત્તવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા વીસતિયા આકારેહિ અભિનિવેસો પન્નરસ ભવદિટ્ઠિયો, પઞ્ચ વિભવદિટ્ઠિયો. લોકવાદપટિસંયુત્તાય દિટ્ઠિયા અટ્ઠહિ આકારેહિ અભિનિવેસો સિયા ભવદિટ્ઠિયો, સિયા વિભવદિટ્ઠિયો.

સબ્બાવ તા દિટ્ઠિયો અસ્સાદદિટ્ઠિયો. સબ્બાવ તા દિટ્ઠિયો અત્તાનુદિટ્ઠિયો. સબ્બાવ તા દિટ્ઠિયો મિચ્છાદિટ્ઠિયો. સબ્બાવ તા દિટ્ઠિયો સક્કાયદિટ્ઠિયો. સબ્બાવ તા દિટ્ઠિયો અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિયો. સબ્બાવ તા દિટ્ઠિયો સઞ્ઞોજનિકા દિટ્ઠિયો. સબ્બાવ તા દિટ્ઠિયો અત્તવાદપટિસંયુત્તા દિટ્ઠિયો.

ભવઞ્ચ દિટ્ઠિં વિભવઞ્ચ દિટ્ઠિં, એતં દ્વયં તક્કિકા નિસ્સિતાસે;
તેસં નિરોધમ્હિ ન હત્થિ ઞાણં, યત્થાયં લોકો વિપરીતસઞ્ઞીતિ.

૧૪૯. ''દ્વીહિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિગતેહિ પરિયુટ્ઠિતા દેવમનુસ્સા ઓલીયન્તિ [ઓલિયન્તિ (સ્યા॰ ક॰) ઇતિવુ॰ ૪૯ પસ્સિતબ્બા] એકે, અતિધાવન્તિ એકે; ચક્ખુમન્તો ચ પસ્સન્તિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઓલીયન્તિ એકે? ભવારામા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા ભવરતા ભવસમ્મુદિતા. તેસં ભવનિરોધાય ધમ્મે દેસિયમાને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ નાધિમુચ્ચતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ઓલીયન્તિ એકે.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, અતિધાવન્તિ એકે? ભવેનેવ ખો પનેકે અટ્ટીયમાના [અટ્ટિયમાના (સ્યા॰ ક॰) ઇતિવુ॰ ૪૯ પસ્સિતબ્બા] હરાયમાના જિગુચ્છમાના વિભવં અભિનન્દન્તિ – ‘‘યતો કિર, ભો, અયં અત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ ન હોતિ પરં મરણા, એતં સન્તં એતં પણીતં એતં યાથાવન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અતિધાવન્તિ એકે.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ચક્ખુમન્તો ચ પસ્સન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભૂતં ભૂતતો પસ્સતિ. ભૂતં ભૂતતો દિસ્વા ભૂતસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુમન્તો ચ પસ્સન્તિ.

‘‘યો [અયં ગાથા ઇતિવુ॰ ૪૯ દિસ્સતિ] ભૂતં ભૂતતો દિસ્વા, ભૂતસ્સ ચ અતિક્કમં;
યથાભૂતેધિમુચ્ચતિ, ભવતણ્હા પરિક્ખયા.

‘‘સ વે ભૂતપરિઞ્ઞાતો, વીતતણ્હો ભવાભવે;
ભૂતસ્સ વિભવા ભિક્ખુ, નાગચ્છતિ પુનબ્ભવ’’ન્તિ.

૧૫૦. તયો પુગ્ગલા વિપન્નદિટ્ઠી, તયો પુગ્ગલા સમ્પન્નદિટ્ઠી. કતમે તયો પુગ્ગલા વિપન્નદિટ્ઠી? તિત્થિયો ચ, તિત્થિયસાવકો ચ, યો ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો – ઇમે તયો પુગ્ગલા વિપન્નદિટ્ઠી.

કતમે તયો પુગ્ગલા સમ્પન્નદિટ્ઠી? તથાગતો ચ, તથાગતસાવકો ચ, યો ચ સમ્માદિટ્ઠિકો – ઇમે તયો પુગ્ગલા સમ્પન્નદિટ્ઠી.

‘‘કોધનો ઉપનાહી ચ, પાપમક્ખી ચ યો નરો;
વિપન્નદિટ્ઠિ માયાવી, તં જઞ્ઞા વસલો ઇતિ’’ [ઇમે (સ્યા॰) સુ॰ નિ॰ ૧૧૬ પસ્સિતબ્બા].

અક્કોધનો અનુપનાહી, વિસુદ્ધો [અમક્ખી (સ્યા॰) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] સુદ્ધતં ગતો;
સમ્પન્નદિટ્ઠિ મેધાવી, તં જઞ્ઞા અરિયો ઇતીતિ.

તિસ્સો વિપન્નદિટ્ઠિયો, તિસ્સો સમ્પન્નદિટ્ઠિયો. કતમા તિસ્સો વિપન્નદિટ્ઠિયો? એતં મમાતિ – વિપન્નદિટ્ઠિ. એસોહમસ્મીતિ – વિપન્નદિટ્ઠિ. એસો મે અત્તાતિ – વિપન્નદિટ્ઠિ. ઇમા તિસ્સો વિપન્નદિટ્ઠિયો.

કતમા તિસ્સો સમ્પન્નદિટ્ઠિયો? નેતં મમાતિ – સમ્પન્નદિટ્ઠિ. નેસોહમસ્મીતિ – સમ્પન્નદિટ્ઠિ. ન મેસો અત્તાતિ – સમ્પન્નદિટ્ઠિ. ઇમા તિસ્સો સમ્પન્નદિટ્ઠિયો.

એતં મમાતિ – કા દિટ્ઠિ, કતિ દિટ્ઠિયો, કતમન્તાનુગ્ગહિતા તા દિટ્ઠિયો? **એસોહમસ્મી**તિ – કા દિટ્ઠિ, કતિ દિટ્ઠિયો, કતમન્તાનુગ્ગહિતા તા દિટ્ઠિયો? **એસો મે અત્તા**તિ – કા દિટ્ઠિ, કતિ દિટ્ઠિયો, કતમન્તાનુગ્ગહિતા તા દિટ્ઠિયો?

એતં મમાતિ – પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિ. અટ્ઠારસ દિટ્ઠિયો. પુબ્બન્તાનુગ્ગહિતા તા દિટ્ઠિયો. **એસોહમસ્મી**તિ – અપરન્તાનુદિટ્ઠિ. ચતુચત્તારીસં દિટ્ઠિયો. અપરન્તાનુગ્ગહિતા તા દિટ્ઠિયો. **એસો મે અત્તા**તિ – વીસતિવત્થુકા

અત્તાનુદિટ્ઠિ. વીસતિવત્થુકા સક્કાયદિટ્ઠિ. સક્કાયદિટ્ઠિપ્પમુખાનિ [સક્કાયદિટ્ઠિપ્પમુખેન (સ્યા॰)] દ્વાસટ્ઠિ દિટ્ઠિગતાનિ. પુબ્બન્તાપરન્તાનુગ્ગહિતા તા દિટ્ઠિયો.

૧૫૧. ‘‘યે કેચિ, ભિક્ખવે, મયિ નિટ્ઠં ગતા, સબ્બે તે દિટ્ઠિસમ્પન્ના. તેસં દિટ્ઠિસમ્પન્નાનં પઞ્ચન્નં ઇધ નિટ્ઠા, પઞ્ચન્નં ઇધ વિહાય નિટ્ઠા. કતમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ નિટ્ઠા? સત્તક્ખત્તુપરમસ્સ, કોલંકોલસ્સ, એકબીજિસ્સ, સકદાગામિસ્સ, યો ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે અરહા – ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ નિટ્ઠા.

‘‘કતમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ વિહાય નિટ્ઠા? અન્તરાપરિનિબ્બાયિસ્સ, ઉપહચ્ચપરિનિબ્બાયિસ્સ, અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયિસ્સ, સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયિસ્સ, ઉદ્ધંસોતસ્સ, અકનિટ્ઠગામિનો – ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ વિહાય નિટ્ઠા.

‘‘યે કેચિ, ભિક્ખવે, મયિ નિટ્ઠં ગતા, સબ્બે તે દિટ્ઠિસમ્પન્ના. તેસં દિટ્ઠિસમ્પન્નાનં ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ નિટ્ઠા, ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ વિહાય નિટ્ઠા.

‘‘યે કેચિ, ભિક્ખવે, મયિ અવેચ્ચપ્પસન્ના, સબ્બે તે સોતાપન્ના. તેસં સોતાપન્નાનં પઞ્ચન્નં ઇધ નિટ્ઠા, પઞ્ચન્નં ઇધ વિહાય નિટ્ઠા. કતમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ નિટ્ઠા? સત્તક્ખત્તુપરમસ્સ , કોલંકોલસ્સ, એકબીજિસ્સ, સકદાગામિસ્સ, યો ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે અરહા – ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ નિટ્ઠા.

‘‘કતમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ વિહાય નિટ્ઠા? અન્તરાપરિનિબ્બાયિસ્સ, ઉપહચ્ચપરિનિબ્બાયિસ્સ, અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયિસ્સ, સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયિસ્સ, ઉદ્ધંસોતસ્સ, અકનિટ્ઠગામિનો – ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ વિહાય નિટ્ઠા.

‘‘યે કેચિ, ભિક્ખવે, મયિ અવેચ્ચપ્પસન્ના, સબ્બે તે સોતાપન્ના. તેસં સોતાપન્નાનં ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ નિટ્ઠા. ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇધ વિહાય નિટ્ઠાતિ’’.

ભવવિભવદિટ્ઠિનિદ્દેસો સોળસમો.

દિટ્ઠિકથા નિટ્ઠિતા.

૩. આનાપાનસ્સતિકથા

૧. ગણનવાર

૧૫૨. સોળસવત્થુકં આનાપાનસ્સતિસમાધિં [આનાપાનસતિસમાધિં (સી॰ અટ્ઠ॰)] ભાવયતો સમાધિકાનિ દ્વે ઞાણસતાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ – અટ્ઠ પરિપન્થે [પરિબન્ધે (ક॰)] ઞાણાનિ, અટ્ઠ ચ ઉપકારે ઞાણાનિ, અટ્ઠારસ ઉપક્કિલેસે ઞાણાનિ, તેરસ વોદાને ઞાણાનિ, બાત્તિંસ સતોકારિસ્સ [સતોકારીસુ (સ્યા॰)] ઞાણાનિ, ચતુવીસતિ સમાધિવસેન ઞાણાનિ, દ્વેસત્તતિ વિપસ્સનાવસેન ઞાણાનિ, અટ્ઠ નિબ્બિદાઞાણાનિ, અટ્ઠ નિબ્બિદાનુલોમઞાણાનિ, અટ્ઠ નિબ્બિદાપટિપ્પસ્સદ્ધિઞાણાનિ, એકવીસતિ વિમુત્તિસુખે ઞાણાનિ.

કતમાનિ અટ્ઠ પરિપન્થે ઞાણાનિ, અટ્ઠ ચ ઉપકારે ઞાણાનિ? કામચ્છન્દો સમાધિસ્સ પરિપન્થો, નેક્ખમ્મં સમાધિસ્સ ઉપકારં. બ્યાપાદો સમાધિસ્સ પરિપન્થો, અબ્યાપાદો સમાધિસ્સ ઉપકારં. થિનમિદ્ધં સમાધિસ્સ પરિપન્થો, આલોકસઞ્ઞા સમાધિસ્સ ઉપકારં. ઉદ્ધચ્ચં સમાધિસ્સ પરિપન્થો, અવિક્ખેપો સમાધિસ્સ ઉપકારં. વિચિકિચ્છા સમાધિસ્સ પરિપન્થો, ધમ્મવવત્થાનં સમાધિસ્સ ઉપકારં. અવિજ્જા સમાધિસ્સ પરિપન્થો, ઞાણં સમાધિસ્સ ઉપકારં. અરતિ સમાધિસ્સ પરિપન્થો, પામોજ્જં સમાધિસ્સ ઉપકારં. સબ્બેપિ અકુસલા ધમ્મા સમાધિસ્સ પરિપન્થા, સબ્બેપિ કુસલા ધમ્મા સમાધિસ્સ ઉપકારા. ઇમાનિ અટ્ઠ પરિપન્થે ઞાણાનિ, અટ્ઠ ચ ઉપકારે ઞાણાનિ.

ગણનવારો પઠમો.

૨. સોળસઞાણનિદ્દેસો

૧૫૩. ઇમેહિ સોળસહિ આકારેહિ ઉદ્દુચિત્તં ચિત્તં સમુદ્દુચિતં ચિત્તં એકત્તે સન્તિટ્ઠતિ, નીવરણેહિ વિસુજ્ઝતિ. કતમે તે એકત્તા? નેક્ખમ્મં એકત્તં, અબ્યાપાદો એકત્તં, આલોકસઞ્ઞા એકત્તં, અવિક્ખેપો એકત્તં, ધમ્મવવત્થાનં એકત્તં, ઞાણં એકત્તં, પામોજ્જં એકત્તં, સબ્બેપિ કુસલા ધમ્મા એકત્તા.

નીવરણાતિ, કતમે તે નીવરણા? કામચ્છન્દો નીવરણં, બ્યાપાદો નીવરણં, થિનમિદ્ધં નીવરણં, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં નીવરણં, વિચિકિચ્છા નીવરણં, અવિજ્જા નીવરણં, અરતિ નીવરણં, સબ્બેપિ અકુસલા ધમ્મા નીવરણા.

નીવરણાતિ, કેનટ્ઠેન નીવરણા? નિય્યાનાવરણટ્ઠેન નીવરણા. કતમે તે નિય્યાના? નેક્ખમ્મં અરિયાનં નિય્યાનં. તેન ચ નેક્ખમ્મેન અરિયા નિય્યન્તિ. કામચ્છન્દો નિય્યાનાવરણં. તેન ચ કામચ્છન્દેન નિવુતત્તા નેક્ખમ્મં અરિયાનં નિય્યાનં નપ્પજાનાતીતિ – કામચ્છન્દો નિય્યાનાવરણં. અબ્યાપાદો અરિયાનં નિય્યાનં. તેન ચ અબ્યાપાદેન અરિયા નિય્યન્તિ. બ્યાપાદો નિય્યાનાવરણં. તેન ચ બ્યાપાદેન નિવુતત્તા અબ્યાપાદં અરિયાનં નિય્યાનં નપ્પજાનાતીતિ – બ્યાપાદો નિય્યાનાવરણં. આલોકસઞ્ઞા અરિયાનં નિય્યાનં. તાય ચ આલોકસઞ્ઞાય અરિયા નિય્યન્તિ . થિનમિદ્ધં નિય્યાનાવરણં. તેન ચ થિનમિદ્ધેન નિવુતત્તા આલોકસઞ્ઞં અરિયાનં નિય્યાનં નપ્પજાનાતીતિ – થિનમિદ્ધં નિય્યાનાવરણં. અવિક્ખેપો અરિયાનં નિય્યાનં. તેન ચ અવિક્ખેપેન અરિયા નિય્યન્તિ. ઉદ્ધચ્ચં નિય્યાનાવરણં . તેન ચ ઉદ્ધચ્ચેન નિવુતત્તા અવિક્ખેપં અરિયાનં નિય્યાનં નપ્પજાનાતીતિ – ઉદ્ધચ્ચં નિય્યાનાવરણં. ધમ્મવવત્થાનં અરિયાનં નિય્યાનં. તેન ચ ધમ્મવવત્થાનેન અરિયા નિય્યન્તિ. વિચિકિચ્છા નિય્યાનાવરણં. તાય ચ વિચિકિચ્છાય નિવુતત્તા ધમ્મવવત્થાનં અરિયાનં નિય્યાનં નપ્પજાનાતીતિ – વિચિકિચ્છા નિય્યાનાવરણં. ઞાણં અરિયાનં નિય્યાનં. તેન ચ ઞાણેન અરિયા નિય્યન્તિ. અવિજ્જા નિય્યાનાવરણં. તાય ચ અવિજ્જાય નિવુતત્તા ઞાણં અરિયાનં નિય્યાનં નપ્પજાનાતીતિ – અવિજ્જા નિય્યાનાવરણં. પામોજ્જં અરિયાનં નિય્યાનં. તેન ચ પામોજ્જેન અરિયા નિય્યન્તિ. અરતિ નિય્યાનાવરણં. તાય ચ અરતિયા નિવુતત્તા પામોજ્જં અરિયાનં નિય્યાનં નપ્પજાનાતીતિ – અરતિ નિય્યાનાવરણં. સબ્બેપિ કુસલા ધમ્મા અરિયાનં નિય્યાનં. તેહિ ચ કુસલેહિ ધમ્મેહિ અરિયા નિય્યન્તિ. સબ્બેપિ અકુસલા ધમ્મા નિય્યાનાવરણા. તેહિ ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ નિવુતત્તા કુસલે ધમ્મે અરિયાનં નિય્યાનં નપ્પજાનાતીતિ – સબ્બેપિ અકુસલા ધમ્મા

નિય્યાનાવરણા. ઇમેહિ ચ પન નીવરણેહિ વિસુદ્ધચિત્તસ્સ સોળસવત્થુકં આનાપાનસ્સતિસમાધિં ભાવયતો ખણિકસમોધાના.

સોળસઞાણનિદ્દેસો દુતિયો.

૩. ઉપક્કિલેસઞાણનિદ્દેસો

પઠમચ્છક્કં

૧૫૪. ઇમેહિ ચ પન નીવરણેહિ વિસુદ્ધચિત્તસ્સ સોળસવત્થુકં આનાપાનસ્સતિસમાધિં ભાવયતો ખણિકસમોધાના કતમે અટ્ઠારસ ઉપક્કિલેસા ઉપ્પજ્જન્તિ? અસ્સાસાદિમજ્ઝપરિયોસાનં સતિયા અનુગચ્છતો અજ્ઝત્તવિક્ખેપગતં ચિત્તં સમાધિસ્સ પરિપન્થો. પસ્સાસાદિમજ્ઝપરિયોસાનં સતિયા અનુગચ્છતો બહિદ્ધાવિક્ખેપગતં ચિત્તં સમાધિસ્સ પરિપન્થો. અસ્સાસપટિકઙ્ખના નિકન્તિ તણ્હાચરિયા સમાધિસ્સ પરિપન્થો. પસ્સાસપટિકઙ્ખના નિકન્તિ તણ્હાચરિયા સમાધિસ્સ પરિપન્થો. અસ્સાસેનાભિતુન્નસ્સ પસ્સાસપટિલાભે મુચ્છના સમાધિસ્સ પરિપન્થો. પસ્સાસેનાભિતુન્નસ્સ અસ્સાસપટિલાભે મુચ્છના સમાધિસ્સ પરિપન્થો.

અનુગચ્છના ચ અસ્સાસં, પસ્સાસં અનુગચ્છના;
સતિ અજ્ઝત્તવિક્ખેપા, કઙ્ખના બહિદ્ધાવિક્ખેપપત્થના [વિક્ખેપપન્થના (સ્યા॰)].

અસ્સાસેનાભિતુન્નસ્સ, પસ્સાસપટિલાભે મુચ્છના;
પસ્સાસેનાભિતુન્નસ્સ, અસ્સાસપટિલાભે મુચ્છના.

છ એતે ઉપક્કિલેસા, આનાપાનસ્સતિસમાધિસ્સ;
યેહિ વિક્ખિપ્પમાનસ્સ [વિકમ્પમાનસ્સ (સ્યા॰)], નો ચ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ;
વિમોક્ખં અપ્પજાનન્તા, તે હોન્તિ પરપત્તિયાતિ.

દુતિયચ્છક્કં

૧૫૫. નિમિત્તં આવજ્જતો અસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પતિ – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. અસ્સાસં આવજ્જતો નિમિત્તે ચિત્તં વિકમ્પતિ – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. નિમિત્તં આવજ્જતો પસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પતિ – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. પસ્સાસં આવજ્જતો નિમિત્તે ચિત્તં વિકમ્પતિ – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. અસ્સાસં આવજ્જતો પસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પતિ – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. પસ્સાસં આવજ્જતો અસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પતિ – સમાધિસ્સ પરિપન્થો.

નિમિત્તં આવજ્જમાનસ્સ, અસ્સાસે વિક્ખિપતે મનો;
અસ્સાસં આવજ્જમાનસ્સ, નિમિત્તે ચિત્તં વિકમ્પતિ.

નિમિત્તં આવજ્જમાનસ્સ, પસ્સાસે વિક્ખિપતે મનો;
પસ્સાસં આવજ્જમાનસ્સ, નિમિત્તે ચિત્તં વિકમ્પતિ.

અસ્સાસં આવજ્જમાનસ્સ, પસ્સાસે વિક્ખિપતે મનો;

પસ્સાસં આવજ્જમાનસ્સ, અસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પતિ.

છ એતે ઉપક્કિલેસા, આનાપાનસ્સતિસમાધિસ્સ;
યેહિ વિક્ખિપ્પમાનસ્સ, નો ચ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ;
વિમોક્ખં અપ્પજાનન્તા, તે હોન્તિ પરપત્તિયાતિ.

તતિયચ્છક્કં

૧૫૬. અતીતાનુધાવનં ચિત્તં વિક્ખેપાનુપતિતં – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. અનાગતપટિકઙ્ખનં ચિત્તં વિકમ્પિતં – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. લીનં ચિત્તં કોસજ્જાનુપતિતં – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. અતિપગ્ગહિતં ચિત્તં ઉદ્ધચ્ચાનુપતિતં – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. અભિનતં ચિત્તં રાગાનુપતિતં – સમાધિસ્સ પરિપન્થો. અપનતં ચિત્તં બ્યાપાદાનુપતિતં – સમાધિસ્સ પરિપન્થો.

અતીતાનુધાવનં ચિત્તં, અનાગતપટિકઙ્ખનં લીનં;
અતિપગ્ગહિતં અભિનતં, અપનતં ચિત્તં ન સમાધિયતિ.

છ એતે ઉપક્કિલેસા, આનાપાનસ્સતિસમાધિસ્સ;
યેહિ ઉપક્કિલિટ્ઠસઙ્કપ્પો, અધિચિત્તં નપ્પજાનાતીતિ.

૧૫૭. અસ્સાસાદિમજ્ઝપરિયોસાનં સતિયા અનુગચ્છતો અજ્ઝત્તં વિક્ખેપગતેન ચિત્તેન કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. પસ્સાસાદિમજ્ઝપરિયોસાનં સતિયા અનુગચ્છતો બહિદ્ધાવિક્ખેપગતેન ચિત્તેન કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અસ્સાસપટિકઙ્ખનાય નિકન્તિયા તણ્હાચરિયાય કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. પસ્સાસપટિકઙ્ખનાય નિકન્તિયા તણ્હાચરિયાય કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અસ્સાસેનાભિતુન્નસ્સ પસ્સાસપટિલાભે મુચ્છિતત્તા કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. પસ્સાસેનાભિતુન્નસ્સ અસ્સાસપટિલાભે મુચ્છિતત્તા કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. નિમિત્તં આવજ્જતો અસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પિતત્તા કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અસ્સાસં આવજ્જતો નિમિત્તે ચિત્તં વિકમ્પિતત્તા કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. નિમિત્તં આવજ્જતો પસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પિતત્તા કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. પસ્સાસં આવજ્જતો નિમિત્તે ચિત્તં વિકમ્પિતત્તા કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અસ્સાસં આવજ્જતો પસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પિતત્તા કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. પસ્સાસં આવજ્જતો અસ્સાસે ચિત્તં વિકમ્પિતત્તા કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અતીતાનુધાવનેન ચિત્તેન વિક્ખેપાનુપતિતેન કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અનાગતપટિકઙ્ખનેન ચિત્તેન વિકમ્પિતેન કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. લીનેન ચિત્તેન કોસજ્જાનુપતિતેન કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અતિપગ્ગહિતેન ચિત્તેન ઉદ્ધચ્ચાનુપતિતેન કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અભિનતેન ચિત્તેન રાગાનુપતિતેન કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ. અપનતેન ચિત્તેન બ્યાપાદાનુપતિતેન કાયોપિ ચિત્તમ્પિ સારદ્ધા ચ હોન્તિ ઇઞ્જિતા ચ ફન્દિતા ચ.

આનાપાનસ્સતિ યસ્સ, પરિપુણ્ણા અભાવિતા;
કાયોપિ ઇઞ્જિતો હોતિ, ચિત્તમ્પિ હોતિ ઇઞ્જિતં;
કાયોપિ ફન્દિતો હોતિ, ચિત્તમ્પિ હોતિ ફન્દિતં.

આનાપાનસ્સતિ યસ્સ, પરિપુણ્ણા સુભાવિતા;
કાયોપિ અનિઞ્જિતો હોતિ, ચિત્તમ્પિ હોતિ અનિઞ્જિતં;
કાયોપિ અફન્દિતો હોતિ, ચિત્તમ્પિ હોતિ અફન્દિતન્તિ.

ઇમેહિ ચ પન નીવરણેહિ વિસુદ્ધચિત્તસ્સ સોળસવત્થુકં આનાપાનસ્સતિસમાધિં ભાવયતો ખણિકસમોધાના ઇમે અટ્ઠારસ ઉપક્કિલેસા ઉપ્પજ્જન્તિ.

ઉપક્કિલેસઞાણનિદ્દેસો તતિયો.

૪. વોદાનઞાણનિદ્દેસો

૧૫૮. કતમાનિ તેરસ વોદાને ઞાણાનિ? અતીતાનુધાવનં ચિત્તં વિક્ખેપાનુપતિતં; તં વિવજ્જયિત્વા એકટ્ઠાને સમાદહતિ – એવમ્પિ ચિત્તં ન વિક્ખેપં ગચ્છતિ. અનાગતપટિકઙ્ખનં ચિત્તં વિકમ્પિતં ; તં વિવજ્જયિત્વા તત્થેવ અધિમોચેતિ – એવમ્પિ ચિત્તં ન વિક્ખેપં ગચ્છતિ. લીનં ચિત્તં કોસજ્જાનુપતિતં; તં પગ્ગણ્હિત્વા કોસજ્જં પજહતિ – એવમ્પિ ચિત્તં ન વિક્ખેપં ગચ્છતિ. અતિપગ્ગહિતં ચિત્તં ઉદ્ધચ્ચાનુપતિતં; તં વિનિગ્ગણ્હિત્વા ઉદ્ધચ્ચં પજહતિ – એવમ્પિ ચિત્તં ન વિક્ખેપં ગચ્છતિ. અભિનતં ચિત્તં રાગાનુપતિતં; તં સમ્પજાનો હુત્વા રાગં પજહતિ – એવમ્પિ ચિત્તં ન વિક્ખેપં ગચ્છતિ. અપનતં ચિત્તં બ્યાપાદાનુપતિતં; તં સમ્પજાનો હુત્વા બ્યાપાદં પજહતિ – એવમ્પિ ચિત્તં ન વિક્ખેપં ગચ્છતિ. ઇમેહિ છહિ ઠાનેહિ પરિસુદ્ધં ચિત્તં પરિયોદાતં એકત્તગતં હોતિ.

કતમે તે એકત્તા? દાનવોસગ્ગુપટ્ઠાનેકત્તં, સમથનિમિત્તુપટ્ઠાનેકત્તં, વયલક્ખણુપટ્ઠાનેકત્તં, નિરોધુપટ્ઠાનેકત્તં. દાનવોસગ્ગુપટ્ઠાનેકત્તં ચાગાધિમુત્તાનં, સમથનિમિત્તુપટ્ઠાનેકત્તઞ્ચ અધિચિત્તમનુયુત્તાનં, વયલક્ખણુપટ્ઠાનેકત્તઞ્ચ વિપસ્સકાનં, નિરોધુપટ્ઠાનેકત્તઞ્ચ અરિયપુગ્ગલાનં – ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ એકત્તગતં ચિત્તં પટિપદાવિસુદ્ધિપક્ખન્દઞ્ચેવ હોતિ, ઉપેક્ખાનુબ્રૂહિતઞ્ચ, ઞાણેન ચ સમ્પહંસિતં.

પઠમસ્સ ઝાનસ્સ કો આદિ, કિં મજ્ઝે, કિં પરિયોસાનં? પઠમસ્સ ઝાનસ્સ પટિપદાવિસુદ્ધિ આદિ, ઉપેક્ખાનુબ્રૂહના મજ્ઝે, સમ્પહંસના પરિયોસાનં. પઠમસ્સ ઝાનસ્સ પટિપદાવિસુદ્ધિ આદિ. આદિસ્સ કતિ લક્ખણાનિ? આદિસ્સ તીણિ લક્ખણાનિ. યો તસ્સ પરિપન્થો તતો ચિત્તં વિસુજ્ઝતિ, વિસુદ્ધત્તા ચિત્તં મજ્ઝિમં સમથનિમિત્તં પટિપજ્જતિ, પટિપન્નત્તા તત્થ ચિત્તં પક્ખન્દતિ. યઞ્ચ પરિપન્થતો ચિત્તં વિસુજ્ઝતિ, યઞ્ચ વિસુદ્ધત્તા ચિત્તં મજ્ઝિમં સમથનિમિત્તં પટિપજ્જતિ, યઞ્ચ પટિપન્નત્તા તત્થ ચિત્તં પક્ખન્દતિ. પઠમસ્સ ઝાનસ્સ પટિપદાવિસુદ્ધિ આદિ. આદિસ્સ ઇમાનિ તીણિ લક્ખણાનિ. તેન વુચ્ચતિ – ''પઠમં ઝાનં આદિકલ્યાણઞ્ચેવ હોતિ લક્ખણસમ્પન્નઞ્ચ''.

પઠમસ્સ ઝાનસ્સ ઉપેક્ખાનુબ્રૂહના મજ્ઝે. મજ્ઝસ્સ કતિ લક્ખણાનિ? મજ્ઝસ્સ તીણિ લક્ખણાનિ. વિસુદ્ધં ચિત્તં અજ્ઝુપેક્ખતિ, સમથપટિપન્નં અજ્ઝુપેક્ખતિ, એકત્તુપટ્ઠાનં અજ્ઝુપેક્ખતિ. યઞ્ચ વિસુદ્ધં ચિત્તં અજ્ઝુપેક્ખતિ,

યઞ્ચ સમથપટિપન્નં અજ્ઝુપેક્ખતિ, યઞ્ચ એકત્તુપટ્ઠાનં અજ્ઝુપેક્ખતિ – પઠમસ્સ ઝાનસ્સ ઉપેક્ખાનુબ્રૂહના મજ્ઝે. મજ્ઝસ્સ ઇમાનિ તીણિ લક્ખણાનિ. તેન વુચ્ચતિ – ''પઠમં ઝાનં મજ્ઝેકલ્યાણઞ્ચેવ હોતિ લક્ખણસમ્પન્નઞ્ચ''.

પઠમસ્સ ઝાનસ્સ સમ્પહંસના પરિયોસાનં. પરિયોસાનસ્સ કતિ લક્ખણાનિ? પરિયોસાનસ્સ ચત્તારિ લક્ખણાનિ. તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન સમ્પહંસના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન સમ્પહંસના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન સમ્પહંસના, આસેવનટ્ઠેન સમ્પહંસના. પઠમસ્સ ઝાનસ્સ સમ્પહંસના પરિયોસાનં. પરિયોસાનસ્સ ઇમાનિ ચત્તારિ લક્ખણાનિ. તેન વુચ્ચતિ – ''પઠમં ઝાનં પરિયોસાનકલ્યાણઞ્ચેવ હોતિ લક્ખણસમ્પન્નઞ્ચ''. એવં તિવત્તગતં ચિત્તં તિવિધકલ્યાણકં દસલક્ખણસમ્પન્નં વિતક્કસમ્પન્નઞ્ચેવ હોતિ વિચારસમ્પન્નઞ્ચ પીતિસમ્પન્નઞ્ચ સુખસમ્પન્નઞ્ચ ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનસમ્પન્નઞ્ચ સદ્ધાસમ્પન્નઞ્ચ વીરિયસમ્પન્નઞ્ચ સતિસમ્પન્નઞ્ચ સમાધિસમ્પન્નઞ્ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નઞ્ચ.

દુતિયસ્સ ઝાનસ્સ કો આદિ, કિં મજ્ઝે, કિં પરિયોસાનં? દુતિયસ્સ ઝાનસ્સ પટિપદાવિસુદ્ધિ આદિ, ઉપેક્ખાનુબ્રૂહના મજ્ઝે, સમ્પહંસના પરિયોસાનં...પે॰... એવં તિવત્તગતં ચિત્તં તિવિધકલ્યાણકં દસલક્ખણસમ્પન્નં પીતિસમ્પન્નઞ્ચેવ હોતિ સુખસમ્પન્નઞ્ચ ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનસમ્પન્નઞ્ચ સદ્ધાસમ્પન્નઞ્ચ વીરિયસમ્પન્નઞ્ચ સતિસમ્પન્નઞ્ચ સમાધિસમ્પન્નઞ્ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નઞ્ચ.

તતિયસ્સ ઝાનસ્સ કો આદિ, કિં મજ્ઝે, કિં પરિયોસાનં...પે॰... એવં તિવત્તગતં ચિત્તં તિવિધકલ્યાણકં દસલક્ખણસમ્પન્નં સુખસમ્પન્નઞ્ચેવ હોતિ ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનસમ્પન્નઞ્ચ સદ્ધાસમ્પન્નઞ્ચ વીરિયસમ્પન્નઞ્ચ સતિસમ્પન્નઞ્ચ સમાધિસમ્પન્નઞ્ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નઞ્ચ.

ચતુત્થસ્સ ઝાનસ્સ કો આદિ, કિં મજ્ઝે, કિં પરિયોસાનં...પે॰... એવં તિવત્તગતં ચિત્તં તિવિધકલ્યાણકં દસલક્ખણસમ્પન્નઞ્ચ ઉપેક્ખાસમ્પન્નઞ્ચેવ હોતિ ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનસમ્પન્નઞ્ચ સદ્ધાસમ્પન્નઞ્ચ વીરિયસમ્પન્નઞ્ચ સતિસમ્પન્નઞ્ચ સમાધિસમ્પન્નઞ્ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નઞ્ચ.

આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા...પે॰... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા કો આદિ, કિં મજ્ઝે, કિં પરિયોસાનં...પે॰... એવં તિવત્તગતં ચિત્તં તિવિધકલ્યાણકં દસલક્ખણસમ્પન્નં ઉપેક્ખાસમ્પન્નઞ્ચેવ હોતિ ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનસમ્પન્નં ચ...પે॰... પઞ્ઞાસમ્પન્નઞ્ચ.

અનિચ્ચાનુપસ્સનાય કો આદિ, કિં મજ્ઝે, કિં પરિયોસાનં...પે॰... એવં તિવત્તગતં ચિત્તં તિવિધકલ્યાણકં દસલક્ખણસમ્પન્નં વિતક્કસમ્પન્નઞ્ચેવ હોતિ વિચારસમ્પન્નઞ્ચ પીતિસમ્પન્નઞ્ચ સુખસમ્પન્નઞ્ચ ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનસમ્પન્નઞ્ચ સદ્ધાસમ્પન્નઞ્ચ વીરિયસમ્પન્નઞ્ચ સતિસમ્પન્નઞ્ચ સમાધિસમ્પન્નઞ્ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નઞ્ચ. દુક્ખાનુપસ્સનાય...પે॰... અનત્તાનુપસ્સનાય... નિબ્બિદાનુપસ્સનાય... વિરાગાનુપસ્સનાય... નિરોધાનુપસ્સનાય... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાય... ખયાનુપસ્સનાય... વયાનુપસ્સનાય... વિપરિણામાનુપસ્સનાય... અનિમિત્તાનુપસ્સનાય... અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાય... સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાય... અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય... યથાભૂતઞાણદસ્સનાય... આદીનવાનુપસ્સનાય... પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાય... વિવટ્ટનાનુપસ્સનાય... પઞ્ઞાસમ્પન્નઞ્ચ.

સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ...પે॰... સકદાગામિમગ્ગસ્સ... અનાગામિમગ્ગસ્સ... અરહત્તમગ્ગસ્સ કો આદિ, કિં મજ્ઝે, કિં પરિયોસાનં? અરહત્તમગ્ગસ્સ પટિપદાવિસુદ્ધિ આદિ ઉપેક્ખાનુબ્રૂહના મજ્ઝે, સમ્પહંસના પરિયોસાનં. અરહત્તમગ્ગસ્સ પટિપદાવિસુદ્ધિ આદિ. આદિસ્સ કતિ લક્ખણાનિ? આદિસ્સ તીણિ લક્ખણાનિ. યો તસ્સ પરિપન્થો તતો ચિત્તં વિસુજ્ઝતિ, વિસુદ્ધત્તા ચિત્તં મજ્ઝિમં સમથનિમિત્તં પટિપજ્જતિ, પટિપન્નત્તા તત્થ ચિત્તં પક્ખન્દતિ . યઞ્ચ પરિપન્થતો ચિત્તં વિસુજ્ઝતિ, યઞ્ચ વિસુદ્ધત્તા ચિત્તં મજ્ઝિમં સમથનિમિત્તં પટિપજ્જતિ, યઞ્ચ પટિપન્નત્તા તત્થ ચિત્તં પક્ખન્દતિ – અરહત્તમગ્ગસ્સ પટિપદાવિસુદ્ધિ આદિ. આદિસ્સ ઇમાનિ તીણિ લક્ખણાનિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અરહત્તમગ્ગો આદિકલ્યાણો ચેવ હોતિ લક્ખણસમ્પન્નો ચ''.

અરહત્તમગ્ગસ્સ ઉપેક્ખાનુબ્રૂહના મજ્ઝે. મજ્ઝસ્સ કતિ લક્ખણાનિ? મજ્ઝસ્સ તીણિ લક્ખણાનિ. વિસુદ્ધં ચિત્તં અજ્ઝુપેક્ખતિ, સમથપટિપન્નં અજ્ઝુપેક્ખતિ, એકત્તુપટ્ઠાનં અજ્ઝુપેક્ખતિ. યઞ્ચ વિસુદ્ધં ચિત્તં અજ્ઝુપેક્ખતિ, યઞ્ચ સમથપટિપન્નં અજ્ઝુપેક્ખતિ, યઞ્ચ એકત્તુપટ્ઠાનં અજ્ઝુપેક્ખતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અરહત્તમગ્ગો મજ્ઝેકલ્યાણો ચેવ હોતિ લક્ખણસમ્પન્નો ચ''.

અરહત્તમગ્ગસ્સ સમ્પહંસના પરિયોસાનં. પરિયોસાનસ્સ કતિ લક્ખણાનિ? પરિયોસાનસ્સ ચત્તારિ લક્ખણાનિ. તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન સમ્પહંસના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન સમ્પહંસના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન સમ્પહંસના, આસેવનટ્ઠેન સમ્પહંસના. અરહત્તમગ્ગસ્સ સમ્પહંસના પરિયોસાનં. પરિયોસાનસ્સ ઇમાનિ ચત્તારિ લક્ખણાનિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અરહત્તમગ્ગો પરિયોસાનકલ્યાણો ચેવ હોતિ લક્ખણસમ્પન્નો ચ''. એવં તિવત્તગતં ચિત્તં તિવિધકલ્યાણકં દસલક્ખણસમ્પન્નં વિતક્કસમ્પન્નઞ્ચેવ હોતિ વિચારસમ્પન્નઞ્ચ પીતિસમ્પન્નઞ્ચ સુખસમ્પન્નઞ્ચ ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનસમ્પન્નઞ્ચ સદ્ધાસમ્પન્નઞ્ચ વીરિયસમ્પન્નઞ્ચ સતિસમ્પન્નઞ્ચ સમાધિસમ્પન્નઞ્ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નઞ્ચ .

૧૫૯નિમિત્તં અસ્સાસપસ્સાસા, અનારમ્મણમેકચિત્તસ્સ;
અજાનતો ચ તયો ધમ્મે, ભાવના નુપલબ્ભતિ.

નિમિત્તં અસ્સાસપસ્સાસા, અનારમ્મણમેકચિત્તસ્સ;
જાનતો ચ તયો ધમ્મે, ભાવના ઉપલબ્ભતીતિ.

કથં ઇમે તયો ધમ્મા એકચિત્તસ્સ આરમ્મણા ન હોન્તિ, ન ચિમે તયો ધમ્મા અવિદિતા હોન્તિ, ન ચ ચિત્તં વિક્ખેપં ગચ્છતિ, પધાનઞ્ચ પઞ્ઞાયતિ, પયોગઞ્ચ સાધેતિ, વિસેસમધિગચ્છતિ? સેય્યથાપિ રુક્ખો સમે ભૂમિભાગે નિક્ખિત્તો. તમેનં પુરિસો કકચેન છિન્દેય્ય. રુક્ખે ફુટ્ઠકકચદન્તાનં વસેન પુરિસસ્સ સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ; ન આગતે વા ગતે વા કકચદન્તે મનસિ કરોતિ. ન આગતા વા ગતા વા કકચદન્તા અવિદિતા હોન્તિ , પધાનઞ્ચ પઞ્ઞાયતિ, પયોગઞ્ચ સાધેતિ. યથા રુક્ખો સમે ભૂમિભાગે નિક્ખિત્તો. એવં ઉપનિબન્ધના નિમિત્તં. યથા કકચદન્તા, એવં અસ્સાસપસ્સાસા. યથા રુક્ખે ફુટ્ઠકકચદન્તાનં વસેન પુરિસસ્સ સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ, ન આગતે વા ગતે વા કકચદન્તે મનસિ કરોતિ, ન આગતા વા ગતા વા કકચદન્તા અવિદિતા હોન્તિ, પધાનઞ્ચ પઞ્ઞાયતિ, પયોગઞ્ચ સાધેતિ. એવમેવં ભિક્ખુ નાસિકગ્ગે વા મુખનિમિત્તે વા સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા નિસિન્નો હોતિ, ન આગતે વા ગતે વા અસ્સાસપસ્સાસે મનસિ કરોતિ, ન આગતા વા ગતા વા અસ્સાસપસ્સાસા અવિદિતા હોન્તિ, પધાનઞ્ચ પઞ્ઞાયતિ, પયોગઞ્ચ સાધેતિ. વિસેસમધિગચ્છતિ પધાનઞ્ચ.

કતમં પધાનં? આરદ્ધવીરિયસ્સ કાયોપિ ચિત્તમ્પિ કમ્મનિયં હોતિ – ઇદં પધાનં. કતમો પયોગો? આરદ્ધવીરિયસ્સ ઉપક્કિલેસા પહીયન્તિ, વિતક્કા વૂપસમન્તિ – અયં પયોગો. કતમો વિસેસો? આરદ્ધવીરિયસ્સ સઞ્ઞોજના પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ [અનુસયા બ્યાસન્તિ (સ્યા॰)]. અયં વિસેસો. એવં ઇમે તયો ધમ્મા એકચિત્તસ્સ આરમ્મણા ન હોન્તિ , ન ચિમે તયો ધમ્મા અવિદિતા હોન્તિ, ન ચ ચિત્તં વિક્ખેપં ગચ્છતિ, પધાનઞ્ચ પઞ્ઞાયતિ, પયોગઞ્ચ સાધેતિ, વિસેસમધિગચ્છતિ.

૧૬૦આનાપાનસ્સતિ યસ્સ, પરિપુણ્ણા સુભાવિતા;
અનુપુબ્બં પરિચિતા, યથા બુદ્ધેન દેસિતા;
સો ઇમં લોકં પભાસેતિ, અબ્ભા મુત્તોવ ચન્દિમાતિ.

આનન્તિ અસ્સાસો, નો પસ્સાસો. **અપાન**ન્તિ [અપાનન્તિ (ક॰)] પસ્સાસો, નો અસ્સાસો. અસ્સાસવસેન ઉપટ્ઠાનં સતિ, પસ્સાસવસેન ઉપટ્ઠાનં સતિ.

યો અસ્સસતિ તસ્સુપટ્ઠાતિ, યો પસ્સસતિ તસ્સુપટ્ઠાતિ. **પરિપુણ્ણા**તિ પરિગ્ગહટ્ઠેન પરિપુણ્ણા, પરિવારટ્ઠેન પરિપુણ્ણા, પરિપૂરટ્ઠેન પરિપુણ્ણા . **સુભાવિતા**તિ ચતસ્સો ભાવના – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના, આસેવનટ્ઠેન ભાવના. તસ્સિમે ચત્તારો ભાવનટ્ઠા યાનીકતા હોન્તિ વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા.

યાનીકતાતિ યત્થ યત્થ આકઙ્ખતિ તત્થ તત્થ વસિપ્પત્તો હોતિ બલપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો . તસ્સ મે તે ધમ્મા આવજ્જનપટિબદ્ધા [આવજ્જનપટિબન્ધા (ક॰) એવમીદિસેસુ પદેસુ] હોન્તિ આકઙ્ખપટિબદ્ધા મનસિકારપટિબદ્ધા ચિત્તુપ્પાદપટિબદ્ધા. તેન વુચ્ચતિ – ''યાનીકતા''તિ. **વત્થુકતા**તિ યસ્મિં યસ્મિં વત્થુસ્મિં ચિત્તં સ્વાધિટ્ઠિતં હોતિ, તસ્મિં તસ્મિં વત્થુસ્મિં સતિ સુપટ્ઠિતા હોતિ. યસ્મિં યસ્મિં વા પન વત્થુસ્મિં સતિ સૂપટ્ઠિતા [સુપટ્ઠિતા (ક॰)] હોતિ, તસ્મિં તસ્મિં વત્થુસ્મિં ચિત્તં સ્વાધિટ્ઠિતં હોતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''વત્થુકતા''તિ. **અનુટ્ઠિતા**તિ વત્થુસ્મિં યેન યેન ચિત્તં અભિનીહરતિ તેન તેન સતિ અનુપરિવત્તતિ. યેન યેન વા પન સતિ અનુપરિવત્તતિ તેન તેન ચિત્તં અભિનીહરતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અનુટ્ઠિતા''તિ. **પરિચિતા**તિ પરિગ્ગહટ્ઠેન પરિચિતા, પરિવારટ્ઠેન પરિચિતા, પરિપૂરટ્ઠેન પરિચિતા. સતિયા પરિગ્ગણ્હન્તો જિનાતિ પાપકે અકુસલે ધમ્મે. તેન વુચ્ચતિ – ''પરિચિતા''તિ. **સુસમારદ્ધા**તિ ચત્તારો સુસમારદ્ધા – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન સુસમારદ્ધા, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન સુસમારદ્ધા, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન સુસમારદ્ધા, તપ્પચ્ચનીકાનં કિલેસાનં સુસમૂહતત્તા [સુસમુહતત્તા (ક॰)] સુસમારદ્ધા.

૧૬૧. **સુસમ**ન્તિ અત્થિ સમં, અત્થિ સુસમં. કતમં સમં? યે તત્થ જાતા અનવજ્જા કુસલા બોધિપક્ખિયા – ઇદં સમં. કતમં સુસમં? યં તેસં તેસં ધમ્માનં આરમ્મણં નિરોધો નિબ્બાનં – ઇદં સુસમં. ઇતિ ઇદઞ્ચ સમં ઇદઞ્ચ સુસમં ઞાતં હોતિ દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય. આરદ્ધં હોતિ વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મૂળા [અપમુટ્ઠા (સ્યા॰)], પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. તેન વુચ્ચતિ – ''સુસમારદ્ધા''તિ.

અનુપુબ્બં પરિચિતાતિ દીઘં અસ્સાસવસેન પુરિમા પુરિમા પરિચિતા, પચ્છિમા પચ્છિમા અનુપરિચિતા. દીઘં પસ્સાસવસેન પુરિમા પુરિમા પરિચિતા, પચ્છિમા પચ્છિમા અનુપરિચિતા. રસ્સં અસ્સાસવસેન પુરિમા પુરિમા પરિચિતા , પચ્છિમા પચ્છિમા અનુપરિચિતા. રસ્સં પસ્સાસવસેન પુરિમા પુરિમા પરિચિતા, પચ્છિમા

પચ્છિમા અનુપરિચિતા...પે॰... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસવસેન પુરિમા પુરિમા પરિચિતા, પચ્છિમા પચ્છિમા અનુપરિચિતા. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસવસેન પુરિમા પુરિમા પરિચિતા, પચ્છિમા પચ્છિમા અનુપરિચિતા. સબ્બાપિ સોળસવત્થુકા આનાપાનસ્સતિયો અઞ્ઞમઞ્ઞં પરિચિતા ચેવ હોન્તિ અનુપરિચિતા ચ. તેન વુચ્ચતિ – ''અનુપુબ્બપરિચિતા''તિ.

યથાતિ દસ યથત્થા – અત્તદમથત્થો યથત્થો, અત્તસમથત્થો યથત્થો, અત્તપરિનિબ્બાપનત્થો યથત્થો, અભિઞ્ઞત્થો યથત્થો, પરિઞ્ઞત્થો યથત્થો, પહાનત્થો યથત્થો, ભાવનત્થો યથત્થો, સચ્છિકિરિયત્થો યથત્થો, સચ્ચાભિસમયત્થો યથત્થો, નિરોધે પતિટ્ઠાપકત્થો યથત્થો.

બુદ્ધોતિ યો સો ભગવા સયમ્ભૂ અનાચરિયકો પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ સામં સચ્ચાનિ અભિસમ્બુજ્ઝિ, તત્થ ચ સબ્બઞ્ઞુતં પાપુણિ, બલેસુ ચ વસીભાવં.

૧૬૨. બુદ્ધોતિ કેનટ્ઠેન બુદ્ધો? બુજ્ઝિતા સચ્ચાનીતિ – બુદ્ધો. બોધેતા પજાયાતિ – બુદ્ધો. સબ્બઞ્ઞુતાય બુદ્ધો. સબ્બદસ્સાવિતાય બુદ્ધો. અનઞ્ઞનેય્યતાય બુદ્ધો. વિસવિતાય [વિકસિતાય (સ્યા॰)] બુદ્ધો. ખીણાસવસઙ્ખાતેન બુદ્ધો. નિરુપલેપસઙ્ખાતેન [નિરુપક્કિલેસસઙ્ખાતેન (સ્યા॰)] બુદ્ધો. એકન્તવીતરાગોતિ – બુદ્ધો. એકન્તવીતદોસોતિ – બુદ્ધો. એકન્તવીતમોહોતિ – બુદ્ધો. એકન્તનિક્કિલેસોતિ – બુદ્ધો. એકાયનમગ્ગં ગતોતિ – બુદ્ધો. એકો અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ – બુદ્ધો. અબુદ્ધિવિહતત્તા બુદ્ધિપટિલાભા – બુદ્ધો. બુદ્ધોતિ નેતં નામં માતરા કતં, ન પિતરા કતં, ન ભાતરા કતં, ન ભગિનિયા કતં, ન મિત્તામચ્ચેહિ કતં, ન ઞાતિસાલોહિતેહિ કતં, ન સમણબ્રાહ્મણેહિ કતં, ન દેવતાહિ કતં. વિમોક્ખન્તિકમેતં બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં બોધિયા મૂલે સહ સબ્બઞ્ઞુતઞાણસ્સ પટિલાભા સચ્છિકા પઞ્ઞત્તિ યદિદં – બુદ્ધોતિ. **દેસિતા**તિ અત્તદમથત્થો યથત્થો યથા બુદ્ધેન દેસિતો, અત્તસમથત્થો યથત્થો યથા બુદ્ધેન દેસિતો, અત્તપરિનિબ્બાપનત્થો યથત્થો યથા બુદ્ધેન દેસિતો...પે॰... નિરોધે પતિટ્ઠાપકત્થો યથત્થો યથા બુદ્ધેન દેસિતો.

સોતિ ગહટ્ઠો વા હોતિ પબ્બજિતો વા. **લોકો**તિ. ખન્ધલોકો ધાતુલોકો આયતનલોકો વિપત્તિભવલોકો વિપત્તિસમ્ભવલોકો સમ્પત્તિભવલોકો સમ્પત્તિસમ્ભવલોકો. એકો લોકો – સબ્બે સત્તા આહારટ્ઠિતિકા...પે॰... અટ્ઠારસ લોકા – અટ્ઠારસ ધાતુયો. **પભાસેતી**તિ અત્તદમથત્થં યથત્થં અભિસમ્બુદ્ધત્તા . સો ઇમં લોકં ઓભાસેતિ ભાસેતિ પભાસેતિ. અત્તસમથત્થં યથત્થં અભિસમ્બુદ્ધત્તા. સો ઇમં લોકં ઓભાસેતિ ભાસેતિ પભાસેતિ. અત્તપરિનિબ્બાપનત્થં યથત્થં અભિસમ્બુદ્ધત્તા. સો ઇમં લોકં ઓભાસેતિ ભાસેતિ પભાસેતિ...પે॰... નિરોધે પતિટ્ઠાપકત્થં યથત્થં અભિસમ્બુદ્ધત્તા. સો ઇમં લોકં ઓભાસેતિ ભાસેતિ પભાસેતિ.

અબ્ભા મુત્તોવ ચન્દિમાતિ યથા અબ્ભા, એવં કિલેસા. યથા ચન્દો, એવં અરિયઞાણં. યથા ચન્દિમા દેવપુત્તો, એવં ભિક્ખુ. યથા ચન્દો અબ્ભા મુત્તો મહિકા મુત્તો ધૂમરજા મુત્તો રાહુગહણા [રાહુપાણા (સ્યા॰)] વિપ્પમુત્તો ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતે [વિરોચતિ (સ્યા॰)] ચ, એવમેવં ભિક્ખુ સબ્બકિલેસેહિ વિપ્પમુત્તો ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતે ચ. તેન વુચ્ચતિ – અબ્ભા મુત્તોવ ચન્દિમાતિ. ઇમાનિ તેરસ વોદાને ઞાણાનિ.

વોદાનઞાણનિદ્દેસો ચતુત્થો.

ભાણવારો.

૫. સતોકારિઞાણનિદ્દેસો

૧૬૩. કતમાનિ બાત્તિંસ સતોકારિસ્સ ઞાણાનિ? ઇધ ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો સતોવ અસ્સસતિ સતો પસ્સસતિ. દીઘં વા અસ્સસન્તો ''દીઘં અસ્સસામી''તિ પજાનાતિ. દીઘં વા પસ્સસન્તો ''દીઘં પસ્સસામી''તિ પજાનાતિ. રસ્સં વા અસ્સસન્તો ''રસ્સં અસ્સસામી''તિ પજાનાતિ. રસ્સં વા પસ્સસન્તો ''રસ્સં પસ્સસામી''તિ પજાનાતિ. ''સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. ''સબ્બકાયપટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. ''પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. ''પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. પીતિપટિસંવેદી...પે॰... સુખપટિસંવેદી... ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી ... પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં... ચિત્તપટિસંવેદી... અભિપ્પમોદયં ચિત્તં... સમાદહં ચિત્તં... વિમોચયં ચિત્તં... અનિચ્ચાનુપસ્સી... વિરાગાનુપસ્સી... નિરોધાનુપસ્સી... ''પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. ''પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ.

૧૬૪. **ઇધા**તિ ઇમિસ્સા દિટ્ઠિયા, ઇમિસ્સા ખન્તિયા, ઇમિસ્સા રુચિયા, ઇમસ્મિં આદાયે, ઇમસ્મિં ધમ્મે, ઇમસ્મિં વિનયે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે, ઇમસ્મિં પાવચને, ઇમસ્મિં બ્રહ્મચરિયે, ઇમસ્મિં સત્થુસાસને. તેન વુચ્ચતિ – ''ઇધા''તિ. **ભિક્ખૂ**તિ પુથુજ્જનકલ્યાણકો વા હોતિ ભિક્ખુ સેક્ખો વા અરહા વા અકુપ્પધમ્મો. **અરઞ્ઞ**ન્તિ નિક્ખમિત્વા બહિ ઇન્દખીલા સબ્બમેતં અરઞ્ઞં. **રુક્ખમૂલ**ન્તિ યત્થ ભિક્ખુનો આસનં પઞ્ઞત્તં હોતિ મઞ્ચો વા પીઠં વા ભિસિ વા તટ્ટિકા વા ચમ્મખણ્ડો વા તિણસન્થરો [તિણસઙ્ઠરો (સ્યા॰)] વા પણ્ણસન્થરો વા પલાલસન્થરો [પલાસસન્ઠરો (સ્યા॰)] વા, તત્થ ભિક્ખુ ચઙ્કમતિ વા તિટ્ઠતિ વા નિસીદતિ વા સેય્યં વા કપ્પેતિ. **સુઞ્ઞ**ન્તિ કેનચિ અનાકિણ્ણં હોતિ ગહટ્ઠેહિ વા પબ્બજિતેહિ વા. **અગાર**ન્તિ [આગારન્તિ (સ્યા॰)] વિહારો અડ્ઢયોગો પાસાદો હમ્મિયં ગુહા. **નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા**તિ નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા . **ઉજું કાયં પણિધાયા**તિ ઉજુકો હોતિ કાયો ઠિતો [પનિધિતો (સ્યા॰)] સુપણિહિતો. **પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા**તિ. **પરી**તિ પરિગ્ગહટ્ઠો. **મુખ**ન્તિ નિય્યાનટ્ઠો. **સતી**તિ ઉપટ્ઠાનટ્ઠો. તેન વુચ્ચતિ – ''પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા''તિ.

૧૬૫. **સતોવ અસ્સસતિ, સતો પસ્સસતી**તિ બાત્તિંસાય આકારેહિ સતો કારી હોતિ. દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન સતો કારી હોતિ. દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન સતો કારી હોતિ. રસ્સં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન સતો કારી હોતિ. રસ્સં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન સતો કારી હોતિ...પે॰... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસવસેન પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન સતો કારી હોતિ.

પઠમચતુક્કનિદ્દેસો

૧૬૬. કથં દીઘં અસ્સસન્તો ''દીઘં અસ્સસામી''તિ પજાનાતિ, દીઘં પસ્સસન્તો ''દીઘં પસ્સસામી''તિ પજાનાતિ? દીઘં અસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતિ, દીઘં પસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે પસ્સસતિ, દીઘં અસ્સાસપસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતિપિ પસ્સસતિપિ. દીઘં અસ્સાસપસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતોપિ પસ્સસતોપિ છન્દો

ઉપ્પજ્જતિ. છન્દવસેન તતો સુખુમતરં દીઘં અસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતિ, છન્દવસેન તતો સુખુમતરં દીઘં પસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે પસ્સસતિ, છન્દવસેન તતો સુખુમતરં દીઘં અસ્સાસપસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતિપિ પસ્સસતિપિ. છન્દવસેન તતો સુખુમતરં દીઘં અસ્સાસપસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતોપિ પસ્સસતોપિ પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ. પામોજ્જવસેન તતો સુખુમતરં દીઘં અસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતિ, પામોજ્જવસેન તતો સુખુમતરં દીઘં પસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે પસ્સસતિ, પામોજ્જવસેન તતો સુખુમતરં દીઘં અસ્સાસપસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતિપિ પસ્સસતિપિ. પામોજ્જવસેન તતો સુખુમતરં દીઘં અસ્સાસપસ્સાસં અદ્ધાનસઙ્ખાતે અસ્સસતોપિ પસ્સસતોપિ દીઘં અસ્સાસપસ્સાસાપિ ચિત્તં વિવત્તતિ, ઉપેક્ખા સણ્ઠાતિ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ દીઘં અસ્સાસપસ્સાસા કાયો. ઉપટ્ઠાનં સતિ. અનુપસ્સના ઞાણં. કાયો ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં કાયં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

૧૬૭. **અનુપસ્સતી**તિ કથં તં કાયં અનુપસ્સતિ? અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો. દુક્ખતો અનુપસ્સતિ, નો સુખતો. અનત્તતો અનુપસ્સતિ, નો અત્તતો. નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ. વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ. નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ. પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ. દુક્ખતો અનુપસ્સન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ. અનત્તતો અનુપસ્સન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ. નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ. વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ. નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ. પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. એવં તં કાયં અનુપસ્સતિ.

ભાવનાતિ ચતસ્સો ભાવના – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના, આસેવનટ્ઠેન ભાવના. દીઘં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો વિદિતા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. વિદિતા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. વિદિતા વિતક્કા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ.

કથં વિદિતા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ? કથં વેદનાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ? અવિજ્જાસમુદયા વેદનાસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વેદનાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. તણ્હાસમુદયા વેદનાસમુદયોતિ... કમ્મસમુદયા વેદનાસમુદયોતિ... ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયોતિ પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વેદનાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. નિબ્બત્તિલક્ખણં પસ્સતોપિ વેદનાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. એવં વેદનાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ.

કથં વેદનાય ઉપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો ખયતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો ભયતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો સુઞ્ઞતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. એવં વેદનાય ઉપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ.

કથં વેદનાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ? અવિજ્જાનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વેદનાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. તણ્હાનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ ...પે॰... કમ્મનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ...પે॰... ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વેદનાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. વિપરિણામલક્ખણં પસ્સતોપિ વેદનાય

અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. એવં વેદનાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. એવં વિદિતા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ.

કથં વિદિતા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ? કથં સઞ્ઞાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ? અવિજ્જાસમુદયા સઞ્ઞાસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન સઞ્ઞાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. તણ્હાસમુદયા સઞ્ઞાસમુદયોતિ...પે॰... કમ્મસમુદયા સઞ્ઞાસમુદયોતિ...પે॰... ફસ્સસમુદયા સઞ્ઞાસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન સઞ્ઞાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. નિબ્બત્તિલક્ખણં પસ્સતોપિ સઞ્ઞાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. એવં સઞ્ઞાય ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ.

કથં સઞ્ઞાય ઉપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો ખયતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો ભયતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો સુઞ્ઞતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. એવં સઞ્ઞાય ઉપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ.

કથં સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ? અવિજ્જાનિરોધા સઞ્ઞાનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. તણ્હાનિરોધા સઞ્ઞાનિરોધોતિ...પે॰... કમ્મનિરોધા સઞ્ઞાનિરોધોતિ...પે॰... ફસ્સનિરોધા સઞ્ઞાનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. વિપરિણામલક્ખણં પસ્સતોપિ સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. એવં સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. એવં વિદિતા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ.

કથં વિદિતા વિતક્કા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ? કથં વિતક્કાનં ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ? અવિજ્જાસમુદયા વિતક્કસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વિતક્કાનં ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. તણ્હાસમુદયા વિતક્કસમુદયોતિ...પે॰... કમ્મસમુદયા વિતક્કસમુદયોતિ...પે॰... સઞ્ઞાસમુદયા વિતક્કસમુદયોતિ – પચ્ચયસમુદયટ્ઠેન વિતક્કાનં ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. નિબ્બત્તિલક્ખણં પસ્સતોપિ વિતક્કાનં ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ. એવં વિતક્કાનં ઉપ્પાદો વિદિતો હોતિ.

કથં વિતક્કાનં ઉપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો ખયતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો ભયતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો સુઞ્ઞતુપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ. એવં વિતક્કાનં ઉપટ્ઠાનં વિદિતં હોતિ.

કથં વિતક્કાનં અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ? અવિજ્જાનિરોધા વિતક્કનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વિતક્કાનં અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. તણ્હાનિરોધા વિતક્કનિરોધોતિ...પે॰... કમ્મનિરોધા વિતક્કનિરોધોતિ...પે॰... સઞ્ઞાનિરોધા વિતક્કનિરોધોતિ – પચ્ચયનિરોધટ્ઠેન વિતક્કાનં અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. વિપરિણામલક્ખણં પસ્સતોપિ વિતક્કાનં અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. એવં વિતક્કાનં અત્થઙ્ગમો વિદિતો હોતિ. એવં વિદિતા વિતક્કા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ.

૧૬૮. દીઘં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ, ગોચરઞ્ચ પજાનાતિ, સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતિ...પે॰... મગ્ગં સમોધાનેતિ, ધમ્મે સમોધાનેતિ, ગોચરઞ્ચ પજાનાતિ, સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતિ.

ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતીતિ કથં ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ? અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં સમોધાનેતિ, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં સમોધાનેતિ, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં સમોધાનેતિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં સમોધાનેતિ, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં સમોધાનેતિ. અયં પુગ્ગલો ઇમાનિ ઇન્દ્રિયાનિ ઇમસ્મિં આરમ્મણે સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતી’’તિ.

ગોચરઞ્ચ પજાનાતીતિ યં તસ્સ આરમ્મણં, તં તસ્સ ગોચરં. યં તસ્સ ગોચરં, તં તસ્સ આરમ્મણં. **પજાનાતી**તિ પુગ્ગલો. પજાનના પઞ્ઞા.

સમન્તિ આરમ્મણસ્સ ઉપટ્ઠાનં સમં, ચિત્તસ્સ અવિક્ખેપો સમં, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનં સમં, ચિત્તસ્સ વોદાનં સમં. **અત્થો**તિ અનવજ્જટ્ઠો નિક્કિલેસટ્ઠો વોદાનટ્ઠો પરમટ્ઠો. **પટિવિજ્ઝતી**તિ આરમ્મણસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠં પટિવિજ્ઝતિ, ચિત્તસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠં પટિવિજ્ઝતિ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનટ્ઠં પટિવિજ્ઝતિ, ચિત્તસ્સ વોદાનટ્ઠં પટિવિજ્ઝતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી’’તિ.

બલાનિ સમોધાનેતીતિ કથં બલાનિ સમોધાનેતિ? અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠેન સદ્ધાબલં સમોધાનેતિ, કોસજ્જે અકમ્પિયટ્ઠેન વીરિયબલં સમોધાનેતિ, પમાદે અકમ્પિયટ્ઠેન સતિબલં સમોધાનેતિ, ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયટ્ઠેન સમાધિબલં સમોધાનેતિ , અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં સમોધાનેતિ. અયં પુગ્ગલો ઇમાનિ બલાનિ ઇમસ્મિં આરમ્મણે સમોધાનેતિ . તેન વુચ્ચતિ – બલાનિ સમોધાનેતીતિ. ગોચરઞ્ચ પજાનાતીતિ...પે॰... તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી’’તિ.

બોજ્ઝઙ્ગે સમોધાનેતીતિ કથં બોજ્ઝઙ્ગે સમોધાનેતિ? ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં સમોધાનેતિ, પવિચયટ્ઠેન ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં સમોધાનેતિ, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં સમોધાનેતિ, ફરણટ્ઠેન પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં સમોધાનેતિ, ઉપસમટ્ઠેન પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં સમોધાનેતિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં સમોધાનેતિ, પટિસઙ્ખાનટ્ઠેન ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં સમોધાનેતિ. અયં પુગ્ગલો ઇમે બોજ્ઝઙ્ગે ઇમસ્મિં આરમ્મણે સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘બોજ્ઝઙ્ગે સમોધાનેતી’’તિ. ગોચરઞ્ચ પજાનાતીતિ...પે॰... તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી’’તિ.

મગ્ગં સમોધાનેતીતિ કથં મગ્ગં સમોધાનેતિ? દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિં સમોધાનેતિ, અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પં સમોધાનેતિ, પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચં સમોધાનેતિ, સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તં સમોધાનેતિ, વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવં સમોધાનેતિ, પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામં સમોધાનેતિ, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિં સમોધાનેતિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિં સમોધાનેતિ. અયં પુગ્ગલો ઇમં મગ્ગં ઇમસ્મિં આરમ્મણે સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘મગ્ગં સમોધાનેતી’’તિ. ગોચરઞ્ચ પજાનાતીતિ...પે॰... તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી’’તિ.

ધમ્મે સમોધાનેતીતિ કથં ધમ્મે સમોધાનેતિ? આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ, અકમ્પિયટ્ઠેન બલાનિ સમોધાનેતિ, નિય્યાનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગે સમોધાનેતિ, હેતુટ્ઠેન મગ્ગં સમોધાનેતિ, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાનં સમોધાનેતિ, પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાનં સમોધાનેતિ, ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદં સમોધાનેતિ તથટ્ઠેન સચ્ચં સમોધાનેતિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથં સમોધાનેતિ, અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સનં સમોધાનેતિ, એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં સમોધાનેતિ, અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધં સમોધાનેતિ, સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિં સમોધાનેતિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિં સમોધાનેતિ, દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિં સમોધાનેતિ, વિમુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખં સમોધાનેતિ , પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જં સમોધાનેતિ, પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિં સમોધાનેતિ, સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં સમોધાનેતિ , પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં

સમોધાનેતિ, છન્દં મૂલટ્ઠેન સમોધાનેતિ, મનસિકારં સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમોધાનેતિ, ફસ્સં સમોધાનટ્ઠેન સમોધાનેતિ, વેદનં સમોસરણટ્ઠેન સમોધાનેતિ, સમાધિં પમુખટ્ઠેન સમોધાનેતિ, સતિં આધિપતેય્યટ્ઠેન સમોધાનેતિ, પઞ્ઞં તતુત્તરટ્ઠેન સમોધાનેતિ, વિમુત્તિં સારટ્ઠેન સમોધાનેતિ, અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન સમોધાનેતિ. અયં પુગ્ગલો ઇમે ધમ્મે ઇમસ્મિં આરમ્મણે સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મે સમોધાનેતી''તિ.

ગોચરઞ્ચ પજાનાતીતિ યં તસ્સ આરમ્મણં, તં તસ્સ ગોચરં. યં તસ્સ ગોચરં, તં તસ્સ આરમ્મણં **પજાનાતી**તિ પુગ્ગલો. પજાનના પઞ્ઞા. **સમન્તિ** આરમ્મણસ્સ ઉપટ્ઠાનં સમં, ચિત્તસ્સ અવિક્ખેપો સમં, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનં સમં, ચિત્તસ્સ વોદાનં સમં. **અત્થો**તિ અનવજ્જટ્ઠો નિક્કિલેસટ્ઠો વોદાનટ્ઠો પરમટ્ઠો. **પટિવિજ્ઝતી**તિ આરમ્મણસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠં પટિવિજ્ઝતિ, ચિત્તસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠં પટિવિજ્ઝતિ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનટ્ઠં પટિવિજ્ઝતિ, ચિત્તસ્સ વોદાનટ્ઠં પટિવિજ્ઝતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૬૯. કથં રસ્સં અસ્સસન્તો ''રસ્સં અસ્સસામી''તિ પજાનાતિ, રસ્સં પસ્સસન્તો ''રસ્સં પસ્સસામી''તિ પજાનાતિ? રસ્સં અસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતિ, રસ્સં પસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે પસ્સસતિ, રસ્સં અસ્સાસપસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતિપિ પસ્સસતિપિ. રસ્સં અસ્સાસપસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતોપિ પસ્સસતોપિ છન્દો ઉપ્પજ્જતિ. છન્દવસેન તતો સુખુમતરં રસ્સં અસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતિ. છન્દવસેન તતો સુખુમતરં રસ્સં પસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે પસ્સસતિ. છન્દવસેન તતો સુખુમતરં રસ્સં અસ્સાસપસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતિપિ પસ્સસતિપિ. છન્દવસેન તતો સુખુમતરં રસ્સં અસ્સાસપસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતોપિ પસ્સસતોપિ પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ. પામોજ્જવસેન તતો સુખુમતરં રસ્સં અસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતિ, પામોજ્જવસેન તતો સુખુમતરં રસ્સં પસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે પસ્સસતિ, પામોજ્જવસેન તતો સુખુમતરં રસ્સં અસ્સાસપસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતિપિ પસ્સસતિપિ. પામોજ્જવસેન તતો સુખુમતરં રસ્સં અસ્સાસપસ્સાસં ઇત્તરસઙ્ખાતે અસ્સસતોપિ પસ્સસતોપિ રસ્સા અસ્સાસપસ્સાસા ચિત્તં વિવત્તતિ, ઉપેક્ખા સણ્ઠાતિ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ રસ્સા અસ્સાસપસ્સાસા કાયો ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. કાયો ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં કાયં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં કાયં અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તં કાયં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. રસ્સં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો વિદિતા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ...પે॰... રસ્સં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ...પે॰... તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૭૦. કથં ''સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''સબ્બકાયપટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? **કાયો**તિ દ્વે કાયા – નામકાયો ચ રૂપકાયો ચ. કતમો નામકાયો? વેદના, સઞ્ઞા, ચેતના, ફસ્સો, મનસિકારો, નામઞ્ચ નામકાયો ચ, યે ચ વુચ્ચન્તિ ચિત્તસઙ્ખારા – અયં નામકાયો. કતમો રૂપકાયો? ચત્તારો ચ મહાભૂતા, ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાયરૂપં, અસ્સાસો ચ પસ્સાસો ચ, નિમિત્તઞ્ચ ઉપનિબન્ધના, યે ચ વુચ્ચન્તિ કાયસઙ્ખારા – અયં રૂપકાયો.

કથં તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ? દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ. દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં

પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ. રસ્સં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ. રસ્સં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ.

આવજ્જતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, પજાનતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, પસ્સતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, પચ્ચવેક્ખતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, ચિત્તં અધિટ્ઠહતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, સદ્ધાય અધિમુચ્ચતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, વીરિયં પગ્ગણ્હતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, સતિં ઉપટ્ઠાપયતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, ચિત્તં સમાદહતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, પઞ્ઞાય પજાનતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, પહાતબ્બં પજહતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, ભાવેતબ્બં ભાવયતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ, સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોતો તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ. એવં તે કાયા પટિવિદિતા હોન્તિ. સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસા કાયો ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. કાયો ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ. સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં કાયં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં કાયં અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તં કાયં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના.

સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસાનં [અસ્સાસપસ્સાસા (સ્યા॰)] સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ, દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ. યો તત્થ સંવરટ્ઠો, અયં અધિસીલસિક્ખા. યો તત્થ અવિક્ખેપટ્ઠો, અયં અધિચિત્તસિક્ખા. યો તત્થ દસ્સનટ્ઠો, અયં અધિપઞ્ઞાસિક્ખા. ઇમા તિસ્સો સિક્ખાયો આવજ્જન્તો સિક્ખતિ, જાનન્તો સિક્ખતિ, પસ્સન્તો સિક્ખતિ, પચ્ચવેક્ખન્તો સિક્ખતિ, ચિત્તં અધિટ્ઠહન્તો સિક્ખતિ, સદ્ધાય અધિમુચ્ચન્તો સિક્ખતિ, વીરિયં પગ્ગણ્હન્તો સિક્ખતિ, સતિં ઉપટ્ઠપેન્તો સિક્ખતિ, ચિત્તં સમાદહન્તો સિક્ખતિ, પઞ્ઞાય પજાનન્તો સિક્ખતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો સિક્ખતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો સિક્ખતિ, પહાતબ્બં પજહન્તો સિક્ખતિ, ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો સિક્ખતિ, સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો સિક્ખતિ.

સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો વિદિતા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ...પે॰... સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ...પે॰... તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૭૧. કથં ''પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? કતમો કાયસઙ્ખારો? દીઘં અસ્સાસા કાયિકા. એતે ધમ્મા કાયપટિબદ્ધા કાયસઙ્ખારા. તે કાયસઙ્ખારે પસ્સમ્ભેન્તો નિરોધેન્તો વૂપસમેન્તો સિક્ખતિ. દીઘં પસ્સાસા કાયિકા. એતે ધમ્મા કાયપટિબદ્ધા કાયસઙ્ખારા. તે કાયસઙ્ખારે પસ્સમ્ભેન્તો નિરોધેન્તો વૂપસમેન્તો સિક્ખતિ. રસ્સં અસ્સાસા રસ્સં પસ્સાસા. સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સાસા સબ્બકાયપટિસંવેદી પસ્સાસા કાયિકા. એતે ધમ્મા કાયપટિબદ્ધા કાયસઙ્ખારા. તે કાયસઙ્ખારે પસ્સમ્ભેન્તો નિરોધેન્તો વૂપસમેન્તો સિક્ખતિ.

યથારૂપેહિ કાયસઙ્ખારેહિ યા કાયસ્સ આનમના વિનમના સન્નમના પણમના ઇઞ્જના ફન્દના ચલના પકમ્પના – પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામીતિ સિક્ખતિ, પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામીતિ સિક્ખતિ. યથારૂપેહિ કાયસઙ્ખારેહિ યા કાયસ્સ ન આનમના ન વિનમના ન સન્નમના ન પણમના અનિઞ્જના અફન્દના અચલના અકમ્પના સન્તં સુખુમં પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામીતિ સિક્ખતિ, પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામીતિ સિક્ખતિ.

ઇતિ કિર ''પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. એવં સન્તે વાતૂપલદ્ધિયા ચ પભાવના ન હોતિ, અસ્સાસપસ્સાસાનઞ્ચ પભાવના ન હોતિ, આનાપાનસ્સતિયા ચ પભાવના ન હોતિ, આનાપાનસ્સતિસમાધિસ્સ ચ પભાવના ન હોતિ; ન ચ નં તં સમાપત્તિં પણ્ડિતા સમાપજ્જન્તિપિ વુટ્ઠહન્તિપિ.

ઇતિ કિર ''પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. એવં સન્તે વાતૂપલદ્ધિયા ચ પભાવના હોતિ, અસ્સાસપસ્સાસાનઞ્ચ પભાવના હોતિ, આનાપાનસ્સતિયા ચ પભાવના હોતિ. આનાપાનસ્સતિસમાધિસ્સ ચ પભાવના હોતિ; તઞ્ચ નં સમાપત્તિં પણ્ડિતા સમાપજ્જન્તિપિ વુટ્ઠહન્તિપિ. યથા કથં વિય? સેય્યથાપિ કંસે આકોટિતે પઠમં ઓળારિકા સદ્દા પવત્તન્તિ. ઓળારિકાનં સદ્દાનં નિમિત્તં સુગ્ગહિતત્તા સુમનસિકતત્તા સૂપધારિતત્તા નિરુદ્ધેપિ ઓળારિકે સદ્દે, અથ પચ્છા સુખુમકા સદ્દા પવત્તન્તિ. સુખુમકાનં સદ્દાનં નિમિત્તં સુગ્ગહિતત્તા સુમનસિકતત્તા સૂપધારિતત્તા નિરુદ્ધેપિ સુખુમકે સદ્દે, અથ પચ્છા સુખુમસદ્દનિમિત્તારમ્મણતાપિ ચિત્તં પવત્તતિ. એવમેવં પઠમં ઓળારિકા અસ્સાસપસ્સાસા પવત્તન્તિ; ઓળારિકાનં અસ્સાસપસ્સાસાનં નિમિત્તં સુગ્ગહિતત્તા સુમનસિકતત્તા સૂપધારિતત્તા નિરુદ્ધેપિ ઓળારિકે અસ્સાસપસ્સાસે, અથ પચ્છા સુખુમકા અસ્સાસપસ્સાસા પવત્તન્તિ. સુખુમકાનં અસ્સાસપસ્સાસાનં નિમિત્તં સુગ્ગહિતત્તા સુમનસિકતત્તા સૂપધારિતત્તા નિરુદ્ધેપિ સુખુમકે અસ્સાસપસ્સાસે, અથ પચ્છા સુખુમકઅસ્સાસપસ્સાસાનં નિમિત્તારમ્મણતાપિ ચિત્તં ન વિક્ખેપં ગચ્છતિ.

એવં સન્તે વાતૂપલદ્ધિયા ચ પભાવના હોતિ, અસ્સાસપસ્સાસાનઞ્ચ પભાવના હોતિ, આનાપાનસ્સતિયા ચ પભાવના હોતિ, આનાપાનસ્સતિસમાધિસ્સ ચ પભાવના હોતિ; તઞ્ચ નં સમાપત્તિં પણ્ડિતા સમાપજ્જન્તિપિ વુટ્ઠહન્તિપિ. પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સાસપસ્સાસા કાયો ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. કાયો ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં કાયં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં કાયં અનુપસ્સતિ…પે॰… એવં તં કાયં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના…પે॰… આસેવનટ્ઠેન ભાવના. પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં, અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ, દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ. યો તત્થ સંવરટ્ઠો, અયં અધિસીલસિક્ખા; યો તત્થ અવિક્ખેપટ્ઠો, અયં અધિચિત્તસિક્ખા; યો તત્થ દસ્સનટ્ઠો અયં અધિપઞ્ઞાસિક્ખા. ઇમા તિસ્સો સિક્ખાયો આવજ્જન્તો સિક્ખતિ…પે॰… સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો સિક્ખતિ, પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો વિદિતા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ…પે॰… પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ…પે॰… તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

અટ્ઠ અનુપસ્સનાઞાણાનિ, અટ્ઠ ચ ઉપટ્ઠાનાનુસ્સતિયો , ચત્તારિ સુત્તન્તિકવત્થૂનિ કાયે કાયાનુપસ્સનાય.

ભાણવારો.

દુતિયચતુક્કનિદ્દેસો

૧૭૨. કથં ''પીતિપટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ ''પીતિપટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? કતમા પીતિ? દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો ઉપ્પજ્જતિ પીતિ પામોજ્જં. યા પીતિ પામોજ્જં આમોદના પમોદના હાસો પહાસો વિત્તિ ઓદગ્યં અત્તમનતા. ચિત્તસ્સ દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો ઉપ્પજ્જતિ પીતિ પામોજ્જં…પે॰… રસ્સં અસ્સાસવસેન, રસ્સં પસ્સાસવસેન, સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન, સબ્બકાયપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન, પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સાસવસેન, પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો ઉપ્પજ્જતિ પીતિ પામોજ્જં. યા પીતિ પામોજ્જં આમોદના પમોદના હાસો પહાસો વિત્તિ ઓદગ્યં અત્તમનતા ચિત્તસ્સ – અયં પીતિ.

કથં સા પીતિ પટિવિદિતા હોતિ? દીઘં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન સા પીતિ પટિવિદિતા હોતિ. દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન સા પીતિ પટિવિદિતા હોતિ. રસ્સં અસ્સાસવસેન…પે॰… રસ્સં પસ્સાસવસેન… સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન… સબ્બકાયપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન… પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સાસવસેન… પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન સા પીતિ પટિવિદિતા હોતિ. આવજ્જતો સા પીતિ પટિવિદિતા હોતિ, જાનતો…પે॰… પસ્સતો… પચ્ચવેક્ખતો… ચિત્તં અધિટ્ઠહતો… સદ્ધાય અધિમુચ્ચતો… વીરિયં પગ્ગણ્હતો… સતિં ઉપટ્ઠાપયતો… ચિત્તં સમાદહતો… પઞ્ઞાય પજાનતો… અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનતો… પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનતો… પહાતબ્બં પજહતો… ભાવેતબ્બં ભાવયતો… સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોતો સા પીતિ પટિવિદિતા હોતિ. એવં સા પીતિ પટિવિદિતા હોતિ.

પીતિપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન વેદના ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. વેદના ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં વેદનં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં વેદનં અનુપસ્સતિ? અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ…પે॰… એવં તં વેદનં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના…પે॰… આસેવનટ્ઠેન ભાવના. પીતિપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ…પે॰… પીતિપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો…પે॰… પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૭૩. કથં ''સુખપટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''સુખપટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? **સુખ**ન્તિ દ્વે સુખાનિ – કાયિકઞ્ચ સુખં, ચેતસિકઞ્ચ સુખં. કતમં કાયિકં સુખં? યં કાયિકં સાતં કાયિકં સુખં, કાયસમ્ફસ્સજં સાતં સુખં વેદયિતં, કાયસમ્ફસ્સજા સાતા સુખા વેદના – ઇદં કાયિકં સુખં. કતમં ચેતસિકં સુખં? યં

ચેતસિકં સાતં ચેતસિકં સુખં, ચેતોસમ્ફસ્સજં સાતં સુખં વેદયિતં, ચેતોસમ્ફસ્સજા સાતા સુખા વેદના – ઇદં ચેતસિકં સુખં.

કથં તે સુખા પટિવિદિતા હોન્તિ? દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે સુખા પટિવિદિતા હોન્તિ. દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે સુખા પટિવિદિતા હોન્તિ...પે॰... સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોતો તે સુખા પટિવિદિતા હોન્તિ. એવં તે સુખા પટિવિદિતા હોન્તિ. સુખપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન વેદના ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. વેદના ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં વેદનં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં વેદનં અનુપસ્સતિ. અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તં વેદનં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના...પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. સુખપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... સુખપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૭૪. કથં ''ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? કતમો ચિત્તસઙ્ખારો? દીઘં અસ્સાસવસેન સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચેતસિકા – એતે ધમ્મા ચિત્તપટિબદ્ધા ચિત્તસઙ્ખારા. દીઘં પસ્સાસવસેન સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચેતસિકા – એતે ધમ્મા ચિત્તપટિબદ્ધા ચિત્તસઙ્ખારા...પે॰... સુખપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન... સુખપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચેતસિકા – એતે ધમ્મા ચિત્તપટિબદ્ધા ચિત્તસઙ્ખારા – અયં ચિત્તસઙ્ખારો.

કથં તે ચિત્તસઙ્ખારા પટિવિદિતા હોન્તિ? દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે ચિત્તસઙ્ખારા પટિવિદિતા હોન્તિ. દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે ચિત્તસઙ્ખારા પટિવિદિતા હોન્તિ...પે॰... સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોતો તે ચિત્તસઙ્ખારા પટિવિદિતા હોન્તિ. એવં તે ચિત્તસઙ્ખારા પટિવિદિતા હોન્તિ. ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન વેદના ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં વેદના ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તે ઞાણેન તં વેદનં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં વેદનં અનુપસ્સતિ? અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તં વેદનં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના...પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૭૫. કથં ''પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? કતમો ચિત્તસઙ્ખારો? દીઘં અસ્સાસવસેન સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચેતસિકા – એતે ધમ્મા ચિત્તપટિબદ્ધા ચિત્તસઙ્ખારા. તે ચિત્તસઙ્ખારે પસ્સમ્ભેન્તો નિરોધેન્તો વૂપસમેન્તો સિક્ખતિ. દીઘં પસ્સાસવસેન સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચેતસિકા – એતે ધમ્મા ચિત્તપટિબદ્ધા ચિત્તસઙ્ખારા. તે ચિત્તસઙ્ખારે પસ્સમ્ભેન્તો નિરોધેન્તો વૂપસમેન્તો સિક્ખતિ.

ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન... ચિત્તસઙ્ખારપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચેતસિકા – એતે ધમ્મા ચિત્તપટિબદ્ધા ચિત્તસઙ્ખારા. તે ચિત્તસઙ્ખારે પસ્સમ્ભેન્તો નિરોધેન્તો વૂપસમેન્તો સિક્ખતિ. પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં અસ્સાસપસ્સાસવસેન વેદના ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. વેદના ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં વેદનં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં વેદનં અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તં વેદનં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

અટ્ઠ અનુપસ્સનાઞાણાનિ અટ્ઠ ચ ઉપટ્ઠાનાનુસ્સતિયો ચત્તારિ સુત્તન્તિકવત્થૂનિ વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાય.

તતિયચતુક્કનિદ્દેસો

૧૭૬. કથં ''ચિત્તપટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''ચિત્તપટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? કતમં તં ચિત્તં? દીઘં અસ્સાસવસેન વિઞ્ઞાણં ચિત્તં. યં ચિત્તં મનો માનસં હદયં પણ્ડરં મનો મનાયતનં મનિન્દ્રિયં વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણક્ખન્ધો તજ્જા મનોવિઞ્ઞાણધાતુ. દીઘં પસ્સાસવસેન ...પે॰... પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં અસ્સાસવસેન... પસ્સમ્ભયં ચિત્તસઙ્ખારં પસ્સાસવસેન વિઞ્ઞાણં ચિત્તં. યં ચિત્તં મનો માનસં હદયં પણ્ડરં મનો માનયતનં મનિન્દ્રિયં વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણક્ખન્ધો તજ્જા મનોવિઞ્ઞાણધાતુ – ઇદં ચિત્તં.

કથં તં ચિત્તં પટિવિદિતં હોતિ? દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં ચિત્તં પટિવિદિતં હોતિ. દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો સતિ ઉપટ્ઠિતા હોતિ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં ચિત્તં પટિવિદિતં હોતિ...પે॰... સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોતો તં ચિત્તં પટિવિદિતં હોતિ. એવં તં ચિત્તં પટિવિદિતં હોતિ. ચિત્તપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન વિઞ્ઞાણં ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. ચિત્તપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... ચિત્તપટિસંવેદી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૭૭. કથં ''અભિપ્પમોદયં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી''તિ, ''અભિપ્પમોદયં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? કતમો ચિત્તસ્સ અભિપ્પમોદો? દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો ઉપ્પજ્જતિ ચિત્તસ્સ અભિપ્પમોદો. યા ચિત્તસ્સ આમોદના પમોદના હાસો પહાસો વિત્તિ ઓદગ્યં અત્તમનતા. ચિત્તસ્સ દીઘં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો ઉપ્પજ્જતિ ચિત્તસ્સ અભિપ્પમોદો. યા ચિત્તસ્સ આમોદના પમોદના હાસો પહાસો વિત્તિ ઓદગ્યં અત્તમનતા ચિત્તસ્સ...પે॰... ચિત્તપટિસંવેદી અસ્સાસવસેન...

ચિત્તપટિસંવેદી પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો ઉપ્પજ્જતિ ચિત્તસ્સ અભિપ્પમોદો. યા ચિત્તસ્સ આમોદના પમોદના હાસો પહાસો વિત્તિ ઓદગ્યં અત્તમનતા ચિત્તસ્સ – અયં ચિત્તસ્સ અભિપ્પમોદો. અભિપ્પમોદયં ચિત્તં અસ્સાસપસ્સાસવસેન વિઞ્ઞાણં ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તં ચિત્તં અનુપસ્સતીતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. અભિપ્પમોદયં ચિત્તં અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... અભિપ્પમોદયં ચિત્તં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૭૮. કથં ''સમાદહં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''સમાદહં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? કતમો સમાધિ [કતમઞ્ચ સમાધિન્દિયં (સ્યા॰)]? દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, યા ચિત્તસ્સ ઠિતિ સણ્ઠિતિ અવટ્ઠિતિ [અધિટ્ઠિતિ (સ્યા॰)] અવિસાહારો અવિક્ખેપો અવિસાહટમાનસતા [અવિસાહતમાનસતા (સ્યા॰ ક॰)] સમથો સમાધિન્દ્રિયં સમાધિબલં સમ્માસમાધિ. દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ...પે॰... સમાદહં ચિત્તં અસ્સાસવસેન...પે॰... સમાદહં ચિત્તં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. યા ચિત્તસ્સ ઠિતિ સણ્ઠિતિ અવટ્ઠિતિ અવિસાહારો અવિક્ખેપો અવિસાહટમાનસતા સમથો સમાધિન્દ્રિયં સમાધિબલં સમ્માસમાધિ – અયં સમાધિ. સમાદહં ચિત્તં અસ્સાસપસ્સાસવસેન વિઞ્ઞાણં ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં સતિ **અનુપસ્સના** ઞાણં. ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. સમાદહં ચિત્તં અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... સમાદહં ચિત્તં અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

૧૭૯. કથં ''વિમોચયં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''વિમોચયં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? ''રાગતો વિમોચયં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''રાગતો વિમોચયં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. ''દોસતો વિમોચયં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''દોસતો વિમોચયં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. ''મોહતો વિમોચયં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ...પે॰... માનતો વિમોચયં ચિત્તં... દિટ્ઠિયા વિમોચયં ચિત્તં... વિચિકિચ્છાય વિમોચયં ચિત્તં... થિનતો વિમોચયં ચિત્તં... ઉદ્ધચ્ચતો વિમોચયં ચિત્તં... અહિરિકતો વિમોચયં ચિત્તં... ''અનોત્તપ્પતો વિમોચયં ચિત્તં અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''અનોત્તપ્પતો વિમોચયં ચિત્તં પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. વિમોચયં ચિત્તં અસ્સાસપસ્સાસવસેન વિઞ્ઞાણં ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં સતિ...પે॰....

અનુપસ્સતીતિ કથં તં ચિત્તં **અનુપસ્સતિ**...પે॰... એવં તં ચિત્તં **અનુપસ્સતિ**. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. વિમોચયં ચિત્તં અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... વિમોચયં ચિત્તં

અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો ...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

અટ્ઠ અનુપસ્સનાઞાણાનિ અટ્ઠ ચ ઉપટ્ઠાનાનુસ્સતિયો ચત્તારિ સુત્તન્તિકવત્થૂનિ ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સનાય.

ચતુત્થચતુક્કનિદ્દેસો

૧૮૦. કથં ''અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''અનિચ્ચાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? **અનિચ્ચ**ન્તિ કિં અનિચ્ચં? પઞ્ચક્ખન્ધા અનિચ્ચા. કેનટ્ઠેન અનિચ્ચા? ઉપ્પાદવયટ્ઠેન અનિચ્ચા. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં ઉદયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો કતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ? પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં ઉદયં પસ્સન્તો પઞ્ચવીસતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ, વયં પસ્સન્તો પઞ્ચવીસતિ લક્ખણાનિ પસ્સતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં ઉદયબ્બયં પસ્સન્તો ઇમાનિ પઞ્ઞાસ લક્ખણાનિ પસ્સતિ.

''રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. ''વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ધમ્મા ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. ધમ્મા ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે ધમ્મે અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તે ધમ્મે અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તે ધમ્મે અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

કથં ''વિરાગાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''વિરાગાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ? રૂપે આદીનવં દિસ્વા રૂપવિરાગે છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં. ''રૂપે વિરાગાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''રૂપે વિરાગાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે આદીનવં દિસ્વા જરામરણવિરાગે છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં. ''જરામરણે વિરાગાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ, ''જરામરણે વિરાગાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી''તિ સિક્ખતિ. વિરાગાનુપસ્સી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ધમ્મા ઉપટ્ઠાનં સતિ અનુપસ્સના ઞાણં. ધમ્મા ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ; સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે ધમ્મે અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાનભાવના''તિ.

અનુપસ્સતીતિ કથં તે ધમ્મે અનુપસ્સતિ...પે॰... એવં તે ધમ્મે અનુપસ્સતિ. **ભાવના**તિ ચતસ્સો ભાવના... પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. વિરાગાનુપસ્સી અસ્સાસપસ્સાસાનં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... વિરાગાનુપસ્સી અસ્સાસપસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં અવિક્ખેપં પજાનતો...પે॰... પજાનન્તો ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

કથં ‘‘નિરોધાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી’’તિ સિક્ખતિ, ‘‘નિરોધાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી’’તિ સિક્ખતિ? રૂપે આદીનવં દિસ્વા રૂપનિરોધે છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં. ‘‘રૂપે **નિરોધાનુપસ્સી** અસ્સસિસ્સામી’’તિ સિક્ખતિ, ‘‘રૂપે નિરોધાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી’’તિ સિક્ખતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે આદીનવં દિસ્વા જરામરણનિરોધે છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં. ‘‘જરામરણે નિરોધાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી’’તિ સિક્ખતિ, ‘‘જરામરણે નિરોધાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી’’તિ સિક્ખતિ.

૧૮૧. કતિહાકારેહિ અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ? કતિહાકારેહિ અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ? પઞ્ચહાકારેહિ અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ. અટ્ઠહાકારેહિ અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ.

કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ? અનિચ્ચટ્ઠેન અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ, દુક્ખટ્ઠેન અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ, અનત્તટ્ઠેન અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ, સન્તાપટ્ઠેન અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ, વિપરિણામટ્ઠેન અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ – ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અવિજ્જાય આદીનવો હોતિ.

કતમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ? નિદાનનિરોધેન અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ, સમુદયનિરોધેન અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ, જાતિનિરોધેન અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ, પભવનિરોધેન [આહારનિરોધેન (સ્યા॰)] અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ, હેતુનિરોધેન અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ, પચ્ચયનિરોધેન અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ, ઞાણુપ્પાદેન અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ, નિરોધુપટ્ઠાનેન અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ અવિજ્જા નિરુજ્ઝતિ. ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અવિજ્જાય આદીનવં દિસ્વા – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ અવિજ્જાનિરોધે છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં. ‘‘અવિજ્જાય નિરોધાનુપસ્સી અસ્સસિસ્સામી’’તિ સિક્ખતિ, ‘‘અવિજ્જાય નિરોધાનુપસ્સી પસ્સસિસ્સામી’’તિ સિક્ખતિ.

કતિહાકારેહિ સઙ્ખારેસુ આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ સઙ્ખારા નિરુજ્ઝન્તિ...પે॰... કતિહાકારેહિ વિઞ્ઞાણે આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ વિઞ્ઞાણં નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ નામરૂપે આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ નામરૂપં નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ સળાયતને આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ સળાયતનં નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ ફસ્સે આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ ફસ્સો નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ વેદનાય આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ વેદના નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ તણ્હાય આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ તણ્હા નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ ઉપાદાને આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ ઉપાદાનં નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ ભવે આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ ભવો નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ જાતિયા આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ જાતિ નિરુજ્ઝતિ... કતિહાકારેહિ જરામરણે આદીનવો હોતિ, કતિહાકારેહિ જરામરણં નિરુજ્ઝતિ? પઞ્ચહાકારેહિ જરામરણે આદીનવો હોતિ, અટ્ઠહાકારેહિ જરામરણં નિરુજ્ઝતિ.

કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ જરામરણે આદીનવો હોતિ? અનિચ્ચટ્ઠેન જરામરણે આદીનવો હોતિ, દુક્ખટ્ઠેન...પે॰... અનત્તટ્ઠેન...પે॰... સન્તાપટ્ઠેન...પે॰... વિપરિણામટ્ઠેન જરામરણે આદીનવો હોતિ – ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ જરામરણે આદીનવો હોતિ.

કતમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ જરામરણં નિરુજ્ઝતિ? નિદાનનિરોધેન જરામરણં નિરુજ્ઝતિ, સમુદયનિરોધેન...પે॰... જાતિનિરોધેન...પે॰... પભવનિરોધેન [ભવનિરોધેન (સ્યા॰)] ... હેતુનિરોધેન... પચ્ચયનિરોધેન...

ञाणुप्पादेन...पे॰... निरोधुपट्ठानेन जरामरणं निरुज्झति – इमेहि अट्ठहाकारेहि जरामरणं निरुज्झति. इमेहि पञ्चहाकारेहि जरामरणे आदीनवं दिस्वा इमेहि अट्ठहाकारेहि जरामरणनिरोधे छन्दजातो होति सद्धाधिमुत्तो, चित्तञ्चस्स स्वाधिट्ठितं. ''जरामरणे निरोधानुपस्सी अस्ससिस्सामी''ति सिक्खति, ''जरामरणे निरोधानुपस्सी पस्ससिस्सामी''ति सिक्खति. निरोधानुपस्सी अस्सासपस्सासवसेन धम्मा उपट्ठानं सति अनुपस्सना ञाणं. धम्मा उपट्ठानं, नो सति; सति उपट्ठानञ्चेव सति च. ताय सतिया तेन ञाणेन ते धम्मे अनुपस्सति. तेन वुच्चति – ''धम्मेसु धम्मानुपस्सनासतिपट्ठानभावना''ति.

अनुपस्सतीति कथं ते धम्मे अनुपस्सति...पे॰... एवं ते धम्मे अनुपस्सति. **भावना**ति चतस्सो भावना... पे॰... आसेवनट्ठेन भावना. निरोधानुपस्सी अस्सासपस्सासानं संवरट्ठेन सीलविसुद्धि...पे॰... निरोधानुपस्सी अस्सासपस्सासवसेन चित्तस्स एकग्गतं अविक्खेपं पजानतो...पे॰... पजानन्तो इन्द्रियानि समोधानेति. तेन वुच्चति – ''समत्थञ्च पटिविज्झती''ति.

१८२. कथं ''पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्ससिस्सामी''ति सिक्खति, ''पटिनिस्सग्गानुपस्सी पस्ससिस्सामी''ति सिक्खति? **पटिनिस्सग्गा**ति द्वे पटिनिस्सग्गा – परिच्चागपटिनिस्सग्गो च पक्खन्दनपटिनिस्सग्गो च. रूपं परिच्चजतीति – परिच्चागपटिनिस्सग्गो. रूपनिरोधे निब्बाने चित्तं पक्खन्दतीति – पक्खन्दनपटिनिस्सग्गो. ''रूपे पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्ससिस्सामी''ति सिक्खति, ''रूपे पटिनिस्सग्गानुपस्सी पस्ससिस्सामी''ति सिक्खति. वेदनं...पे॰... सञ्ञं... सङ्खारे... विञ्ञाणं... चक्खुं...पे॰... जरामरणं परिच्चजतीति – परिच्चागपटिनिस्सग्गो. जरामरणनिरोधे निब्बाने चित्तं पक्खन्दतीति – पक्खन्दनपटिनिस्सग्गो. ''जरामरणे पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्ससिस्सामी''ति सिक्खति, ''जरामरणे पटिनिस्सग्गानुपस्सी पस्ससिस्सामी''ति सिक्खति. पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्सासपस्सासवसेन धम्मा उपट्ठानं सति अनुपस्सना ञाणं. धम्मा उपट्ठानं, नो सति; सति उपट्ठानञ्चेव सति च. ताय सतिया तेन ञाणेन ते धम्मे अनुपस्सति. तेन वुच्चति – ''धम्मेसु धम्मानुपस्सनासतिपट्ठानभावना''ति.

अनुपस्सतीति कथं ते धम्मे अनुपस्सति? अनिच्चतो अनुपस्सति, नो निच्चतो...पे॰... पटिनिस्सज्जति, नो आदियति. अनिच्चतो अनुपस्सन्तो निच्चसञ्ञं पजहति...पे॰... पटिनिस्सज्जन्तो आदानं पजहति. एवं ते धम्मे अनुपस्सति. **भावना**ति चतस्सो भावना. तत्थ जातानं धम्मानं अनतिवत्तनट्ठेन भावना...पे॰... आसेवनट्ठेन भावना. पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्सासपस्सासानं संवरट्ठेन सीलविसुद्धि, अविक्खेपट्ठेन चित्तविसुद्धि, दस्सनट्ठेन दिट्ठिविसुद्धि. यो तत्थ संवरट्ठो, अयं अधिसीलसिक्खा; यो तत्थ अविक्खेपट्ठो, अयं अधिचित्तसिक्खा; यो तत्थ दस्सनट्ठो, अयं अधिपञ्ञासिक्खा – इमा तिस्सो सिक्खायो आवज्जन्तो सिक्खति जानन्तो सिक्खति...पे॰... सच्छिकातब्बं सच्छिकरोन्तो सिक्खति.

पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्सासपस्सासवसेन चित्तस्स एकग्गतं अविक्खेपं पजानतो विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति ...पे॰... पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्सासपस्सासवसेन चित्तस्स एकग्गतं अविक्खेपं पजानन्तो इन्द्रियानि समोधानेति गोचरञ्च पजानाति समत्थञ्च पटिविज्झति; बलानि समोधानेति... बोज्झङ्गे समोधानेति... मग्गं समोधानेति... धम्मे समोधानेति गोचरञ्च पजानाति समत्थञ्च पटिविज्झति.

ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતીતિ કથં ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ? અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં સમોધાનેતિ...પે॰... તેન વુચ્ચતિ – ''સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતી''તિ.

અટ્ઠ અનુપસ્સને ઞાણાનિ અટ્ઠ ચ ઉપટ્ઠાનાનુસ્સતિયો ચત્તારિ સુત્તન્તિકવત્થૂનિ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાય. ઇમાનિ બાત્તિંસ સતોકારિસ્સ ઞાણાનિ.

સતોકારિઞાણનિદ્દેસો પઞ્ચમો.

૬. ઞાણરાસિછક્કનિદ્દેસો

૧૮૩. કતમાનિ ચતુવીસતિ સમાધિવસેન ઞાણાનિ? દીઘં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, દીઘં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ...પે॰... વિમોચયં ચિત્તં અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ, વિમોચયં ચિત્તં પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. ઇમાનિ ચતુવીસતિ સમાધિવસેન ઞાણાનિ.

કતમાનિ દ્વેસત્તતિ વિપસ્સનાવસેન ઞાણાનિ? દીઘં અસ્સાસં અનિચ્ચતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, દુક્ખતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, અનત્તતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, દીઘં પસ્સાસં અનિચ્ચતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, દુક્ખતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, અનત્તતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના...પે॰... વિમોચયં ચિત્તં અસ્સાસં, વિમોચયં ચિત્તં પસ્સાસં અનિચ્ચતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, દુક્ખતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, અનત્તતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના. ઇમાનિ દ્વેસત્તતિ વિપસ્સનાવસેન ઞાણાનિ.

કતમાનિ અટ્ઠ નિબ્બિદાઞાણાનિ? અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સાસં યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતીતિ – નિબ્બિદાઞાણં, અનિચ્ચાનુપસ્સી પસ્સાસં યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતીતિ – નિબ્બિદાઞાણં...પે॰... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસં યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતીતિ – નિબ્બિદાઞાણં, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસં યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતીતિ – નિબ્બિદાઞાણં. ઇમાનિ અટ્ઠ નિબ્બિદાઞાણાનિ.

કતમાનિ અટ્ઠ નિબ્બિદાનુલોમે ઞાણાનિ? અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સાસં ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા નિબ્બિદાનુલોમે ઞાણં, અનિચ્ચાનુપસ્સી પસ્સાસં ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા નિબ્બિદાનુલોમે ઞાણં...પે॰... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસં ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા નિબ્બિદાનુલોમે ઞાણં, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસં ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા નિબ્બિદાનુલોમે ઞાણં – ઇમાનિ અટ્ઠ નિબ્બિદાનુલોમે ઞાણાનિ.

કતમાનિ અટ્ઠ નિબ્બિદાપટિપ્પસ્સદ્ધિઞાણાનિ? અનિચ્ચાનુપસ્સી અસ્સાસં પટિસઙ્ખા સન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા નિબ્બિદાપટિપ્પસ્સદ્ધિઞાણં, અનિચ્ચાનુપસ્સી પસ્સાસં પટિસઙ્ખા સન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા નિબ્બિદાપટિપ્પસ્સદ્ધિઞાણં...પે॰... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસં પટિસઙ્ખા સન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા નિબ્બિદાપટિપ્પસ્સદ્ધિઞાણં, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસં પટિસઙ્ખા સન્તિટ્ઠના પઞ્ઞા નિબ્બિદાપટિપ્પસ્સદ્ધિઞાણં – ઇમાનિ અટ્ઠ નિબ્બિદાપટિપ્પસ્સદ્ધિઞાણાનિ.

કતમાનિ એકવીસતિ વિમુત્તિસુખે ઞાણાનિ? સોતાપત્તિમગ્ગેન સક્કાયદિટ્ઠિયા પહીનત્તા સમુચ્છિન્નત્તા ઉપ્પજ્જતિ વિમુત્તિસુખે ઞાણં, વિચિકિચ્છાય પહીનત્તા સમુચ્છિન્નત્તા ઉપ્પજ્જતિ વિમુત્તિસુખે ઞાણં, સીલબ્બતપરામાસસ્સ...પે॰... દિટ્ઠાનુસયસ્સ, વિચિકિચ્છાનુસયસ્સ પહીનત્તા સમુચ્છિન્નત્તા ઉપ્પજ્જતિ વિમુત્તિસુખે

ञाणं, सकदागामिमग्गेन ओळारिकस्स, कामरागसञ्ञोजनस्स...पे॰... पटिघसञ्ञोजनस्स, ओळारिकस्स कामरागानुसयस्स, पटिघानुसयस्स पहीनत्ता समुच्छिन्नत्ता उप्पज्जति विमुत्तिसुखे ञाणं, अनागामिमग्गेन अनुसहगतस्स कामरागसञ्ञोजनस्स...पे॰... पटिघसञ्ञोजनस्स, अनुसहगतस्स कामरागानुसयस्स, पटिघानुसयस्स पहीनत्ता समुच्छिन्नत्ता उप्पज्जति विमुत्तिसुखे ञाणं, अरहत्तमग्गेन, रूपरागस्स...पे॰... अरूपरागस्स, मानस्स, उद्धच्चस्स, अविज्जाय, मानानुसयस्स, भवरागानुसयस्स, अविज्जानुसयस्स पहीनत्ता समुच्छिन्नत्ता उप्पज्जति विमुत्तिसुखे ञाणं. इमानि एकवीसति विमुत्तिसुखे ञाणानि. सोळसवत्थुकं आनापानस्सतिसमाधिं भावयतो समधिकानि इमानि द्वे ञाणसतानि उप्पज्जन्ति.

ञाणरासिछक्कनिद्देसो छट्ठो.

आनापानस्सतिकथा [आनापानकथा (स्या॰ क॰)] निट्ठिता.

४. इन्द्रियकथा

१. पठमसुत्तन्तनिद्देसो

१८४. एवं मे सुतं – एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे. तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – ‘‘भिक्खवो’’ति. ‘‘भदन्ते’’ति [‘‘भद्दन्ते’’ति (क॰)] ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं. भगवा एतदवोच –

‘‘पञ्चिमानि, भिक्खवे, इन्द्रियानि. कतमानि पञ्च? सद्धिन्द्रियं, वीरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्चिन्द्रियानि’’ [सं॰ नि॰ ५.४७१].

१८५. इमानि पञ्चिन्द्रियानि कतिहाकारेहि विसुज्झन्ति? इमानि पञ्चिन्द्रियानि पन्नरसहि आकारेहि विसुज्झन्ति. अस्सद्धे पुग्गले परिवज्जयतो, सद्धे पुग्गले सेवतो भजतो पयिरुपासतो, पसादनीये सुत्तन्ते पच्चवेक्खतो – इमेहि तीहाकारेहि सद्धिन्द्रियं विसुज्झति. कुसीते पुग्गले परिवज्जयतो, आरद्धवीरिये पुग्गले सेवतो भजतो पयिरुपासतो, सम्मप्पधाने पच्चवेक्खतो – इमेहि तीहाकारेहि वीरियिन्द्रियं विसुज्झति. मुट्ठस्सती पुग्गले परिवज्जयतो, उपट्ठितस्सती पुग्गले सेवतो भजतो पयिरुपासतो, सतिपट्ठाने पच्चवेक्खतो – इमेहि तीहाकारेहि सतिन्द्रियं विसुज्झति. असमाहिते पुग्गले परिवज्जयतो, समाहिते पुग्गले सेवतो भजतो पयिरुपासतो, झानविमोक्खे पच्चवेक्खतो – इमेहि तीहाकारेहि समाधिन्द्रियं विसुज्झति. दुप्पञ्ञे पुग्गले परिवज्जयतो, पञ्ञवन्ते पुग्गले सेवतो भजतो पयिरुपासतो, गम्भीरञाणचरियं पच्चवेक्खतो – इमेहि तीहाकारेहि पञ्ञिन्द्रियं विसुज्झति. इति इमे पञ्च पुग्गले परिवज्जयतो , पञ्च पुग्गले सेवतो भजतो पयिरुपासतो, पञ्च सुत्तन्तक्खन्धे पच्चवेक्खतो – इमेहि पन्नरसहि आकारेहि इमानि पञ्चिन्द्रियानि विसुज्झन्ति.

कतिहाकारेहि पञ्चिन्द्रियानि भावियन्ति, कतिहाकारेहि पञ्चन्नं इन्द्रियानं भावना होति? दसहाकारेहि पञ्चिन्द्रियानि भावियन्ति, दसहाकारेहि पञ्चन्नं इन्द्रियानं भावना होति. अस्सद्धियं पजहन्तो सद्धिन्द्रियं भावेति, सद्धिन्द्रियं भावेन्तो अस्सद्धियं पजहति; कोसज्जं पजहन्तो वीरियिन्द्रियं भावेति, वीरियिन्द्रियं भावेन्तो कोसज्जं पजहति; पमादं पजहन्तो सतिन्द्रियं भावेति, सतिन्द्रियं भावेन्तो पमादं पजहति; उद्धच्चं पजहन्तो समाधिन्द्रियं

ભાવેતિ, સમાધિન્દ્રિયં ભાવેન્તો ઉદ્ધચ્ચં પજહતિ; અવિજ્જં પજહન્તો પઞ્ઞિન્દ્રિયં ભાવેતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયં ભાવેન્તો અવિજ્જં પજહતિ. ઇમેહિ દસહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિયન્તિ, ઇમેહિ દસહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ભાવના હોતિ.

કતિહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ? દસહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ. અસ્સદ્ધિયસ્સ પહીનત્તા સુપ્પહીનત્તા સદ્ધિન્દ્રિયં ભાવિતં હોતિ સુભાવિતં; સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ભાવિતત્તા સુભાવિતત્તા અસ્સદ્ધિયં પહીનં હોતિ સુપ્પહીનં. કોસજ્જસ્સ પહીનત્તા સુપ્પહીનત્તા વીરિયિન્દ્રિયં ભાવિતં હોતિ સુભાવિતં; વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ભાવિતત્તા સુભાવિતત્તા કોસજ્જં પહીનં હોતિ સુપ્પહીનં. પમાદસ્સ પહીનત્તા સુપ્પહીનત્તા સતિન્દ્રિયં ભાવિતં હોતિ સુભાવિતં; સતિન્દ્રિયસ્સ ભાવિતત્તા સુભાવિતત્તા પમાદો પહીનો હોતિ સુપ્પહીનો. ઉદ્ધચ્ચસ્સ પહીનત્તા સુપ્પહીનત્તા સમાધિન્દ્રિયં ભાવિતં હોતિ સુભાવિતં; સમાધિન્દ્રિયસ્સ ભાવિતત્તા સુભાવિતત્તા ઉદ્ધચ્ચં પહીનં હોતિ સુપ્પહીનં. અવિજ્જાય પહીનત્તા પઞ્ઞિન્દ્રિયં ભાવિતં હોતિ સુભાવિતં; પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ભાવિતત્તા સુભાવિતત્તા અવિજ્જા પહીના હોતિ સુપ્પહીના. ઇમેહિ દસહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ.

૧૮૬. કતિહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિયન્તિ, કતિહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ ચેવ હોન્તિ સુભાવિતાનિ ચ પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ? ચતૂહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિયન્તિ ચતૂહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ ચેવ હોન્તિ સુભાવિતાનિ ચ પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ. સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિયન્તિ; સોતાપત્તિફલક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ ચેવ હોન્તિ સુભાવિતાનિ ચ પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ. સકદાગામિમગ્ગક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિયન્તિ; સકદાગામિફલક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ ચેવ હોન્તિ સુભાવિતાનિ ચ પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ. અનાગામિમગ્ગક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિયન્તિ; અનાગામિફલક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ ચેવ હોન્તિ સુભાવિતાનિ ચ પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ. અરહત્તમગ્ગક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિયન્તિ; અરહત્તફલક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ ચેવ હોન્તિ સુભાવિતાનિ ચ પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ. ઇતિ ચતસ્સો મગ્ગવિસુદ્ધિયો, ચતસ્સો ફલવિસુદ્ધિયો, ચતસ્સો સમુચ્છેદવિસુદ્ધિયો, ચતસ્સો પટિપ્પસ્સદ્ધિવિસુદ્ધિયો. ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિયન્તિ; ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ ચેવ હોન્તિ સુભાવિતાનિ ચ પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ.

કતિનં પુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયભાવના; કતિ પુગ્ગલા ભાવિતિન્દ્રિયા? અટ્ઠન્નં પુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયભાવના; તયો પુગ્ગલા ભાવિતિન્દ્રિયા. કતમેસં અટ્ઠન્નં પુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયભાવના? સત્તન્નઞ્ચ સેક્ખાનં, પુથુજ્જનકલ્યાણકસ્સ ચ – ઇમેસં અટ્ઠન્નં પુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયભાવના. કતમે તયો પુગ્ગલા ભાવિતિન્દ્રિયા? સવનેન બુદ્ધો તથાગતસ્સ સાવકો ખીણાસવો ભાવિતિન્દ્રિયો, સયં ભૂતટ્ઠેન પચ્ચેકસમ્બુદ્ધો ભાવિતિન્દ્રિયો, અપ્પમેય્યટ્ઠેન તથાગતો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ભાવિતિન્દ્રિયો – ઇમે તયો પુગ્ગલા ભાવિતિન્દ્રિયા. ઇતિ ઇમેસં અટ્ઠન્નં પુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયભાવના; ઇમે તયો પુગ્ગલા ભાવિતિન્દ્રિયા.

સુત્તન્તનિદ્દેસો પઠમો.

૨. દુતિયસુત્તન્તનિદ્દેસો

૧૮૭. સાવત્થિનિદાનં. ''પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં , પઞ્ઞિન્દ્રિયં. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, ન મે તે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ [ચેવ (ક॰) સં॰ નિ॰ ૫.૪૭૬] વા સમણસમ્મતા, બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા; ન ચ પનેતે આયસ્મન્તા [આયસ્મન્તો સં॰ નિ॰ ૫.૪૭૬] સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. યે ચ ખો કેચિ [યે કેચિ ખો (સ્યા॰), યે હિ કેચિ ખો (ક॰) સં॰ નિ॰ ૫.૪૭૬ પસ્સિતબ્બા] ભિક્ખવે સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનન્તિ, તે ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા, બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા; તે ચ પનાયસ્મન્તા સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ.

૧૮૮. કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયો હોતિ; કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયં પજાનાતિ? કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અત્થઙ્ગમો હોતિ; કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અત્થઙ્ગમં પજાનાતિ? કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અસ્સાદો હોતિ, કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અસ્સાદં પજાનાતિ? કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદીનવો હોતિ; કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદીનવં પજાનાતિ? કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નિસ્સરણં હોતિ; કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નિસ્સરણં પજાનાતિ?

ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયો હોતિ; ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયં પજાનાતિ. ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અત્થઙ્ગમો હોતિ; ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અત્થઙ્ગમં પજાનાતિ. પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અસ્સાદો હોતિ; પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અસ્સાદં પજાનાતિ. પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદીનવો હોતિ; પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદીનવં પજાનાતિ. અસીતિસતં આકારેહિ [અસીતિસતાકારેહિ (સ્યા॰)] પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નિસ્સરણં હોતિ; અસીતિસતં આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નિસ્સરણં પજાનાતિ.

કતમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયો હોતિ; કતમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયં પજાનાતિ? અધિમોક્ખત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, અધિમોક્ખવસેન છન્દસ્સ સમુદયો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, અધિમોક્ખવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ; પગ્ગહત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, પગ્ગહવસેન છન્દસ્સ સમુદયો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, પગ્ગહવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ; ઉપટ્ઠાનત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો સતિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, ઉપટ્ઠાનવસેન છન્દસ્સ સમુદયો સતિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, ઉપટ્ઠાનવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો સતિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં સતિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ; અવિક્ખેપત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો સમાધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, અવિક્ખેપવસેન છન્દસ્સ સમુદયો સમાધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, અવિક્ખેપવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો સમાધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં સમાધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ; દસ્સનત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, દસ્સનવસેન છન્દસ્સ સમુદયો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, દસ્સનવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો

હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ. અધિમોક્ખત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, પગ્ગહત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, ઉપટ્ઠાનત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો સતિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, અવિક્ખેપત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો સમાધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, દસ્સનત્થાય આવજ્જનાય સમુદયો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ. અધિમોક્ખવસેન છન્દસ્સ સમુદયો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, પગ્ગહવસેન છન્દસ્સ સમુદયો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, ઉપટ્ઠાનવસેન છન્દસ્સ સમુદયો સતિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, અવિક્ખેપવસેન છન્દસ્સ સમુદયો સમાધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, દસ્સનવસેન છન્દસ્સ સમુદયો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ. અધિમોક્ખવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, પગ્ગહવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, ઉપટ્ઠાનવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો સતિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, અવિક્ખેપવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો સમાધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, દસ્સનવસેન મનસિકારસ્સ સમુદયો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં સતિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં સમાધિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ , પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તુપટ્ઠાનં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ સમુદયો હોતિ.

ઇમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયો હોતિ, ઇમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં સમુદયં પજાનાતિ.

કતમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અત્થઙ્ગમો હોતિ; કતમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અત્થઙ્ગમં પજાનાતિ? અધિમોક્ખત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, અધિમોક્ખવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, અધિમોક્ખવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં [એકત્તં અનુપટ્ઠાનં (સ્યા॰)] સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન અત્થઙ્ગમો હોતિ; પગ્ગહત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, પગ્ગહવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, પગ્ગહવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ; ઉપટ્ઠાનત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો સતિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, ઉપટ્ઠાનવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો સતિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, ઉપટ્ઠાનવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો સતિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં સતિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ; અવિક્ખેપત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો સમાધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, અવિક્ખેપવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો સમાધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, અવિક્ખેપવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો સમાધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં સમાધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ; દસ્સનત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, દસ્સનવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, દસ્સનવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ.

અધિમોક્ખત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, પગ્ગહત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, ઉપટ્ઠાનત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો સતિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, અવિક્ખેપત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો સમાધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, દસ્સનત્થાય આવજ્જનાય અત્થઙ્ગમો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ. અધિમોક્ખવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, પગ્ગહવસેન

છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, ઉપટ્ઠાનવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો સતિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, અવિક્ખેપવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો સમાધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, દસ્સનવસેન છન્દસ્સ અત્થઙ્ગમો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ. અધિમોક્ખવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, પગ્ગહવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, ઉપટ્ઠાનવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો સતિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, અવિક્ખેપવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો સમાધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, દસ્સનવસેન મનસિકારસ્સ અત્થઙ્ગમો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં સતિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં સમાધિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન એકત્તઅનુપટ્ઠાનં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અત્થઙ્ગમો હોતિ.

ઇમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અત્થઙ્ગમો હોતિ; ઇમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અત્થઙ્ગમં પજાનાતિ.

૬. અસ્સાદનિદ્દેસો

૧૮૯. કતમેહિ પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અસ્સાદો હોતિ; કતમેહિ પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અસ્સાદં પજાનાતિ? અસ્સદ્ધિયસ્સ અનુપટ્ઠાનં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, અસ્સદ્ધિયપરિળાહસ્સ અનુપટ્ઠાનં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, અધિમોક્ખચરિયાય વેસારજ્જં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, સન્તો ચ વિહારાધિગમો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, યં સદ્ધિન્દ્રિયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં અયં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો.

કોસજ્જસ્સ અનુપટ્ઠાનં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, કોસજ્જપરિળાહસ્સ અનુપટ્ઠાનં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, પગ્ગહચરિયાય વેસારજ્જં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, સન્તો ચ વિહારાધિગમો વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, યં વીરિયિન્દ્રિયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં અયં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો.

પમાદસ્સ અનુપટ્ઠાનં સતિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, પમાદપરિળાહસ્સ અનુપટ્ઠાનં સતિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, ઉપટ્ઠાનચરિયાય વેસારજ્જં સતિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, સન્તો ચ વિહારાધિગમો સતિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, યં સતિન્દ્રિયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં અયં સતિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો.

ઉદ્ધચ્ચસ્સ અનુપટ્ઠાનં સમાધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, ઉદ્ધચ્ચપરિળાહસ્સ અનુપટ્ઠાનં સમાધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, અવિક્ખેપચરિયાય વેસારજ્જં સમાધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, સન્તો ચ વિહારાધિગમો સમાધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, યં સમાધિન્દ્રિયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં અયં સમાધિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો.

અવિજ્જાય અનુપટ્ઠાનં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, અવિજ્જાપરિળાહસ્સ અનુપટ્ઠાનં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, દસ્સનચરિયાય વેસારજ્જં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ , સન્તો ચ વિહારાધિગમો પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો હોતિ, યં પઞ્ઞિન્દ્રિયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં અયં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અસ્સાદો.

ઇમેહિ પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અસ્સાદો હોતિ; ઇમેહિ પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અસ્સાદં પજાનાતિ.

ખ. આદીનવનિદ્દેસો

૧૯૦. કતમેહિ પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદીનવો હોતિ; કતમેહિ પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદીનવં પજાનાતિ? અસ્સદ્ધિયસ્સ ઉપટ્ઠાનં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અસ્સદ્ધિયપરિળાહસ્સ ઉપટ્ઠાનં સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અનિચ્ચટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, દુક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અનત્તટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ.

કોસજ્જસ્સ ઉપટ્ઠાનં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, કોસજ્જપરિળાહસ્સ ઉપટ્ઠાનં વીરિયિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અનિચ્ચટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, દુક્ખટ્ઠેન...પે॰... અનત્તટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ.

પમાદસ્સ ઉપટ્ઠાનં સતિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, પમાદપરિળાહસ્સ ઉપટ્ઠાનં સતિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અનિચ્ચટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, દુક્ખટ્ઠેન...પે॰... અનત્તટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ.

ઉદ્ધચ્ચસ્સ ઉપટ્ઠાનં સમાધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, ઉદ્ધચ્ચપરિળાહસ્સ ઉપટ્ઠાનં સમાધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અનિચ્ચટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, દુક્ખટ્ઠેન...પે॰... અનત્તટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ.

અવિજ્જાય ઉપટ્ઠાનં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અવિજ્જાપરિળાહસ્સ ઉપટ્ઠાનં પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અનિચ્ચટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, દુક્ખટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ, અનત્તટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ આદીનવો હોતિ.

ઇમેહિ પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદીનવો હોતિ; ઇમેહિ પઞ્ચવીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદીનવં પજાનાતિ.

ગ. નિસ્સરણનિદ્દેસો

૧૯૧. કતમેહિ અસીતિસતં આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નિસ્સરણં હોતિ; કતમેહિ અસીતિસતં આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નિસ્સરણં પજાનાતિ? અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં અસ્સદ્ધિયા નિસ્સટં હોતિ, અસ્સદ્ધિયપરિળાહા નિસ્સટં હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ નિસ્સટં હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ નિસ્સટં હોતિ, તતો પણીતતરસદ્ધિન્દ્રિયસ્સ પટિલાભા પુરિમતરસદ્ધિન્દ્રિયા નિસ્સટં હોતિ; પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં કોસજ્જા નિસ્સટં હોતિ, કોસજ્જપરિળાહા નિસ્સટં હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ નિસ્સટં હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ નિસ્સટં હોતિ, તતો પણીતતરવીરિયિન્દ્રિયસ્સ પટિલાભા પુરિમતરવીરિયિન્દ્રિયા નિસ્સટં હોતિ; ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં પમાદા નિસ્સટં હોતિ, પમાદપરિળાહા નિસ્સટં હોતિ , તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ નિસ્સટં હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ નિસ્સટં હોતિ, તતો પણીતતરસતિન્દ્રિયસ્સ પટિલાભા પુરિમતરસતિન્દ્રિયા નિસ્સટં હોતિ; અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં ઉદ્ધચ્ચા નિસ્સટં હોતિ, ઉદ્ધચ્ચપરિળાહા નિસ્સટં હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ નિસ્સટં હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ નિસ્સટં હોતિ, તતો પણીતતરસમાધિન્દ્રિયસ્સ પટિલાભા

પુરિમતરસમાધિન્દ્રિયા નિસ્સટં હોતિ; દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અવિજ્જાય નિસ્સટં હોતિ, અવિજ્જાપરિળાહા નિસ્સટં હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ નિસ્સટં હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ નિસ્સટં હોતિ, તતો પણીતતરપઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ પટિલાભા પુરિમતરપઞ્ઞિન્દ્રિયા નિસ્સટં હોતિ.

૧૯૨. પુબ્બભાગે પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ પઠમજ્ઝાનવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, પઠમે ઝાને પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ દુતિયજ્ઝાનવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, દુતિયે ઝાને પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ તતિયજ્ઝાનવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, તતિયે ઝાને પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ ચતુત્થજ્ઝાનવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, ચતુત્થે ઝાને પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ , આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ અનિચ્ચાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ.

અનિચ્ચાનુપસ્સના પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ દુક્ખાનુપસ્સનાવસે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, દુક્ખાનુપસ્સના પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ અનત્તાનુપસ્સનાવસે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અનત્તાનુપસ્સના પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ નિબ્બિદાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, નિબ્બિદાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ વિરાગાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, વિરાગાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ નિરોધાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, નિરોધાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ ખયાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, ખયાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ વયાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, વયાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ વિપરિણામાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, વિપરિણામાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ અનિમિત્તાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અનિમિત્તાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ. અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ યથાભૂતઞાણદસ્સનવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, યથાભૂતઞાણદસ્સને પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ આદીનવાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, આદીનવાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ વિવટ્ટનાનુપસ્સનાવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ. વિવટ્ટનાનુપસ્સનાય પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ સોતાપત્તિમગ્ગવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ.

સોતાપત્તિમગ્ગે પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ સોતાપત્તિફલસમાપત્તિવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, સોતાપત્તિફલસમાપત્તિયા પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ સકદાગામિમગ્ગવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, સકદાગામિમગ્ગે પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ સકદાગામિફલસમાપત્તિવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, સકદાગામિફલસમાપત્તિયા પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ અનાગામિમગ્ગવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અનાગામિમગ્ગે પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ અનાગામિફલસમાપત્તિવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અનાગામિફલસમાપત્તિયા પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ

અરહત્તમગ્ગવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અરહત્તમગ્ગે પઞ્ચહિન્દ્રિયેહિ અરહત્તફલસમાપત્તિવસેન પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ.

નેક્ખમ્મે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ કામચ્છન્દતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અબ્યાપાદે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ બ્યાપાદતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, આલોકસઞ્ઞાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ થિનમિદ્ધતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અવિક્ખેપે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ઉદ્ધચ્ચતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, ધમ્મવવત્થાને પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ વિચિકિચ્છાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, ઞાણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અવિજ્જાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, પામોજ્જે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અરતિયા નિસ્સટાનિ હોન્તિ.

૧૯૩. પઠમે ઝાને પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નીવરણેહિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, દુતિયે ઝાને પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ વિતક્કવિચારેહિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, તતિયે ઝાને પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ પીતિયા નિસ્સટાનિ હોન્તિ, ચતુત્થે ઝાને પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સુખદુક્ખેહિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ રૂપસઞ્ઞાય પટિઘસઞ્ઞાય નાનત્તસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ.

અનિચ્ચાનુપસ્સના પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિચ્ચસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, દુક્ખાનુપસ્સના પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સુખસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અનત્તાનુપસ્સના પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અત્તસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, નિબ્બિદાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નન્દિયા નિસ્સટાનિ હોન્તિ, વિરાગાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ રાગતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, નિરોધાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સમુદયતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ આદાનતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, ખયાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ઘનસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ , વયાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ આયૂહનતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, વિપરિણામાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ધુવસઞ્ઞાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અનિમિત્તાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિમિત્તતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ પણિધિયા નિસ્સટાનિ હોન્તિ, સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અભિનિવેસતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ. અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સારાદાનાભિનિવેસતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, યથાભૂતઞાણદસ્સને પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સમ્મોહાભિનિવેસતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, આદીનવાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ આલયાભિનિવેસતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ, પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અપ્પટિસઙ્ખાય નિસ્સટાનિ હોન્તિ, વિવટ્ટનાનુપસ્સનાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સઞ્ઞોગાભિનિવેસતો નિસ્સટાનિ હોન્તિ.

સોતાપત્તિમગ્ગે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દિટ્ઠેકટ્ઠેહિ કિલેસેહિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, સકદાગામિમગ્ગે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ઓળારિકેહિ કિલેસેહિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અનાગામિમગ્ગે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અનુસહગતેહિ કિલેસેહિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, અરહત્તમગ્ગે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સબ્બકિલેસેહિ નિસ્સટાનિ હોન્તિ, સબ્બેસઞ્ઞેવ ખીણાસવાનં તત્થ તત્થ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નિસ્સટાનિ ચેવ હોન્તિ સુનિસ્સટાનિ ચ પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધાનિ ચ.

ઇમેહિ અસીતિસતં આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નિસ્સરણં હોતિ; ઇમેહિ અસીતિસતં આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નિસ્સરણં પજાનાતિ.

સુત્તન્તનિદ્દેસો દુતિયો.

૩. તતિયસુત્તન્તનિદ્દેસો

૧૯૪. સાવત્થિનિદાનં [સં॰ નિ॰ ૫.૪૭૮-૪૭૯ પસ્સિતબ્બા]. ‘‘પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. કત્થ ચ, ભિક્ખવે, સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં? ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ – એત્થ સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કત્થ ચ, ભિક્ખવે, વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં? ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ – એત્થ વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કત્થ ચ , ભિક્ખવે, સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં? ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ – એત્થ સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કત્થ ચ, ભિક્ખવે, સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં? ચતૂસુ ઝાનેસુ – એત્થ સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કત્થ ચ, ભિક્ખવે, પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં? ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ – એત્થ પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં’’.

ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતિહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતિહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતિહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? ચતૂસુ ઝાનેસુ સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતિહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતિહાકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ?

ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ. ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ. ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ. ચતૂસુ ઝાનેસુ સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ. ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ક. પભેદગણનનિદ્દેસો

૧૯૫. ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? સપ્પુરિસસંસેવે સોતાપત્તિયઙ્ગે અધિમોક્ખાધિપતેય્યટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં , દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં; સદ્ધમ્મસવને સોતાપત્તિયઙ્ગે… યોનિસોમનસિકારે સોતાપત્તિયઙ્ગે… ધમ્માનુધમ્મપટિપત્તિયા સોતાપત્તિયઙ્ગે અધિમોક્ખાધિપતેય્યટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય સમ્મપ્પધાને પગ્ગહાધિપતેય્યટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય સમ્મપ્પધાને…પે॰… અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય સમ્મપ્પધાને…પે॰… ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સમ્મપ્પધાને પગ્ગહાધિપતેય્યટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં,

વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને ઉપટ્ઠાનાધિપતેય્યટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને...પે॰... ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને ઉપટ્ઠાનાધિપતેય્યટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ચતૂસુ ઝાનેસુ સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? પઠમે ઝાને અવિક્ખેપાધિપતેય્યટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. દુતિયે ઝાને...પે॰... તતિયે ઝાને... ચતુત્થે ઝાને અવિક્ખેપાધિપતેય્યટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. ચતૂસુ ઝાનેસુ સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? દુક્ખે અરિયસચ્ચે દસ્સનાધિપતેય્યટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. દુક્ખસમુદયે અરિયસચ્ચે...પે॰... દુક્ખનિરોધે અરિયસચ્ચે... દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અરિયસચ્ચે દસ્સનાધિપતેય્યટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ખ. ચરિયવારો

૧૯૬. ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા?

ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ...પે॰... ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ... ચતૂસુ ઝાનેસુ... ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતિહાકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા? ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા. ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ...પે॰... ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ... ચતૂસુ ઝાનેસુ... ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા.

ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા? સપ્પુરિસસંસેવે સોતાપત્તિયઙ્ગે અધિમોક્ખાધિપતેય્યટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન

પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા. સદ્ધમ્મસવને સોતાપત્તિયઙ્ગે…પે॰… યોનિસો મનસિકારે સોતાપત્તિયઙ્ગે… ધમ્માનુધમ્મપટિપત્તિયા સોતાપત્તિયઙ્ગે અધિમોક્ખાધિપતેય્યટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા. ચતૂસુ સોતાપત્તિયઙ્ગેસુ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા.

ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા? અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય સમ્મપ્પધાને પગ્ગહાધિપતેય્યટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા. ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય સમ્મપ્પધાને…પે॰… અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય સમ્મપ્પધાને…પે॰… ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા સમ્મપ્પધાને પગ્ગહાધિપતેય્યટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા…પે॰… ચતૂસુ સમ્મપ્પધાનેસુ વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા.

ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા? કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને ઉપટ્ઠાનાધિપતેય્યટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા. વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને…પે॰… ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને…પે॰… ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને ઉપટ્ઠાનાધિપતેય્યટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા…પે॰… ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા.

ચતૂસુ ઝાનેસુ સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા? પઠમે ઝાને અવિક્ખેપાધિપતેય્યટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા. દુતિયે ઝાને…પે॰… તતિયે ઝાને…પે॰… ચતુત્થે ઝાને અવિક્ખેપાધિપતેય્યટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા…પે॰… ચતૂસુ ઝાનેસુ સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા.

ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન કતમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા? દુક્ખે અરિયસચ્ચે દસ્સનાધિપતેય્યટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા. દુક્ખસમુદયે અરિયસચ્ચે…પે॰… દુક્ખનિરોધે અરિયસચ્ચે… દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અરિયસચ્ચે દસ્સનાધિપતેય્યટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા

દટ્ઠબ્બા, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયસ્સ ચરિયા દટ્ઠબ્બા. ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઇમેહિ વીસતિયા આકારેહિ પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં ચરિયા દટ્ઠબ્બા.

૯. ચારવિહારનિદ્દેસો

૧૯૭. ચારો ચ વિહારો ચ અનુબુદ્ધો હોતિ પટિવિદ્ધો, યથાચરન્તં યથાવિહરન્તં વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી ગમ્ભીરેસુ ઠાનેસુ ઓકપ્પેય્યું – ''અદ્ધા, અયમાયસ્મા પત્તો વા પાપુણિસ્સતિ વા''.

ચરિયાતિ અટ્ઠ ચરિયાયો – ઇરિયાપથચરિયા, આયતનચરિયા, સતિચરિયા, સમાધિચરિયા, ઞાણચરિયા, મગ્ગચરિયા, પત્તિચરિયા, લોકત્થચરિયાતિ. **ઇરિયાપથચરિયા**તિ ચતૂસુ ઇરિયાપથેસુ. **આયતનચરિયા**તિ છસુ અજ્ઝત્તિકબાહિરેસુ આયતનેસુ. **સતિચરિયા**તિ ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ. **સમાધિચરિયા**તિ ચતૂસુ ઝાનેસુ. **ઞાણચરિયા**તિ ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ. **મગ્ગચરિયા**તિ ચતૂસુ અરિયમગ્ગેસુ. **પત્તિચરિયા**તિ ચતૂસુ સામઞ્ઞફલેસુ. **લોકત્થચરિયા**તિ તથાગતેસુ અરહન્તેસુ સમ્માસમ્બુદ્ધેસુ, પદેસે પચ્ચેકબુદ્ધેસુ, પદેસે સાવકેસુ. ઇરિયાપથચરિયા ચ પણિધિસમ્પન્નાનં, આયતનચરિયા ચ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારાનં, સતિચરિયા ચ અપ્પમાદવિહારીનં, સમાધિચરિયા ચ અધિચિત્તમનુયુત્તાનં, ઞાણચરિયા ચ બુદ્ધિસમ્પન્નાનં, મગ્ગચરિયા ચ સમ્માપટિપન્નાનં, પત્તિચરિયા ચ અધિગતફલાનં, લોકત્થચરિયા ચ તથાગતાનં અરહન્તાનં સમ્માસમ્બુદ્ધાનં, પદેસે પચ્ચેકબુદ્ધાનં, પદેસે સાવકાનં. ઇમા અટ્ઠ ચરિયાયો.

અપરાપિ અટ્ઠ ચરિયાયો. અધિમુચ્ચન્તો સદ્ધાય ચરતિ, પગ્ગણ્હન્તો વીરિયેન ચરતિ, ઉપટ્ઠાપેન્તો સતિયા ચરતિ, અવિક્ખેપં કરોન્તો સમાધિના ચરતિ, પજાનન્તો પઞ્ઞાય ચરતિ, વિજાનન્તો વિઞ્ઞાણચરિયાય ચરતિ, એવં પટિપન્નસ્સ કુસલા ધમ્મા આયાપેન્તીતિ આયતનચરિયાય ચરતિ, એવં પટિપન્નો વિસેસમધિગચ્છતીતિ વિસેસચરિયાય ચરતિ – ઇમા અટ્ઠ ચરિયાયો.

અપરાપિ અટ્ઠ ચરિયાયો. દસ્સનચરિયા ચ સમ્માદિટ્ઠિયા, અભિનિરોપનચરિયા ચ સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ, પરિગ્ગહચરિયા ચ સમ્માવાચાય, સમુટ્ઠાનચરિયા ચ સમ્માકમ્મન્તસ્સ, વોદાનચરિયા ચ સમ્માઆજીવસ્સ, પગ્ગહચરિયા ચ સમ્માવાયામસ્સ, ઉપટ્ઠાનચરિયા ચ સમ્માસતિયા, અવિક્ખેપચરિયા ચ સમ્માસમાધિસ્સ – ઇમા અટ્ઠ ચરિયાયો.

વિહારોતિ અધિમુચ્ચન્તો સદ્ધાય વિહરતિ, પગ્ગણ્હન્તો વીરિયેન વિહરતિ, ઉપટ્ઠાપેન્તો સતિયા વિહરતિ, અવિક્ખેપં કરોન્તો સમાધિના વિહરતિ, પજાનન્તો પઞ્ઞાય વિહરતિ.

અનુબુદ્ધોતિ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમોક્ખટ્ઠો અનુબુદ્ધો હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ પગ્ગહટ્ઠો અનુબુદ્ધો હોતિ, સતિન્દ્રિયસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠો અનુબુદ્ધો હોતિ, સમાધિન્દ્રિયસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો અનુબુદ્ધો હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ દસ્સનટ્ઠો અનુબુદ્ધો હોતિ.

પટિવિદ્ધોતિ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમોક્ખટ્ઠો પટિવિદ્ધો હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ પગ્ગહટ્ઠો પટિવિદ્ધો હોતિ, સતિન્દ્રિયસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠો પટિવિદ્ધો હોતિ, સમાધિન્દ્રિયસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠો પટિવિદ્ધો હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ દસ્સનટ્ઠો પટિવિદ્ધો હોતિ. **યથાચરન્ત**ન્તિ એવં સદ્ધાય ચરન્તં, એવં વીરિયેન ચરન્તં, એવં સતિયા ચરન્તં, એવં સમાધિના

ચરન્તં, એવં પઞ્ઞાય ચરન્તં. **યથાવિહરન્તન્તિ** એવં સદ્ધાય વિહરન્તં, એવં વીરિયેન વિહરન્તં, એવં સતિયા વિહરન્તં, એવં સમાધિના વિહરન્તં, એવં પઞ્ઞાય વિહરન્તં. **વિઞ્ઞૂ**તિ વિઞ્ઞૂ વિભાવી મેધાવી પણ્ડિતા બુદ્ધિસમ્પન્ના. **સબ્રહ્મચારી**તિ એકકમ્મં એકુદ્દેસો સમસિક્ખતા. **ગમ્ભીરેસુ ઠાનેસૂ**તિ ગમ્ભીરાનિ ઠાનાનિ વુચ્ચન્તિ ઝાના ચ વિમોક્ખા ચ સમાધી ચ સમાપત્તિયો ચ મગ્ગા ચ ફલાનિ ચ અભિઞ્ઞાયો ચ પટિસમ્ભિદા ચ. **ઓકપ્પેય્યુ**ન્તિ સદ્દહેય્યું અધિમુચ્ચેય્યું. **અદ્ધા**તિ એકંસવચનમેતં નિસ્સંસયવચનમેતં નિક્કઙ્ખવચનમેતં અદ્વેજ્ઝવચનમેતં અદ્વેળ્હકવચનમેતં નિયોગવચનમેતં અપણ્ણકવચનમેતં અવત્થાપનવચનમેતં – અદ્ધાતિ. **આયસ્મા**તિ પિયવચનમેતં ગરુવચનમેતં સગારવસપ્પતિસ્સાધિવચનમેતં – આયસ્માતિ. **પત્તો વા**તિ અધિગતો વા. **પાપુણિસ્સતિ વા**તિ અધિગમિસ્સતિ વા.

સુત્તન્તનિદ્દેસો તતિયો.

૪. ચતુત્થસુત્તન્તનિદ્દેસો

૧૯૮. પુરિમનિદાનં [પરિપુણ્ણનિદાનં (સ્યા॰ ક॰)]. ''પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ. ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ કતિહાકારેહિ કેનટ્ઠેન દટ્ઠબ્બાનિ? ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ છહાકારેહિ તેનટ્ઠેન દટ્ઠબ્બાનિ – આધિપતેય્યટ્ઠેન આદિવિસોધનટ્ઠેન અધિમત્તટ્ઠેન, અધિટ્ઠાનટ્ઠેન, પરિયાદાનટ્ઠેન, પતિટ્ઠાપકટ્ઠેન''.

ક. આધિપતેય્યટ્ઠનિદ્દેસો

૧૯૯. કથં **આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ?** અસ્સદ્ધિયં પજહતો અધિમોક્ખાધિપતેય્યટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કોસજ્જં પજહતો પગ્ગહાધિપતેય્યટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. પમાદં પજહતો ઉપટ્ઠાનાધિપતેય્યટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. ઉદ્ધચ્ચં પજહતો અવિક્ખેપાધિપતેય્યટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. અવિજ્જં પજહતો દસ્સનાધિપતેય્યટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં.

કામચ્છન્દં પજહતો નેક્ખમ્મવસેન અધિમોક્ખાધિપતેય્યટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કામચ્છન્દં પજહતો નેક્ખમ્મવસેન પગ્ગહાધિપતેય્યટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, વીરિયિન્દ્રિયસ્સ વસેન ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કામચ્છન્દં પજહતો નેક્ખમ્મવસેન ઉપટ્ઠાનાધિપતેય્યટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સતિન્દ્રિયસ્સ વસેન અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં

દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કામચ્છન્દં પજહતો નેક્ખમ્મવસેન અવિક્ખેપાધિપતેય્યટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. કામચ્છન્દં પજહતો નેક્ખમ્મવસેન દસ્સનાધિપતેય્યટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં.

બ્યાપાદં પજહતો અબ્યાપાદવસેન...પે॰... થિનમિદ્ધં પજહતો આલોકસઞ્ઞાવસેન...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહતો અરહત્તમગ્ગવસેન અધિમોક્ખાધિપતેય્યટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહતો અરહત્તમગ્ગવસેન દસ્સનાધિપતેય્યટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં દટ્ઠબ્બં. એવં આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ખ. આદિવિસોધનટ્ઠનિદ્દેસો

૨૦૦. કથં **આદિવિસોધનટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ?** અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં, અસ્સદ્ધિયસંવરટ્ઠેન [અસ્સદ્ધિયં સંવરટ્ઠેન (સ્યા॰ ક॰) એવમીદિસેસુ પદેસુપિ] સીલવિસુદ્ધિ – સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ આદિવિસોધના. પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં, કોસજ્જસંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ – વીરિયિન્દ્રિયસ્સ આદિવિસોધના. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં, પમાદસંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ – સતિન્દ્રિયસ્સ આદિવિસોધના. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં, ઉદ્ધચ્ચસંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ – સમાધિન્દ્રિયસ્સ આદિવિસોધના. દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં, અવિજ્જાસંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ – પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ આદિવિસોધના. નેક્ખમ્મે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ, કામચ્છન્દસંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ – પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદિવિસોધના. અબ્યાપાદે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ, બ્યાપાદસંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ – પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદિવિસોધના... પે॰... અરહત્તમગ્ગે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ, સબ્બકિલેસસંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ – પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં આદિવિસોધના. એવં આદિવિસોધનટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ગ. અધિમત્તટ્ઠનિદ્દેસો

૨૦૧. કથં **અધિમત્તટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ?** સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ભાવનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ – છન્દવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ . છન્દવસેન પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ – પામોજ્જવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પામોજ્જવસેન પીતિ ઉપ્પજ્જતિ – પીતિવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પીતિવસેન પસ્સદ્ધિ ઉપ્પજ્જતિ – પસ્સદ્ધિવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પસ્સદ્ધિવસેન સુખં ઉપ્પજ્જતિ – સુખવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સુખવસેન ઓભાસો ઉપ્પજ્જતિ – ઓભાસવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. ઓભાસવસેન સંવેગો ઉપ્પજ્જતિ – સંવેગવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સંવેજેત્વા ચિત્તં સમાદહતિ – સમાધિવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. તથા સમાહિતં ચિત્તં સાધુકં પગ્ગણ્હાતિ – પગ્ગહવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. તથાપગ્ગહિતં ચિત્તં સાધુકં અજ્ઝુપેક્ખતિ – ઉપેક્ખાવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. ઉપેક્ખાવસેન નાનત્તકિલેસેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ – વિમોક્ખવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. વિમુત્તત્તા તે ધમ્મા એકરસા હોન્તિ – એકરસટ્ઠેન

ભાવનાવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. ભાવિતત્તા તતો પણીતતરે વિવટ્ટન્તિ – વિવટ્ટનાવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. વિવટ્ટિતત્તા તતો વોસજ્જતિ [વોસ્સજ્જતિ (સ્યા॰ ક॰)] – વોસગ્ગવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. વોસજ્જિતત્તા તતો નિરુજ્ઝન્તિ – નિરોધવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. નિરોધવસેન દ્વે વોસગ્ગા – પરિચ્ચાગવોસગ્ગો ચ, પક્ખન્દનવોસગ્ગો ચ. કિલેસે ચ ખન્ધે ચ પરિચ્ચજતીતિ – પરિચ્ચાગવોસગ્ગો. નિરોધનિબ્બાનધાતુયા ચિત્તં પક્ખન્દતીતિ – પક્ખન્દનવોસગ્ગો. નિરોધવસેન ઇમે દ્વે વોસગ્ગા.

અસ્સદ્ધિયસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... અસ્સદ્ધિયપરિળાહસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... દિટ્ઠેકટ્ઠાનં કિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... ઓળારિકાનં કિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... અનુસહગતાનં કિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... સબ્બકિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ – છન્દવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ...પે॰... વીરિયિન્દ્રિયસ્સ ભાવનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... કોસજ્જસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... કોસજ્જપરિળાહસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... દિટ્ઠેકટ્ઠાનં કિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... સબ્બકિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... સતિન્દ્રિયસ્સ ભાવનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... પમાદસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... પમાદપરિળાહસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... સબ્બકિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... સમાધિન્દ્રિયસ્સ ભાવનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... ઉદ્ધચ્ચસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ ઉદ્ધચ્ચપરિળાહસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... સબ્બકિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ભાવનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... અવિજ્જાય પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... અવિજ્જાપરિળાહસ્સ પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... દિટ્ઠેકટ્ઠાનં કિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... ઓળારિકાનં કિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... અનુસહગતાનં કિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ... સબ્બકિલેસાનં પહાનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ – છન્દવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. છન્દવસેન પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ – પામોજ્જવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પામોજ્જવસેન પીતિ ઉપ્પજ્જતિ – પીતિવસેન પઞ્ઞા વસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પીતિવસેન પસ્સદ્ધિ ઉપ્પજ્જતિ – પસ્સદ્ધિવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પસ્સદ્ધિવસેન સુખં ઉપ્પજ્જતિ – સુખવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સુખવસેન ઓભાસો ઉપ્પજ્જતિ – ઓભાસવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. ઓભાસવસેન સંવેગો ઉપ્પજ્જતિ – સંવેગવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સંવેજેત્વા ચિત્તં સમાદહતિ – સમાધિવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. તથાસમાહિતં ચિત્તં સાધુકં પગ્ગણ્હાતિ – પગ્ગહવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. તથાપગ્ગહિતં ચિત્તં સાધુકં અજ્ઝુપેક્ખતિ – ઉપેક્ખાવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. ઉપેક્ખાવસેન નાનત્તકિલેસેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ – વિમોક્ખવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. વિમુત્તત્તા તે ધમ્મા એકરસા હોન્તિ – ભાવનાવસેન [એકરસટ્ઠેન ભાવનાવસેન (સ્યા॰ ક॰) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બો] પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. ભાવિતત્તા તતો પણીતતરે વિવટ્ટન્તિ – વિવટ્ટનાવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. વિવટ્ટિતત્તા તતો વોસજ્જતિ – વોસગ્ગવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. વોસજ્જિતત્તા તતો નિરુજ્ઝન્તિ – નિરોધવસેન પઞ્ઞાવસેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. નિરોધવસેન દ્વે વોસગ્ગા – પરિચ્ચાગવોસગ્ગો ચ, પક્ખન્દનવોસગ્ગો ચ. કિલેસે ચ ખન્ધે ચ પરિચ્ચજતીતિ – પરિચ્ચાગવોસગ્ગો. નિરોધનિબ્બાનધાતુયા ચિત્તં પક્ખન્દતીતિ – પક્ખન્દનવોસગ્ગો. નિરોધવસેન ઇમે દ્વે વોસગ્ગા. એવં અધિમત્તટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ઘ. અધિટ્ઠાનટ્ઠનિદ્દેસો

૨૦૨. કથં અધિટ્ઠાનટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ભાવનાય છન્દો ઉપ્પજ્જતિ – છન્દવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિટ્ઠાતિ. છન્દવસેન પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ – પામોજ્જવસેન સદ્ધાવસેન સદ્ધિન્દ્રિયં અધિટ્ઠાતિ...પે॰... એવં અધિટ્ઠાનટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ઙ. પરિયાદાનટ્ઠનિદ્દેસો

કથં પરિયાદાનટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં અસ્સદ્ધિયં પરિયાદિયતિ , અસ્સદ્ધિયપરિળાહં પરિયાદિયતિ. પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં કોસજ્જં પરિયાદિયતિ, કોસજ્જપરિળાહં પરિયાદિયતિ. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં પમાદં પરિયાદિયતિ, પમાદપરિળાહં પરિયાદિયતિ. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં ઉદ્ધચ્ચં પરિયાદિયતિ, ઉદ્ધચ્ચપરિળાહં પરિયાદિયતિ. દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં અવિજ્જં પરિયાદિયતિ, અવિજ્જાપરિળાહં પરિયાદિયતિ. નેક્ખમ્મે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ કામચ્છન્દં પરિયાદિયન્તિ. અબ્યાપાદે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ બ્યાપાદં પરિયાદિયન્તિ. આલોકસઞ્ઞાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ થિનમિદ્ધં પરિયાદિયન્તિ. અવિક્ખેપે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ઉદ્ધચ્ચં પરિયાદિયન્તિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સબ્બકિલેસે પરિયાદિયન્તિ. એવં પરિયાદાનટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

ચ. પતિટ્ઠાપકટ્ઠનિદ્દેસો

૨૦૩. કથં પતિટ્ઠાપકટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ? સદ્ધો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમોક્ખે પતિટ્ઠાપેતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમોક્ખે પતિટ્ઠાપેતિ. વીરિયવા વીરિયિન્દ્રિયં પગ્ગહે પતિટ્ઠાપેતિ, વીરિયવતો વીરિયિન્દ્રિયં પગ્ગહે પતિટ્ઠાપેતિ. સતિમા સતિન્દ્રિયં ઉપટ્ઠાને પતિટ્ઠાપેતિ, સતિમતો સતિન્દ્રિયં ઉપટ્ઠાને પતિટ્ઠાપેતિ. સમાહિતો સમાધિન્દ્રિયં અવિક્ખેપે પતિટ્ઠાપેતિ, સમાહિતસ્સ સમાધિન્દ્રિયં અવિક્ખેપે પતિટ્ઠાપેતિ. પઞ્ઞવા પઞ્ઞિન્દ્રિયં દસ્સને પતિટ્ઠાપેતિ, પઞ્ઞવતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં દસ્સને પતિટ્ઠાપેતિ. યોગાવચરો પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નેક્ખમ્મે પતિટ્ઠાપેતિ, યોગાવચરસ્સ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ નેક્ખમ્મે પતિટ્ઠાપેન્તિ. યોગાવચરો પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અબ્યાપાદે પતિટ્ઠાપેતિ, યોગાવચરસ્સ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અબ્યાપાદે પતિટ્ઠાપેન્તિ. યોગાવચરો પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ આલોકસઞ્ઞાય પતિટ્ઠાપેતિ, યોગાવચરસ્સ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ આલોકસઞ્ઞાય પતિટ્ઠાપેન્તિ. યોગાવચરો પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અવિક્ખેપે પતિટ્ઠાપેતિ , યોગાવચરસ્સ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અવિક્ખેપે પતિટ્ઠાપેન્તિ...પે॰... યોગાવચરો પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અરહત્તમગ્ગે પતિટ્ઠાપેતિ, યોગાવચરસ્સ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અરહત્તમગ્ગે પતિટ્ઠાપેન્તિ. એવં પતિટ્ઠાપકટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ દટ્ઠબ્બાનિ.

સુત્તન્તનિદ્દેસો ચતુત્થો.

૫. ઇન્દ્રિયસમોધાનં

૨૦૪. પુથુજ્જનો સમાધિં ભાવેન્તો કતિહાકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? સેક્ખો સમાધિં ભાવેન્તો કતિહાકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? વીતરાગો સમાધિં ભાવેન્તો કતિહાકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? પુથુજ્જનો સમાધિં ભાવેન્તો

સત્તહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. સેક્ખો સમાધિં ભાવેન્તો અટ્ઠહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. વીતરાગો સમાધિં ભાવેન્તો દસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

પુથુજ્જનો સમાધિં ભાવેન્તો કતમેહિ સત્તહાકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? આવજ્જિતત્તા આરમ્મણૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સમથનિમિત્તૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, પગ્ગહનિમિત્તૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, અવિક્ખેપૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઓભાસૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સમ્પહંસનૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઉપેક્ખૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ – પુથુજ્જનો સમાધિં ભાવેન્તો ઇમેહિ સત્તહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

સેક્ખો સમાધિં ભાવેન્તો કતમેહિ અટ્ઠહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? આવજ્જિતત્તા આરમ્મણૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સમથનિમિત્તૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, પગ્ગહનિમિત્તૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, અવિક્ખેપૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઓભાસૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સમ્પહંસનૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઉપેક્ખૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, એકત્તૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ – સેક્ખો સમાધિં ભાવેન્તો ઇમેહિ અટ્ઠહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

વીતરાગો સમાધિં ભાવેન્તો કતમેહિ દસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? આવજ્જિતત્તા આરમ્મણૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ...પે॰... એકત્તૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઞાણૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, વિમુત્તૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ – વીતરાગો સમાધિં ભાવેન્તો ઇમેહિ દસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

૨૦૫. પુથુજ્જનો વિપસ્સનં ભાવેન્તો કતિહાકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, કતિહાકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? સેક્ખો વિપસ્સનં ભાવેન્તો કતિહાકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ , કતિહાકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? વીતરાગો વિપસ્સનં ભાવેન્તો કતિહાકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, કતિહાકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ?

પુથુજ્જનો વિપસ્સનં ભાવેન્તો નવહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, નવહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. સેક્ખો વિપસ્સનં ભાવેન્તો દસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, દસહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. વીતરાગો વિપસ્સનં ભાવેન્તો દ્વાદસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, દ્વાદસહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

પુથુજ્જનો વિપસ્સનં ભાવેન્તો કતમેહિ નવહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, કતમેહિ નવહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? અનિચ્ચતો ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, નિચ્ચતો અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. દુક્ખતો ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સુખતો અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. અનત્તતો ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, અત્તતો અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. ખયતો ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઘનતો અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. વયતો ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, આયૂહનાનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. વિપરિણામૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ધુવતો અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. અનિમિત્તૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, નિમિત્તાનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. અપ્પણિહિતૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, પણિધિઅનુપટ્ઠાનકુસલો [પણિધાનુપટ્ઠાનકુસલો (સ્યા॰)] હોતિ. સુઞ્ઞતૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, અભિનિવેસાનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ – પુથુજ્જનો વિપસ્સનં ભાવેન્તો ઇમેહિ નવહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઇમેહિ નવહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

૨૦૬. સેક્ખો વિપસ્સનં ભાવેન્તો કતમેહિ દસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, કતમેહિ દસહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? અનિચ્ચતો ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, નિચ્ચતો અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ...પે॰... સુઞ્ઞતૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, અભિનિવેસાનૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. ઞાણૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, અઞ્ઞાણઅનુપટ્ઠાનકુસલો

હોતિ – સેક્ખો વિપસ્સનં ભાવેન્તો ઇમેહિ દસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઇમેહિ દસહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

વીતરાગો વિપસ્સનં ભાવેન્તો કતમેહિ દ્વાદસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, કતમેહિ દ્વાદસહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ? અનિચ્ચતો ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, નિચ્ચતો અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ…પે॰… ઞાણૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, અઞ્ઞાણાનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. વિસઞ્ઞોગૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સઞ્ઞોગાનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ. નિરોધૂપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સઙ્ખારાનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ – વીતરાગો વિપસ્સનં ભાવેન્તો ઇમેહિ દ્વાદસહિ આકારેહિ ઉપટ્ઠાનકુસલો હોતિ, ઇમેહિ દ્વાદસહિ આકારેહિ અનુપટ્ઠાનકુસલો હોતિ.

આવજ્જિતત્તા આરમ્મણૂપટ્ઠાનકુસલવસેન ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ, ગોચરઞ્ચ પજાનાતિ, સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતિ…પે॰… ધમ્મે સમોધાનેતિ, ગોચરઞ્ચ પજાનાતિ, સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતિ. **ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતી**તિ કથં ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ? અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં સમોધાનેતિ…પે॰… સમથનિમિત્તૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, પગ્ગહનિમિત્તૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, અવિક્ખેપૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, ઓભાસૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, સમ્પહંસનૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, ઉપેક્ખૂપટ્ઠાનકુસલવસેન , એકત્તૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, ઞાણૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, વિમુત્તૂપટ્ઠાનકુસલવસેન.

અનિચ્ચતો ઉપટ્ઠાનકુસલવસેન, નિચ્ચતો અનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, દુક્ખતો ઉપટ્ઠાનકુસલવસેન, સુખતો અનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, અનત્તતો ઉપટ્ઠાનકુસલવસેન, અત્તતો અનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, ખયતો ઉપટ્ઠાનકુસલવસેન, ઘનતો અનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, વયતો ઉપટ્ઠાનકુસલવસેન, આયૂહનાનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, વિપરિણામૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, ધુવતો અનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, અનિમિત્તૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, નિમિત્તાનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, અપ્પણિહિતૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, પણિધિઅનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, સુઞ્ઞતૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, અભિનિવેસાનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, ઞાણૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, અઞ્ઞાણાનુપટ્ઠાનકુસલવસેન, વિસઞ્ઞોગૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, સઞ્ઞોગાનુપટ્ઠાનકુસલવસેન , નિરોધૂપટ્ઠાનકુસલવસેન, સઙ્ખારાનુપટ્ઠાનકુસલવસેન ઇન્દ્રિયાનિ સમોધાનેતિ, ગોચરઞ્ચ પજાનાતિ, સમત્થઞ્ચ પટિવિજ્ઝતિ.

૨૦૭. ચતુસટ્ઠિયા આકારેહિ તિણ્ણન્નં ઇન્દ્રિયાનં વસીભાવતાપઞ્ઞા આસવાનં ખયે ઞાણં. કતમેસં તિણ્ણન્નં ઇન્દ્રિયાનં? અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયસ્સ, અઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ, અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયસ્સ.

અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયં કતિ ઠાનાનિ ગચ્છતિ? અઞ્ઞિન્દ્રિયં કતિ ઠાનાનિ ગચ્છતિ? અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયં કતિ ઠાનાનિ ગચ્છતિ? અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયં એકં ઠાનં ગચ્છતિ – સોતાપત્તિમગ્ગં. અઞ્ઞિન્દ્રિયં છ ઠાનાનિ ગચ્છતિ – સોતાપત્તિફલં, સકદાગામિમગ્ગં, સકદાગામિફલં, અનાગામિમગ્ગં, અનાગામિફલં, અરહત્તમગ્ગં. અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયં એકં ઠાનં ગચ્છતિ – અરહત્તફલં.

સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમોક્ખપરિવારં હોતિ, વીરિયિન્દ્રિયં પગ્ગહપરિવારં હોતિ, સતિન્દ્રિયં ઉપટ્ઠાનપરિવારં હોતિ, સમાધિન્દ્રિયં અવિક્ખેપપરિવારં હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયં દસ્સનપરિવારં હોતિ, મનિન્દ્રિયં વિજાનનપરિવારં હોતિ, સોમનસ્સિન્દ્રિયં અભિસન્દનપરિવારં હોતિ, જીવિતિન્દ્રિયં પવત્તસન્તતાધિપતેય્યપરિવારં હોતિ. સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે જાતા ધમ્મા, ઠપેત્વા ચિત્તસમુટ્ઠાનં રૂપં, સબ્બેવ કુસલા હોન્તિ, સબ્બેવ અનાસવા હોન્તિ, સબ્બેવ નિય્યાનિકા હોન્તિ, સબ્બેવ અપચયગામિનો હોન્તિ, સબ્બેવ

લોકુત્તરા હોન્તિ, સબ્બેવ નિબ્બાનારમ્મણા હોન્તિ. સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે અનઞ્ઞાતઞ્ઞસ્સામીતિન્દ્રિયસ્સ ઇમાનિ અટ્ઠિન્દ્રિયાનિ સહજાતપરિવારા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપરિવારા હોન્તિ, નિસ્સયપરિવારા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપરિવારા હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ. તેવ તસ્સ આકારા ચેવ હોન્તિ પરિવારા ચ.

સોતાપત્તિફલક્ખણે…પે॰… અરહત્તફલક્ખણે અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમોક્ખપરિવારં હોતિ…પે॰… જીવિતિન્દ્રિયં પવત્તસન્તતાધિપતેય્યપરિવારં હોતિ. અરહત્તફલક્ખણે જાતા ધમ્મા સબ્બેવ અબ્યાકતા હોન્તિ, ઠપેત્વા ચિત્તસમુટ્ઠાનં રૂપં સબ્બેવ અનાસવા હોન્તિ, સબ્બેવ લોકુત્તરા હોન્તિ, સબ્બેવ નિબ્બાનારમ્મણા હોન્તિ. અરહત્તફલક્ખણે અઞ્ઞાતાવિન્દ્રિયસ્સ ઇમાનિ અટ્ઠિન્દ્રિયાનિ સહજાતપરિવારા હોન્તિ . તેવ તસ્સ આકારા ચેવ હોન્તિ પરિવારા ચ. ઇતિ ઇમાનિ અટ્ઠ અટ્ઠકાનિ ચતુસટ્ઠિ હોન્તિ.

આસવાતિ કતમે તે આસવા? કામાસવો, ભવાસવો, દિટ્ઠાસવો, અવિજ્જાસવો. કત્થેતે આસવા ખીયન્તિ [ખિય્યન્તિ (ક॰)]? સોતાપત્તિમગ્ગેન અનવસેસો દિટ્ઠાસવો ખીયતિ. અપાયગમનીયો કામાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો ભવાસવો ખીયતિ, અપાયગમનીયો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકો કામાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો ભવાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. અનાગામિમગ્ગેન અનવસેસો કામાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો ભવાસવો ખીયતિ, તદેકટ્ઠો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ. અરહત્તમગ્ગેન અનવસેસો ભવાસવો ખીયતિ, અનવસેસો અવિજ્જાસવો ખીયતિ. એત્થેતે આસવા ખીયન્તિ.

૨૦૮.ન તસ્સ અદ્દિટ્ઠમિધત્થિ કિઞ્ચિ, અથો અવિઞ્ઞાતમજાનિતબ્બં;
સબ્બં અભિઞ્ઞાસિ યદત્થિ નેય્યં, તથાગતો તેન સમન્તચક્ખૂતિ.

સમન્તચક્ખૂતિ કેનટ્ઠેન સમન્તચક્ખુ? ચુદ્દસ બુદ્ધઞાણાનિ – દુક્ખે ઞાણં બુદ્ધઞાણં, દુક્ખસમુદયે ઞાણં બુદ્ધઞાણં…પે॰… સબ્બઞ્ઞુતઞાણં બુદ્ધઞાણં, અનાવરણઞાણં બુદ્ધઞાણં. ઇમાનિ ચુદ્દસ બુદ્ધઞાણાનિ. ઇમેસં ચુદ્દસન્નં બુદ્ધઞાણાનં અટ્ઠ ઞાણાનિ સાવકસાધારણાનિ, છ ઞાણાનિ અસાધારણાનિ સાવકેહિ.

યાવતા દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો ઞાતો, અઞ્ઞાતો દુક્ખટ્ઠો નત્થીતિ – સમન્તચક્ખુ. યં સમન્તચક્ખુ તં પઞ્ઞિન્દ્રિયં. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં. યાવતા દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય; અફસ્સિતો પઞ્ઞાય દુક્ખટ્ઠો નત્થીતિ – સમન્તચક્ખુ. યં સમન્તચક્ખુ તં પઞ્ઞિન્દ્રિયં. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં. યાવતા સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો…પે॰… યાવતા નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો… યાવતા મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો… યાવતા અત્થપટિસમ્ભિદાય અત્થપટિસમ્ભિદટ્ઠો… યાવતા ધમ્મપટિસમ્ભિદાય ધમ્મપટિસમ્ભિદટ્ઠો… યાવતા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાય નિરુત્તિપટિસમ્ભિદટ્ઠો… યાવતા પટિભાનપટિસમ્ભિદાય પટિભાનપટિસમ્ભિદટ્ઠો… યાવતા ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તે ઞાણં… યાવતા સત્તાનં આસયાનુસયે ઞાણં… યાવતા યમકપાટિહીરે ઞાણં… યાવતા મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં… યાવતા સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તં ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય. અફસ્સિતં પઞ્ઞાય નત્થીતિ –

સમન્તચક્ખુ. યં સમન્તચક્ખુ તં પઞ્ઞિન્દ્રિયં. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં, પગ્ગહટ્ઠેન વીરિયિન્દ્રિયં, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિન્દ્રિયં, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમાધિન્દ્રિયં.

સદ્દહન્તો પગ્ગણ્હાતિ, પગ્ગણ્હન્તો સદ્દહતિ. સદ્દહન્તો ઉપટ્ઠાપેતિ, ઉપટ્ઠાપેન્તો સદ્દહતિ. સદ્દહન્તો સમાદહતિ, સમાદહન્તો સદ્દહતિ. સદ્દહન્તો પજાનાતિ, પજાનન્તો સદ્દહતિ. પગ્ગણ્હન્તો ઉપટ્ઠાપેતિ, ઉપટ્ઠાપેન્તો પગ્ગણ્હાતિ. પગ્ગણ્હન્તો સમાદહતિ, સમાદહન્તો પગ્ગણ્હાતિ. પગ્ગણ્હન્તો પજાનાતિ, પજાનન્તો પગ્ગણ્હાતિ. પગ્ગણ્હન્તો સદ્દહતિ, સદ્દહન્તો પગ્ગણ્હાતિ. ઉપટ્ઠાપેન્તો સમાદહતિ, સમાદહન્તો ઉપટ્ઠાપેતિ. ઉપટ્ઠાપેન્તો પજાનાતિ, પજાનન્તો ઉપટ્ઠાપેતિ. ઉપટ્ઠાપેન્તો સદ્દહતિ, સદ્દહન્તો ઉપટ્ઠાપેતિ. ઉપટ્ઠાપેન્તો પગ્ગણ્હાતિ, પગ્ગણ્હન્તો ઉપટ્ઠાપેતિ. સમાદહન્તો પજાનાતિ, પજાનન્તો સમાદહતિ. સમાદહન્તો સદ્દહતિ, સદ્દહન્તો સમાદહતિ. સમાદહન્તો પગ્ગણ્હાતિ, પગ્ગણ્હન્તો સમાદહતિ. સમાદહન્તો ઉપટ્ઠાપેતિ, ઉપટ્ઠાપેન્તો સમાદહતિ. પજાનન્તો સદ્દહતિ, સદ્દહન્તો પજાનાતિ. પજાનન્તો પગ્ગણ્હાતિ, પગ્ગણ્હન્તો પજાનાતિ. પજાનન્તો ઉપટ્ઠાપેતિ, ઉપટ્ઠાપેન્તો પજાનાતિ. પજાનન્તો સમાદહતિ, સમાદહન્તો પજાનાતિ.

સદ્દહિતત્તા પગ્ગહિતં, પગ્ગહિતત્તા સદ્દહિતં. સદ્દહિતત્તા ઉપટ્ઠાપિતં, ઉપટ્ઠાપિતત્તા સદ્દહિતં. સદ્દહિતત્તા સમાદહિતં, સમાદહિતત્તા સદ્દહિતં. સદ્દહિતત્તા પજાનિતં, પજાનિતત્તા સદ્દહિતં. પગ્ગહિતત્તા ઉપટ્ઠાપિતં , ઉપટ્ઠાપિતત્તા પગ્ગહિતં. પગ્ગહિતત્તા સમાદહિતં, સમાદહિતત્તા પગ્ગહિતં. પગ્ગહિતત્તા પજાનિતં પજાનિતત્તા પગ્ગહિતં. પગ્ગહિતત્તા સદ્દહિતં, સદ્દહિતત્તા પગ્ગહિતં. ઉપટ્ઠાપિતત્તા સમાદહિતં, સમાદહિતત્તા ઉપટ્ઠાપિતં. ઉપટ્ઠાપિતત્તા પજાનિતં, પજાનિતત્તા ઉપટ્ઠાપિતં. ઉપટ્ઠાપિતત્તા સદ્દહિતં, સદ્દહિતત્તા ઉપટ્ઠાપિતં. ઉપટ્ઠાપિતત્તા પગ્ગહિતં, પગ્ગહિતત્તા ઉપટ્ઠાપિતં. સમાદહિતત્તા પજાનિતં, પજાનિતત્તા સમાદહિતં. સમાદહિતત્તા સદ્દહિતં, સદ્દહિતત્તા સમાદહિતં. સમાદહિતત્તા પગ્ગહિતં, પગ્ગહિતત્તા સમાદહિતં. સમાદહિતત્તા ઉપટ્ઠાપિતં, ઉપટ્ઠાપિતત્તા સમાદહિતં. પજાનિતત્તા સદ્દહિતં, સદ્દહિતત્તા પજાનિતં. પજાનિતત્તા પગ્ગહિતં, પગ્ગહિતત્તા પજાનિતં. પજાનિતત્તા ઉપટ્ઠાપિતં, ઉપટ્ઠાપિતત્તા પજાનિતં. પજાનિતત્તા સમાદહિતં, સમાદહિતત્તા પજાનિતં.

યં બુદ્ધચક્ખુ તં બુદ્ધઞાણં, યં બુદ્ધઞાણં તં બુદ્ધચક્ખુ, યેન ચક્ખુના તથાગતો સત્તે પસ્સતિ અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખે તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયે સ્વાકારે દ્વાકારે સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયે અપ્પેકચ્ચે પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિનો [પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને (સ્યા॰ ક॰)], અપ્પેકચ્ચે નપરલોકવજ્જભયદસ્સાવિનો.

અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખેતિ સદ્ધો પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો મહારજક્ખો. આરદ્ધવીરિયો પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, કુસીતો પુગ્ગલો મહારજક્ખો. ઉપટ્ઠિતસ્સતિ પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, મુટ્ઠસ્સતિ પુગ્ગલો મહારજક્ખો. સમાહિતો પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, અસમાહિતો પુગ્ગલો મહારજક્ખો. પઞ્ઞવા પુગ્ગલો અપ્પરજક્ખો, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો મહારજક્ખો.

તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયેતિ સદ્ધો પુગ્ગલો તિક્ખિન્દ્રિયો, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો મુદિન્દ્રિયો...પે॰... પઞ્ઞવા પુગ્ગલો તિક્ખિન્દ્રિયો, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો મુદિન્દ્રિયો. **સ્વાકારે દ્વાકારે**તિ સદ્ધો પુગ્ગલો સ્વાકારો, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો દ્વાકારો... પે॰... પઞ્ઞવા પુગ્ગલો સ્વાકારો, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો દ્વાકારો. **સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયે**તિ સદ્ધો પુગ્ગલો સુવિઞ્ઞાપયો, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો દુવિઞ્ઞાપયો...પે॰... પઞ્ઞવા પુગ્ગલો સુવિઞ્ઞાપયો, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો દુવિઞ્ઞાપયો.

અપ્પેકચ્ચે પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિનો, અપ્પેકચ્ચે નપરલોકવજ્જભયદસ્સાવિનોતિ સદ્ધો પુગ્ગલો પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી, અસ્સદ્ધો પુગ્ગલો નપરલોકવજ્જભયદસ્સાવી. આરદ્ધવીરિયો પુગ્ગલો પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી , કુસીતો પુગ્ગલો નપરલોકવજ્જભયદસ્સાવી...પે॰... પઞ્ઞવા પુગ્ગલો પરલોકવજ્જભયદસ્સાવી, દુપ્પઞ્ઞો પુગ્ગલો નપરલોકવજ્જભયદસ્સાવી.

લોકોતિ ખન્ધલોકો ધાતુલોકો આયતનલોકો વિપત્તિભવલોકો વિપત્તિસમ્ભવલોકો સમ્પત્તિભવલોકો સમ્પત્તિસમ્ભવલોકો.

એકો લોકો – સબ્બે સત્તા આહારટ્ઠિતિકા. દ્વે લોકા – નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ. તયો લોકા – તિસ્સો વેદના. ચત્તારો લોકા – ચત્તારો આહારા. પઞ્ચ લોકા – પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા. છ લોકા – છ અજ્ઝત્તિકાનિ આયતનાનિ. સત્ત લોકા – સત્ત વિઞ્ઞાણટ્ઠિતિયો. અટ્ઠ લોકા – અટ્ઠ લોકધમ્મા. નવ લોકા – નવ સત્તાવાસા. દસ લોકા – દસાયતનાનિ. દ્વાદસ લોકા – દ્વાદસાયતનાનિ. અટ્ઠારસ લોકા – અટ્ઠારસ ધાતુયો.

વજ્જન્તિ સબ્બે કિલેસા વજ્જા, સબ્બે દુચ્ચરિતા વજ્જા, સબ્બે અભિસઙ્ખારા વજ્જા, સબ્બે ભવગામિકમ્મા વજ્જા. ઇતિ ઇમસ્મિઞ્ચ લોકે ઇમસ્મિઞ્ચ વજ્જે તિબ્બા ભયસઞ્ઞા પચ્ચુપટ્ઠિતા હોન્તિ, સેય્યથાપિ ઉક્ખિત્તાસિકે વધકે. ઇમેહિ પઞ્ઞાસાય આકારેહિ ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ જાનાતિ પસ્સતિ અઞ્ઞાતિ પટિવિજ્ઝતીતિ.

ઇન્દ્રિયસમોધાનો પઞ્ચમો.

તતિયભાણવારો.

ઇન્દ્રિયકથા નિટ્ઠિતા.

૫. વિમોક્ખકથા

૧. ઉદ્દેસો

૨૦૯. પુરિમનિદાનં . ‘‘તયોમે , ભિક્ખવે, વિમોક્ખા. કતમે તયો? સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો, અનિમિત્તો વિમોક્ખો, અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો વિમોક્ખા.

‘‘અપિ ચ, અટ્ઠસટ્ઠિ વિમોક્ખા – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો, અનિમિત્તો વિમોક્ખો, અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો; અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનો વિમોક્ખો, બહિદ્ધાવુટ્ઠાનો વિમોક્ખો, દુભતો વુટ્ઠાનો વિમોક્ખો; અજ્ઝત્તવુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા, બહિદ્ધાવુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા, દુભતો વુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા; અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા, બહિદ્ધાવુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા, દુભતો વુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા; અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી [અજ્ઝત્તવુટ્ઠાના પટિપ્પસ્સદ્ધી (સ્યા॰)] ચત્તારો વિમોક્ખા, બહિદ્ધાવુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી ચત્તારો વિમોક્ખા, દુભતો વુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી ચત્તારો વિમોક્ખા; રૂપી રૂપાનિ પસ્સતીતિ વિમોક્ખો, અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતીતિ વિમોક્ખો, સુભં તેવ અધિમુત્તો હોતીતિ વિમોક્ખો; આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો; નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિ વિમોક્ખો;

સમયવિમોક્ખો, અસમયવિમોક્ખો; સામયિકો વિમોક્ખો, અસામયિકો વિમોક્ખો; કુપ્પો વિમોક્ખો, અકુપ્પો વિમોક્ખો; લોકિયો વિમોક્ખો, લોકુત્તરો વિમોક્ખો; સાસવો વિમોક્ખો, અનાસવો વિમોક્ખો; સામિસો વિમોક્ખો, નિરામિસો વિમોક્ખો; નિરામિસાનિરામિસતરો વિમોક્ખો, પણિહિતો વિમોક્ખો, અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો, પણિહિતપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિ વિમોક્ખો; સઞ્ઞુત્તો વિમોક્ખો, વિસઞ્ઞુત્તો વિમોક્ખો; એકત્તવિમોક્ખો, નાનત્તવિમોક્ખો , સઞ્ઞાવિમોક્ખો, ઞાણવિમોક્ખો; સીતિસિયાવિમોક્ખો [સીતીસિયાવિમોક્ખો (સી॰ અટ્ઠ॰)], ઝાનવિમોક્ખો, અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો''.

૨. નિદ્દેસો

૨૧૦. કતમો **સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ''સુઞ્ઞમિદં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા''તિ. સો તત્થ અભિનિવેસં ન કરોતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. અયં સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો.

કતમો **અનિમિત્તો વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ''સુઞ્ઞમિદં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા''તિ. સો તત્થ નિમિત્તં ન કરોતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. અયં અનિમિત્તો વિમોક્ખો.

કતમો **અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ''સુઞ્ઞમિદં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા''તિ. સો તત્થ પણિધિં ન કરોતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. અયં અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો.

કતમો **અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનો વિમોક્ખો?** ચત્તારિ ઝાનાનિ – અયં અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનો વિમોક્ખો. કતમો બહિદ્ધાવુટ્ઠાનો વિમોક્ખો? ચતસ્સો અરૂપસમાપત્તિયો – અયં બહિદ્ધાવુટ્ઠાનો વિમોક્ખો. કતમો દુભતો વુટ્ઠાનો વિમોક્ખો? ચત્તારો અરિયમગ્ગા – અયં દુભતો વુટ્ઠાનો વિમોક્ખો.

કતમે **અજ્ઝત્તવુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા?** પઠમં ઝાનં નીવરણેહિ વુટ્ઠાતિ. દુતિયં ઝાનં વિતક્કવિચારેહિ વુટ્ઠાતિ. તતિયં ઝાનં પીતિયા વુટ્ઠાતિ. ચતુત્થં ઝાનં સુખદુક્ખેહિ વુટ્ઠાતિ. ઇમે અજ્ઝત્તવુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા.

કતમે **બહિદ્ધાવુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા?** આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ રૂપસઞ્ઞાય પટિઘસઞ્ઞાય નાનત્તસઞ્ઞાય વુટ્ઠાતિ. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય વુટ્ઠાતિ. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય વુટ્ઠાતિ. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞાય વુટ્ઠાતિ. ઇમે બહિદ્ધાવુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા.

કતમે **દુભતો વુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા?** સોતાપત્તિમગ્ગો સક્કાયદિટ્ઠિવિચિકિચ્છાસીલબ્બતપરામાસા દિટ્ઠાનુસયા વિચિકિચ્છાનુસયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. સકદાગામિમગ્ગો ઓળારિકા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના ઓળારિકા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ . અનાગામિમગ્ગો અનુસહગતા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના અનુસહગતા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા

વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. અરહત્તમગ્ગો રૂપરાગા અરૂપરાગા માના ઉદ્ધચ્ચા અવિજ્જાય માનાનુસયા ભવરાગાનુસયા અવિજ્જાનુસયા વુટ્ઠાતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠાતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વુટ્ઠાતિ. ઇમે દુભતો વુટ્ઠાના ચત્તારો વિમોક્ખા.

૨૧૧. કતમે **અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા?** પઠમં ઝાનં પટિલાભત્થાય વિતક્કો ચ વિચારો ચ પીતિ ચ સુખઞ્ચ ચિત્તેકગ્ગતા ચ, દુતિયં ઝાનં પટિલાભત્થાય...પે॰... તતિયં ઝાનં પટિલાભત્થાય...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં પટિલાભત્થાય વિતક્કો ચ વિચારો ચ પીતિ ચ સુખઞ્ચ ચિત્તેકગ્ગતા ચ – ઇમે અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા.

કતમે **બહિદ્ધાવુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા?** આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વિતક્કો ચ વિચારો ચ પીતિ ચ સુખઞ્ચ ચિત્તેકગ્ગતા ચ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિં...પે॰... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં ...પે॰... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં પટિલાભત્થાય વિતક્કો ચ વિચારો ચ પીતિ ચ સુખઞ્ચ ચિત્તેકગ્ગતા ચ – ઇમે બહિદ્ધાવુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા.

કતમે **દુભતો વુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા?** સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલાભત્થાય **અનિચ્ચાનુપસ્સના, દુક્ખાનુપસ્સના, અનત્તાનુપસ્સના**. સકદાગામિમગ્ગં પટિલાભત્થાય...પે॰... અનાગામિમગ્ગં પટિલાભત્થાય...પે॰... અરહત્તમગ્ગં પટિલાભત્થાય **અનિચ્ચાનુપસ્સના, દુક્ખાનુપસ્સના, અનત્તાનુપસ્સના** – ઇમે દુભતો વુટ્ઠાનાનં અનુલોમા ચત્તારો વિમોક્ખા.

કતમે **અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી ચત્તારો વિમોક્ખા?** પઠમસ્સ ઝાનસ્સ પટિલાભો વા વિપાકો વા, દુતિયસ્સ ઝાનસ્સ...પે॰... તતિયસ્સ ઝાનસ્સ...પે॰... ચતુત્થસ્સ ઝાનસ્સ પટિલાભો વા વિપાકો વા – ઇમે અજ્ઝત્તવુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી ચત્તારો વિમોક્ખા.

કતમે **બહિદ્ધાવુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી ચત્તારો વિમોક્ખા?** આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા પટિલાભો વા વિપાકો વા, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા...પે॰... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા...પે॰... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા પટિલાભો વા વિપાકો વા – ઇમે બહિદ્ધાવુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી ચત્તારો વિમોક્ખા.

કતમે **દુભતો વુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી ચત્તારો વિમોક્ખા?** સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ સોતાપત્તિફલં, સકદાગામિમગ્ગસ્સ સકદાગામિફલં , અનાગામિમગ્ગસ્સ અનાગામિફલં, અરહત્તમગ્ગસ્સ અરહત્તફલં – ઇમે દુભતો વુટ્ઠાનપટિપ્પસ્સદ્ધી ચત્તારો વિમોક્ખા.

૨૧૨. કથં **રૂપી રૂપાનિ પસ્સતીતિ – વિમોક્ખો?** ઇધેકચ્ચો અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં નીલનિમિત્તં મનસિકરોતિ, નીલસઞ્ઞં પટિલભતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કરોતિ, સૂપધારિતં ઉપધારેતિ, સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કત્વા સૂપધારિતં [સુપધારિતં (ક॰)] ઉપધારેત્વા સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેત્વા બહિદ્ધા નીલનિમિત્તે ચિત્તં ઉપસંહરતિ, નીલસઞ્ઞં પટિલભતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કરોતિ, સૂપધારિતં ઉપધારેતિ, સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કત્વા ઉપધારેત્વા સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેત્વા આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘‘અજ્ઝત્તઞ્ચ બહિદ્ધા ચ ઉભયમિદં રૂપ’’ન્તિ, રૂપસઞ્ઞી હોતિ. ઇધેકચ્ચો અજ્ઝત્તં

પચ્ચત્તં પીતનિમિત્તં...પે॰... લોહિતનિમિત્તં...પે॰... ઓદાતનિમિત્તં મનસિકરોતિ, ઓદાતસઞ્ઞં પટિલભતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કરોતિ, સૂપધારિતં ઉપધારેતિ, સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કત્વા સૂપધારિતં ઉપધારેત્વા સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેત્વા બહિદ્ધા ઓદાતનિમિત્તે ચિત્તં ઉપસંહરતિ, ઓદાતસઞ્ઞં પટિલભતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કરોતિ, સૂપધારિતં ઉપધારેતિ, સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કત્વા સૂપધારિતં ઉપધારેત્વા સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેત્વા આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અજ્ઝત્તઞ્ચ બહિદ્ધા ચ ઉભયમિદં રૂપ''ન્તિ, રૂપસઞ્ઞી હોતિ. એવં રૂપી રૂપાનિ પસ્સતીતિ – વિમોક્ખો.

કથં **અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતીતિ – વિમોક્ખો?** ઇધેકચ્ચો અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં નીલનિમિત્તં ન મનસિકરોતિ, નીલસઞ્ઞં ન પટિલભતિ; બહિદ્ધા નીલનિમિત્તે ચિત્તં ઉપસંહરતિ, નીલસઞ્ઞં પટિલભતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કરોતિ, સૂપધારિતં ઉપધારેતિ, સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કત્વા સૂપધારિતં ઉપધારેત્વા સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેત્વા આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અજ્ઝત્તં અરૂપં, બહિદ્ધા રૂપમિદ''ન્તિ, રૂપસઞ્ઞી હોતિ. ઇધેકચ્ચો અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં પીતનિમિત્તં...પે॰... લોહિતનિમિત્તં...પે॰... ઓદાતનિમિત્તં ન મનસિકરોતિ, ઓદાતસઞ્ઞં ન પટિલભતિ; બહિદ્ધા ઓદાતનિમિત્તે ચિત્તં ઉપસંહરતિ, ઓદાતસઞ્ઞં પટિલભતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કરોતિ, સૂપધારિતં ઉપધારેતિ, સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેતિ. સો તં નિમિત્તં સુગ્ગહિતં કત્વા સૂપધારિતં ઉપધારેત્વા સ્વાવત્થિતં અવત્થાપેત્વા આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ''અજ્ઝત્તં અરૂપં બહિદ્ધા રૂપમિદ''ન્તિ, રૂપસઞ્ઞી હોતિ. એવં અજ્ઝત્તં અરૂપસઞ્ઞી બહિદ્ધા રૂપાનિ પસ્સતીતિ – વિમોક્ખો.

કથં **''સુભ''ન્તેવ અધિમુત્તો હોતીતિ – વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન [અબ્યાપજ્ઝેન (સ્યા॰)] ફરિત્વા વિહરતિ. મેત્તાય ભાવિતત્તા સત્તા અપ્પટિકૂલા હોન્તિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... કરુણાય ભાવિતત્તા સત્તા અપ્પટિકૂલા હોન્તિ. મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાય ભાવિતત્તા સત્તા અપ્પટિકૂલા હોન્તિ. ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ...પે॰... ઉપેક્ખાય ભાવિતત્તા સત્તા અપ્પટિકૂલા હોન્તિ. એવં ''સુભં'' તેવ અધિમુત્તો હોતીતિ – વિમોક્ખો.

૨૧૩. કતમો **આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ''અનન્તો આકાસો''તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ – અયં આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો.

કતમો **વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ''અનન્તં વિઞ્ઞાણ''ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ – અયં વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો.

કતમો **આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ''નત્થિ કિઞ્ચી''તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ – અયં આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો .

કતમો **નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ – અયં નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ વિમોક્ખો.

કતમો **સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિ વિમોક્ખો?** ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ – અયં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિ વિમોક્ખો.

કતમો **સમયવિમોક્ખો?** ચત્તારિ ચ ઝાનાનિ ચતસ્સો ચ અરૂપસમાપત્તિયો – અયં સમયવિમોક્ખો.

કતમો **અસમયવિમોક્ખો?** ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં અસમયવિમોક્ખો.

કતમો **સામયિકો વિમોક્ખો?** ચત્તારિ ચ ઝાનાનિ, ચતસ્સો ચ અરૂપસમાપત્તિયો – અયં સામયિકો વિમોક્ખો.

કતમો **અસામયિકો વિમોક્ખો?** ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં અસામયિકો વિમોક્ખો.

કતમો **કુપ્પો વિમોક્ખો?** ચત્તારિ ચ ઝાનાનિ, ચતસ્સો ચ અરૂપસમાપત્તિયો – અયં કુપ્પો વિમોક્ખો.

કતમો **અકુપ્પો વિમોક્ખો?** ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં અકુપ્પો વિમોક્ખો.

કતમો **લોકિયો વિમોક્ખો?** ચત્તારિ ચ ઝાનાનિ, ચતસ્સો ચ અરૂપસમાપત્તિયો – અયં લોકિયો વિમોક્ખો.

કતમો **લોકુત્તરો વિમોક્ખો?** ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં લોકુત્તરો વિમોક્ખો.

કતમો **સાસવો વિમોક્ખો?** ચત્તારિ ચ ઝાનાનિ, ચતસ્સો ચ અરૂપસમાપત્તિયો – અયં સાસવો વિમોક્ખો.

કતમો **અનાસવો વિમોક્ખો?** ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં અનાસવો વિમોક્ખો.

કતમો **સામિસો વિમોક્ખો?** રૂપપ્પટિસઞ્ઞુત્તો વિમોક્ખો – અયં સામિસો વિમોક્ખો.

કતમો **નિરામિસો વિમોક્ખો?** અરૂપપ્પટિસઞ્ઞુત્તો વિમોક્ખો – અયં નિરામિસો વિમોક્ખો.

કતમો **નિરામિસા નિરામિસતરો વિમોક્ખો?** ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં નિરામિસાનિરામિસતરો વિમોક્ખો.

કતમો **પણિહિતો વિમોક્ખો?** ચત્તારિ ચ ઝાનાનિ, ચતસ્સો ચ અરૂપસમાપત્તિયો – અયં પણિહિતો વિમોક્ખો. કતમો અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો? ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો.

કતમો **પણિહિતપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિ વિમોક્ખો?** પઠમસ્સ ઝાનસ્સ પટિલાભો વા વિપાકો વા …પે॰… નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા પટિલાભો વા વિપાકો વા – અયં પણિહિતપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિ વિમોક્ખો.

કતમો **સઞ્ઞુત્તો વિમોક્ખો?** ચત્તારિ ચ ઝાનાનિ, ચતસ્સો ચ અરૂપસમાપત્તિયો – અયં સઞ્ઞુત્તો વિમોક્ખો.

કતમો **વિસઞ્ઞુત્તો વિમોક્ખો?** ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં વિસઞ્ઞુત્તો વિમોક્ખો.

કતમો **એકત્તવિમોક્ખો?** ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – અયં એકત્તવિમોક્ખો.

કતમો **નાનત્તવિમોક્ખો?** ચત્તારિ ચ ઝાનાનિ, ચતસ્સો ચ અરૂપસમાપત્તિયો – અયં નાનત્તવિમોક્ખો.

૨૧૪. કતમો **સઞ્ઞાવિમોક્ખો?** સિયા એકો સઞ્ઞાવિમોક્ખો દસ સઞ્ઞાવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ સઞ્ઞાવિમોક્ખા એકો સઞ્ઞાવિમોક્ખો હોતિ, વત્થુવસેન પરિયાયેન. કથઞ્ચ સિયા? અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો . દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં સુખતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં અત્તતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં નન્દિયા સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં રાગતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં સમુદયતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં આદાનતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં નિમિત્તતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં પણિધિયા સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. એવં સિયા એકો સઞ્ઞાવિમોક્ખો દસ સઞ્ઞાવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ સઞ્ઞાવિમોક્ખા એકો સઞ્ઞાવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો…પે॰… રૂપે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો. એવં સિયા એકો સઞ્ઞાવિમોક્ખો દસ સઞ્ઞાવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ સઞ્ઞાવિમોક્ખા એકો સઞ્ઞાવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે… ચક્ખુસ્મિં…પે॰… જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો…પે॰… જરામરણે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો સઞ્ઞાય મુચ્ચતીતિ – સઞ્ઞાવિમોક્ખો . એવં સિયા, એકો સઞ્ઞાવિમોક્ખો દસ સઞ્ઞાવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ સઞ્ઞાવિમોક્ખા એકો સઞ્ઞાવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન – અયં સઞ્ઞાવિમોક્ખો.

૨૧૫. કતમો **ઞાણવિમોક્ખો?** સિયા એકો ઞાણવિમોક્ખો દસ ઞાણવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ ઞાણવિમોક્ખા એકો ઞાણવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન **સિયા**તિ . કથઞ્ચ સિયા? અનિચ્ચાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં નિચ્ચતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. દુક્ખાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં સુખતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. અનત્તાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં અત્તતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. નિબ્બિદાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં નન્દિયા સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. વિરાગાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં રાગતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. નિરોધાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં સમુદયતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં આદાનતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. અનિમિત્તાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં નિમિત્તતો

સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. અપ્પણિહિતાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં પણિધિયા સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. સુઞ્ઞતાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં અભિનિવેસતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. એવં સિયા એકો ઞાણવિમોક્ખો દસ ઞાણવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ ઞાણવિમોક્ખા એકો ઞાણવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં નિચ્ચતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો...પે॰... રૂપે સુઞ્ઞતાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં અભિનિવેસતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. એવં સિયા એકો ઞાણવિમોક્ખો દસ ઞાણવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ ઞાણવિમોક્ખા એકો ઞાણવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

વેદનાય ...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં નિચ્ચતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો...પે॰... જરામરણે સુઞ્ઞતાનુપસ્સના યથાભૂતં ઞાણં અભિનિવેસતો સમ્મોહા અઞ્ઞાણા મુચ્ચતીતિ – ઞાણવિમોક્ખો. એવં સિયા એકો ઞાણવિમોક્ખો દસ ઞાણવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ ઞાણવિમોક્ખા એકો ઞાણવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન – અયં ઞાણવિમોક્ખો.

૨૧૬. કતમો **સીતિસિયાવિમોક્ખો?** સિયા એકો સીતિસિયાવિમોક્ખો દસ સીતિસિયાવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ સીતિસિયાવિમોક્ખા એકો સીતિસિયાવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન **સિયા**તિ. કથઞ્ચ સિયા? અનિચ્ચાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં નિચ્ચતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. દુક્ખાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં સુખતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. અનત્તાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં અત્તતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. નિબ્બિદાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં નન્દિયા સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. વિરાગાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં રાગતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો . નિરોધાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં સમુદયતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં આદાનતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. અનિમિત્તાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં નિમિત્તતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. અપ્પણિહિતાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં પણિધિયા સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. સુઞ્ઞતાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં અભિનિવેસતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. એવં સિયા એકો સીતિસિયાવિમોક્ખો દસ સીતિસિયાવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ સીતિસિયાવિમોક્ખા એકો સીતિસિયાવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં નિચ્ચતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો...પે॰... રૂપે સુઞ્ઞતાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં અભિનિવેસતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. એવં સિયા એકો સીતિસિયાવિમોક્ખો દસ સીતિસિયાવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ સીતિસિયાવિમોક્ખા એકો સીતિસિયાવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં નિચ્ચતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો...પે॰... જરામરણે સુઞ્ઞતાનુપસ્સના અનુત્તરં સીતિભાવં ઞાણં અભિનિવેસતો સન્તાપપરિળાહદરથા મુચ્ચતીતિ – સીતિસિયાવિમોક્ખો. એવં સિયા એકો સીતિસિયાવિમોક્ખો દસ સીતિસિયાવિમોક્ખા હોન્તિ, દસ સીતિસિયાવિમોક્ખા એકો સીતિસિયાવિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન – અયં સીતિસિયાવિમોક્ખો.

૨૧૭. કતમો **ઝાનવિમોક્ખો?** નેક્ખમ્મં ઝાયતીતિ [જાયતીતિ (સ્યા॰)] ઝાનં. કામચ્છન્દં ઝાપેતીતિ – ઝાનં. ઝાયન્તો [જાયન્તો (સ્યા॰)] મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાપેન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાયન્તીતિ – ધમ્મા. ઝાપેતીતિ – કિલેસે. ઝાતે ચ ઝાપે ચ જાનાતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. અબ્યાપાદો ઝાયતીતિ – ઝાનં. બ્યાપાદં ઝાપેતીતિ – ઝાનં. ઝાયન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાપેન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાયન્તીતિ – ધમ્મા. ઝાપેતીતિ – કિલેસે. ઝાતે ચ ઝાપે ચ જાનાતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. આલોકસઞ્ઞા ઝાયતીતિ – ઝાનં. થિનમિદ્ધં ઝાપેતીતિ – ઝાનં...પે॰... અવિક્ખેપો ઝાયતીતિ – ઝાનં. ઉદ્ધચ્ચં ઝાપેતીતિ – ઝાનં. ધમ્મવવત્થાનં ઝાયતીતિ – ઝાનં. વિચિકિચ્છં ઝાપેતીતિ – ઝાનં. ઞાણં ઝાયતીતિ – ઝાનં. અવિજ્જં ઝાપેતીતિ – ઝાનં. પામોજ્જં ઝાયતીતિ – ઝાનં. અરતિં ઝાપેતીતિ – ઝાનં. પઠમં ઝાનં ઝાયતીતિ – ઝાનં. નીવરણે ઝાપેતીતિ – ઝાનં...પે॰... અરહત્તમગ્ગો ઝાયતીતિ – ઝાનં. સબ્બકિલેસે ઝાપેતીતિ – ઝાનં. ઝાયન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાપેન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાયન્તીતિ – ધમ્મા. ઝાપેતીતિ – કિલેસે. ઝાતે ચ ઝાપે ચ જાનાતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો – અયં ઝાનવિમોક્ખો.

૨૧૮. કતમો **અનુપાદા ચિત્તસ્સ વિમોક્ખો?** સિયા એકો અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો દસ અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખા હોન્તિ, દસ અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખા એકો અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન **સિયા**તિ . કથઞ્ચ સિયા? અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં સુખતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં અત્તતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં નન્દિયા ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં રાગતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં સમુદયતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં આદાનતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં નિમિત્તતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં પણિધિયા ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. એવં સિયા એકો અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો દસ અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખા હોન્તિ, દસ અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખા એકો અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો...પે॰... રૂપે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. એવં સિયા એકો અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો દસ અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખા હોન્તિ, દસ અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખા એકો અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે… ચક્ખુસ્મિં…પે॰… જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો…પે॰… જરામરણે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો ઉપાદાના મુચ્ચતીતિ – અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો. એવં સિયા એકો અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો દસ અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખા હોન્તિ , દસ અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખા એકો અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો હોતિ વત્થુવસેન પરિયાયેન.

અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં કતિહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં કતિહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં કતિહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં…પે॰… વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં… નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં… પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં… અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં… અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં… સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં કતિહુપાદાનેહિ મુચ્ચતીતિ?

અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં એકુપાદાના મુચ્ચતિ. અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં એકુપાદાના મુચ્ચતિ. વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં એકુપાદાના મુચ્ચતિ. નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં ચતૂહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં ચતૂહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં એકુપાદાના મુચ્ચતિ. સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ.

અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં કતમેહિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? દિટ્ઠુપાદાના, સીલબ્બતુપાદાના, અત્તવાદુપાદાના – અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં ઇમેહિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં કતમા એકુપાદાના [એકૂપાદાના (સી॰ અટ્ઠ॰)] મુચ્ચતિ? કામુપાદાના – દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં ઇદં એકુપાદાના મુચ્ચતિ. [ઇમા એકુપાદાના (સ્યા॰)] અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં કતમેહિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? દિટ્ઠુપાદાના, સીલબ્બતુપાદાના, અત્તવાદુપાદાના – અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં ઇમેહિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં કતમા એકુપાદાના મુચ્ચતિ? કામુપાદાના – નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં ઇદં એકુપાદાના મુચ્ચતિ. વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં કતમા એકુપાદાના મુચ્ચતિ? કામુપાદાના – વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં ઇદં એકુપાદાના મુચ્ચતિ. નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં કતમેહિ ચતૂહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? કામુપાદાના, દિટ્ઠુપાદાના, સીલબ્બતુપાદાના, અત્તવાદુપાદાના – નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં ઇમેહિ ચતૂહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં કતમેહિ ચતૂહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? કામુપાદાના, દિટ્ઠુપાદાના, સીલબ્બતુપાદાના, અત્તવાદુપાદાના – પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં ઇમેહિ ચતૂહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં કતમેહિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? દિટ્ઠુપાદાના, સીલબ્બતુપાદાના, અત્તવાદુપાદાના – અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં ઇમેહિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ. અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં કતમા એકુપાદાના મુચ્ચતિ? કામુપાદાના – અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં ઇદં એકુપાદાના મુચ્ચતિ. સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં કતમેહિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ? દિટ્ઠુપાદાના, સીલબ્બતુપાદાના, અત્તવાદુપાદાના – સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં ઇમેહિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચતિ.

યઞ્ચ અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં, યઞ્ચ અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં, યઞ્ચ અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં, યઞ્ચ સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં – ઇમાનિ ચત્તારિ ઞાણાનિ તીહુપાદાનેહિ મુચ્ચન્તિ – દિટ્ઠુપાદાના, સીલબ્બતુપાદાના, અત્તવાદુપાદાના. યઞ્ચ દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં, યં ચ નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં, યઞ્ચ વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં, યઞ્ચ અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં – ઇમાનિ ચત્તારિ ઞાણાનિ એકુપાદાના મુચ્ચન્તિ – કામુપાદાના. યઞ્ચ

નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં, યઞ્ચ પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં – ઇમાનિ દ્વે ઞાણાનિ ચતૂહુપાદાનેહિ મુચ્ચન્તિ – કામુપાદાના, દિટ્ઠુપાદાના, સીલબ્બતુપાદાના, અત્તવાદુપાદાના – અયં અનુપાદાચિત્તસ્સ વિમોક્ખો.

વિમોક્ખકથાય પઠમભાણવારો.

૨૧૯. તીણિ ખો પનિમાનિ વિમોક્ખમુખાનિ લોકનિય્યાનાય સંવત્તન્તિ. સબ્બસઙ્ખારે પરિચ્છેદપરિવટુમતો [પરિચ્છેદપરિવટ્ટમતો (સ્યા॰)] સમનુપસ્સનતાય અનિમિત્તાય ચ ધાતુયા ચિત્તસમ્પક્ખન્દનતાય, સબ્બસઙ્ખારેસુ મનોસમુત્તેજનતાય અપ્પણિહિતાય ચ ધાતુયા ચિત્તસમ્પક્ખન્દનતાય, સબ્બધમ્મે પરતો સમનુપસ્સનતાય સુઞ્ઞતાય ચ ધાતુયા ચિત્તસમ્પક્ખન્દનતાય – ઇમાનિ તીણિ વિમોક્ખમુખાનિ લોકનિય્યાનાય સંવત્તન્તિ.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કથં સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કથં સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કથં સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો ખયતો સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ, દુક્ખતો મનસિકરોતો ભયતો સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ, અનત્તતો મનસિકરોતો સુઞ્ઞતો સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કિં બહુલં ચિત્તં હોતિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કિં બહુલં ચિત્તં હોતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કિં બહુલં ચિત્તં હોતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલં ચિત્તં હોતિ . દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલં ચિત્તં હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલં ચિત્તં હોતિ.

અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો અધિમોક્ખબહુલો કતમિન્દ્રિયં પટિલભતિ? દુક્ખતો મનસિકરોન્તો પસ્સદ્ધિબહુલો કતમિન્દ્રિયં પટિલભતિ? અનત્તતો મનસિકરોન્તો વેદબહુલો કતમિન્દ્રિયં પટિલભતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો અધિમોક્ખબહુલો સદ્ધિન્દ્રિયં પટિલભતિ. દુક્ખતો મનસિકરોન્તો પસ્સદ્ધિબહુલો સમાધિન્દ્રિયં પટિલભતિ. અનત્તતો મનસિકરોન્તો વેદબહુલો પઞ્ઞિન્દ્રિયં પટિલભતિ.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલસ્સ કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ, ભાવનાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા [તદન્વયાનિ (સ્યા॰)] હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કો ભાવેતિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલસ્સ કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ, ભાવનાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કો ભાવેતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલસ્સ કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ, ભાવનાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કો ભાવેતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. ભાવનાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. યો સમ્માપટિપન્નો સો ભાવેતિ; નત્થિ મિચ્છાપટિપન્નસ્સ ઇન્દ્રિયભાવના. દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલસ્સ સમાધિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. ભાવનાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ , સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ , એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. યો સમ્માપટિપન્નો સો ભાવેતિ; નત્થિ મિચ્છાપટિપન્નસ્સ ઇન્દ્રિયભાવના. અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલસ્સ પઞ્ઞિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. ભાવનાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા

હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. યો સમ્માપટિપન્નો સો ભાવેતિ; નત્થિ મિચ્છાપટિપન્નસ્સ ઇન્દ્રિયભાવના.

૨૨૦. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલસ્સ કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ? ભાવનાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ? પટિવેધકાલે કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ? પટિવેધાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ? કેનટ્ઠેન ભાવના? કેનટ્ઠેન પટિવેધો? દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલસ્સ કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ? ભાવનાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ , અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ? પટિવેધકાલે કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ? પટિવેધાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ? કેનટ્ઠેન ભાવના? કેનટ્ઠેન પટિવેધો? અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલસ્સ કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ? ભાવનાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ? પટિવેધકાલે કતમિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ? પટિવેધાય કતિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ? કેનટ્ઠેન ભાવના? કેનટ્ઠેન પટિવેધો?

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. ભાવનાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ , સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિવેધકાલે પઞ્ઞિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. પટિવેધાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. દસ્સનટ્ઠેન પટિવેધો. એવં પટિવિજ્ઝન્તોપિ ભાવેતિ, ભાવેન્તોપિ પટિવિજ્ઝતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલસ્સ સમાધિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. ભાવનાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિવેધકાલે પઞ્ઞિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. પટિવેધાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. દસ્સનટ્ઠેન પટિવેધો. એવં પટિવિજ્ઝન્તોપિ ભાવેતિ, ભાવેન્તોપિ પટિવિજ્ઝતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલસ્સ પઞ્ઞિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. ભાવનાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિવેધકાલેપિ પઞ્ઞિન્દ્રિયં આધિપતેય્યં હોતિ. પટિવેધાય ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. દસ્સનટ્ઠેન પટિવેધો. એવં પટિવિજ્ઝન્તોપિ ભાવેતિ, ભાવેન્તોપિ પટિવિજ્ઝતિ.

૨૨૧. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કતમિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ? કતમિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સદ્ધાવિમુત્તો [સદ્ધાધિમુત્તો (સ્યા॰)] હોતિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કતમિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ? કતમિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા કાયસક્ખી [કાયસક્ખિ (સ્યા॰ ક॰) અભિ॰ પુ॰ પ॰ ૯૫ પસ્સિતબ્બા] હોતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કતમિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ? કતમિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા દિટ્ઠિપ્પત્તો હોતિ?

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સદ્ધાવિમુત્તો હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો સમાધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સમાધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા કાયસક્ખી હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા દિટ્ઠિપ્પત્તો હોતિ.

સદ્દહન્તો વિમુત્તોતિ – સદ્ધાવિમુત્તો. ફુટ્ઠત્તા સચ્છિકતોતિ [સચ્છિકરોતીતિ (સ્યા॰ પી॰)] – કાયસક્ખી. દિટ્ઠત્તા પત્તોતિ – દિટ્ઠિપ્પત્તો. સદ્દહન્તો વિમુચ્ચતીતિ – સદ્ધાવિમુત્તો. ઝાનફસ્સં પઠમં ફુસતિ, પચ્છા નિરોધં નિબ્બાનં સચ્છિકરોતીતિ – કાયસક્ખી. ''દુક્ખા સઙ્ખારા, સુખો નિરોધો''તિ ઞાતં હોતિ દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાયાતિ – દિટ્ઠિપ્પત્તો. યો ચાયં પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો, યો ચ કાયસક્ખી, યો ચ દિટ્ઠિપ્પત્તો, સિયા ઇમે તયો પુગ્ગલા સદ્ધાવિમુત્તાપિ કાયસક્ખીપિ દિટ્ઠિપ્પત્તાપિ વત્થુવસેન પરિયાયેન **સિયા**તિ. કથઞ્ચ સિયા? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સદ્ધાવિમુત્તો હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સદ્ધાવિમુત્તો હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સદ્ધાવિમુત્તો હોતિ. એવં ઇમે તયો પુગ્ગલા સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા.

દુક્ખતો મનસિકરોતો સમાધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સમાધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા કાયસક્ખી હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો સમાધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સમાધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા કાયસક્ખી હોતિ. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો સમાધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સમાધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા કાયસક્ખી હોતિ. એવં ઇમે તયો પુગ્ગલા સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી.

અનત્તતો મનસિકરોતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા દિટ્ઠિપ્પત્તો હોતિ. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા દિટ્ઠિપ્પત્તો હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા દિટ્ઠિપ્પત્તો હોતિ. એવં ઇમે તયો પુગ્ગલા પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

યો ચાયં પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો, યો ચ કાયસક્ખી, યો ચ દિટ્ઠિપ્પત્તો, એવં સિયા ઇમે તયો પુગ્ગલા સદ્ધાવિમુત્તાપિ કાયસક્ખીપિ દિટ્ઠિપ્પત્તાપિ વત્થુવસેન પરિયાયેન. યો ચાયં પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો, યો ચ કાયસક્ખી, યો ચ દિટ્ઠિપ્પત્તો, સિયા ઇમે તયો પુગ્ગલા...પે॰... અઞ્ઞોયેવ સદ્ધાવિમુત્તો, અઞ્ઞો કાયસક્ખી, અઞ્ઞો દિટ્ઠિપ્પત્તો **સિયા**તિ. કથઞ્ચ સિયા? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સદ્ધાવિમુત્તો હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો સમાધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. સમાધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા કાયસક્ખી હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા દિટ્ઠિપ્પત્તો હોતિ. યો ચાયં પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો, યો ચ કાયસક્ખી, યો ચ દિટ્ઠિપ્પત્તો, એવં સિયા ઇમે તયો પુગ્ગલા સદ્ધાવિમુત્તાપિ કાયસક્ખીપિ દિટ્ઠિપ્પત્તાપિ વત્થુવસેન પરિયાયેન. અઞ્ઞોયેવ સદ્ધાવિમુત્તો, અઞ્ઞો કાયસક્ખી, અઞ્ઞો દિટ્ઠિપ્પત્તો.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલભતિ; તેન વુચ્ચતિ – ''સદ્ધાનુસારી''. ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચતુન્નં ઇન્દ્રિયાનં ભાવના હોતિ. યે હિ કેચિ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલભન્તિ , સબ્બે તે સદ્ધાનુસારિનો.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સોતાપત્તિફલં સચ્છિકતં હોતિ; તેન વુચ્ચતિ – ''સદ્ધાવિમુત્તો''. ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ . યેહિ કેચિ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સોતાપત્તિફલં સચ્છિકતા, સબ્બે તે સદ્ધાવિમુત્તા.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ, સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સકદાગામિમગ્ગં પટિલભતિ... પે॰... સકદાગામિફલં સચ્છિકતં હોતિ...પે॰... અનાગામિમગ્ગં પટિલભતિ... અનાગામિફલં સચ્છિકતં હોતિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગં પટિલભતિ... અરહત્તં [અરહત્તફલં (સ્યા॰ ક॰) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] સચ્છિકતં હોતિ; તેન વુચ્ચતિ – ''સદ્ધાવિમુત્તો''. ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ...પે॰... સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ. યેહિ કેચિ સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન અરહત્તં સચ્છિકતા, સબ્બે તે સદ્ધાવિમુત્તા.

દુક્ખતો મનસિકરોતો સમાધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ, સમાધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલભતિ; તેન વુચ્ચતિ – ''કાયસક્ખી''. ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ , સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચતુન્નં ઇન્દ્રિયાનં ભાવના હોતિ. યે હિ કેચિ સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલભન્તિ, સબ્બે તે કાયસક્ખી.

દુક્ખતો મનસિકરોતો સમાધિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ, સમાધિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સોતાપત્તિફલં સચ્છિકતં હોતિ...પે॰... સકદાગામિમગ્ગં પટિલભતિ...પે॰... સકદાગામિફલં સચ્છિકતં હોતિ...પે॰... અનાગામિમગ્ગં પટિલભતિ...પે॰... અનાગામિફલં સચ્છિકતં હોતિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગં પટિલભતિ...પે॰... અરહત્તં સચ્છિકતં હોતિ; તેન વુચ્ચતિ – ''કાયસક્ખી''. ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ. યેહિ કેચિ સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન અરહત્તં સચ્છિકતા, સબ્બે તે કાયસક્ખી.

અનત્તતો મનસિકરોતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલભતિ; તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્માનુસારી''. ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ...પે॰... સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચતુન્નં ઇન્દ્રિયાનં ભાવના હોતિ. યે હિ કેચિ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન સોતાપત્તિમગ્ગં પટિલભન્તિ, સબ્બે તે ધમ્માનુસારિનો.

અનત્તતો મનસિકરોતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સોતાપત્તિફલં સચ્છિકતં હોતિ; તેન વુચ્ચતિ – ''દિટ્ઠિપ્પત્તો''. ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ...પે॰... સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ. યેહિ કેચિ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન સોતાપત્તિફલં સચ્છિકતા, સબ્બે તે દિટ્ઠિપ્પત્તા.

અનત્તતો મનસિકરોતો પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્તં હોતિ, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ અધિમત્તત્તા સકદાગામિમગ્ગં પટિલભતિ...પે॰... સકદાગામિફલં સચ્છિકતં હોતિ...પે॰... અનાગામિમગ્ગં પટિલભતિ...પે॰... અનાગામિફલં સચ્છિકતં હોતિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગં પટિલભતિ...પે॰... અરહત્તં સચ્છિકતં હોતિ; તેન વુચ્ચતિ – ''દિટ્ઠિપ્પત્તો''.

ચત્તારિન્દ્રિયાનિ તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન ચત્તારિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ. યેહિ કેચિ પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન અરહત્તં સચ્છિકતા, સબ્બે તે દિટ્ઠિપ્પત્તા.

૨૨૨. યે હિ કેચિ નેક્ખમ્મં ભાવિતા વા ભાવેન્તિ વા ભાવિસ્સન્તિ વા, અધિગતા વા અધિગચ્છન્તિ વા અધિગમિસ્સન્તિ વા, પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, પટિલદ્ધા વા પટિલભન્તિ વા પટિલભિસ્સન્તિ વા, પટિવિદ્ધા વા પટિવિજ્ઝન્તિ વા પટિવિજ્ઝિસ્સન્તિ વા, સચ્છિકતા વા સચ્છિકરોન્તિ વા સચ્છિકરિસ્સન્તિ વા, ફસ્સિતા વા ફસ્સન્તિ વા ફસ્સિસ્સન્તિ વા, વસિપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, પારમિપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, વેસારજ્જપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, સબ્બે તે સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

યે હિ કેચિ અબ્યાપાદં…પે॰… આલોકસઞ્ઞં… અવિક્ખેપં… ધમ્મવવત્થાનં… ઞાણં… પામોજ્જં… પઠમં ઝાનં… દુતિયં ઝાનં… તતિયં ઝાનં… ચતુત્થં ઝાનં… આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિં… વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિં … આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં… નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિં… અનિચ્ચાનુપસ્સનં… દુક્ખાનુપસ્સનં… અનત્તાનુપસ્સનં… નિબ્બિદાનુપસ્સનં… વિરાગાનુપસ્સનં … નિરોધાનુપસ્સનં… પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનં… ખયાનુપસ્સનં… વયાનુપસ્સનં… વિપરિણામાનુપસ્સનં… અનિમિત્તાનુપસ્સનં… અપ્પણિહિતાનુપસ્સનં… સુઞ્ઞતાનુપસ્સનં… અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનં… યથાભૂતઞાણદસ્સનં… આદીનવાનુપસ્સનં… પટિસઙ્ખાનુપસ્સનં… વિવટ્ટનાનુપસ્સનં… સોતાપત્તિમગ્ગં… સકદાગામિમગ્ગં… અનાગામિમગ્ગં… અરહત્તમગ્ગં….

યે હિ કેચિ ચત્તારો સતિપટ્ઠાને… ચત્તારો સમ્મપ્પધાને… ચત્તારો ઇદ્ધિપાદે… પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ… પઞ્ચ બલાનિ… સત્ત બોજ્ઝઙ્ગે… અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં… યે હિ કેચિ અટ્ઠ વિમોક્ખે ભાવિતા વા ભાવેન્તિ વા ભાવિસ્સન્તિ વા, અધિગતા વા અધિગચ્છન્તિ વા અધિગમિસ્સન્તિ વા, પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, પટિલદ્ધા વા પટિલભન્તિ વા પટિલભિસ્સન્તિ વા, પટિવિદ્ધા વા પટિવિજ્ઝન્તિ વા પટિવિજ્ઝિસ્સન્તિ વા, સચ્છિકતા વા સચ્છિકરોન્તિ વા સચ્છિકરિસ્સન્તિ વા, ફસ્સિતા વા ફસ્સન્તિ વા ફસ્સિસ્સન્તિ વા, વસિપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા પારમિપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, વેસારજ્જપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, સબ્બે તે સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

યે હિ કેચિ ચતસ્સો પટિસમ્ભિદા પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા…પે॰… સબ્બે તે સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

યે હિ કેચિ તિસ્સો વિજ્જા પટિવિદ્ધા વા પટિવિજ્ઝન્તિ વા પટિવિજ્ઝિસ્સન્તિ વા…પે॰… સબ્બે તે સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

યે હિ કેચિ તિસ્સો સિક્ખા સિક્ખિતા વા સિક્ખન્તિ વા સિક્ખિસ્સન્તિ વા, સચ્છિકતા વા સચ્છિકરોન્તિ વા સચ્છિકરિસ્સન્તિ વા, ફસ્સિતા વા ફસ્સન્તિ વા ફસ્સિસ્સન્તિ વા, વસિપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, પારમિપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, વેસારજ્જપ્પત્તા વા પાપુણન્તિ વા પાપુણિસ્સન્તિ વા, સબ્બે તે સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

યે હિ કેચિ દુક્ખં પરિજાનન્તિ સમુદયં પજહન્તિ નિરોધં સચ્છિકરોન્તિ મગ્ગં ભાવેન્તિ, સબ્બે તે સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

કતિહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ? કતિહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતિ? ચતૂહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ. ચતૂહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતિ. દુક્ખસચ્ચં પરિઞ્ઞાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ, સમુદયસચ્ચં પહાનપ્પટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ, નિરોધસચ્ચં સચ્છિકિરિયાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ, મગ્ગસચ્ચં ભાવનાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ. ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ. ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝન્તો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તો, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તો.

કતિહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ? કતિહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતિ ? નવહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ, નવહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતિ. દુક્ખસચ્ચં પરિઞ્ઞાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ, સમુદયસચ્ચં પહાનપ્પટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ, નિરોધસચ્ચં સચ્છિકિરિયાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ, મગ્ગસચ્ચં ભાવનાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ. અભિઞ્ઞાપટિવેધો ચ સબ્બધમ્માનં, પરિઞ્ઞાપટિવેધો ચ સબ્બસઙ્ખારાનં, પહાનપ્પટિવેધો ચ સબ્બાકુસલાનં, ભાવનાપટિવેધો ચ ચતુન્નં મગ્ગાનં, સચ્છિકિરિયાપટિવેધો ચ નિરોધસ્સ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝન્તો સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તો, સમાધિન્દ્રિયસ્સ વસેન કાયસક્ખી, પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તો.

દુતિયભાણવારો.

૨૨૩. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કથં સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કથં સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કથં સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો ખયતો સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો ભયતો સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ. અનત્તતો મનસિકરોતો સુઞ્ઞતો સઙ્ખારા ઉપટ્ઠન્તિ.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કિં બહુલં ચિત્તં હોતિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કિં બહુલં ચિત્તં હોતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કિં બહુલં ચિત્તં હોતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલં ચિત્તં હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલં ચિત્તં હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલં ચિત્તં હોતિ.

અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો અધિમોક્ખબહુલો કતમં વિમોક્ખં પટિલભતિ? દુક્ખતો મનસિકરોન્તો પસ્સદ્ધિબહુલો કતમં વિમોક્ખં પટિલભતિ? અનત્તતો મનસિકરોન્તો વેદબહુલો કતમં વિમોક્ખં પટિલભતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો અધિમોક્ખબહુલો અનિમિત્તં વિમોક્ખં પટિલભતિ. દુક્ખતો મનસિકરોન્તો પસ્સદ્ધિબહુલો અપ્પણિહિતં વિમોક્ખં પટિલભતિ. અનત્તતો મનસિકરોન્તો વેદબહુલો સુઞ્ઞતં વિમોક્ખં પટિલભતિ.

૨૨૪. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલસ્સ કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય કતિ વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કો ભાવેતિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલસ્સ કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય કતિ વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કો

ભાવેતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલસ્સ કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય કતિ વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ , સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કો ભાવેતિ?

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલસ્સ અનિમિત્તો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ. ભાવનાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. યો સમ્માપટિપન્નો સો ભાવેતિ; નત્થિ મિચ્છાપટિપન્નસ્સ વિમોક્ખભાવના. દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલસ્સ અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ. ભાવનાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. યો સમ્માપટિપન્નો સો ભાવેતિ; નત્થિ મિચ્છાપટિપન્નસ્સ વિમોક્ખભાવના. અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલસ્સ સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ. ભાવનાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ. એકરસટ્ઠેન ભાવના. યો સમ્માપટિપન્નો સો ભાવેતિ; નત્થિ મિચ્છાપટિપન્નસ્સ વિમોક્ખભાવના.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલસ્સ કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય કતિ વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, પટિવેધકાલે કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, પટિવેધાય કતિ વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કેનટ્ઠેન પટિવેધો? દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલસ્સ કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય કતિ વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, પટિવેધકાલે કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, પટિવેધાય કતિ વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કેનટ્ઠેન પટિવેધો? અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલસ્સ કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય કતિ વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, પટિવેધકાલે કતમો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, પટિવેધાય કતિવિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ , નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, કેનટ્ઠેન ભાવના, કેનટ્ઠેન પટિવેધો?

૨૨૫. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અધિમોક્ખબહુલસ્સ અનિમિત્તો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, પટિવેધકાલેપિ અનિમિત્તો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, પટિવેધાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, એકરસટ્ઠેન ભાવના, દસ્સનટ્ઠેન પટિવેધો, એવં પટિવિજ્ઝન્તોપિ ભાવેતિ, ભાવેન્તોપિ પટિવિજ્ઝતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો પસ્સદ્ધિબહુલસ્સ અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ,

નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, પટિવેધકાલેપિ અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, પટિવેધાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, એકરસટ્ઠેન ભાવના, દસ્સનટ્ઠેન પટિવેધો, એવં પટિવિજ્ઝન્તોપિ ભાવેતિ, ભાવેન્તોપિ પટિવિજ્ઝતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો વેદબહુલસ્સ સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, ભાવનાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, પટિવેધકાલેપિ સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, પટિવેધાય દ્વે વિમોક્ખા તદન્વયા હોન્તિ, સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ, એકરસા હોન્તિ, એકરસટ્ઠેન ભાવના, દસ્સનટ્ઠેન પટિવેધો, એવં પટિવિજ્ઝન્તોપિ ભાવેતિ, ભાવેન્તોપિ પટિવિજ્ઝતિ.

૨૨૬. અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કતમો વિમોક્ખો અધિમત્તો હોતિ? કતમવિમોક્ખસ્સ અધિમત્તત્તા સદ્ધાવિમુત્તો હોતિ ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કતમો વિમોક્ખો અધિમત્તો હોતિ? કતમવિમોક્ખસ્સ અધિમત્તત્તા કાયસક્ખી હોતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કતમો વિમોક્ખો અધિમત્તો હોતિ? કતમવિમોક્ખસ્સ અધિમત્તત્તા દિટ્ઠિપ્પત્તો હોતિ?

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અનિમિત્તો વિમોક્ખો અધિમત્તો હોતિ. અનિમિત્તવિમોક્ખસ્સ અધિમત્તત્તા સદ્ધાવિમુત્તો હોતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો અધિમત્તો હોતિ. અપ્પણિહિતવિમોક્ખસ્સ અધિમત્તત્તા કાયસક્ખી હોતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો અધિમત્તો હોતિ. સુઞ્ઞતવિમોક્ખસ્સ અધિમત્તત્તા દિટ્ઠિપ્પત્તો હોતિ.

સદ્દહન્તો વિમુત્તોતિ – સદ્ધાવિમુત્તો. ફુટ્ઠત્તા સચ્છિકતોતિ – કાયસક્ખી. દિટ્ઠત્તા પત્તોતિ – દિટ્ઠિપ્પત્તો. સદ્દહન્તો વિમુચ્ચતીતિ – સદ્ધાવિમુત્તો. ઝાનફસ્સં પઠમં ફુસતિ, પચ્છા નિરોધં નિબ્બાનં સચ્છિકરોતીતિ – કાયસક્ખી. ‘‘દુક્ખા સઙ્ખારા, સુખો નિરોધો’’તિ વિઞ્ઞાતં હોતિ દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાયાતિ – દિટ્ઠિપ્પત્તો…પે॰… યે હિ કેચિ નેક્ખમ્મં ભાવિતા વા ભાવેન્તિ વા ભાવિસ્સન્તિ વા…પે॰… સબ્બે તે અનિમિત્તવિમોક્ખસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા, અપ્પણિહિતવિમોક્ખસ્સ વસેન કાયસક્ખી, સુઞ્ઞતવિમોક્ખસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

યે હિ કેચિ અબ્યાપાદં… આલોકસઞ્ઞં… અવિક્ખેપં… યે હિ કેચિ દુક્ખં પરિજાનન્તિ, સમુદયં પજહન્તિ, નિરોધં સચ્છિકરોન્તિ, મગ્ગં ભાવેન્તિ, સબ્બે તે અનિમિત્તવિમોક્ખસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તા, અપ્પણિહિતવિમોક્ખસ્સ વસેન કાયસક્ખી, સુઞ્ઞતવિમોક્ખસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તા.

કતિહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ? કતિહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતિ? ચતૂહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ. ચતૂહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતિ. દુક્ખસચ્ચં પરિઞ્ઞાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ, સમુદયસચ્ચં પહાનપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ. નિરોધસચ્ચં સચ્છિકિરિયાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ. મગ્ગસચ્ચં ભાવનાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ. ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ. ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝન્તો અનિમિત્તવિમોક્ખસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તો, અપ્પણિહિતવિમોક્ખસ્સ વસેન કાયસક્ખી, સુઞ્ઞતવિમોક્ખસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તો.

કતિહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ? કતિહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતિ? નવહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ. નવહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતિ. દુક્ખસચ્ચં પરિઞ્ઞાપટિવેધં પટિવિજ્ઝતિ…પે॰… સચ્છિકિરિયાપટિવેધો ચ નિરોધસ્સ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ સચ્ચપ્પટિવેધો હોતિ. ઇમેહિ નવહાકારેહિ સચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝન્તો અનિમિત્તવિમોક્ખસ્સ વસેન સદ્ધાવિમુત્તો, અપ્પણિહિતવિમોક્ખસ્સ વસેન કાયસક્ખી, સુઞ્ઞતવિમોક્ખસ્સ વસેન દિટ્ઠિપ્પત્તો.

૨૨૭. અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો કતમે ધમ્મે યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ? કથં સમ્માદસ્સનં હોતિ? કથં તદન્વયેન સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચતો સુદિટ્ઠા હોન્તિ? કત્થ કઙ્ખા પહીયતિ? દુક્ખતો મનસિકરોન્તો કતમે ધમ્મે યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ? કથં સમ્માદસ્સનં હોતિ? કથં તદન્વયેન સબ્બે સઙ્ખારા દુક્ખતો સુદિટ્ઠા હોન્તિ? કત્થ કઙ્ખા પહીયતિ? અનત્તતો મનસિકરોન્તો કતમે ધમ્મે યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ? કથં સમ્માદસ્સનં હોતિ? કથં તદન્વયેન સબ્બે ધમ્મા અનત્તતો સુદિટ્ઠા હોન્તિ? કત્થ કઙ્ખા પહીયતિ?

અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો નિમિત્તં યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ; તેન વુચ્ચતિ – સમ્માદસ્સનં. એવં તદન્વયેન સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચતો સુદિટ્ઠા હોન્તિ. એત્થ કઙ્ખા પહીયતિ. દુક્ખતો મનસિકરોન્તો પવત્તં યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ; તેન વુચ્ચતિ – સમ્માદસ્સનં. એવં તદન્વયેન સબ્બે સઙ્ખારા દુક્ખતો સુદિટ્ઠા હોન્તિ. એત્થ કઙ્ખા પહીયતિ. અનત્તતો મનસિકરોન્તો નિમિત્તઞ્ચ પવત્તઞ્ચ યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ; તેન વુચ્ચતિ – સમ્માદસ્સનં. એવં તદન્વયેન સબ્બે ધમ્મા અનત્તતો સુદિટ્ઠા હોન્તિ. એત્થ કઙ્ખા પહીયતિ.

યઞ્ચ યથાભૂતં ઞાણં યઞ્ચ સમ્માદસ્સનં યા ચ કઙ્ખાવિતરણા, ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ, ઉદાહુ એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનન્તિ? યઞ્ચ યથાભૂતં ઞાણં યઞ્ચ સમ્માદસ્સનં યા ચ કઙ્ખાવિતરણા, ઇમે ધમ્મા એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનં.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કિં ભયતો ઉપટ્ઠાતિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કિં ભયતો ઉપટ્ઠાતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કિં ભયતો ઉપટ્ઠાતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો નિમિત્તં ભયતો ઉપટ્ઠાતિ . દુક્ખતો મનસિકરોતો પવત્તં ભયતો ઉપટ્ઠાતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો નિમિત્તઞ્ચ પવત્તઞ્ચ ભયતો ઉપટ્ઠાતિ.

યા ચ ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા યઞ્ચ આદીનવે ઞાણં યા ચ નિબ્બિદા, ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ, ઉદાહુ એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનન્તિ? યા ચ ભયતુપટ્ઠાને પઞ્ઞા યઞ્ચ આદીનવે ઞાણં યા ચ નિબ્બિદા, ઇમે ધમ્મા એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનં.

યા ચ અનત્તાનુપસ્સના યા ચ સુઞ્ઞતાનુપસ્સના, ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ, ઉદાહુ એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનન્તિ? યા ચ અનત્તાનુપસ્સના યા ચ સુઞ્ઞતાનુપસ્સના, ઇમે ધમ્મા એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનં.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કિં પટિસઙ્ખા ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કિં પટિસઙ્ખા ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કિં પટિસઙ્ખા ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો નિમિત્તં પટિસઙ્ખા ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો પવત્તં પટિસઙ્ખા ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો નિમિત્તઞ્ચ પવત્તઞ્ચ પટિસઙ્ખા ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ.

યા ચ મુઞ્ચિતુકમ્યતા યા ચ પટિસઙ્ખાનુપસ્સના યા ચ સઙ્ખારુપેક્ખા, ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ, ઉદાહુ એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનન્તિ? યા ચ મુઞ્ચિતુકમ્યતા યા ચ પટિસઙ્ખાનુપસ્સના યા ચ સઙ્ખારુપેક્ખા, ઇમે ધમ્મા એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનં.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો કુતો ચિત્તં વુટ્ઠાતિ, કત્થ ચિત્તં પક્ખન્દતિ? દુક્ખતો મનસિકરોતો કુતો ચિત્તં વુટ્ઠાતિ, કત્થ ચિત્તં પક્ખન્દતિ? અનત્તતો મનસિકરોતો કુતો ચિત્તં વુટ્ઠાતિ, કત્થ ચિત્તં પક્ખન્દતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો નિમિત્તા ચિત્તં વુટ્ઠાતિ, અનિમિત્તે ચિત્તં પક્ખન્દતિ. દુક્ખતો મનસિકરોતો પવત્તા ચિત્તં વુટ્ઠાતિ, અપ્પવત્તે ચિત્તં પક્ખન્દતિ. અનત્તતો મનસિકરોતો નિમિત્તા ચ પવત્તા ચ ચિત્તં વુટ્ઠાતિ, અનિમિત્તે અપ્પવત્તે નિરોધે નિબ્બાનધાતુયા [નિરોધનિબ્બાનધાતુયા (સી॰)] ચિત્તં પક્ખન્દતિ.

યા ચ બહિદ્ધાવુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા યે ચ ગોત્રભૂ ધમ્મા, ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ, ઉદાહુ એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનન્તિ? યા ચ બહિદ્ધાવુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા યે ચ ગોત્રભૂ ધમ્મા, ઇમે ધમ્મા એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનં.

અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો કતમેન વિમોક્ખેન વિમુચ્ચતિ? દુક્ખતો મનસિકરોન્તો કતમેન વિમોક્ખેન વિમુચ્ચતિ? અનત્તતો મનસિકરોન્તો કતમેન વિમોક્ખેન વિમુચ્ચતિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો અનિમિત્તવિમોક્ખેન વિમુચ્ચતિ. દુક્ખતો મનસિકરોન્તો અપ્પણિહિતવિમોક્ખેન વિમુચ્ચતિ. અનત્તતો મનસિકરોન્તો સુઞ્ઞતવિમોક્ખેન વિમુચ્ચતિ. યા ચ દુભતોવુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા યઞ્ચ મગ્ગે ઞાણં , ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ, ઉદાહુ એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનન્તિ? યા ચ દુભતોવુટ્ઠાનવિવટ્ટને પઞ્ઞા યઞ્ચ મગ્ગે ઞાણં, ઇમે ધમ્મા એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનં.

૨૨૮. કતિહાકારેહિ તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે [નાનાખણે (સ્યા॰ ક॰)] હોન્તિ? કતિહાકારેહિ તયો વિમોક્ખા એકક્ખણે હોન્તિ? ચતૂહાકારેહિ તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ. સત્તહાકારેહિ તયો વિમોક્ખા એકક્ખણે હોન્તિ.

કતમેહિ ચતૂહાકારેહિ તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ? આધિપતેય્યટ્ઠેન, અધિટ્ઠાનટ્ઠેન, અભિનીહારટ્ઠેન, નિય્યાનટ્ઠેન. કથં આધિપતેય્યટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોતો અનિમિત્તો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, દુક્ખતો મનસિકરોતો અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ, અનત્તતો મનસિકરોતો સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો આધિપતેય્યો હોતિ. એવં આધિપતેય્યટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ.

કથં અધિટ્ઠાનટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો અનિમિત્તવિમોક્ખસ્સ વસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ, દુક્ખતો મનસિકરોન્તો અપ્પણિહિતવિમોક્ખસ્સ વસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ, અનત્તતો મનસિકરોન્તો સુઞ્ઞતવિમોક્ખસ્સ વસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ. એવં અધિટ્ઠાનટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ.

કથં અભિનીહારટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો અનિમિત્તવિમોક્ખસ્સ વસેન ચિત્તં અભિનીહરતિ, દુક્ખતો મનસિકરોન્તો અપ્પણિહિતવિમોક્ખસ્સ વસેન ચિત્તં અભિનીહરતિ, અનત્તતો મનસિકરોન્તો સુઞ્ઞતવિમોક્ખસ્સ વસેન ચિત્તં અભિનીહરતિ. એવં અભિનીહારટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ.

કથં નિય્યાનટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો અનિમિત્તવિમોક્ખસ્સ વસેન નિરોધં નિબ્બાનં નિય્યાતિ, દુક્ખતો મનસિકરોન્તો અપ્પણિહિતવિમોક્ખસ્સ વસેન નિરોધં નિબ્બાનં નિય્યાતિ, અનત્તતો મનસિકરોન્તો સુઞ્ઞતવિમોક્ખસ્સ વસેન નિરોધં નિબ્બાનં નિય્યાતિ. એવં નિય્યાનટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ. ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ તયો વિમોક્ખા નાનાક્ખણે હોન્તિ.

કતમેહિ સત્તહાકારેહિ તયો વિમોક્ખા એકક્ખણે હોન્તિ ? સમોધાનટ્ઠેન, અધિગમનટ્ઠેન, પટિલાભટ્ઠેન પટિવેધટ્ઠેન, સચ્છિકિરિયટ્ઠેન, ફસ્સનટ્ઠેન, અભિસમયટ્ઠેન. કથં સમોધાનટ્ઠેન અધિગમનટ્ઠેન પટિલાભટ્ઠેન પટિવેધટ્ઠેન સચ્છિકિરિયટ્ઠેન ફસ્સનટ્ઠેન અભિસમયટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા એકક્ખણે હોન્તિ? અનિચ્ચતો મનસિકરોન્તો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. યતો મુચ્ચતિ, તત્થ ન પણિદહતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. યત્થ ન પણિદહતિ, તેન સુઞ્ઞોતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. યેન સુઞ્ઞો, તેન નિમિત્તેન અનિમિત્તોતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. એવં સમોધાનટ્ઠેન અધિગમનટ્ઠેન પટિલાભટ્ઠેન પટિવેધટ્ઠેન સચ્છિકિરિયટ્ઠેન ફસ્સનટ્ઠેન અભિસમયટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા એકક્ખણે હોન્તિ.

દુક્ખતો મનસિકરોન્તો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. યત્થ ન પણિદહતિ, તેન સુઞ્ઞોતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. યેન સુઞ્ઞો, તેન નિમિત્તેન અનિમિત્તોતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. યેન નિમિત્તેન અનિમિત્તો, તત્થ ન પણિદહતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. એવં સમોધાનટ્ઠેન અધિગમનટ્ઠેન પટિલાભટ્ઠેન પટિવેધટ્ઠેન સચ્છિકિરિયટ્ઠેન ફસ્સનટ્ઠેન અભિસમયટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા એકક્ખણે હોન્તિ.

અનત્તતો મનસિકરોન્તો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. યેન સુઞ્ઞો, તેન નિમિત્તેન અનિમિત્તોતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. યેન નિમિત્તેન અનિમિત્તો, તત્થ ન પણિદહતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. યત્થ ન પણિદહતિ, તેન સુઞ્ઞોતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. એવં સમોધાનટ્ઠેન અધિગમનટ્ઠેન પટિલાભટ્ઠેન પટિવેધટ્ઠેન સચ્છિકિરિયટ્ઠેન ફસ્સનટ્ઠેન અભિસમયટ્ઠેન તયો વિમોક્ખા એકક્ખણે હોન્તિ. ઇમેહિ સત્તહાકારેહિ તયો વિમોક્ખા એકક્ખણે હોન્તિ.

૨૨૯. અત્થિ વિમોક્ખો, અત્થિ મુખં, અત્થિ વિમોક્ખમુખં, અત્થિ વિમોક્ખપચ્ચનીકં, અત્થિ વિમોક્ખાનુલોમં, અત્થિ વિમોક્ખવિવટ્ટો, અત્થિ વિમોક્ખભાવના, અત્થિ વિમોક્ખપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિ.

કતમો **વિમોક્ખો?** સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો, અનિમિત્તો વિમોક્ખો, અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. કતમો સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો? અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં સુખતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં અત્તતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં નન્દિયા અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં રાગતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં સમુદયતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં આદાનતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં નિમિત્તતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં પણિધિયા અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બાભિનિવેસેહિ મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો.

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો…પે॰… રૂપે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બાભિનિવેસેહિ મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે… ચક્ખુસ્મિં…પે॰… જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો અભિનિવેસા મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો…પે॰… જરામરણે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બાભિનિવેસેહિ મુચ્ચતીતિ – સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો. અયં સુઞ્ઞતો વિમોક્ખો.

કતમો અનિમિત્તો વિમોક્ખો? અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં સુખતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં અત્તતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં નન્દિયા નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં રાગતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં સમુદયતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં આદાનતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બનિમિત્તેહિ મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં પણિધિયા નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો.

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો …પે॰… રૂપે અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બનિમિત્તેહિ મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. રૂપે અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં પણિધિયા નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. રૂપે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે… ચક્ખુસ્મિં…પે॰… જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો…પે॰… જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બનિમિત્તેહિ મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. જરામરણે અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં પણિધિયા નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. જરામરણે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો નિમિત્તા મુચ્ચતીતિ – અનિમિત્તો વિમોક્ખો. અયં અનિમિત્તો વિમોક્ખો.

કતમો અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો? અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. દુક્ખાનુપસ્સનાઞાણં સુખતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. અનત્તાનુપસ્સનાઞાણં અત્તતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં નન્દિયા પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. વિરાગાનુપસ્સનાઞાણં રાગતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. નિરોધાનુપસ્સનાઞાણં સમુદયતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાઞાણં આદાનતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. અનિમિત્તાનુપસ્સનાઞાણં નિમિત્તતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બપણિધીહિ મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો.

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો…પે॰… રૂપે અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બપણિધીહિ મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. રૂપે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે… ચક્ખુસ્મિં…પે॰… જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સનાઞાણં નિચ્ચતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો

વિમોક્ખો...પે॰... જરામરણે અપ્પણિહિતાનુપસ્સનાઞાણં સબ્બપણિધીહિ મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. જરામરણે સુઞ્ઞતાનુપસ્સનાઞાણં અભિનિવેસતો પણિધિયા મુચ્ચતીતિ – અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. અયં અપ્પણિહિતો વિમોક્ખો. અયં વિમોક્ખો.

૨૩૦. કતમં **મુખં?** યે તત્થ જાતા અનવજ્જા કુસલા બોધિપક્ખિયાધમ્મા, ઇદં મુખં.

કતમં **વિમોક્ખમુખં?** યં તેસં ધમ્માનં આરમ્મણં નિરોધો નિબ્બાનં, ઇદં વિમોક્ખમુખં. વિમોક્ખઞ્ચ મુખઞ્ચ વિમોક્ખમુખં, ઇદં વિમોક્ખમુખં.

કતમં **વિમોક્ખપચ્ચનીકં?** તીણિ અકુસલમૂલાનિ વિમોક્ખપચ્ચનીકાનિ, તીણિ દુચ્ચરિતાનિ વિમોક્ખપચ્ચનીકાનિ, સબ્બેપિ અકુસલા ધમ્મા વિમોક્ખપચ્ચનીકા, ઇદં વિમોક્ખપચ્ચનીકં.

કતમં **વિમોક્ખાનુલોમં?** તીણિ કુસલમૂલાનિ વિમોક્ખાનુલોમાનિ, તીણિ સુચરિતાનિ વિમોક્ખાનુલોમાનિ, સબ્બેપિ કુસલા ધમ્મા વિમોક્ખાનુલોમા, ઇદં વિમોક્ખાનુલોમં.

કતમો **વિમોક્ખવિવટ્ટો?** સઞ્ઞાવિવટ્ટો, ચેતોવિવટ્ટો, ચિત્તવિવટ્ટો, ઞાણવિવટ્ટો, વિમોક્ખવિવટ્ટો, સચ્ચવિવટ્ટો. સઞ્જાનન્તો વિવટ્ટતીતિ – સઞ્ઞાવિવટ્ટો. ચેતયન્તો વિવટ્ટતીતિ – ચેતોવિવટ્ટો. વિજાનન્તો વિવટ્ટતીતિ – ચિત્તવિવટ્ટો. ઞાણં કરોન્તો વિવટ્ટતીતિ – ઞાણવિવટ્ટો. વોસજ્જન્તો વિવટ્ટતીતિ – વિમોક્ખવિવટ્ટો. તથટ્ઠેન વિવટ્ટતીતિ – સચ્ચવિવટ્ટો.

યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો તત્થ ચેતોવિવટ્ટો, યત્થ ચેતોવિવટ્ટો તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો, યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો તત્થ ચિત્તવિવટ્ટો, યત્થ ચિત્તવિવટ્ટો તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો. યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો તત્થ ઞાણવિવટ્ટો, યત્થ ઞાણવિવટ્ટો તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો. યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો ઞાણવિવટ્ટો તત્થ વિમોક્ખવિવટ્ટો, યત્થ વિમોક્ખવિવટ્ટો તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો ઞાણવિવટ્ટો. યત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો ઞાણવિવટ્ટો વિમોક્ખવિવટ્ટો તત્થ સચ્ચવિવટ્ટો, યત્થ સચ્ચવિવટ્ટો તત્થ સઞ્ઞાવિવટ્ટો ચેતોવિવટ્ટો ચિત્તવિવટ્ટો ઞાણવિવટ્ટો વિમોક્ખવિવટ્ટો. અયં વિમોક્ખવિવટ્ટો.

કતમા **વિમોક્ખભાવના?** પઠમસ્સ ઝાનસ્સ આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, દુતિયસ્સ ઝાનસ્સ આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, તતિયસ્સ ઝાનસ્સ આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, ચતુત્થસ્સ ઝાનસ્સ આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા...પે॰... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, સકદાગામિમગ્ગસ્સ આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, અનાગામિમગ્ગસ્સ આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, અરહત્તમગ્ગસ્સ આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, અયં વિમોક્ખભાવના.

કતમા **વિમોક્ખપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિ?** પઠમસ્સ ઝાનસ્સ પટિલાભો વા વિપાકો વા, દુતિયસ્સ ઝાનસ્સ પટિલાભો વા વિપાકો વા, તતિયસ્સ ઝાનસ્સ...પે॰... ચતુત્થસ્સ ઝાનસ્સ... આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા પટિલાભો

વા વિપાકો વા, સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ સોતાપત્તિફલં, સકદાગામિમગ્ગસ્સ સકદાગામિફલં, અનાગામિમગ્ગસ્સ અનાગામિફલં, અરહત્તમગ્ગસ્સ અરહત્તફલં, અયં વિમોક્ખપ્પટિપ્પસ્સદ્ધીતિ.

તતિયભાણવારો.

વિમોક્ખકથા નિટ્ઠિતા.

૬. ગતિકથા

૨૩૧. ગતિસમ્પત્તિયા ઞાણસમ્પયુત્તે કતિનં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? ખત્તિયમહાસાલાનં બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં કામાવચરાનં દેવાનં ઞાણસમ્પયુત્તે કતિનં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? રૂપાવચરાનં દેવાનં કતિનં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? અરૂપાવચરાનં દેવાનં કતિનં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ?

ગતિસમ્પત્તિયા ઞાણસમ્પયુત્તે અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ. ખત્તિયમહાસાલાનં બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં કામાવચરાનં દેવાનં ઞાણસમ્પયુત્તે અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ. રૂપાવચરાનં દેવાનં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ. અરૂપાવચરાનં દેવાનં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ.

૨૩૨. ગતિસમ્પત્તિયા ઞાણસમ્પયુત્તે કતમેસં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? કુસલકમ્મસ્સ જવનક્ખણે તયો હેતૂ કુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – કુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા. નિકન્તિક્ખણે દ્વે હેતૂ અકુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – અકુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા. પટિસન્ધિક્ખણે તયો હેતૂ અબ્યાકતા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ''નામરૂપપચ્ચયાપિ વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણપચ્ચયાપિ નામરૂપં'' .

પટિસન્ધિક્ખણે પઞ્ચક્ખન્ધા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ચત્તારો મહાભૂતા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે તયો જીવિતસઙ્ખારા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ , વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે ચુદ્દસ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ચત્તારો ખન્ધા અરૂપિનો સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે તયો હેતૂ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે નામઞ્ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે ચુદ્દસ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે અટ્ઠવીસતિ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા

હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. ગતિસમ્પત્તિયા ઞાણસમ્પયુત્તે ઇમેસં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ.

ખત્તિયમહાસાલાનં બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં કામાવચરાનં દેવાનં ઞાણસમ્પયુત્તે કતમેસં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? કુસલકમ્મસ્સ જવનક્ખણે તયો હેતૂ કુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ''કુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા''. નિકન્તિક્ખણે દ્વે હેતૂ અકુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અકુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા''. પટિસન્ધિક્ખણે તયો હેતૂ અબ્યાકતા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ''નામરૂપપચ્ચયાપિ વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણપચ્ચયાપિ નામરૂપં''.

પટિસન્ધિક્ખણે પઞ્ચક્ખન્ધા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ચત્તારો મહાભૂતા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે તયો જીવિતસઙ્ખારા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે ચુદ્દસ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ચત્તારો ખન્ધા અરૂપિનો સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે તયો હેતૂ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે નામઞ્ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે ચુદ્દસ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે અટ્ઠવીસતિ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. ખત્તિયમહાસાલાનં બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં કામાવચરાનં દેવાનં ઞાણસમ્પયુત્તે ઇમેસં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ.

રૂપાવચરાનં દેવાનં કતમેસં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? કુસલકમ્મસ્સ જવનક્ખણે તયો હેતૂ કુસલા...પે॰... રૂપાવચરાનં દેવાનં ઇમેસં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ.

અરૂપાવચરાનં દેવાનં કતમેસં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? કુસલકમ્મસ્સ જવનક્ખણે તયો હેતૂ કુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ''કુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા''. નિકન્તિક્ખણે દ્વે હેતૂ અકુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અકુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા''. પટિસન્ધિક્ખણે તયો હેતૂ અબ્યાકતા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ''નામપચ્ચયાપિ વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણપચ્ચયાપિ નામં''.

પટિસન્ધિક્ખણે ચત્તારો ખન્ધા અરૂપિનો સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ,

નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે તયો હેતૂ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે નામઞ્ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે ચુદ્દસ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. અરૂપાવચરાનં દેવાનં ઇમેસં અટ્ઠન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ.

૨૩૩. ગતિસમ્પત્તિયા ઞાણવિપ્પયુત્તે કતિનં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? ખત્તિયમહાસાલાનં બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં કામાવચરાનં દેવાનં ઞાણવિપ્પયુત્તે કતિનં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ?

ગતિસમ્પત્તિયા ઞાણવિપ્પયુત્તે છન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ. ખત્તિયમહાસાલાનં બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં કામાવચરાનં દેવાનં ઞાણવિપ્પયુત્તે છન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ .

ગતિસમ્પત્તિયા ઞાણવિપ્પયુત્તે કતમેસં છન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? કુસલકમ્મસ્સ જવનક્ખણે દ્વે હેતૂ કુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – કુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા. નિકન્તિક્ખણે દ્વે હેતૂ અકુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – અકુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા. પટિસન્ધિક્ખણે દ્વે હેતૂ અબ્યાકતા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ''નામરૂપપચ્ચયાપિ વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણપચ્ચયાપિ નામરૂપં''.

પટિસન્ધિક્ખણે પઞ્ચક્ખન્ધા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ચત્તારો મહાભૂતા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે તયો જીવિતસઙ્ખારા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે ચુદ્દસ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ચત્તારો ખન્ધા અરૂપિનો સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ચત્તારિ ઇન્દ્રિયાનિ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે દ્વે હેતૂ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે નામઞ્ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચ સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે દ્વાદસ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, સમ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ . પટિસન્ધિક્ખણે ઇમે છબ્બીસતિ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચયા હોન્તિ, નિસ્સયપચ્ચયા હોન્તિ, વિપ્પયુત્તપચ્ચયા હોન્તિ. ગતિસમ્પત્તિયા ઞાણવિપ્પયુત્તે ઇમેસં છન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ.

ખત્તિયમહાસાલાનં બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં કામાવચરાનં દેવાનં ઞાણવિપ્પયુત્તે કતમેસં છન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતિ? કુસલકમ્મસ્સ જવનક્ખણે દ્વે હેતૂ કુસલા; તસ્મિં ખણે જાતચેતનાય

સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘કુસલમૂલપચ્ચયાપિ સઙ્ખારા...પે॰... ખત્તિયમહાસાલાનં બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં કામાવચરાનં દેવાનં ઞાણવિપ્પયુત્તે ઇમેસં છન્નં હેતૂનં પચ્ચયા ઉપપત્તિ હોતી’’તિ.

ગતિકથા નિટ્ઠિતા.

૭. કમ્મકથા

૨૩૪. અહોસિ કમ્મં, અહોસિ કમ્મવિપાકો. અહોસિ કમ્મં, નાહોસિ કમ્મવિપાકો. અહોસિ કમ્મં, અત્થિ કમ્મવિપાકો. અહોસિ કમ્મં, નત્થિ કમ્મવિપાકો. અહોસિ કમ્મં, ભવિસ્સતિ કમ્મવિપાકો. અહોસિ કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ કમ્મવિપાકો. [અતીતકમ્મં]

અત્થિ કમ્મં, અત્થિ કમ્મવિપાકો. અત્થિ કમ્મં, નત્થિ કમ્મવિપાકો. અત્થિ કમ્મં, ભવિસ્સતિ કમ્મવિપાકો . અત્થિ કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ કમ્મવિપાકો. [પચ્ચુપ્પન્નકમ્મં]

ભવિસ્સતિ કમ્મં, ભવિસ્સતિ કમ્મવિપાકો. ભવિસ્સતિ કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ કમ્મવિપાકો. [અનાગતકમ્મં]

૨૩૫. અહોસિ કુસલં કમ્મં, અહોસિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ કુસલં કમ્મં, નાહોસિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ કુસલં કમ્મં, અત્થિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ કુસલં કમ્મં, નત્થિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ કુસલં કમ્મં, ભવિસ્સતિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ કુસલં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો.

અત્થિ કુસલં કમ્મં, અત્થિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ કુસલં કમ્મં, નત્થિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ કુસલં કમ્મં, ભવિસ્સતિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ કુસલં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો.

ભવિસ્સતિ કુસલં કમ્મં, ભવિસ્સતિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. ભવિસ્સતિ કુસલં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ કુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો.

અહોસિ અકુસલં કમ્મં, અહોસિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ અકુસલં કમ્મં, નાહોસિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ અકુસલં કમ્મં, અત્થિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ અકુસલં કમ્મં, નત્થિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ અકુસલં કમ્મં, ભવિસ્સતિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ અકુસલં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો.

અત્થિ અકુસલં કમ્મં, અત્થિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ અકુસલં કમ્મં, નત્થિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ અકુસલં કમ્મં, ભવિસ્સતિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ અકુસલં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો.

ભવિસ્સતિ અકુસલં કમ્મં, ભવિસ્સતિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. ભવિસ્સતિ અકુસલં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ અકુસલસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો.

અહોસિ સાવજ્જં કમ્મં…પે॰… અહોસિ અનવજ્જં કમ્મં…પે॰… અહોસિ કણ્હં કમ્મં…પે॰… અહોસિ સુક્કં કમ્મં…પે॰… અહોસિ સુખુદ્રયં કમ્મં…પે॰… અહોસિ દુક્ખુદ્રયં કમ્મં…પે॰… અહોસિ સુખવિપાકં કમ્મં…પે॰… અહોસિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, અહોસિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, નાહોસિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, અત્થિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, નત્થિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, ભવિસ્સતિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અહોસિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો.

અત્થિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, અત્થિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, નત્થિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, ભવિસ્સતિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. અત્થિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો.

ભવિસ્સતિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, ભવિસ્સતિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકો. ભવિસ્સતિ દુક્ખવિપાકં કમ્મં, ન ભવિસ્સતિ દુક્ખવિપાકસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકોતિ.

કમ્મકથા નિટ્ઠિતા.

૮. વિપલ્લાસકથા

૨૩૬. પુરિમનિદાનં . ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે [અ॰ નિ॰ ૪.૪૯ પસ્સિતબ્બા], સઞ્ઞાવિપલ્લાસા ચિત્તવિપલ્લાસા દિટ્ઠિવિપલ્લાસા. કતમે ચત્તારો? અનિચ્ચે, ભિક્ખવે, નિચ્ચન્તિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો. દુક્ખે, ભિક્ખવે, સુખન્તિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો. અનત્તનિ, ભિક્ખવે, અત્તાતિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો. અસુભે, ભિક્ખવે, સુભન્તિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો સઞ્ઞાવિપલ્લાસા ચિત્તવિપલ્લાસા દિટ્ઠિવિપલ્લાસા.

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, નસઞ્ઞાવિપલ્લાસા નચિત્તવિપલ્લાસા નદિટ્ઠિવિપલ્લાસા. કતમે ચત્તારો? અનિચ્ચે, ભિક્ખવે, અનિચ્ચન્તિ નસઞ્ઞાવિપલ્લાસો નચિત્તવિપલ્લાસો નદિટ્ઠિવિપલ્લાસો. દુક્ખે, ભિક્ખવે, દુક્ખન્તિ નસઞ્ઞાવિપલ્લાસો નચિત્તવિપલ્લાસો નદિટ્ઠિવિપલ્લાસો. અનત્તનિ, ભિક્ખવે, અનત્તાતિ નસઞ્ઞાવિપલ્લાસો નચિત્તવિપલ્લાસો નદિટ્ઠિવિપલ્લાસો. અસુભે, ભિક્ખવે, અસુભન્તિ નસઞ્ઞાવિપલ્લાસો નચિત્તવિપલ્લાસો નદિટ્ઠિવિપલ્લાસો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો નસઞ્ઞાવિપલ્લાસા નચિત્તવિપલ્લાસા નદિટ્ઠિવિપલ્લાસા’’તિ.

‘‘અનિચ્ચે નિચ્ચસઞ્ઞિનો, દુક્ખે ચ સુખસઞ્ઞિનો;
અનત્તનિ ચ અત્તાતિ [અત્તસઞ્ઞિનો (સ્યા॰) અ॰ નિ॰ ૪.૪૯ પસ્સિતબ્બા], અસુભે સુભસઞ્ઞિનો;
મિચ્છાદિટ્ઠિહતા સત્તા, ખિત્તચિત્તા વિસઞ્ઞિનો.

‘‘તે યોગયુત્તા મારસ્સ, અયોગક્ખેમિનો જના;
સત્તા ગચ્છન્તિ સંસારં, જાતિમરણગામિનો.

“યદા ચ બુદ્ધા લોકસ્મિં, ઉપ્પજ્જન્તિ પભઙ્કરા;
તે ઇમં ધમ્મં પકાસેન્તિ, દુક્ખૂપસમગામિનં.

“તેસં સુત્વાન સપ્પઞ્ઞા, સચિત્તં પચ્ચલદ્ધુ [પચ્ચલદ્ધું (સ્યા॰), પચ્ચલદ્ધા અ॰ નિ॰ ૪.૪૯] તે;
અનિચ્ચં અનિચ્ચતો દક્ખું, દુક્ખમદ્દક્ખુ દુક્ખતો.

“અનત્તનિ અનત્તાતિ, અસુભં અસુભતદ્દસું;
સમ્માદિટ્ઠિસમાદાના, સબ્બં દુક્ખં ઉપચ્ચગુ”ન્તિ.

ઇમે ચત્તારો વિપલ્લાસા દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ પહીના, અપ્પહીનાતિ. કેચિ પહીના, કેચિ અપ્પહીના? અનિચ્ચે નિચ્ચન્તિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો પહીનો. દુક્ખે સુખન્તિ સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, ચિત્તં ઉપ્પજ્જતિ, દિટ્ઠિવિપલ્લાસો પહીનો. અનત્તનિ અત્તાતિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો પહીનો. અસુભે સુભન્તિ સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, ચિત્તં ઉપ્પજ્જતિ, દિટ્ઠિવિપલ્લાસો પહીનો. દ્વીસુ વત્થૂસુ છ વિપલ્લાસા પહીના . દ્વીસુ વત્થૂસુ દ્વે વિપલ્લાસા પહીના, ચત્તારો વિપલ્લાસા અપ્પહીના. ચતૂસુ વત્થૂસુ અટ્ઠ વિપલ્લાસા પહીના, ચત્તારો વિપલ્લાસા અપ્પહીનાતિ.

વિપલ્લાસકથા નિટ્ઠિતા.

૯. મગ્ગકથા

૨૩૭. મગ્ગોતિ કેનટ્ઠેન મગ્ગો? સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિયા પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, કિલેસાનં પરિયાદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, પટિવેધાદિવિસોધનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ વોદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, વિસેસાધિગમાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ઉત્તરિ પટિવેધાય [ઉત્તરિં પટિવેધાય (સ્યા॰)] મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સચ્ચાભિસમયાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, નિરોધે પતિટ્ઠાપનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ.

અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો મિચ્છાસઙ્કપ્પસ્સ પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, કિલેસાનં પરિયાદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, પટિવેધાદિવિસોધનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ વોદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, વિસેસાધિગમાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ઉત્તરિ પટિવેધાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સચ્ચાભિસમયાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, નિરોધે પતિટ્ઠાપનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ.

પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચા મિચ્છાવાચાય પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, કિલેસાનં પરિયાદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, પટિવેધાદિવિસોધનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ વોદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, વિસેસાધિગમાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ઉત્તરિ પટિવેધાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સચ્ચાભિસમયાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, નિરોધે પતિટ્ઠાપનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ.

સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તો મિચ્છાકમ્મન્તસ્સ પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, કિલેસાનં પરિયાદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ પટિવેધાદિવિસોધનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ વોદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, વિસેસાધિગમાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ઉત્તરિ પટિવેધાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સચ્ચાભિસમયાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, નિરોધે પતિટ્ઠાપનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ.

વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવો મિચ્છાઆજીવસ્સ પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ...પે॰... પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામો મિચ્છાવાયામસ્સ પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ...પે॰... ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિ મિચ્છાસતિયા પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ મિચ્છાસમાધિસ્સ પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, કિલેસાનં પરિયાદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, પટિવેધાદિવિસોધનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ વોદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, વિસેસાધિગમાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ઉત્તરિ પટિવેધાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સચ્ચાભિસમયાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, નિરોધે પતિટ્ઠાપનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ.

સકદાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ ઓળારિકસ્સ કામરાગસઞ્ઞોજનસ્સ પટિઘસઞ્ઞોજનસ્સ ઓળારિકસ્સ કામરાગાનુસયસ્સ પટિઘાનુસયસ્સ પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, કિલેસાનં પરિયાદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, પટિવેધાદિવિસોધનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ વોદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, વિસેસાધિગમાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ઉત્તરિ પટિવેધાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સચ્ચાભિસમયાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, નિરોધે પતિટ્ઠાપનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ.

અનાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ અનુસહગતસ્સ કામરાગસઞ્ઞોજનસ્સ પટિઘસઞ્ઞોજનસ્સ, અનુસહગતસ્સ કામરાગાનુસયસ્સ પટિઘાનુસયસ્સ પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, કિલેસાનં પરિયાદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, પટિવેધાદિવિસોધનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ વોદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ , વિસેસાધિગમાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ઉત્તરિ પટિવેધાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સચ્ચાભિસમયાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, નિરોધે પતિટ્ઠાપનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ.

અરહત્તમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ રૂપરાગસ્સ અરૂપરાગસ્સ માનસ્સ ઉદ્ધચ્ચસ્સ અવિજ્જાય, માનાનુસયસ્સ ભવરાગાનુસયસ્સ અવિજ્જાનુસયસ્સ પહાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, કિલેસાનં પરિયાદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, પટિવેધાદિવિસોધનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ચિત્તસ્સ, વોદાનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, વિસેસાધિગમાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, ઉત્તરિ પટિવેધાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ, સચ્ચાભિસમયાય મગ્ગો ચેવ, હેતુ ચ, નિરોધે પતિટ્ઠાપનાય મગ્ગો ચેવ હેતુ ચ.

દસ્સનમગ્ગો સમ્માદિટ્ઠિ, અભિનિરોપનમગ્ગો સમ્માસઙ્કપ્પો , પરિગ્ગહમગ્ગો સમ્માવાચા, સમુટ્ઠાનમગ્ગો સમ્માકમ્મન્તો, વોદાનમગ્ગો સમ્માઆજીવો, પગ્ગહમગ્ગો સમ્માવાયામો, ઉપટ્ઠાનમગ્ગો સમ્માસતિ,

અવિક્ખેપમગ્ગો સમ્માસમાધિ. ઉપટ્ઠાનમગ્ગો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પવિચયમગ્ગો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પગ્ગહમગ્ગો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ફરણમગ્ગો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ઉપસમમગ્ગો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, અવિક્ખેપમગ્ગો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પટિસઙ્ખાનમગ્ગો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો.

અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયમગ્ગો સદ્ધાબલં, કોસજ્જે અકમ્પિયમગ્ગો વીરિયબલં, પમાદે અકમ્પિયમગ્ગો સતિબલં, ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયમગ્ગો સમાધિબલં, અવિજ્જાય અકમ્પિયમગ્ગો પઞ્ઞાબલં. અધિમોક્ખમગ્ગો સદ્ધિન્દ્રિયં, પગ્ગહમગ્ગો વીરિયિન્દ્રિયં, ઉપટ્ઠાનમગ્ગો સતિન્દ્રિયં, અવિક્ખેપમગ્ગો સમાધિન્દ્રિયં, દસ્સનમગ્ગો પઞ્ઞિન્દ્રિયં.

આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયા મગ્ગો, અકમ્પિયટ્ઠેન બલા મગ્ગો, નિય્યાનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા મગ્ગો, હેતુટ્ઠેન મગ્ગઙ્ગા મગ્ગો, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાના મગ્ગો, પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાના મગ્ગો, ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદા મગ્ગો, તથટ્ઠેન સચ્ચાનિ મગ્ગો, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથો મગ્ગો, અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના મગ્ગો, એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સના મગ્ગો, અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધા મગ્ગો, સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ મગ્ગો, અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ મગ્ગો, દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ મગ્ગો, મુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખો મગ્ગો, પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જા મગ્ગો, પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિ મગ્ગો, સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં મગ્ગો, છન્દો મૂલટ્ઠેન મગ્ગો, મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન મગ્ગો, ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન મગ્ગો, વેદના સમોસરણટ્ઠેન મગ્ગો, સમાધિ પમુખટ્ઠેન મગ્ગો, સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન મગ્ગો, પઞ્ઞા તતુત્તરટ્ઠેન મગ્ગો, વિમુત્તિ સારટ્ઠેન મગ્ગો, અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન મગ્ગોતિ.

મગ્ગકથા નિટ્ઠિતા.

૧૦. મણ્ડપેય્યકથા

૨૩૮. ‘‘મણ્ડપેય્યમિદં , ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં. સત્થા સમ્મુખીભૂતો તિધત્તમણ્ડો [તિવિધો મણ્ડો (બહૂસુ) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા]. સત્થરિ સમ્મુખીભૂતે દેસનામણ્ડો, પટિગ્ગહમણ્ડો, બ્રહ્મચરિયમણ્ડો’’.

કતમો **દેસનામણ્ડો?** ચતુન્નં અરિયસચ્ચાનં આચિક્ખના દેસના પઞ્ઞાપના પટ્ઠપના વિવરણા વિભજના ઉત્તાનીકમ્મં [ઉત્તાનિકમ્મં (ક॰)], ચતુન્નં સતિપટ્ઠાનાનં...પે॰... ચતુન્નં સમ્મપ્પધાનાનં... ચતુન્નં ઇદ્ધિપાદાનં... પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં... પઞ્ચન્નં બલાનં... સત્તન્નં બોજ્ઝઙ્ગાનં... અરિયસ્સ અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ આચિક્ખના દેસના પઞ્ઞાપના પટ્ઠપના વિવરણા વિભજના ઉત્તાનીકમ્મં – અયં દેસનામણ્ડો.

કતમો **પટિગ્ગહમણ્ડો?** ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો દેવા મનુસ્સા યે વા પનઞ્ઞેપિ કેચિ વિઞ્ઞાતારો – અયં પટિગ્ગહમણ્ડો.

કતમો **બ્રહ્મચરિયમણ્ડો?** અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ – અયં બ્રહ્મચરિયમણ્ડો.

૨૩૯. અધિમોક્ખમણ્ડો સદ્ધિન્દ્રિયં, અસ્સદ્ધિયં કસટો; અસ્સદ્ધિયં કસટં છડ્ડેત્વા સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમોક્ખમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. પગ્ગહમણ્ડો વીરિયિન્દ્રિયં, કોસજ્જં કસટો; કોસજ્જં કસટં છડ્ડેત્વા વીરિયિન્દ્રિયસ્સ પગ્ગહમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સતિન્દ્રિયં, પમાદો કસટો; પમાદં કસટં છડ્ડેત્વા સતિન્દ્રિયસ્સ ઉપટ્ઠાનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. અવિક્ખેપમણ્ડો સમાધિન્દ્રિયં, ઉદ્ધચ્ચં કસટો; ઉદ્ધચ્ચં કસટં છડ્ડેત્વા

સમાધિન્દ્રિયસ્સ અવિક્ખેપમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. દસ્સનમણ્ડો પઞ્ઞિન્દ્રિયં, અવિજ્જં કસટો; અવિજ્જં કસટં છડ્ડેત્વા પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ દસ્સનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં.

અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયમણ્ડો સદ્ધાબલં, અસ્સદ્ધિયં કસટો; અસ્સદ્ધિયં કસટં છડ્ડેત્વા સદ્ધાબલસ્સ અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. કોસજ્જે અકમ્પિયમણ્ડો વીરિયબલં, કોસજ્જં કસટો; કોસજ્જં કસટં છડ્ડેત્વા વીરિયબલસ્સ કોસજ્જે અકમ્પિયમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. પમાદે અકમ્પિયમણ્ડો સતિબલં, પમાદો કસટો; પમાદં કસટં છડ્ડેત્વા સતિબલસ્સ પમાદે અકમ્પિયમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયમણ્ડો સમાધિબલં, ઉદ્ધચ્ચં કસટો; ઉદ્ધચ્ચં કસટં છડ્ડેત્વા સમાધિબલસ્સ ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. અવિજ્જાય અકમ્પિયમણ્ડો પઞ્ઞાબલં, અવિજ્જા કસટો; અવિજ્જં કસટં છડ્ડેત્વા પઞ્ઞાબલસ્સ અવિજ્જાય અકમ્પિયમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં.

ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પમાદો કસટો; પમાદં કસટં છડ્ડેત્વા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપટ્ઠાનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. પવિચયમણ્ડો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, અવિજ્જા કસટો; અવિજ્જં કસટં છડ્ડેત્વા ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ પવિચયમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. પગ્ગહમણ્ડો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, કોસજ્જં કસટો; કોસજ્જં કસટં છડ્ડેત્વા વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ પગ્ગહમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. ફરણમણ્ડો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પરિળાહો કસટો; પરિળાહં કસટં છડ્ડેત્વા પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ફરણમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. ઉપસમમણ્ડો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો , દુટ્ઠુલ્લં કસટો; દુટ્ઠુલ્લં કસટં છડ્ડેત્વા પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપસમમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. અવિક્ખેપમણ્ડો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ઉદ્ધચ્ચં કસટો; ઉદ્ધચ્ચં કસટં છડ્ડેત્વા સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ અવિક્ખેપમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. પટિસઙ્ખાનમણ્ડો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, અપ્પટિસઙ્ખા કસટો; અપ્પટિસઙ્ખં કસટં છડ્ડેત્વા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ પટિસઙ્ખાનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં.

દસ્સનમણ્ડો સમ્માદિટ્ઠિ, મિચ્છાદિટ્ઠિ કસટો; મિચ્છાદિટ્ઠિં કસટં છડ્ડેત્વા સમ્માદિટ્ઠિયા દસ્સનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. અભિનિરોપનમણ્ડો સમ્માસઙ્કપ્પો, મિચ્છાસઙ્કપ્પો કસટો; મિચ્છાસઙ્કપ્પં કસટં છડ્ડેત્વા સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ અભિનિરોપનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. પરિગ્ગહમણ્ડો સમ્માવાચા, મિચ્છાવાચા કસટો; મિચ્છાવાચં કસટં છડ્ડેત્વા સમ્માવાચાય પરિગ્ગહમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. સમુટ્ઠાનમણ્ડો સમ્માકમ્મન્તો, મિચ્છાકમ્મન્તો કસટો; મિચ્છાકમ્મન્તં કસટં છડ્ડેત્વા સમ્માકમ્મન્તસ્સ સમુટ્ઠાનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. વોદાનમણ્ડો સમ્માઆજીવો, મિચ્છાઆજીવો કસટો; મિચ્છાઆજીવં કસટં છડ્ડેત્વા સમ્માઆજીવસ્સ વોદાનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. પગ્ગહમણ્ડો સમ્માવાયામો, મિચ્છાવાયામો કસટો; મિચ્છાવાયામં કસટં છડ્ડેત્વા સમ્માવાયામસ્સ પગ્ગહમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સમ્માસતિ, મિચ્છાસતિ કસટો; મિચ્છાસતિં કસટં છડ્ડેત્વા સમ્માસતિયા ઉપટ્ઠાનમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં. અવિક્ખેપમણ્ડો સમ્માસમાધિ, મિચ્છાસમાધિ કસટો; મિચ્છાસમાધિં કસટં છડ્ડેત્વા સમ્માસમાધિસ્સ અવિક્ખેપમણ્ડં પિવતીતિ – મણ્ડપેય્યં.

૨૪૦. અત્થિ મણ્ડો, અત્થિ પેય્યં, અત્થિ કસટો. અધિમોક્ખમણ્ડો સદ્ધિન્દ્રિયં, અસ્સદ્ધિયં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. પગ્ગહમણ્ડો વીરિયિન્દ્રિયં, કોસજ્જં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સતિન્દ્રિયં, પમાદો કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. અવિક્ખેપમણ્ડો સમાધિન્દ્રિયં, ઉદ્ધચ્ચં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. દસ્સનમણ્ડો પઞ્ઞિન્દ્રિયં, અવિજ્જા કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં.

અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયમણ્ડો સદ્ધાબલં, અસ્સદ્ધિયં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. કોસજ્જે અકમ્પિયમણ્ડો વીરિયબલં, કોસજ્જં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. પમાદે અકમ્પિયમણ્ડો સતિબલં, પમાદો કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયમણ્ડો સમાધિબલં, ઉદ્ધચ્ચં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. અવિજ્જાય અકમ્પિયમણ્ડો પઞ્ઞાબલં, અવિજ્જા કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં.

ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પમાદો કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. પવિચયમણ્ડો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, અવિજ્જા કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. પગ્ગહમણ્ડો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, કોસજ્જં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. ફરણમણ્ડો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પરિળાહો કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. ઉપસમમણ્ડો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, દુટ્ઠુલ્લં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. અવિક્ખેપમણ્ડો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ઉદ્ધચ્ચં કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. પટિસઙ્ખાનમણ્ડો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, અપટિસઙ્ખા કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં.

દસ્સનમણ્ડો સમ્માદિટ્ઠિ, મિચ્છાદિટ્ઠિ કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. અભિનિરોપનમણ્ડો સમ્માસઙ્કપ્પો, મિચ્છાસઙ્કપ્પો કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. પરિગ્ગહમણ્ડો સમ્માવાચા, મિચ્છાવાચા કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. સમુટ્ઠાનમણ્ડો સમ્માકમ્મન્તો, મિચ્છાકમ્મન્તો કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. વોદાનમણ્ડો સમ્માઆજીવો, મિચ્છાઆજીવો કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. પગ્ગહમણ્ડો સમ્માવાયામો, મિચ્છાવાયામો કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સમ્માસતિ, મિચ્છાસતિ કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં. અવિક્ખેપમણ્ડો સમ્માસમાધિ, મિચ્છાસમાધિ કસટો; યો તત્થ અત્થરસો ધમ્મરસો વિમુત્તિરસો – ઇદં પેય્યં.

દસ્સનમણ્ડો સમ્માદિટ્ઠિ... અભિનિરોપનમણ્ડો સમ્માસઙ્કપ્પો... પરિગ્ગહમણ્ડો સમ્માવાચા... સમુટ્ઠાનમણ્ડો સમ્માકમ્મન્તો... વોદાનમણ્ડો સમ્માઆજીવો... પગ્ગહમણ્ડો સમ્માવાયામો... ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સમ્માસતિ... અવિક્ખેપમણ્ડો સમ્માસમાધિ.

ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો... પવિચયમણ્ડો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો... પગ્ગહમણ્ડો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો... ફરણમણ્ડો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો... ઉપસમમણ્ડો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો... અવિક્ખેપમણ્ડો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો... પટિસઙ્ખાનમણ્ડો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો.

અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયમણ્ડો સદ્ધાબલં... કોસજ્જે અકમ્પિયમણ્ડો વીરિયબલં... પમાદે અકમ્પિયમણ્ડો સતિબલં... ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયમણ્ડો સમાધિબલં... અવિજ્જાય અકમ્પિયમણ્ડો પઞ્ઞાબલં.

અધિમોક્ખમણ્ડો સદ્ધિન્દ્રિયં... પગ્ગહમણ્ડો વીરિયિન્દ્રિયં... ઉપટ્ઠાનમણ્ડો સતિન્દ્રિયં... અવિક્ખેપમણ્ડો સમાધિન્દ્રિયં... દસ્સનમણ્ડો પઞ્ઞિન્દ્રિયં.

આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયા મણ્ડો, અકમ્પિયટ્ઠેન બલા મણ્ડો, નિય્યાનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા મણ્ડો, હેતુટ્ઠેન મગ્ગો મણ્ડો, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાના મણ્ડો, પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાના મણ્ડો, ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદા મણ્ડો, તથટ્ઠેન સચ્ચા મણ્ડો, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથો મણ્ડો, અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના મણ્ડો, એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સના મણ્ડો, અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધા મણ્ડો, સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ મણ્ડો, અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ મણ્ડો, દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ મણ્ડો, મુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખો મણ્ડો, પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જા મણ્ડો, પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિ મણ્ડો, સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં મણ્ડો, પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં મણ્ડો, છન્દો મૂલટ્ઠેન મણ્ડો, મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન મણ્ડો, ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન મણ્ડો, વેદના સમોસરણટ્ઠેન મણ્ડો, સમાધિ પમુખટ્ઠેન મણ્ડો, સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન મણ્ડો, પઞ્ઞા તતુત્તરટ્ઠેન મણ્ડો, વિમુત્તિ સારટ્ઠેન મણ્ડો, અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન મણ્ડોતિ.

ચતુત્થભાણવારો.

મણ્ડપેય્યકથા નિટ્ઠિતા.

મહાવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ઞાણદિટ્ઠી ચ અસ્સાસા, ઇન્દ્રિયં વિમોક્ખપઞ્ચમા;
ગતિકમ્મવિપલ્લાસા, મગ્ગો મણ્ડેન તે દસાતિ.

એસ નિકાયધરેહિ ઠપિતો, અસમો [અસ્સમો (સ્યા॰)] પઠમો પવરો

વરવગ્ગોતિ [વરમગ્ગોતિ (સ્યા॰)].

૨. યુગનદ્ધવગ્ગો

૧. યુગનદ્ધકથા

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. તત્ર ખો આયસ્મા આનન્દો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ –

‘‘યો હિ કોચિ, આવુસો, ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા મમ સન્તિકે અરહત્તપત્તં [અરહત્તં (સ્યા॰), અરહત્તપત્તિં અ॰ નિ॰ ૪.૧૭૦] બ્યાકરોતિ, સબ્બસો ચતૂહિ મગ્ગેહિ એતેસં વા અઞ્ઞતરેન. કતમેહિ ચતૂહિ?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સમથપુબ્બઙ્ગમં વિપસ્સનં ભાવેતિ. તસ્સ સમથપુબ્બઙ્ગમં વિપસ્સનં ભાવયતો મગ્ગો સઞ્જાયતિ. સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ [બહુલિં કરોતિ (ક॰) અ॰ નિ॰ ૪.૧૭૦ પસ્સિતબ્બા]. તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવેતિ. તસ્સ વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવયતો મગ્ગો સઞ્જાયતિ. સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં [યુગનન્ધં (ક॰ સી॰ અટ્ઠ॰)] ભાવેતિ. તસ્સ સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવયતો મગ્ગો સઞ્જાયતિ. સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ધમ્મુદ્ધચ્ચવિગ્ગહિતં માનસં હોતિ. સો, આવુસો, સમયો યં તં ચિત્તં અજ્ઝત્તમેવ [અજ્ઝત્તઞ્ઞેવ (સ્યા॰ ક॰)] સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. તસ્સ મગ્ગો સઞ્જાયતિ. સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

‘‘યો હિ કોચિ, આવુસો, ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા મમ સન્તિકે અરહત્તપત્તં બ્યાકરોતિ, સબ્બસો ઇમેહિ ચતૂહિ મગ્ગેહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેના’’તિ.

૧. સુત્તન્તનિદ્દેસો

૨. કથં **સમથપુબ્બઙ્ગમં વિપસ્સનં ભાવેતિ?** નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. તત્થ જાતે ધમ્મે અનિચ્ચતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, દુક્ખતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, અનત્તતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના. ઇતિ પઠમં સમથો, પચ્છા વિપસ્સના. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સમથપુબ્બઙ્ગમં વિપસ્સનં ભાવેતી’’તિ. **ભાવેતી**તિ ચતસ્સો ભાવના – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના, આસેવનટ્ઠેન ભાવના.

મગ્ગો સઞ્જાયતીતિ કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ? દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ મગ્ગો સઞ્જાયતિ, અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો મગ્ગો સઞ્જાયતિ, પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચા મગ્ગો સઞ્જાયતિ, સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તો મગ્ગો સઞ્જાયતિ, વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવો મગ્ગો સઞ્જાયતિ, પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામો મગ્ગો સઞ્જાયતિ, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિ મગ્ગો સઞ્જાયતિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ મગ્ગો સઞ્જાયતિ – એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ.

સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ આસેવતીતિ કથં આસેવતિ? આવજ્જન્તો આસેવતિ, જાનન્તો આસેવતિ, પસ્સન્તો આસેવતિ, પચ્ચવેક્ખન્તો આસેવતિ, ચિત્તં અધિટ્ઠહન્તો આસેવતિ, સદ્ધાય અધિમુચ્ચન્તો આસેવતિ, વીરિયં પગ્ગણ્હન્તો આસેવતિ, સતિં ઉપટ્ઠાપેન્તો આસેવતિ, ચિત્તં સમાદહન્તો આસેવતિ, પઞ્ઞાય પજાનન્તો આસેવતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો આસેવતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો આસેવતિ, પહાતબ્બં પજહન્તો આસેવતિ , ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો આસેવતિ, સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો આસેવતિ – એવં આસેવતિ.

ભાવેતીતિ કથં ભાવેતિ? આવજ્જન્તો ભાવેતિ, જાનન્તો ભાવેતિ, પસ્સન્તો ભાવેતિ, પચ્ચવેક્ખન્તો ભાવેતિ, ચિત્તં અધિટ્ઠહન્તો ભાવેતિ, સદ્ધાય અધિમુચ્ચન્તો ભાવેતિ, વીરિયં પગ્ગણ્હન્તો ભાવેતિ, સતિં ઉપટ્ઠાપેન્તો ભાવેતિ, ચિત્તં સમાદહન્તો ભાવેતિ, પઞ્ઞાય પજાનન્તો ભાવેતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો ભાવેતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો ભાવેતિ, પહાતબ્બં પજહન્તો ભાવેતિ, ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો ભાવેતિ, સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો ભાવેતિ – એવં ભાવેતિ.

બહુલીકરોતીતિ કથં બહુલીકરોતિ? આવજ્જન્તો બહુલીકરોતિ, જાનન્તો બહુલીકરોતિ, પસ્સન્તો બહુલીકરોતિ, પચ્ચવેક્ખન્તો બહુલીકરોતિ, ચિત્તં અધિટ્ઠહન્તો બહુલીકરોતિ, સદ્ધાય અધિમુચ્ચન્તો બહુલીકરોતિ, વીરિયં પગ્ગણ્હન્તો બહુલીકરોતિ, સતિં ઉપટ્ઠાપેન્તો બહુલીકરોતિ, ચિત્તં સમાદહન્તો બહુલીકરોતિ, પઞ્ઞાય પજાનન્તો બહુલીકરોતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો બહુલીકરોતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો બહુલીકરોતિ, પહાતબ્બં પજહન્તો બહુલીકરોતિ, ભાવેતબ્બં ભાવેન્તો બહુલીકરોતિ, સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો બહુલીકરોતિ – એવં બહુલીકરોતિ.

તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ અનુસયા બ્યન્તીહોન્તીતિ કથં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ? સોતાપત્તિમગ્ગેન, સક્કાયદિટ્ઠિ, વિચિકિચ્છા, સીલબ્બતપરામાસો – ઇમાનિ તીણિ સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ; દિટ્ઠાનુસયો, વિચિકિચ્છાનુસયો – ઇમે દ્વે અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકં કામરાગસઞ્ઞોજનં, પટિઘસઞ્ઞોજનં – ઇમાનિ દ્વે સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ; ઓળારિકો કામરાગાનુસયો, પટિઘાનુસયો – ઇમે દ્વે અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. અનાગામિમગ્ગેન અનુસહગતં કામરાગસઞ્ઞોજનં, પટિઘસઞ્ઞોજનં – ઇમાનિ દ્વે સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ; અનુસહગતો કામરાગાનુસયો, પટિઘાનુસયો – ઇમે દ્વે અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. અરહત્તમગ્ગેન રૂપરાગો, અરૂપરાગો, માનો, ઉદ્ધચ્ચં, અવિજ્જા – ઇમાનિ પઞ્ચ સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ; માનાનુસયો, ભવરાગાનુસયો , અવિજ્જાનુસયો – ઇમે તયો અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

૩. અબ્યાપાદવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ...પે॰... આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ...પે॰... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસવસેન પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. તત્થ જાતે ધમ્મે અનિચ્ચતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, દુક્ખતો અનુપસ્સનટ્ઠેન

વિપસ્સના, અનત્તતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના. ઇતિ પઠમં સમથો, પચ્છા વિપસ્સના. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘સમથપુબ્બઙ્ગમં વિપસ્સનં ભાવેતી’’તિ. **ભાવેતી**તિ ચતસ્સો ભાવના – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના, આસેવનટ્ઠેન ભાવના.

મગ્ગો સઞ્જાયતીતિ કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ? દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ મગ્ગો સઞ્જાયતિ, અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો મગ્ગો સઞ્જાયતિ…પે॰… અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ મગ્ગો સઞ્જાયતિ. એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ.

સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ આસેવતીતિ કથં આસેવતિ? આવજ્જન્તો આસેવતિ…પે॰… સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો આસેવતિ, એવં આસેવતિ. **ભાવેતી**તિ કથં ભાવેતિ? આવજ્જન્તો ભાવેતિ, જાનન્તો ભાવેતિ…પે॰… સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો ભાવેતિ, એવં ભાવેતિ. **બહુલીકરોતી**તિ કથં બહુલીકરોતિ? આવજ્જન્તો બહુલીકરોતિ, જાનન્તો બહુલીકરોતિ…પે॰… સચ્છિકાતબ્બં સચ્છિકરોન્તો બહુલીકરોતિ, એવં બહુલીકરોતિ.

તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તીતિ કથં સઞ્ઞોજના પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ? સોતાપત્તિમગ્ગેન સક્કાયદિટ્ઠિ વિચિકિચ્છા સીલબ્બતપરામાસો – ઇમાનિ તીણિ સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ; દિટ્ઠાનુસયો, વિચિકિચ્છાનુસયો – ઇમે દ્વે અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. સકદાગામિમગ્ગેન ઓળારિકં કામરાગસઞ્ઞોજનં, પટિઘસઞ્ઞોજનં – ઇમાનિ દ્વે સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ; ઓળારિકો કામરાગાનુસયો પટિઘાનુસયો – ઇમે દ્વે અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. અનાગામિમગ્ગેન અનુસહગતં કામરાગસઞ્ઞોજનં, પટિઘસઞ્ઞોજનં – ઇમાનિ દ્વે સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ; અનુસહગતો કામરાગાનુસયો, પટિઘાનુસયો – ઇમે દ્વે અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. અરહત્તમગ્ગેન રૂપરાગો, અરૂપરાગો, માનો, ઉદ્ધચ્ચં, અવિજ્જા – ઇમાનિ પઞ્ચ સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ; માનાનુસયો, ભવરાગાનુસયો, અવિજ્જાનુસયો – ઇમે તયો અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. એવં સમથપુબ્બઙ્ગમં વિપસ્સનં ભાવેતિ.

૪. કથં **વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવેતિ?** અનિચ્ચતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, દુક્ખતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, અનત્તતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના. તત્થ જાતાનં ધમ્માનઞ્ચ વોસગ્ગારમ્મણતા [વોસ્સગ્ગારમ્મણતા (સ્યા॰ ક॰)] ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો. સમાધિ ઇતિ પઠમં વિપસ્સના, પચ્છા સમથો. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવેતી’’તિ. **ભાવેતી**તિ ચતસ્સો ભાવના – આસેવનટ્ઠેન ભાવના…પે॰… **મગ્ગો સઞ્જાયતી**તિ કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ…પે॰… એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ. એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

રૂપં અનિચ્ચતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, રૂપં દુક્ખતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, રૂપં અનત્તતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના. તત્થ જાતાનં ધમ્માનઞ્ચ વોસગ્ગારમ્મણતા ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. ઇતિ પઠમં વિપસ્સના, પચ્છા સમથો. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવેતી’’તિ. **ભાવેતી**તિ ચતસ્સો ભાવના – આસેવનટ્ઠેન ભાવના…પે॰… **મગ્ગો સઞ્જાયતી**તિ કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ…પે॰… એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ. એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

વેદનં…પે॰… સઞ્ઞં … સઙ્ખારે… વિઞ્ઞાણં… ચક્ખું…પે॰… જરામરણં અનિચ્ચતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના, જરામરણં દુક્ખતો…પે॰… અનત્તતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના. તત્થ જાતાનં ધમ્માનઞ્ચ વોસગ્ગારમ્મણતા

ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ. ઇતિ પઠમં વિપસ્સના, પચ્છા સમથો. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવેતી’’તિ. **ભાવેતી**તિ ચતસ્સો ભાવના – આસેવનટ્ઠેન ભાવના...પે॰... **મગ્ગો સઞ્જાયતી**તિ કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ...પે॰... એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ. એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. એવં વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવેતિ.

૫. કથં **સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** સોળસહિ આકારેહિ સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ. આરમ્મણટ્ઠેન ગોચરટ્ઠેન પહાનટ્ઠેન પરિચ્ચાગટ્ઠેન વુટ્ઠાનટ્ઠેન વિવટ્ટનટ્ઠેન સન્તટ્ઠેન પણીતટ્ઠેન વિમુત્તટ્ઠેન અનાસવટ્ઠેન તરણટ્ઠેન અનિમિત્તટ્ઠેન અપ્પણિહિતટ્ઠેન સુઞ્ઞતટ્ઠેન એકરસટ્ઠેન અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધટ્ઠેન.

કથં **આરમ્મણટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ નિરોધારમ્મણો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના નિરોધારમ્મણા. ઇતિ આરમ્મણટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘આરમ્મણટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી’’તિ. **ભાવેતી**તિ ચતસ્સો ભાવના – આસેવનટ્ઠેન ભાવના...પે॰... **મગ્ગો સઞ્જાયતી**તિ કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ...પે॰... એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ. એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. એવં આરમ્મણટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ.

કથં **ગોચરટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના નિરોધગોચરા. ઇતિ ગોચરટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ . તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ગોચરટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી’’તિ.

કથં **પહાનટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જાસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના નિરોધગોચરા. ઇતિ પહાનટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘પહાનટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી’’તિ.

કથં **પરિચ્ચાગટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ પરિચ્ચજતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જાસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ પરિચ્ચજતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના નિરોધગોચરા. ઇતિ પરિચ્ચાગટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘પરિચ્ચાગટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી’’તિ.

કથં **વુટ્ઠાનટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચસહગતકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જાસહગતકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વુટ્ઠહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના નિરોધગોચરા. ઇતિ વુટ્ઠાનટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘વુટ્ઠાનટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી’’તિ.

કથં **વિવટ્ટનટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચસહગતકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિવટ્ટતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જાસહગતકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિવટ્ટતો અનુપસ્સનટ્ઠેન

વિપસ્સના નિરોધગોચરા. ઇતિ વિવટ્ટનટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''વિવટ્ટનટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ.

કથં **સન્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ સન્તો હોન્તિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના સન્તા હોતિ નિરોધગોચરા. ઇતિ સન્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સન્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ.

કથં **પણીતટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ પણીતો હોતિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના પણીતા હોતિ નિરોધગોચરા . ઇતિ પણીતટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''પણીતટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ.

કથં **વિમુત્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ કામાસવા વિમુત્તો હોતિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના અવિજ્જાસવા વિમુત્તા હોતિ નિરોધગોચરા. ઇતિ રાગવિરાગા ચેતોવિમુત્તિ અવિજ્જાવિરાગા પઞ્ઞા વિમુત્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''વિમુત્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ.

કથં **અનાસવટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ કામાસવેન અનાસવો હોતિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના અવિજ્જાસવેન અનાસવા હોતિ નિરોધગોચરા. ઇતિ અનાસવટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અનાસવટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ.

કથં **તરણટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ તરતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જાસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ તરતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના નિરોધગોચરા. ઇતિ તરણટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''તરણટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ.

કથં **અનિમિત્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ સબ્બનિમિત્તેહિ અનિમિત્તો હોતિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના સબ્બનિમિત્તેહિ અનિમિત્તા હોતિ નિરોધગોચરા. ઇતિ અનિમિત્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અનિમિત્તટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ.

કથં **અપ્પણિહિતટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ સબ્બપણિધીહિ અપ્પણિહિતો હોતિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના સબ્બપણિધીહિ અપ્પણિહિતા હોતિ નિરોધગોચરા. ઇતિ અપ્પણિહિતટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ,

યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''અપ્પણિહિતટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ.

કથં **સુઞ્ઞતટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ?** ઉદ્ધચ્ચં પજહતો ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમાધિ સબ્બાભિનિવેસેહિ સુઞ્ઞો હોતિ નિરોધગોચરો, અવિજ્જં પજહતો અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના સબ્બાભિનિવેસેહિ સુઞ્ઞા હોતિ નિરોધગોચરા. ઇતિ સુઞ્ઞતટ્ઠેન સમથવિપસ્સના એકરસા હોન્તિ, યુગનદ્ધા હોન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞં નાતિવત્તન્તીતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''સુઞ્ઞતટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતી''તિ. **ભાવેતી**તિ ચતસ્સો ભાવના – આસેવનટ્ઠેન ભાવના...પે॰... **મગ્ગો સઞ્જાયતી**તિ કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ...પે॰... એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ. એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. એવં સુઞ્ઞતટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ. ઇમેહિ સોળસહિ આકારેહિ સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ, એવં સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ.

સુત્તન્તનિદ્દેસો.

૨. ધમ્મુદ્ધચ્ચવારનિદ્દેસો

૬. કથં **ધમ્મુદ્ધચ્ચવિગ્ગહિતં માનસં હોતિ?** અનિચ્ચતો મનસિકરોતો ઓભાસો ઉપ્પજ્જતિ, ઓભાસો ધમ્મોતિ ઓભાસં આવજ્જતિ, તતો વિક્ખેપો ઉદ્ધચ્ચં. તેન ઉદ્ધચ્ચેન વિગ્ગહિતમાનસો અનિચ્ચતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, દુક્ખતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનત્તતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મુદ્ધચ્ચવિગ્ગહિતમાનસો હોતિ સો સમયો, યં તં ચિત્તં અજ્ઝત્તમેવ સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ . **તસ્સ મગ્ગો સઞ્જાયતી**''તિ કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ...પે॰... એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ, એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

અનિચ્ચતો મનસિકરોતો ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ, પીતિ ઉપ્પજ્જતિ, પસ્સદ્ધિ ઉપ્પજ્જતિ, સુખં ઉપ્પજ્જતિ, અધિમોક્ખો ઉપ્પજ્જતિ, પગ્ગહો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપટ્ઠાનં ઉપ્પજ્જતિ, ઉપેક્ખા ઉપ્પજ્જતિ, નિકન્તિ ઉપ્પજ્જતિ, 'નિકન્તિ ધમ્મો'તિ નિકન્તિં આવજ્જતિ. તતો વિક્ખેપો ઉદ્ધચ્ચં. તેન ઉદ્ધચ્ચેન વિગ્ગહિતમાનસો અનિચ્ચતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, દુક્ખતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અનત્તતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મુદ્ધચ્ચવિગ્ગહિતમાનસો હોતિ સો સમયો, યં તં ચિત્તં અજ્ઝત્તમેવ સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. **તસ્સ મગ્ગો સઞ્જાયતી**''તિ. કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ...પે॰... એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ, એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

દુક્ખતો મનસિકરોતો...પે॰... અનત્તતો મનસિકરોતો ઓભાસો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ, પીતિ ઉપ્પજ્જતિ, પસ્સદ્ધિ ઉપ્પજ્જતિ, સુખં ઉપ્પજ્જતિ, અધિમોક્ખો ઉપ્પજ્જતિ, પગ્ગહો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપટ્ઠાનં ઉપ્પજ્જતિ, ઉપેક્ખા ઉપ્પજ્જતિ, નિકન્તિ ઉપ્પજ્જતિ, 'નિકન્તિ ધમ્મો'તિ નિકન્તિં આવજ્જતિ. તતો વિક્ખેપો ઉદ્ધચ્ચં. તેન ઉદ્ધચ્ચેન વિગ્ગહિતમાનસો અનત્તતો ઉપટ્ઠાનં, અનિચ્ચતો ઉપટ્ઠાનં, દુક્ખતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ . તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મુદ્ધચ્ચવિગ્ગહિતમાનસો...પે॰... એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ''.

રૂપં અનિચ્ચતો મનસિકરોતો...પે॰... રૂપં દુક્ખતો મનસિકરોતો... રૂપં અનત્તતો મનસિકરોતો... વેદનં... પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં... ચક્ખું...પે॰... જરામરણં અનિચ્ચતો મનસિકરોતો...પે॰... જરામરણં દુક્ખતો મનસિકરોતો, જરામરણં અનત્તતો મનસિકરોતો ઓભાસો ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ, પીતિ ઉપ્પજ્જતિ, પસ્સદ્ધિ ઉપ્પજ્જતિ, સુખં ઉપ્પજ્જતિ, અધિમોક્ખો ઉપ્પજ્જતિ, પગ્ગહો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપટ્ઠાનં ઉપ્પજ્જતિ, ઉપેક્ખા ઉપ્પજ્જતિ, નિકન્તિ ઉપ્પજ્જતિ, 'નિકન્તિ ધમ્મો'તિ નિકન્તિં આવજ્જતિ. તતો વિક્ખેપો ઉદ્ધચ્ચં. તેન ઉદ્ધચ્ચેન વિગ્ગહિતમાનસો. જરામરણં અનત્તતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. જરામરણં અનિચ્ચતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, જરામરણં દુક્ખતો ઉપટ્ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મુદ્ધચ્ચવિગ્ગહિતમાનસો હોતિ. સો સમયો, યં તં ચિત્તં અજ્ઝત્તમેવ સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. તસ્સ મગ્ગો સઞ્જાયતી''તિ. કથં મગ્ગો સઞ્જાયતિ...પે॰... એવં મગ્ગો સઞ્જાયતિ. એવં સઞ્ઞોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ. એવં ધમ્મુદ્ધચ્ચવિગ્ગહિતં માનસં હોતિ.

૭. ઓભાસે ચેવ ઞાણે ચ, પીતિયા ચ વિકમ્પતિ;
પસ્સદ્ધિયા સુખે ચેવ, યેહિ ચિત્તં પવેધતિ.

અધિમોક્ખે ચ પગ્ગાહે, ઉપટ્ઠાને ચ કમ્પતિ;
ઉપેક્ખાવજ્જનાય ચેવ, ઉપેક્ખાય ચ નિકન્તિયા.

ઇમાનિ દસ ઠાનાનિ, પઞ્ઞા યસ્સ પરિચ્ચિતા;
ધમ્મુદ્ધચ્ચકુસલો હોતિ, ન ચ સમ્મોહ ગચ્છતિ.

વિક્ખિપતિ ચેવ કિલિસ્સતિ ચ, ચવતિ ચિત્તભાવના;
વિક્ખિપતિ ન કિલિસ્સતિ, ભાવના પરિહાયતિ.

વિક્ખિપતિ ન કિલિસ્સતિ, ભાવના ન પરિહાયતિ;
ન ચ વિક્ખિપતે ચિત્તં ન કિલિસ્સતિ, ન ચવતિ ચિત્તભાવના.

ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ ચિત્તસ્સ સઙ્ખેપવિક્ખેપવિગ્ગહિતં [સઙ્ખેપં વિક્ખેપં વિગ્ગહિતં (સ્યા॰)] દસ ઠાને સમ્પજાનાતીતિ.

યુગનદ્ધકથા નિટ્ઠિતા.

૨. સચ્ચકથા

૮. પુરિમનિદાનં . ''ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે [સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૯૦], તથાનિ અવિતથાનિ અનઞ્ઞથાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ, ભિક્ખવે, તથમેતં અવિતથમેતં અનઞ્ઞથમેતં ; 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ તથમેતં અવિતથમેતં અનઞ્ઞથમેતં, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ તથમેતં અવિતથમેતં અનઞ્ઞથમેતં, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ તથમેતં અવિતથમેતં અનઞ્ઞથમેતં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ તથાનિ અવિતથાનિ અનઞ્ઞથાનિ''.

૧. પઠમસુત્તન્તનિદ્દેસો

કથં દુક્ખં તથટ્ઠેન સચ્ચં? ચત્તારો દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા. દુક્ખસ્સ પીળનટ્ઠો, સઙ્ખતટ્ઠો, સન્તાપટ્ઠો, વિપરિણામટ્ઠો – ઇમે ચત્તારો દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા. એવં દુક્ખં તથટ્ઠેન સચ્ચં.

કથં સમુદયો તથટ્ઠેન સચ્ચં? ચત્તારો સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા. સમુદયસ્સ આયૂહનટ્ઠો, નિદાનટ્ઠો, સંયોગટ્ઠો પલિબોધટ્ઠો – ઇમે ચત્તારો સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા. એવં સમુદયો તથટ્ઠેન સચ્ચં.

કથં નિરોધો તથટ્ઠેન સચ્ચં? ચત્તારો નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા. નિરોધસ્સ નિસ્સરણટ્ઠો, વિવેકટ્ઠો, અસઙ્ખતટ્ઠો, અમતટ્ઠો – ઇમે ચત્તારો નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા. એવં નિરોધો તથટ્ઠેન સચ્ચં.

કથં મગ્ગો તથટ્ઠેન સચ્ચં? ચત્તારો મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા. મગ્ગસ્સ નિય્યાનટ્ઠો, હેતુટ્ઠો, દસ્સનટ્ઠો, આધિપતેય્યટ્ઠો – ઇમે ચત્તારો મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠા તથા અવિતથા અનઞ્ઞથા. એવં મગ્ગો તથટ્ઠેન સચ્ચં.

૯. કતિહાકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? ચતૂહાકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. તથટ્ઠેન, અનત્તટ્ઠેન, સચ્ચટ્ઠેન, પટિવેધટ્ઠેન – ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કથં તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? ચતૂહાકારેહિ તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો તથટ્ઠો, સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો તથટ્ઠો, નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો તથટ્ઠો, મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો તથટ્ઠો – ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કથં અનત્તટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? ચતૂહાકારેહિ અનત્તટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો અનત્તટ્ઠો, સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો અનત્તટ્ઠો, નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો અનત્તટ્ઠો, મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો અનત્તટ્ઠો – ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ અનત્તટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કથં સચ્ચટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? ચતૂહાકારેહિ સચ્ચટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો સચ્ચટ્ઠો, સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો સચ્ચટ્ઠો, નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો સચ્ચટ્ઠો, મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો સચ્ચટ્ઠો – ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ સચ્ચટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કથં પટિવેધટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? ચતૂહાકારેહિ પટિવેધટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો – ઇમેહિ ચતૂહાકારેહિ પટિવેધટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

૧૦. કતિહાકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? યં અનિચ્ચં તં દુક્ખં, યં દુક્ખં તં અનિચ્ચં, યં અનિચ્ચઞ્ચ દુક્ખઞ્ચ તં અનત્તા. યં અનિચ્ચઞ્ચ દુક્ખઞ્ચ અનત્તા ચ તં તથં. યં અનિચ્ચં ચ દુક્ખઞ્ચ અનત્તા ચ તથઞ્ચ તં સચ્ચં. યં અનિચ્ચઞ્ચ દુક્ખઞ્ચ અનત્તા ચ તથઞ્ચ સચ્ચઞ્ચ તં એકસઙ્ગહિતં. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કતિહાકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? નવહાકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. તથટ્ઠેન, અનત્તટ્ઠેન, સચ્ચટ્ઠેન, પટિવેધટ્ઠેન, અભિઞ્ઞટ્ઠેન, પરિઞ્ઞટ્ઠેન, પહાનટ્ઠેન, ભાવનટ્ઠેન, સચ્છિકિરિયટ્ઠેન – ઇમેહિ નવહાકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કથં તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? નવહાકારેહિ તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો તથટ્ઠો, સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો તથટ્ઠો, નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો તથટ્ઠો, મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો તથટ્ઠો, અભિઞ્ઞાય અભિઞ્ઞટ્ઠો તથટ્ઠો, પરિઞ્ઞાય પરિઞ્ઞટ્ઠો તથટ્ઠો, પહાનસ્સ પહાનટ્ઠો તથટ્ઠો, ભાવનાય ભાવનટ્ઠો તથટ્ઠો, સચ્છિકિરિયાય સચ્છિકિરિયટ્ઠો તથટ્ઠો – ઇમેહિ નવહાકારેહિ તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કથં અનત્તટ્ઠેન… સચ્ચટ્ઠેન… પટિવેધટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? નવહાકારેહિ પટિવેધટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, અભિઞ્ઞાય અભિઞ્ઞટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, પરિઞ્ઞાય પરિઞ્ઞટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, પહાનસ્સ પહાનટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, ભાવનાય ભાવનટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો, સચ્છિકિરિયાય સચ્છિકિરિયટ્ઠો પટિવેધટ્ઠો – ઇમેહિ નવહાકારેહિ પટિવેધટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

૧૧. કતિહાકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? દ્વાદસહિ આકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. તથટ્ઠેન, અનત્તટ્ઠેન, સચ્ચટ્ઠેન, પટિવેધટ્ઠેન, અભિજાનનટ્ઠેન, પરિજાનનટ્ઠેન, ધમ્મટ્ઠેન, તથટ્ઠેન, ઞાતટ્ઠેન, સચ્છિકિરિયટ્ઠેન, ફસ્સનટ્ઠેન, અભિસમયટ્ઠેન – ઇમેહિ દ્વાદસહિ આકારેહિ ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કથં તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? સોળસહિ આકારેહિ તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. દુક્ખસ્સ પીળનટ્ઠો, સઙ્ખતટ્ઠો, સન્તાપટ્ઠો, વિપરિણામટ્ઠો, તથટ્ઠો; સમુદયસ્સ આયૂહનટ્ઠો, નિદાનટ્ઠો, સંયોગટ્ઠો, પલિબોધટ્ઠો તથટ્ઠો; નિરોધસ્સ નિસ્સરણટ્ઠો, વિવેકટ્ઠો, અસઙ્ખતટ્ઠો, અમતટ્ઠો તથટ્ઠો; મગ્ગસ્સ નિય્યાનટ્ઠો, હેતુટ્ઠો, દસ્સનટ્ઠો, આધિપતેય્યટ્ઠો તથટ્ઠો – ઇમેહિ સોળસહિ આકારેહિ તથટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

કથં અનત્તટ્ઠેન…પે૰… સચ્ચટ્ઠેન… પટિવેધટ્ઠેન… અભિજાનનટ્ઠેન… પરિજાનનટ્ઠેન… ધમ્મટ્ઠેન… તથટ્ઠેન… ઞાતટ્ઠેન… સચ્છિકિરિયટ્ઠેન… ફસ્સનટ્ઠેન… અભિસમયટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ? સોળસહિ આકારેહિ અભિસમયટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ. દુક્ખસ્સ પીળનટ્ઠો, સઙ્ખતટ્ઠો, સન્તાપટ્ઠો, વિપરિણામટ્ઠો, અભિસમયટ્ઠો; સમુદયસ્સ આયૂહનટ્ઠો, નિદાનટ્ઠો, સંયોગટ્ઠો, પલિબોધટ્ઠો, અભિસમયટ્ઠો; નિરોધસ્સ નિસ્સરણટ્ઠો ,

વિવેકટ્ઠો, અસઙ્ખતટ્ઠો, અમતટ્ઠો, અભિસમયટ્ઠો; મગ્ગસ્સ નિય્યાનટ્ઠો, હેતુટ્ઠો, દસ્સનટ્ઠો, આધિપતેય્યટ્ઠો, અભિસમયટ્ઠો – ઇમેહિ સોળસહિ આકારેહિ અભિસમયટ્ઠેન ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકસઙ્ગહિતાનિ. યં એકસઙ્ગહિતં તં એકત્તં. એકત્તં એકેન ઞાણેન પટિવિજ્ઝતીતિ – ચત્તારિ સચ્ચાનિ એકપ્પટિવેધાનિ.

૧૨. સચ્ચાનં કતિ લક્ખણાનિ? સચ્ચાનં દ્વે લક્ખણાનિ. સઙ્ખતલક્ખણઞ્ચ, અસઙ્ખતલક્ખણઞ્ચ – સચ્ચાનં ઇમાનિ દ્વે લક્ખણાનિ.

સચ્ચાનં કતિ લક્ખણાનિ? સચ્ચાનં છ લક્ખણાનિ. સઙ્ખતાનં સચ્ચાનં ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતાનં અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ અસઙ્ખતસ્સ સચ્ચસ્સ ન ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ , ન વયો પઞ્ઞાયતિ, ન ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ – સચ્ચાનં ઇમાનિ છ લક્ખણાનિ.

સચ્ચાનં કતિ લક્ખણાનિ? સચ્ચાનં દ્વાદસ લક્ખણાનિ. દુક્ખસચ્ચસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ; સમુદયસચ્ચસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ; મગ્ગસચ્ચસ્સ ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ; નિરોધસચ્ચસ્સ ન ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, ન વયો પઞ્ઞાયતિ, ન ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ – સચ્ચાનં ઇમાનિ દ્વાદસ લક્ખણાનિ.

ચતુન્નં સચ્ચાનં કતિ કુસલા, કતિ અકુસલા, કતિ અબ્યાકતા? સમુદયસચ્ચં અકુસલં, મગ્ગસચ્ચં કુસલં , નિરોધસચ્ચં અબ્યાકતં. દુક્ખસચ્ચં સિયા કુસલં, સિયા અકુસલં, સિયા અબ્યાકતં.

સિયા તીણિ સચ્ચાનિ એકસચ્ચેન સઙ્ગહિતાનિ, એકસચ્ચં તીહિ સચ્ચેહિ સઙ્ગહિતં? વત્થુવસેન પરિયાયેન સિયાતિ. કથઞ્ચ સિયા? યં દુક્ખસચ્ચં અકુસલં, સમુદયસચ્ચં અકુસલં – એવં અકુસલટ્ઠેન દ્વે સચ્ચાનિ એકસચ્ચેન સઙ્ગહિતાનિ, એકસચ્ચં દ્વીહિ સચ્ચેહિ સઙ્ગહિતં. યં દુક્ખસચ્ચં કુસલં, મગ્ગસચ્ચં કુસલં – એવં કુસલટ્ઠેન દ્વે સચ્ચાનિ એકસચ્ચેન સઙ્ગહિતાનિ , એકસચ્ચં દ્વીહિ સચ્ચેહિ સઙ્ગહિતં. યં દુક્ખસચ્ચં અબ્યાકતં, નિરોધસચ્ચં અબ્યાકતં – એવં અબ્યાકતટ્ઠેન દ્વે સચ્ચાનિ એકસચ્ચેન સઙ્ગહિતાનિ, એકસચ્ચં દ્વીહિ સચ્ચેહિ સઙ્ગહિતં. એવં સિયા તીણિ સચ્ચાનિ એકસચ્ચેન સઙ્ગહિતાનિ, એકસચ્ચં તીહિ સચ્ચેહિ સઙ્ગહિતં વત્થુવસેન પરિયાયેનાતિ.

૨. દુતિયસુત્તન્તપાળિ

૧૩. ‘‘પુબ્બે મે, ભિક્ખવે [સં॰ નિ॰ ૩.૨૬], સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો રૂપસ્સ અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં; કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં; કો સઞ્ઞાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં; કો સઙ્ખારાનં અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં; કો વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ’ન્તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘યં ખો રૂપં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં રૂપસ્સ અસ્સાદો. યં રૂપં અનિચ્ચં, તં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં – અયં રૂપસ્સ આદીનવો. યો રૂપસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં રૂપસ્સ નિસ્સરણં. યં વેદનં પટિચ્ચ...પે॰... યં સઞ્ઞં પટિચ્ચ... યં સઙ્ખારે પટિચ્ચ... યં વિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદો. યં વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં તં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં – અયં વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવો. યો વિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણં’’.

‘‘યાવકીવઞ્ચાહં , ભિક્ખવે, ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં [અભિસમ્બુદ્ધો પચ્ચઞ્ઞાસિં (સ્યા॰) સં॰ નિ॰ ૩.૨૬ પસ્સિતબ્બા] યતો ચ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, અથાહં, ભિક્ખવે, ‘સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ [ચેતોવિમુત્તિ (સ્યા॰ ક॰) સં॰ નિ॰ ૩.૨૭ પસ્સિતબ્બા]. અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ.

૩. દુતિયસુત્તન્તનિદ્દેસો

૧૪. યં રૂપં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં રૂપસ્સ અસ્સાદોતિ – પહાનપ્પટિવેધો સમુદયસચ્ચં. યં રૂપં અનિચ્ચં તં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અયં રૂપસ્સ આદીનવોતિ – પરિઞ્ઞાપટિવેધો દુક્ખસચ્ચં. યો રૂપસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં રૂપસ્સ નિસ્સરણન્તિ – સચ્છિકિરિયાપટિવેધો નિરોધસચ્ચં. યા ઇમેસુ તીસુ ઠાનેસુ દિટ્ઠિ સઙ્કપ્પો વાચા કમ્મન્તો આજીવો વાયામો સતિ સમાધિ – ભાવનાપટિવેધો મગ્ગસચ્ચં.

યં વેદનં પટિચ્ચ...પે॰... યં સઞ્ઞં પટિચ્ચ... યં સઙ્ખારે પટિચ્ચ... યં વિઞ્ઞાણં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં વિઞ્ઞાણસ્સ અસ્સાદોતિ – પહાનપ્પટિવેધો સમુદયસચ્ચં. યં વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં તં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અયં વિઞ્ઞાણસ્સ આદીનવોતિ – પરિઞ્ઞાપટિવેધો દુક્ખસચ્ચં. યો વિઞ્ઞાણસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં વિઞ્ઞાણસ્સ નિસ્સરણન્તિ – સચ્છિકિરિયાપટિવેધો નિરોધસચ્ચં. યા ઇમેસુ તીસુ ઠાનેસુ દિટ્ઠિ સઙ્કપ્પો વાચા કમ્મન્તો આજીવો વાયામો સતિ સમાધિ – ભાવનાપટિવેધો મગ્ગસચ્ચં.

૧૫. સચ્ચન્તિ કતિહાકારેહિ સચ્ચં? એસનટ્ઠેન , પરિગ્ગહટ્ઠેન, પટિવેધટ્ઠેન. કથં એસનટ્ઠેન સચ્ચં? જરામરણં કિંનિદાનં, કિંસમુદયં, કિંજાતિકં, કિંપભવન્તિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. જરામરણં જાતિનિદાનં, જાતિસમુદયં, જાતિજાતિકં, જાતિપ્પભવન્તિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. જરામરણઞ્ચ પજાનાતિ, જરામરણસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, જરામરણનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

જાતિ કિંનિદાના, કિંસમુદયા, કિંજાતિકા, કિંપભવાતિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. જાતિ ભવનિદાના, ભવસમુદયા, ભવજાતિકા, ભવપ્પભવાતિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. જાતિઞ્ચ પજાનાતિ, જાતિસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, જાતિનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, જાતિનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

ભવો કિંનિદાનો, કિંસમુદયો, કિંજાતિકો, કિંપભવોતિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં . ભવો ઉપાદાનનિદાનો, ઉપાદાનસમુદયો, ઉપાદાનજાતિકો, ઉપાદાનપ્પભવોતિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. ભવં ચ પજાનાતિ, ભવસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, ભવનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, ભવનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

ઉપાદાનં કિંનિદાનં, કિંસમુદયં, કિંજાતિકં, કિંપભવન્તિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. ઉપાદાનં તણ્હાનિદાનં, તણ્હાસમુદયં, તણ્હાજાતિકં, તણ્હાપભવન્તિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. ઉપાદાનઞ્ચ પજાનાતિ, ઉપાદાનસમુદયઞ્ચ

પજાનાતિ, ઉપાદાનનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ ઉપાદાનનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

તણ્હા કિંનિદાના, કિંસમુદયા, કિંજાતિકા, કિંપભવાતિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. તણ્હા વેદનાનિદાના, વેદનાસમુદયા, વેદનાજાતિકા, વેદનાપભવાતિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. તણ્હઞ્ચ પજાનાતિ, તણ્હાસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, તણ્હાનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, તણ્હાનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

વેદના કિંનિદાના, કિંસમુદયા, કિંજાતિકા, કિંપભવાતિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. વેદના ફસ્સનિદાના, ફસ્સસમુદયા, ફસ્સજાતિકા, ફસ્સપ્પભવાતિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. વેદનઞ્ચ પજાનાતિ, વેદનાસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, વેદનાનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

ફસ્સો કિંનિદાનો, કિંસમુદયો, કિંજાતિકો, કિંપભવોતિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. ફસ્સો સળાયતનનિદાનો, સળાયતનસમુદયો, સળાયતનજાતિકો, સળાયતનપ્પભવોતિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. ફસ્સઞ્ચ પજાનાતિ, ફસ્સસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, ફસ્સનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, ફસ્સનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

સળાયતનં કિંનિદાનં, કિંસમુદયં, કિંજાતિકં, કિંપભવન્તિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. સળાયતનં નામરૂપનિદાનં, નામરૂપસમુદયં, નામરૂપજાતિકં, નામરૂપપ્પભવન્તિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. સળાયતનઞ્ચ પજાનાતિ, સળાયતનસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, સળાયતનનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, સળાયતનનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

નામરૂપં કિંનિદાનં, કિંસમુદયં, કિંજાતિકં, કિંપભવન્તિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. નામરૂપં વિઞ્ઞાણનિદાનં, વિઞ્ઞાણસમુદયં, વિઞ્ઞાણજાતિકં, વિઞ્ઞાણપ્પભવન્તિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. નામરૂપઞ્ચ પજાનાતિ, નામરૂપસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, નામરૂપનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, નામરૂપનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

વિઞ્ઞાણં કિંનિદાનં, કિંસમુદયં, કિંજાતિકં, કિંપભવન્તિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. વિઞ્ઞાણં સઙ્ખારનિદાનં, સઙ્ખારસમુદયં, સઙ્ખારજાતિકં , સઙ્ખારપ્પભવન્તિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. વિઞ્ઞાણઞ્ચ પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

સઙ્ખારા કિંનિદાના, કિંસમુદયા, કિંજાતિકા, કિંપભવાતિ – એવં એસનટ્ઠેન સચ્ચં. સઙ્ખારા અવિજ્જાનિદાના, અવિજ્જાસમુદયા, અવિજ્જાજાતિકા, અવિજ્જાપભવાતિ – એવં પરિગ્ગહટ્ઠેન સચ્ચં. સઙ્ખારે ચ પજાનાતિ, સઙ્ખારસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, સઙ્ખારનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એવં પટિવેધટ્ઠેન સચ્ચં.

૧૬. જરામરણં દુક્ખસચ્ચં, જાતિ સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. જાતિ દુક્ખસચ્ચં, ભવો સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. ભવો દુક્ખસચ્ચં, ઉપાદાનં સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના

મગ્ગસચ્ચં. ઉપાદાનં દુક્ખસચ્ચં, તણ્હા સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. તણ્હા દુક્ખસચ્ચં, વેદના સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. વેદના દુક્ખસચ્ચં, ફસ્સો સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. ફસ્સો દુક્ખસચ્ચં, સળાયતનં સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. સળાયતનં દુક્ખસચ્ચં, નામરૂપં સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. નામરૂપં દુક્ખસચ્ચં, વિઞ્ઞાણં સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. વિઞ્ઞાણં દુક્ખસચ્ચં, સઙ્ખારા સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. સઙ્ખારા દુક્ખસચ્ચં, અવિજ્જા સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં.

જરામરણં સિયા દુક્ખસચ્ચં, સિયા સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચં. જાતિ સિયા દુક્ખસચ્ચં , સિયા સમુદયસચ્ચં...પે॰... ભવો સિયા દુક્ખસચ્ચં, સિયા સમુદયસચ્ચં, ઉભિન્નમ્પિ નિસ્સરણં નિરોધસચ્ચં, નિરોધપ્પજાનના મગ્ગસચ્ચન્તિ.

ભાણવારો.

સચ્ચકથા નિટ્ઠિતા.

૩. બોજ્ઝઙ્ગકથા

૧૭. સાવત્થિનિદાનં. ''સત્તિમે , ભિક્ખવે [સં॰ નિ॰ ૫.૨૦૦], બોજ્ઝઙ્ગા. કતમે સત્ત? સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો , ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા''.

બોજ્ઝઙ્ગાતિ કેનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા? બોધાય સંવત્તન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનુબુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પટિબુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમ્બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

બુજ્ઝનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનુબુજ્ઝનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પટિબુજ્ઝનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, સમ્બુજ્ઝનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા.

બોધેન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનુબોધેન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પટિબોધેન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમ્બોધેન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

બોધનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનુબોધનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પટિબોધનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, સમ્બોધનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા.

બોધિપક્ખિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનુબોધિપક્ખિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પટિબોધિપક્ખિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, સમ્બોધિપક્ખિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા.

બુદ્ધિલભનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, બુદ્ધિપટિલભનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, બુદ્ધિરોપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, બુદ્ધિઅભિરોપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, બુદ્ધિપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, બુદ્ધિસમ્પાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા.

મૂલમૂલકાદિદસકં

૧૮. મૂલટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, મૂલચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, મૂલપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, મૂલપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા , મૂલપરિપૂરણટ્ઠેન [મૂલપરિપૂરટ્ઠેન (સ્યા॰ ક॰) એવમુપરિપિ] બોજ્ઝઙ્ગા, મૂલપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, મૂલપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, મૂલપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, મૂલપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, મૂલપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

હેતુટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, હેતુપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

પચ્ચયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, પચ્ચયપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

વિસુદ્ધટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિસુદ્ધિપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

અનવજ્જટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનવજ્જપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

નેક્ખમ્મટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, નેક્ખમ્મપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

વિમુત્તટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિમુત્તિપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

અનાસવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનાસવચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનાસવપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનાસવપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનાસવપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનાસવપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા , અનાસવપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા,

અનાસવપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનાસવપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, અનાસવપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

વિવેકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વિવેકપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

વોસગ્ગટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગચરિયટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગપરિગ્ગહટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગપરિવારટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગપરિપૂરણટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગપરિપાકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગપટિસમ્ભિદટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા, વોસગ્ગપટિસમ્ભિદાય વસીભાવપ્પત્તાનમ્પિ બોજ્ઝઙ્ગા.

૧૯. મૂલટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. હેતુટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પચ્ચયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિસુદ્ધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનવજ્જટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નેક્ખમ્મટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિમુત્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનાસવટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિવેકટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા . વોસગ્ગટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

મૂલચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. હેતુચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પચ્ચયચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિસુદ્ધિચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનવજ્જચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નેક્ખમ્મચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિમુત્તિચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનાસવચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિવેકચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વોસગ્ગચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

મૂલપરિગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... વોસગ્ગપરિગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મૂલપરિવારટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... વોસગ્ગપરિવારટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મૂલપરિપૂરણટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... વોસગ્ગપરિપૂરટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મૂલપરિપાકટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... વોસગ્ગપરિપાકટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મૂલપટિસમ્ભિદટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... વોસગ્ગપટિસમ્ભિદટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મૂલપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... વોસગ્ગપટિસમ્ભિદાપાપનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મૂલપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... વોસગ્ગપટિસમ્ભિદાય વસીભાવટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰....

પરિગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પરિવારટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પરિપૂરણટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકગ્ગટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અવિક્ખેપટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અવિસારટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનાવિલટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનિઞ્જનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તુપટ્ઠાનવસેન ચિત્તસ્સ ઠિતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. આરમ્મણટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ગોચરટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પહાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પરિચ્ચાગટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વુટ્ઠાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિવટ્ટનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સન્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પણીતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિમુત્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનાસવટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. તરણટ્ઠં

બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનિમિત્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અપ્પણિહિતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સુઞ્ઞતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકરસટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનતિવત્તનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. યુગનદ્ધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિય્યાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. હેતુટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. દસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. આધિપતેય્યટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

સમથસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિપસ્સનાય અનુપસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમથવિપસ્સનાનં એકરસટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. યુગનદ્ધસ્સ અનતિવત્તનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સિક્ખાય સમાદાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. આરમ્મણસ્સ ગોચરટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. લીનસ્સ ચિત્તસ્સ પગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઉદ્ધતસ્સ ચિત્તસ્સ નિગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઉભોવિસુદ્ધાનં અજ્ઝુપેક્ખનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિસેસાધિગમટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઉત્તરિ પટિવેધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સચ્ચાભિસમયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિરોધે પતિટ્ઠાપકટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ અધિમોક્ખટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા…પે॰… પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ દસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સદ્ધાબલસ્સ અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા…પે॰… પઞ્ઞાબલસ્સ અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા…પે॰… ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ પટિસઙ્ખાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમ્માદિટ્ઠિયા દસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા…પે॰… સમ્માસમાધિસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

ઇન્દ્રિયાનં આધિપતેય્યટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. બલાનં અકમ્પિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિય્યાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મગ્ગસ્સ હેતુટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સતિપટ્ઠાનાનં ઉપટ્ઠાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમ્મપ્પધાનાનં પદહનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઇદ્ધિપાદાનં ઇજ્ઝનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સચ્ચાનં તથટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પયોગાનં પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ફલાનં સચ્છિકિરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

વિતક્કસ્સ અભિનિરોપનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિચારસ્સ ઉપવિચારટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પીતિયા ફરણટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સુખસ્સ અભિસન્દનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ એકગ્ગટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

આવજ્જનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિજાનનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પજાનનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સઞ્જાનનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકોદટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અભિઞ્ઞાય ઞાતટ્ઠં [અભિઞ્ઞેય્યટ્ઠં (સ્યા॰)] બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પરિઞ્ઞાય તીરણટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પહાનસ્સ પરિચ્ચાગટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ભાવનાય એકરસટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા . સચ્છિકિરિયાય ફસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા . ખન્ધાનં ખન્ધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ધાતૂનં ધાતુટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. આયતનાનં આયતનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સઙ્ખતાનં સઙ્ખતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અસઙ્ખતસ્સ અસઙ્ખતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

ચિત્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તાનન્તરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ વુટ્ઠાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ વિવટ્ટનટ્ઠં [વિવજ્જનટ્ઠં (સ્યા॰)] બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ હેતુટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ –

બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ પચ્ચયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ વત્થુટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ ભૂમટ્ઠં [ભુમ્મટ્ઠં (સ્યા॰) પટિ॰ મ॰ ૧.૧૪ પસ્સિતબ્બા] બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ આરમ્મણટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ ગોચરટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ ચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ ગતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ અભિનીહારટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ નિય્યાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ચિત્તસ્સ નિસ્સરણટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

એકત્તે આવજ્જનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે વિજાનનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પજાનનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સઞ્જાનનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે એકોદટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ( ) [(એકત્તે ઉપનિબન્ધનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા) (સબ્બત્થ)]. એકત્તે પક્ખન્દનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પસીદનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સન્તિટ્ઠનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે વિમુચ્ચનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે એતં સન્તન્તિ પસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે યાનીકતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે વત્થુકતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે અનુટ્ઠિતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પરિચિતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સુસમારદ્ધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા . એકત્તે પરિગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પરિવારટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પરિપૂરણટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સમોધાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે અધિટ્ઠાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે આસેવનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે ભાવનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે બહુલીકમ્મટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સુસમુગ્ગતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સુવિમુત્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે બુજ્ઝનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે અનુબુજ્ઝનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પટિબુજ્ઝનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સમ્બુજ્ઝનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે બોધનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે અનુબોધનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પટિબોધનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સમ્બુજ્ઝનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે બોધિપક્ખિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે અનુબોધિપક્ખિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પટિબોધિપક્ખિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સમ્બોધિપક્ખિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે જોતનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે ઉજ્જોતનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે અનુજોતનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે પટિજોતનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. એકત્તે સઞ્જોતનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

પતાપનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિરોચનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા . કિલેસાનં સન્તાપનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અમલટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિમલટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિમ્મલટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિવેકટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિવેકચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિરાગટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિરાગચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિરોધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિરોધચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વોસગ્ગટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વોસગ્ગચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિમુત્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિમુત્તિચરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

છન્દટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ મૂલટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ પાદટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ પધાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ ઇજ્ઝનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ અધિમોક્ખટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ પગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ ઉપટ્ઠાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ અવિક્ખેપટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. છન્દસ્સ દસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

વીરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... ચિત્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... વીમંસટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય મૂલટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય પાદટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય પધાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય ઇજ્ઝનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય અધિમોક્ખટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય પગ્ગહટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય ઉપટ્ઠાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય અવિક્ખેપટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વીમંસાય દસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

દુક્ખટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. દુક્ખસ્સ પીળનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. દુક્ખસ્સ સઙ્ખતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. દુક્ખસ્સ સન્તાપટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. દુક્ખસ્સ વિપરિણામટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમુદયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમુદયસ્સ આયૂહનટ્ઠં નિદાનટ્ઠં સઞ્ઞોગટ્ઠં પલિબોધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિરોધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિરોધસ્સ નિસ્સરણટ્ઠં વિવેકટ્ઠં અસઙ્ખતટ્ઠં અમતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મગ્ગટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મગ્ગસ્સ નિય્યાનટ્ઠં હેતુટ્ઠં દસ્સનટ્ઠં આધિપતેય્યટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

તથટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનત્તટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સચ્ચટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પટિવેધટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અભિજાનનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પરિજાનનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ધમ્મટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ધાતુટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઞાતટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સચ્છિકિરિયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ફસ્સનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અભિસમયટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

નેક્ખમ્મં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અબ્યાપાદં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. આલોકસઞ્ઞં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અવિક્ખેપં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ધમ્મવવત્થાનં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઞાણં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પામોજ્જં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પઠમં ઝાનં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... અરહત્તમગ્ગં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અરહત્તફલસમાપત્તિં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

અધિમોક્ખટ્ઠેન સદ્ધિન્દ્રિયં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... દસ્સનટ્ઠેન પઞ્ઞિન્દ્રિયં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠેન સદ્ધાબલં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... પટિસઙ્ખાનટ્ઠેન ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અકમ્પિયટ્ઠેન બલં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. નિય્યાનટ્ઠં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. હેતુટ્ઠેન મગ્ગં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાનં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાનં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. તથટ્ઠેન સચ્ચં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનુપસ્સનટ્ઠે વિપસ્સનં ...પે॰... એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સનં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

છન્દં મૂલટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. મનસિકારં સમુટ્ઠાનટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. ફસ્સં સમોધાનટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વેદનં સમોસરણટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સમાધિં પમુખટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. સતિં આધિપતેય્યટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. પઞ્ઞં તતુત્તરટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. વિમુત્તિં સારટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા. અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન બુજ્ઝન્તીતિ – બોજ્ઝઙ્ગા.

૨૦. સાવત્થિનિદાનં. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો ભિક્ખવો''તિ [આવુસોતિ (સ્યા॰) સં॰ નિ॰ ૫.૧૮૫ પસ્સિતબ્બા]. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''સત્તિમે, આવુસો, બોજ્ઝઙ્ગા . કતમે સત્ત? સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો...પે॰... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો – ઇમે ખો, આવુસો, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા. ઇમેસં ખ્વાહં, આવુસો, સત્તન્નં બોજ્ઝઙ્ગાનં યેન યેન બોજ્ઝઙ્ગેન આકઙ્ખામિ પુબ્બણ્હસમયં વિહરિતું, તેન તેન બોજ્ઝઙ્ગેન પુબ્બણ્હસમયં વિહરામિ. યેન યેન બોજ્ઝઙ્ગેન આકઙ્ખામિ મજ્ઝન્હિકસમયં...પે॰... સાયન્હસમયં વિહરિતું, તેન તેન બોજ્ઝઙ્ગેન સાયન્હસમયં વિહરામિ. સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઇતિ ચે મે, 'આવુસો, હોતિ, અપ્પમાણો'તિ મે હોતિ, 'સુસમારદ્ધો'તિ મે હોતિ. તિટ્ઠન્તઞ્ચ નં [તિટ્ઠન્તં ચરં (સ્યા॰) સં॰ નિ॰ ૫.૧૮૫ પસ્સિતબ્બા] 'તિટ્ઠતી'તિ પજાનામિ. સચેપિ મે ચવતિ, 'ઇદપ્પચ્ચયા મે ચવતી'તિ પજાનામિ. ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો...પે॰... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઇતિ ચે મે, આવુસો, હોતિ, 'અપ્પમાણો'તિ મે હોતિ, 'સુસમારદ્ધો'તિ મે હોતિ. તિટ્ઠન્તઞ્ચ નં 'તિટ્ઠતી'તિ પજાનામિ. સચેપિ મે ચવતિ, 'ઇદપ્પચ્ચયા મે ચવતી'તિ પજાનામિ.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, રઞ્ઞો વા રાજમહામત્તસ્સ વા નાનારત્તાનં દુસ્સાનં દુસ્સકરણ્ડકો પૂરો અસ્સ. સો યઞ્ઞદેવ દુસ્સયુગં આકઙ્ખેય્ય પુબ્બણ્હસમયં પારુપિતું, તં તદેવ દુસ્સયુગં પુબ્બણ્હસમયં પારુપેય્ય. યઞ્ઞદેવ દુસ્સયુગં આકઙ્ખેય્ય મજ્ઝન્હિકસમયં...પે॰... સાયન્હસમયં પારુપિતું, તં તદેવ દુસ્સયુગં સાયન્હસમયં પારુપેય્ય. એવમેવ ખ્વાહં, આવુસો, ઇમેસં સત્તન્નં બોજ્ઝઙ્ગાનં યેન યેન બોજ્ઝઙ્ગેન આકઙ્ખામિ પુબ્બણ્હસમયં વિહરિતું, તેન તેન બોજ્ઝઙ્ગેન પુબ્બણ્હસમયં વિહરામિ. યેન યેન બોજ્ઝઙ્ગેન આકઙ્ખામિ મજ્ઝન્હિકસમયં...પે॰... સાયન્હસમયં વિહરિતું, તેન તેન બોજ્ઝઙ્ગેન સાયન્હસમયં વિહરામિ. સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઇતિ ચે મે, આવુસો, હોતિ, 'અપ્પમાણો'તિ મે હોતિ, 'સુસમારદ્ધો'તિ મે હોતિ. તિટ્ઠન્તઞ્ચ નં 'તિટ્ઠતી'તિ પજાનામિ. સચેપિ મે ચવતિ, 'ઇદપ્પચ્ચયા મે ચવતી'તિ પજાનામિ...પે॰... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઇતિ ચે મે, આવુસો, હોતિ, 'અપ્પમાણો'તિ મે હોતિ, 'સુસમારદ્ધો'તિ મે હોતિ. તિટ્ઠન્તઞ્ચ નં 'તિટ્ઠતી'તિ પજાનામિ. સચેપિ મે ચવતિ, 'ઇદપ્પચ્ચયા મે ચવતી'તિ પજાનામિ''.

સુત્તન્તનિદ્દેસો

૨૧. કથં **સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઇતિ ચે મે હોતી**તિ બોજ્ઝઙ્ગો? યાવતા નિરોધૂપટ્ઠાતિ તાવતા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. ઇતિ ચે મે હોતીતિ બોજ્ઝઙ્ગો. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો યાવતા અચ્ચિ તાવતા વણ્ણો, યાવતા વણ્ણો તાવતા અચ્ચિ. એવમેવ યાવતા નિરોધૂપટ્ઠાતિ તાવતા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. ઇતિ ચે મે હોતીતિ બોજ્ઝઙ્ગો.

કથં **અપ્પમાણો ઇતિ ચે મે હોતી**તિ બોજ્ઝઙ્ગો? પમાણબદ્ધા [પમાણવન્તા (સ્યા॰), અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] કિલેસા, સબ્બે ચ પરિયુટ્ઠાના, યે ચ સઙ્ખારા પોનોભવિકા અપ્પમાણો નિરોધો અચલટ્ઠેન અસઙ્ખતટ્ઠેન. યાવતા

નિરોધૂપટ્ઠાતિ તાવતા અપ્પમાણો. ઇતિ ચે મે હોતીતિ બોજ્ઝઙ્ગો.

કથં **સુસમારદ્ધો ઇતિ ચે મે હોતી**તિ – બોજ્ઝઙ્ગો? વિસમા કિલેસા, સબ્બે ચ પરિયુટ્ઠાના, યે ચ સઙ્ખારા પોનોભવિકા, સમધમ્મો નિરોધો સન્તટ્ઠેન પણીતટ્ઠેન. યાવતા નિરોધૂપટ્ઠાતિ તાવતા સુસમારદ્ધો ઇતિ ચે મે હોતીતિ બોજ્ઝઙ્ગો.

કથં **''તિટ્ઠન્તઞ્ચ નં તિટ્ઠતી''તિ પજાનામિ; સચેપિ ચવતિ ''ઇદપ્પચ્ચયા ચવતી''તિ પજાનામિ?** કતિહાકારેહિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ? કતિહાકારેહિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ? અટ્ઠહાકારેહિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ. અટ્ઠહાકારેહિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ.

કતમેહિ **અટ્ઠહાકારેહિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ?** અનુપ્પાદં આવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, ઉપ્પાદં અનાવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, અપ્પવત્તં આવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, પવત્તં અનાવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, અનિમિત્તં આવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, નિમિત્તં અનાવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, નિરોધં આવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, સઙ્ખારે અનાવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ.

કતમેહિ **અટ્ઠહાકારેહિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ?** ઉપ્પાદં આવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, અનુપ્પાદં અનાવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, પવત્તં આવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, અપ્પવત્તં અનાવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, નિમિત્તં આવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, અનિમિત્તં અનાવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, સઙ્ખારે આવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, નિરોધં અનાવજ્જિતત્તા સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ. એવં ''તિટ્ઠન્તઞ્ચ નં તિટ્ઠતી''તિ પજાનામિ. સચેપિ ચવતિ, ''ઇદપ્પચ્ચયા મે ચવતી''તિ પજાનામિ...પે॰....

કથં **ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઇતિ ચે મે હોતી**તિ બોજ્ઝઙ્ગો? યાવતા નિરોધૂપટ્ઠાતિ તાવતા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઇતિ ચે મે હોતીતિ બોજ્ઝઙ્ગો. સેય્યથાપિ તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો યાવતા અચ્ચિ તાવતા વણ્ણો, યાવતા વણ્ણો તાવતા અચ્ચિ. એવમેવ યાવતા નિરોધૂપટ્ઠાતિ તાવતા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ઇતિ ચે હોતીતિ બોજ્ઝઙ્ગો.

કથં **અપ્પમાણો ઇતિ ચે હોતી**તિ બોજ્ઝઙ્ગો? પમાણબદ્ધા કિલેસા, સબ્બે ચ પરિયુટ્ઠાના, યે ચ સઙ્ખારા પોનોભવિકા અપ્પમાણો નિરોધો અચલટ્ઠેન અસઙ્ખતટ્ઠેન. યાવતા નિરોધૂપટ્ઠાતિ તાવતા અપ્પમાણો ઇતિ ચે હોતીતિ બોજ્ઝઙ્ગો.

કથં **સુસમારદ્ધો ઇતિ ચે હોતી**તિ બોજ્ઝઙ્ગો? વિસમા કિલેસા, સબ્બે ચ પરિયુટ્ઠાના, યે ચ સઙ્ખારા પોનોભવિકા સમધમ્મો નિરોધો સન્તટ્ઠેન પણીતટ્ઠેન. યાવતા નિરોધૂપટ્ઠાતિ તાવતા સુસમારદ્ધો ઇતિ ચે હોતીતિ બોજ્ઝઙ્ગો.

કથં **''તિટ્ઠન્તઞ્ચ નં તિટ્ઠતી''તિ પજાનામિ; સચેપિ ચવતિ ''ઇદપ્પચ્ચયા મે ચવતી''તિ પજાનામિ?** કતિહાકારેહિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ? કતિહાકારેહિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ ? અટ્ઠહાકારેહિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ. અટ્ઠહાકારેહિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ.

કતમેહિ **અટ્ઠહાકારેહિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ?** અનુપ્પાદં આવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, ઉપ્પાદં અનાવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, અપ્પવત્તં આવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, પવત્તં અનાવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, અનિમિત્તં આવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, નિમિત્તં અનાવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, નિરોધં આવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ, સઙ્ખારે અનાવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો તિટ્ઠતિ.

કતમેહિ **અટ્ઠહાકારેહિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ?** ઉપ્પાદં આવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, અનુપ્પાદં અનાવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, પવત્તં આવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, અપ્પવત્તં અનાવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, નિમિત્તં આવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ , અનિમિત્તં અનાવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, સઙ્ખારે આવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ, નિરોધં અનાવજ્જિતત્તા ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ચવતિ. એવં ''તિટ્ઠન્તઞ્ચ નં તિટ્ઠતી''તિ પજાનામિ; સચેપિ ચવતિ, ''ઇદપ્પચ્ચયા મે ચવતી''તિ પજાનામિ.

બોજ્ઝઙ્ગકથા નિટ્ઠિતા.

૪. મેત્તાકથા

૨૨. સાવત્થિનિદાનં . ''મેત્તાય , ભિક્ખવે, ચેતોવિમુત્તિયા આસેવિતાય ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય એકાદસાનિસંસા પાટિકઙ્ખા. કતમે એકાદસ? સુખં સુપતિ, સુખં પટિબુજ્ઝતિ, ન પાપકં સુપિનં પસ્સતિ, મનુસ્સાનં પિયો હોતિ, અમનુસ્સાનં પિયો હોતિ, દેવતા રક્ખન્તિ, નાસ્સ અગ્ગિ વા વિસં વા સત્થં વા કમતિ, તુવટં ચિત્તં સમાધિયતિ, મુખવણ્ણો વિપ્પસીદતિ, અસમ્મૂળ્હો કાલઙ્કરોતિ, ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (સ્યા॰ પી॰) અ॰ નિ॰ ૧૧.૧૫ પસ્સિતબ્બા] અપ્પટિવિજ્ઝન્તો બ્રહ્મલોકૂપગો હોતિ. મેત્તાય, ભિક્ખવે, ચેતોવિમુત્તિયા આસેવિતાય ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય – ઇમે એકાદસાનિસંસા પાટિકઙ્ખા'' .

અત્થિ અનોધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ, અત્થિ ઓધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ, અત્થિ દિસાફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. કતિહાકારેહિ અનોધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ, કતિહાકારેહિ ઓધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ, કતિહાકારેહિ દિસાફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ? પઞ્ચહાકારેહિ અનોધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ, સત્તહાકારેહિ ઓધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ, દસહાકારેહિ દિસાફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

કતમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અનોધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ? સબ્બે સત્તા અવેરા અબ્યાપજ્જા [અબ્યાપજ્ઝા (સ્યા॰)] અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તુ. સબ્બે પાણા...પે॰... સબ્બે ભૂતા...પે॰... સબ્બે પુગ્ગલા...પે॰... સબ્બે અત્તભાવપરિયાપન્ના અવેરા અબ્યાપજ્જા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તૂતિ. ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અનોધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

કતમેહિ સત્તહાકારેહિ ઓધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ? સબ્બા ઇત્થિયો અવેરા અબ્યાપજ્જા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તુ. સબ્બે પુરિસા...પે॰... સબ્બે અરિયા...પે॰... સબ્બે અનરિયા...પે॰... સબ્બે દેવા...પે॰... સબ્બે

મનુસ્સા...પે॰... સબ્બે વિનિપાતિકા અવેરા અબ્યાપજ્જા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તૂતિ. ઇમેહિ સત્તહાકારેહિ ઓધિસો ફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

કતમેહિ દસહાકારેહિ દિસાફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ? સબ્બે પુરત્થિમાય દિસાય સત્તા અવેરા અબ્યાપજ્જા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તુ . સબ્બે પચ્છિમાય દિસાય સત્તા...પે॰... સબ્બે ઉત્તરાય દિસાય સત્તા...પે॰... સબ્બે દક્ખિણાય દિસાય સત્તા...પે॰... સબ્બે પુરત્થિમાય અનુદિસાય સત્તા...પે॰... સબ્બે પચ્છિમાય અનુદિસાય સત્તા...પે॰... સબ્બે ઉત્તરાય અનુદિસાય સત્તા...પે॰... સબ્બે દક્ખિણાય અનુદિસાય સત્તા...પે॰... સબ્બે હેટ્ઠિમાય દિસાય સત્તા...પે॰... સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય સત્તા અવેરા અબ્યાપજ્જા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તુ. સબ્બે પુરત્થિમાય દિસાય પાણા...પે॰... ભૂતા... પુગ્ગલા... અત્તભાવપરિયાપન્ના... સબ્બા ઇત્થિયો... સબ્બે પુરિસા... સબ્બે અરિયા... સબ્બે અનરિયા... સબ્બે દેવા... સબ્બે મનુસ્સા... સબ્બે વિનિપાતિકા અવેરા અબ્યાપજ્જા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તુ. સબ્બે પચ્છિમાય દિસાય વિનિપાતિકા...પે॰... સબ્બે ઉત્તરાય દિસાય વિનિપાતિકા... સબ્બે દક્ખિણાય દિસાય વિનિપાતિકા... સબ્બે પુરત્થિમાય અનુદિસાય વિનિપાતિકા... સબ્બે પચ્છિમાય અનુદિસાય વિનિપાતિકા... સબ્બે ઉત્તરાય અનુદિસાય વિનિપાતિકા... સબ્બે દક્ખિણાય અનુદિસાય વિનિપાતિકા... સબ્બે હેટ્ઠિમાય દિસાય વિનિપાતિકા... સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકા અવેરા અબ્યાપજ્જા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તૂતિ. ઇમેહિ દસહાકારેહિ દિસાફરણા મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

૧. ઇન્દ્રિયવારો

૨૩. સબ્બેસં સત્તાનં પીળનં વજ્જેત્વા અપીળનાય, ઉપઘાતં વજ્જેત્વા અનુપઘાતેન, સન્તાપં વજ્જેત્વા અસન્તાપેન, પરિયાદાનં વજ્જેત્વા અપરિયાદાનેન, વિહેસં વજ્જેત્વા અવિહેસાય, સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ મા વેરિનો, સુખિનો હોન્તુ મા દુક્ખિનો, સુખિતત્તા હોન્તુ મા દુક્ખિતત્તાતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ સબ્બે સત્તે મેત્તાયતીતિ – મેત્તા. તં ધમ્મં ચેતયતીતિ – ચેતો. સબ્બબ્યાપાદપરિયુટ્ઠાનેહિ વિમુચ્ચતીતિ – વિમુત્તિ. મેત્તા ચ ચેતો ચ વિમુત્તિ ચાતિ – મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સદ્ધાય અધિમુચ્ચતિ. સદ્ધિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – વીરિયં પગ્ગણ્હાતિ. વીરિયિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સતિં ઉપટ્ઠાપેતિ. સતિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – ચિત્તં સમાદહતિ. સમાધિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – પઞ્ઞાય પજાનાતિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ આસેવીયતિ. ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવના હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ ભાવીયતિ. ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા બહુલીકતા હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ બહુલીકરીયતિ. ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા અલઙ્કારા હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સ્વાલઙ્કતા હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિક્ખારા હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિક્ખતા હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિવારા હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિવુતા હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ, ભાવના હોન્તિ, બહુલીકતા હોન્તિ, અલઙ્કારા હોન્તિ, પરિક્ખારા હોન્તિ, પરિવારા હોન્તિ, પારિપૂરી હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ, પક્ખન્દના હોન્તિ, પસીદના [સંસીદના (ક॰ સી॰ અટ્ઠ॰)] હોન્તિ, સન્તિટ્ઠના હોન્તિ, વિમુચ્ચના હોન્તિ, ''એતં સન્ત''ન્તિ ફસ્સના હોન્તિ, યાનીકતા હોન્તિ , વત્થુકતા હોન્તિ, અનુટ્ઠિતા હોન્તિ, પરિચિતા હોન્તિ, સુસમારદ્ધા હોન્તિ, સુભાવિતા હોન્તિ, સ્વાધિટ્ઠિતા હોન્તિ, સુસમુગ્ગતા હોન્તિ , સુવિમુત્તા હોન્તિ, નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

૨. બલવારો

૨૪. સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – અસ્સદ્ધિયે ન કમ્પતિ. સદ્ધાબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – કોસજ્જે ન કમ્પતિ. વીરિયબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – પમાદે ન કમ્પતિ. સતિબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – ઉદ્ધચ્ચે ન કમ્પતિ. સમાધિબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – અવિજ્જાય ન કમ્પતિ. પઞ્ઞાબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

ઇમાનિ પઞ્ચ બલાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ બલેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ આસેવીયતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ બલાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવના હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ બલેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ ભાવીયતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ બલાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા બહુલીકતા હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ બલેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ બહુલીકરીયતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ બલાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા અલઙ્કારા હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ બલેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સ્વાલઙ્કતા હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ બલાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિક્ખારા હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ બલેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિક્ખતા હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ બલાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિવારા હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ બલેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિવુતા હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ બલાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ, ભાવના હોન્તિ, બહુલીકતા હોન્તિ, અલઙ્કારા હોન્તિ, પરિક્ખારા હોન્તિ, પરિવારા હોન્તિ, પારિપૂરી હોન્તિ,

સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ, પક્ખન્દના હોન્તિ, પસીદના હોન્તિ, સન્તિટ્ઠના હોન્તિ, વિમુચ્ચના હોન્તિ, ''એતં સન્ત''ન્તિ ફસ્સના હોન્તિ, યાનીકતા હોન્તિ, વત્થુકતા હોન્તિ, અનુટ્ઠિતા હોન્તિ, પરિચિતા હોન્તિ, સુસમારદ્ધા હોન્તિ, સુભાવિતા હોન્તિ, સ્વાધિટ્ઠિતા હોન્તિ, સુસમુગ્ગતા હોન્તિ, સુવિમુત્તા હોન્તિ નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

૩. બોજ્ઝઙ્ગવારો

૨૫. સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સતિં ઉપટ્ઠાપેતિ. સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – પઞ્ઞાય પવિચિનાતિ. ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – વીરિયં પગ્ગણ્હાતિ. વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – પરિળાહં પટિપ્પસ્સમ્ભેતિ. પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – દુટ્ઠુલ્લં પટિપ્પસ્સમ્ભેતિ. પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – ચિત્તં સમાદહતિ. સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – ઞાણેન કિલેસે પટિસઙ્ખાતિ. ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

ઇમે સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ. ઇમેહિ સત્તહિ બોજ્ઝઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ આસેવીયતિ. ઇમે સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવના હોન્તિ. ઇમેહિ સત્તહિ બોજ્ઝઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ ભાવીયતિ. ઇમે સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા બહુલીકતા હોન્તિ. ઇમેહિ સત્તહિ બોજ્ઝઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ બહુલીકરીયતિ. ઇમે સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા અલઙ્કારા હોન્તિ. ઇમેહિ સત્તહિ બોજ્ઝઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સ્વાલઙ્કતા હોતિ. ઇમે સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિક્ખારા હોન્તિ. ઇમેહિ સત્તહિ બોજ્ઝઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિક્ખતા હોતિ. ઇમે સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિવારા હોન્તિ. ઇમેહિ સત્તહિ બોજ્ઝઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિવુતા હોતિ. ઇમે સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ, ભાવના હોન્તિ, બહુલીકતા હોન્તિ, અલઙ્કારા હોન્તિ, પરિક્ખારા હોન્તિ, પરિવારા હોન્તિ, પારિપૂરી હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ, પક્ખન્દના હોન્તિ, પસીદના હોન્તિ, સન્તિટ્ઠના હોન્તિ, વિમુચ્ચના હોન્તિ, ''એતં સન્ત''ન્તિ ફસ્સના હોન્તિ, યાનીકતા હોન્તિ, વત્થુકતા હોન્તિ, અનુટ્ઠિતા હોન્તિ,

પરિચિતા હોન્તિ, સુસમારદ્ધા હોન્તિ, સુભાવિતા હોન્તિ, સ્વાધિટ્ઠિતા હોન્તિ, સુસમુગ્ગતા હોન્તિ, સુવિમુત્તા હોન્તિ, નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

૪. મગ્ગઙ્ગવારો

૨૬. સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા પસ્સતિ. સમ્માદિટ્ઠિપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા અભિનિરોપેતિ. સમ્માસઙ્કપ્પપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા પરિગ્ગણ્હાતિ. સમ્માવાચાપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા સમુટ્ઠાપેતિ. સમ્માકમ્મન્તપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા વોદાપેતિ . સમ્માઆજીવપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા પગ્ગણ્હાતિ. સમ્માવાયામપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા ઉપટ્ઠાપેતિ. સમ્માસતિપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા સમાદહતિ. સમ્માસમાધિપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ મગ્ગઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ આસેવીયતિ. ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવના હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ મગ્ગઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ ભાવીયતિ. ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા બહુલીકતા હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ મગ્ગઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ બહુલીકરીયતિ. ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા અલઙ્કારા હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ મગ્ગઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સ્વાલઙ્કતા હોન્તિ. ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિક્ખારા હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ મગ્ગઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિક્ખતા હોતિ. ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિવારા હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ મગ્ગઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિવુતા હોતિ. ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ , ભાવના હોન્તિ , બહુલીકતા હોન્તિ, અલઙ્કારા હોન્તિ, પરિક્ખારા હોન્તિ, પરિવારા હોન્તિ, પારિપૂરી હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ, સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ, પક્ખન્દના હોન્તિ, પસીદના હોન્તિ, સન્તિટ્ઠના હોન્તિ, વિમુચ્ચના હોન્તિ, ''એતં સન્ત''ન્તિ ફસ્સના હોન્તિ, યાનીકતા હોન્તિ, વત્થુકતા હોન્તિ, અનુટ્ઠિતા હોન્તિ,

પરિચિતા હોન્તિ, સુસમારદ્ધા હોન્તિ, સુભાવિતા હોન્તિ, સ્વાધિટ્ઠિતા હોન્તિ, સુસમુગ્ગતા હોન્તિ, સુવિમુત્તા હોન્તિ નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

૨૭. સબ્બેસં પાણાનં...પે॰... સબ્બેસં ભૂતાનં... સબ્બેસં પુગ્ગલાનં... સબ્બેસં અત્તભાવપરિયાપન્નાનં... સબ્બાસં ઇત્થીનં... સબ્બેસં પુરિસાનં... સબ્બેસં અરિયાનં... સબ્બેસં અનરિયાનં... સબ્બેસં દેવાનં... સબ્બેસં મનુસ્સાનં... સબ્બેસં વિનિપાતિકાનં પીળનં વજ્જેત્વા અપીળનાય, ઉપઘાતં વજ્જેત્વા અનુપઘાતેન, સન્તાપં વજ્જેત્વા અસન્તાપેન, પરિયાદાનં વજ્જેત્વા અપરિયાદાનેન, વિહેસં વજ્જેત્વા અવિહેસાય, સબ્બે વિનિપાતિકા અવેરિનો હોન્તુ મા વેરિનો, સુખિનો હોન્તુ મા દુક્ખિનો, સુખિતત્તા હોન્તુ મા દુક્ખિતત્તાતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ સબ્બે વિનિપાતિકે મેત્તાયતીતિ – મેત્તા. તં ધમ્મં ચેતયતીતિ – ચેતો. સબ્બબ્યાપાદપરિયુટ્ઠાનેહિ વિમુચ્ચતીતિ – વિમુત્તિ. મેત્તા ચ ચેતો ચ વિમુત્તિ ચાતિ – મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે વિનિપાતિકા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સદ્ધાય અધિમુચ્ચતિ. સદ્ધિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ...પે॰... નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

સબ્બેસં પુરત્થિમાય દિસાય સત્તાનં...પે॰... સબ્બેસં પચ્છિમાય દિસાય સત્તાનં... સબ્બેસં ઉત્તરાય દિસાય સત્તાનં... સબ્બેસં દક્ખિણાય દિસાય સત્તાનં... સબ્બેસં પુરત્થિમાય અનુદિસાય સત્તાનં... સબ્બેસં પચ્છિમાય અનુદિસાય સત્તાનં... સબ્બેસં ઉત્તરાય અનુદિસાય સત્તાનં... સબ્બેસં દક્ખિણાય અનુદિસાય સત્તાનં... સબ્બેસં હેટ્ઠિમાય દિસાય સત્તાનં... સબ્બેસં ઉપરિમાય દિસાય સત્તાનં પીળનં વજ્જેત્વા અપીળનાય, ઉપઘાતં વજ્જેત્વા અનુપઘાતેન, સન્તાપં વજ્જેત્વા અસન્તાપેન, પરિયાદાનં વજ્જેત્વા અપરિયાદાનેન, વિહેસં વજ્જેત્વા અવિહેસાય, સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય સત્તા અવેરિનો હોન્તુ મા વેરિનો, સુખિનો હોન્તુ મા દુક્ખિનો, સુખિતત્તા હોન્તુ મા દુક્ખિતત્તાતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય સત્તે મેત્તાયતીતિ – મેત્તા. તં ધમ્મં ચેતયતીતિ – ચેતો. સબ્બબ્યાપાદપરિયુટ્ઠાનેહિ વિમુચ્ચતીતિ – વિમુત્તિ. મેત્તા ચ ચેતો ચ વિમુત્તિ ચાતિ – મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય સત્તા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સદ્ધાય અધિમુચ્ચતિ. સદ્ધિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ...પે॰... નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

સબ્બેસં પુરત્થિમાય દિસાય પાણાનં...પે॰... ભૂતાનં... પુગ્ગલાનં અત્તભાવપરિયાપન્નાનં... સબ્બાસં ઇત્થીનં... સબ્બેસં પુરિસાનં... સબ્બેસં અરિયાનં... સબ્બેસં અનરિયાનં... સબ્બેસં દેવાનં... સબ્બેસં મનુસ્સાનં... સબ્બેસં વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં પચ્છિમાય દિસાય વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં ઉત્તરાય દિસાય વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં દક્ખિણાય દિસાય વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં પુરત્થિમાય અનુદિસાય વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં પચ્છિમાય અનુદિસાય વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં ઉત્તરાય અનુદિસાય વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં દક્ખિણાય અનુદિસાય વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં હેટ્ઠિમાય દિસાય વિનિપાતિકાનં... સબ્બેસં ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકાનં પીળનં વજ્જેત્વા અપીળનાય, ઉપઘાતં વજ્જેત્વા અનુપઘાતેન, સન્તાપં વજ્જેત્વા અસન્તાપેન, પરિયાદાનં વજ્જેત્વા અપરિયાદાનેન, વિહેસં વજ્જેત્વા અવિહેસાય, સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકા અવેરિનો હોન્તુ મા વેરિનો, સુખિનો હોન્તુ મા દુક્ખિનો, સુખિતત્તા હોન્તુ મા દુક્ખિતત્તાતિ – ઇમેહિ અટ્ઠહાકારેહિ

સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકે મેત્તાયતીતિ – મેત્તા. તં ધમ્મં ચેતયતીતિ – ચેતો. સબ્બબ્યાપાદપરિયુટ્ઠાનેહિ વિમુચ્ચતીતિ – વિમુત્તિ. મેત્તા ચ ચેતો ચ વિમુત્તિ ચાતિ – મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સદ્ધાય અધિમુચ્ચતિ. સદ્ધિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – વીરિયં પગ્ગણ્હાતિ. વીરિયિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

સતિં ઉપટ્ઠાપેતિ. સતિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. ચિત્તં સમાદહતિ. સમાધિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. પઞ્ઞાય પજાનાતિ. પઞ્ઞિન્દ્રિયપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

ઇમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ આસેવીયતિ…પે॰… નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – અસ્સદ્ધિયે ન કમ્પતિ. સદ્ધાબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. કોસજ્જે ન કમ્પતિ. વીરિયબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. પમાદે ન કમ્પતિ. સતિબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. ઉદ્ધચ્ચે ન કમ્પતિ. સમાધિબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. અવિજ્જાય ન કમ્પતિ. પઞ્ઞાબલપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

ઇમાનિ પઞ્ચ બલાનિ મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ. ઇમેહિ પઞ્ચહિ બલેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ આસેવીયતિ…પે॰… નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સતિં ઉપટ્ઠાપેતિ. સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

પઞ્ઞાય પવિચિનાતિ. ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. વીરિયં પગ્ગણ્હાતિ. વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. પરિળાહં પટિપ્પસ્સમ્ભેતિ. પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. દુટ્ઠુલ્લં પટિપ્પસ્સમ્ભેતિ. પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. ચિત્તં સમાદહતિ. સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. ઞાણેન કિલેસે પટિસઙ્ખાતિ. ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

ઇમે સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ. ઇમેહિ સત્તહિ બોજ્ઝઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ આસેવીયતિ…પે॰… નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તિ.

સબ્બે ઉપરિમાય દિસાય વિનિપાતિકા અવેરિનો હોન્તુ, ખેમિનો હોન્તુ, સુખિનો હોન્તૂતિ – સમ્મા પસ્સતિ. સમ્માદિટ્ઠિ પરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. સમ્મા અભિનિરોપેતિ. સમ્માસઙ્કપ્પપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. સમ્મા પરિગ્ગણ્હાતિ. સમ્માવાચાપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. સમ્મા સમુટ્ઠાપેતિ.

સમ્માકમ્મન્તપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. સમ્મા વોદાપેતિ. સમ્મા આજીવપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. સમ્મા પગ્ગણ્હાતિ. સમ્માવાયામપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. સમ્મા ઉપટ્ઠાતિ. સમ્માસતિપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ. સમ્મા સમાદહતિ. સમ્માસમાધિપરિભાવિતા હોતિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ.

ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ મગ્ગઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ આસેવીયતિ...પે॰... ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા પરિભાવિતા હોન્તિ. ઇમેહિ અટ્ઠહિ મગ્ગઙ્ગેહિ મેત્તાચેતોવિમુત્તિ સુપરિવુતા હોતિ. ઇમે અટ્ઠ મગ્ગઙ્ગા મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા આસેવના હોન્તિ, ભાવના હોન્તિ, બહુલીકતા હોન્તિ, અલઙ્કારા હોન્તિ, પરિક્ખારા હોન્તિ, પરિવારા હોન્તિ, પારિપૂરી હોન્તિ, સહગતા હોન્તિ, સહજાતા હોન્તિ , સંસટ્ઠા હોન્તિ, સમ્પયુત્તા હોન્તિ, પક્ખન્દના હોન્તિ, પસીદના હોન્તિ, સન્તિટ્ઠના હોન્તિ, વિમુચ્ચના હોન્તિ, ‘‘એતં સન્ત’’ન્તિ ફસ્સના હોન્તિ, યાનીકતા હોન્તિ, વત્થુકતા હોન્તિ, અનુટ્ઠિતા હોન્તિ, પરિચિતા હોન્તિ, સુસમારદ્ધા હોન્તિ, સુભાવિતા હોન્તિ, સ્વાધિટ્ઠિતા હોન્તિ, સુસમુગ્ગતા હોન્તિ, સુવિમુત્તા હોન્તિ નિબ્બત્તેન્તિ જોતેન્તિ પતાપેન્તીતિ.

મેત્તાકથા નિટ્ઠિતા.

૫. વિરાગકથા

૨૮. વિરાગો મગ્ગો, વિમુત્તિ ફલં. કથં **વિરાગો મગ્ગો?** સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિયા વિરજ્જતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિરજ્જતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિરજ્જતિ. વિરાગો વિરાગારમ્મણો વિરાગગોચરો વિરાગે સમુદાગતો [સમુપાગતો (સ્યા॰)] વિરાગે ઠિતો વિરાગે પતિટ્ઠિતો.

વિરાગોતિ દ્વે વિરાગા – નિબ્બાનઞ્ચ વિરાગો, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતાજાતા ધમ્મા સબ્બે વિરાગા હોન્તીતિ – વિરાગા. સહજાતાનિ સત્તઙ્ગાનિ વિરાગં ગચ્છન્તીતિ – વિરાગો મગ્ગો. એતેન મગ્ગેન બુદ્ધા ચ સાવકા ચ અગતં દિસં નિબ્બાનં ગચ્છન્તીતિ – અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. યાવતા પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં પરપ્પવાદાનં મગ્ગા, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ પામોક્ખો [વિમોક્ખો (સ્યા॰), મોક્ખો (અટ્ઠ॰)] ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચાતિ – મગ્ગાનં અટ્ઠઙ્ગિકો સેટ્ઠો.

અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો મિચ્છાસઙ્કપ્પા વિરજ્જતિ. પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચા મિચ્છાવાચાય વિરજ્જતિ. સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તો મિચ્છાકમ્મન્તા વિરજ્જતિ. વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવો મિચ્છાઆજીવા વિરજ્જતિ. પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામો મિચ્છાવાયામા વિરજ્જતિ. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિ મિચ્છાસતિયા વિરજ્જતિ. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ મિચ્છાસમાધિતો વિરજ્જતિ. તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિરજ્જતિ. બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિરજ્જતિ. વિરાગો વિરાગારમ્મણો વિરાગગોચરો વિરાગે સમુદાગતો વિરાગે ઠિતો વિરાગે પતિટ્ઠિતો.

વિરાગોતિ દ્વે વિરાગા – નિબ્બાનઞ્ચ વિરાગો, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતાજાતા ધમ્મા સબ્બે વિરાગા હોન્તીતિ – વિરાગા. સહજાતાનિ સત્તઙ્ગાનિ વિરાગં ગચ્છન્તીતિ – વિરાગો મગ્ગો . એતેન મગ્ગેન બુદ્ધા ચ સાવકા ચ અગતં

દિસં નિબ્બાનં ગચ્છન્તીતિ – અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. યાવતા પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં પરપ્પવાદાનં મગ્ગા, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ પામોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચાતિ – મગ્ગાનં અટ્ઠઙ્ગિકો સેટ્ઠો.

સકદાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ ઓળારિકા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના ઓળારિકા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વિરજ્જતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિરજ્જતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિરજ્જતિ. વિરાગો વિરાગારમ્મણો વિરાગગોચરો વિરાગે સમુદાગતો વિરાગે ઠિતો વિરાગે પતિટ્ઠિતો.

વિરાગોતિ દ્વે વિરાગા – નિબ્બાનઞ્ચ વિરાગો, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતાજાતા ધમ્મા સબ્બે વિરાગા હોન્તીતિ – વિરાગા. સહજાતાનિ સત્તઙ્ગાનિ વિરાગં ગચ્છન્તીતિ – વિરાગો મગ્ગો. એતેન મગ્ગેન બુદ્ધા ચ સાવકા ચ અગતં દિસં નિબ્બાનં ગચ્છન્તીતિ – અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. યાવતા પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં પરપ્પવાદાનં મગ્ગા. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ પામોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચાતિ – મગ્ગાનં અટ્ઠઙ્ગિકો સેટ્ઠો.

અનાગામિમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ અનુસહગતા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના અનુસહગતા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વિરજ્જતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિરજ્જતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિરજ્જતિ. વિરાગો વિરાગારમ્મણો…પે॰… મગ્ગાનં અટ્ઠઙ્ગિકો સેટ્ઠો.

અરહત્તમગ્ગક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ રૂપરાગા અરૂપરાગા માના ઉદ્ધચ્ચા અવિજ્જાય માનાનુસયા ભવરાગાનુસયા અવિજ્જાનુસયા વિરજ્જતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિરજ્જતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિરજ્જતિ વિરાગો વિરાગારમ્મણો વિરાગગોચરો વિરાગે સમુદાગતો વિરાગે ઠિતો વિરાગે પતિટ્ઠિતો.

વિરાગોતિ દ્વે વિરાગા – નિબ્બાનઞ્ચ વિરાગો, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતાજાતા ધમ્મા સબ્બે વિરાગા હોન્તીતિ – વિરાગા. સહજાતાનિ સત્તઙ્ગાનિ વિરાગં ગચ્છન્તીતિ – વિરાગો મગ્ગો. એતેન મગ્ગેન બુદ્ધા ચ સાવકા ચ અગતં દિસં નિબ્બાનં ગચ્છન્તીતિ – અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો . યાવતા પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં પરપ્પવાદાનં મગ્ગા. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ પામોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચાતિ – મગ્ગાનં અટ્ઠઙ્ગિકો સેટ્ઠો.

દસ્સનવિરાગો સમ્માદિટ્ઠિ. અભિનિરોપનવિરાગો સમ્માસઙ્કપ્પો. પરિગ્ગહવિરાગો સમ્માવાચા. સમુટ્ઠાનવિરાગો સમ્માકમ્મન્તો. વોદાનવિરાગો સમ્માઆજીવો . પગ્ગહવિરાગો સમ્માવાયામો. ઉપટ્ઠાનવિરાગો સમ્માસતિ. અવિક્ખેપવિરાગો સમ્માસમાધિ. ઉપટ્ઠાનવિરાગો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. પવિચયવિરાગો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. પગ્ગહવિરાગો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. ફરણવિરાગો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. ઉપસમવિરાગો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. અવિક્ખેપવિરાગો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. પટિસઙ્ખાનવિરાગો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયવિરાગો સદ્ધાબલં. કોસજ્જે અકમ્પિયવિરાગો વીરિયબલં. પમાદે અકમ્પિયવિરાગો સતિબલં. ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયવિરાગો સમાધિબલં. અવિજ્જાય અકમ્પિયવિરાગો પઞ્ઞાબલં. અધિમોક્ખવિરાગો સદ્ધિન્દ્રિયં. પગ્ગહવિરાગો વીરિયિન્દ્રિયં. ઉપટ્ઠાનવિરાગો સતિન્દ્રિયં. અવિક્ખેપવિરાગો સમાધિન્દ્રિયં. દસ્સનવિરાગો પઞ્ઞિન્દ્રિયં. આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાનિ વિરાગો. અકમ્પિયટ્ઠેન બલં વિરાગો. નિય્યાનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા વિરાગો. હેતુટ્ઠેન મગ્ગો વિરાગો. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાના વિરાગો. પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાના વિરાગો. ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદા

વિરાગો. તથટ્ઠેન સચ્ચા વિરાગો. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથો વિરાગો. અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના વિરાગો. એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સના વિરાગો. અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધં વિરાગો. સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ વિરાગો. અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ વિરાગો. દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ વિરાગો. વિમુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખો વિરાગો. પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જા વિરાગો. પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિ વિરાગો. સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં વિરાગો. છન્દો મૂલટ્ઠેન વિરાગો. મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન વિરાગો. ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન વિરાગો. વેદના સમોસરણટ્ઠેન વિરાગો. સમાધિ પમુખટ્ઠેન વિરાગો. સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન વિરાગો. પઞ્ઞા તતુત્તરટ્ઠેન વિરાગો. વિમુત્તિ સારટ્ઠેન વિરાગો. અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન મગ્ગો.

દસ્સનમગ્ગો સમ્માદિટ્ઠિ, અભિનિરોપનમગ્ગો સમ્માસઙ્કપ્પો...પે॰... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન મગ્ગો. એવં વિરાગો મગ્ગો.

૨૯. કથં **વિમુત્તિ ફલં?** સોતાપત્તિફલક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ મિચ્છાદિટ્ઠિયા વિમુત્તા હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિમુત્તા હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિમુત્તા હોતિ, વિમુત્તિ વિમુત્તારમ્મણા વિમુત્તિગોચરા વિમુત્તિયા સમુદાગતા વિમુત્તિયા ઠિતા વિમુત્તિયા પતિટ્ઠિતા. **વિમુત્તી**તિ દ્વે મુત્તિયો – નિબ્બાનઞ્ચ વિમુત્તિ, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતાજાતા ધમ્મા સબ્બે ચ વિમુત્તા હોન્તીતિ – વિમુત્તિ ફલં.

અભિનિરોપનટ્ઠેન સમ્માસઙ્કપ્પો મિચ્છાસઙ્કપ્પા વિમુત્તો હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિમુત્તો હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિમુત્તો હોતિ, વિમુત્તિ વિમુત્તારમ્મણા વિમુત્તિગોચરા વિમુત્તિયા સમુદાગતા વિમુત્તિયા ઠિતા વિમુત્તિયા પતિટ્ઠિતા. **વિમુત્તી**તિ દ્વે વિમુત્તિયો – નિબ્બાનઞ્ચ વિમુત્તિ, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતાજાતા ધમ્મા સબ્બે વિમુત્તા હોન્તીતિ – વિમુત્તિ ફલં.

પરિગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાચા મિચ્છાવાચાય વિમુત્તા હોતિ, સમુટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માકમ્મન્તો મિચ્છાકમ્મન્તા વિમુત્તો હોતિ, વોદાનટ્ઠેન સમ્માઆજીવો મિચ્છાઆજીવા વિમુત્તો હોતિ, પગ્ગહટ્ઠેન સમ્માવાયામો મિચ્છાવાયામા વિમુત્તો હોતિ, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સમ્માસતિ મિચ્છાસતિયા વિમુત્તા હોતિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ મિચ્છાસમાધિતો વિમુત્તો હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિમુત્તો હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિમુત્તો હોતિ, વિમુત્તિ વિમુત્તારમ્મણા વિમુત્તિગોચરા વિમુત્તિયા સમુદાગતા વિમુત્તિયા ઠિતા વિમુત્તિયા પતિટ્ઠિતા. વિમુત્તીતિ. દ્વે વિમુત્તિયો – નિબ્બાનઞ્ચ વિમુત્તિ, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતાજાતા ધમ્મા સબ્બે વિમુત્તા હોન્તીતિ – વિમુત્તિ ફલં.

સકદાગામિફલક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ ઓળારિકા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના ઓળારિકા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વિમુત્તો હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિમુત્તો હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિમુત્તો હોતિ, વિમુત્તિ વિમુત્તારમ્મણા વિમુત્તિગોચરા વિમુત્તિયા સમુદાગતા વિમુત્તિયા ઠિતા વિમુત્તિયા પતિટ્ઠિતા. **વિમુત્તી**તિ દ્વે વિમુત્તિયો – નિબ્બાનઞ્ચ વિમુત્તિ, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતાજાતા ધમ્મા સબ્બે વિમુત્તા હોન્તીતિ – વિમુત્તિ ફલં.

અનાગામિફલક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ અનુસહગતા કામરાગસઞ્ઞોજના પટિઘસઞ્ઞોજના અનુસહગતા કામરાગાનુસયા પટિઘાનુસયા વિમુત્તો હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિમુત્તો હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિમુત્તો હોતિ, વિમુત્તિ વિમુત્તારમ્મણા વિમુત્તિગોચરા વિમુત્તિયા સમુદાગતા વિમુત્તિયા ઠિતા વિમુત્તિયા પતિટ્ઠિતા...પે॰....

અરહત્તફલક્ખણે દસ્સનટ્ઠેન સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અવિક્ખેપટ્ઠેન સમ્માસમાધિ રૂપરાગા અરૂપરાગા માના ઉદ્ધચ્ચા અવિજ્જાય માનાનુસયા ભવરાગાનુસયા અવિજ્જાનુસયા વિમુત્તો હોતિ, તદનુવત્તકકિલેસેહિ ચ ખન્ધેહિ ચ વિમુત્તો હોતિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેહિ વિમુત્તો હોતિ, વિમુત્તિ વિમુત્તારમ્મણા વિમુત્તિગોચરા વિમુત્તિયા સમુદાગતા વિમુત્તિયા ઠિતા વિમુત્તિયા પતિટ્ઠિતા. **વિમુત્તી**તિ દ્વે વિમુત્તિયો – નિબ્બાનઞ્ચ વિમુત્તિ, યે ચ નિબ્બાનારમ્મણતા જાતા ધમ્મા સબ્બે વિમુત્તા હોન્તીતિ – વિમુત્તિ ફલં.

દસ્સનવિમુત્તિ સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અવિક્ખેપવિમુત્તિ સમ્માસમાધિ, ઉપટ્ઠાનવિમુત્તિ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પટિસઙ્ખાનવિમુત્તિ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો. અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયવિમુત્તિ સદ્ધાબલં…પે॰… અવિજ્જાય અકમ્પિયવિમુત્તિ પઞ્ઞાબલં. અધિમોક્ખવિમુત્તિ સદ્ધિન્દ્રિયં…પે॰… દસ્સનવિમુત્તિ પઞ્ઞિન્દ્રિયં.

આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયા વિમુત્તિ. અકમ્પિયટ્ઠેન બલા વિમુત્તિ, નિય્યાનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગા વિમુત્તિ, હેતુટ્ઠેન મગ્ગો વિમુત્તિ, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાના વિમુત્તિ, પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાના વિમુત્તિ, ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદા વિમુત્તિ, તથટ્ઠેન સચ્ચા વિમુત્તિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથો વિમુત્તિ, અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના વિમુત્તિ, એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સના વિમુત્તિ, અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધં વિમુત્તિ, સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ વિમુત્તિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ વિમુત્તિ, દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ વિમુત્તિ, વિમુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખો વિમુત્તિ, પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જા વિમુત્તિ, પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિ વિમુત્તિ, પટિપ્પસ્સદ્ધિયટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં વિમુત્તિ, છન્દો મૂલટ્ઠેન વિમુત્તિ, મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન વિમુત્તિ, ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન વિમુત્તિ, વેદના સમોસરણટ્ઠેન વિમુત્તિ, સમાધિ પમુખટ્ઠેન વિમુત્તિ, સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન વિમુત્તિ, પઞ્ઞા તતુત્તરટ્ઠેન વિમુત્તિ, વિમુત્તિ સારટ્ઠેન વિમુત્તિ, અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન વિમુત્તિ. એવં વિમુત્તિ ફલં. એવં વિરાગો મગ્ગો , વિમુત્તિ ફલન્તિ.

વિરાગકથા નિટ્ઠિતા.

૬. પટિસમ્ભિદાકથા

૧. ધમ્મચક્કપવત્તનવારો

30. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. તત્ર ખો ભગવા પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

‘‘દ્વેમે , ભિક્ખવે, અન્તા પબ્બજિતેન ન સેવિતબ્બા. કતમે દ્વે? યો ચાયં કામેસુ કામસુખલ્લિકાનુયોગો હીનો ગમ્મો પોથુજ્જનિકો અનરિયો અનત્થસંહિતો; યો ચાયં અત્તકિલમથાનુયોગો દુક્ખો અનરિયો અનત્થસંહિતો. એતે ખો [એતે તે (સ્યા॰ ક॰ સી॰ અટ્ઠ॰) સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૮૧; મહાવ॰ ૧૩ પસ્સિતબ્બા], ભિક્ખવે, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝિમા પટિપદા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, મજ્ઝિમા પટિપદા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰…

સમ્માસમાધિ. અયં ખો સા, ભિક્ખવે, મજ્ઝિમા પટિપદા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ.

‘‘ઇદં ખો પન, ભિક્ખવે, દુક્ખં અરિયસચ્ચં. જાતિપિ દુક્ખા, જરાપિ દુક્ખા, બ્યાધિપિ દુક્ખો, મરણમ્પિ દુક્ખં, અપ્પિયેહિ સમ્પયોગો દુક્ખો, પિયેહિ વિપ્પયોગો દુક્ખો, યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં; સંખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા દુક્ખા. ઇદં ખો પન, ભિક્ખવે, દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં – યાયં તણ્હા પોનોભવિકા નન્દિરાગસહગતા તત્રતત્રાભિનન્દિની , સેય્યથિદં – કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા. ઇદં ખો પન, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં – યો તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધો ચાગો પટિનિસ્સગ્ગો મુત્તિ અનાલયો. ઇદં ખો પન, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં – અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘‘ઇદં દુક્ખં અરિયસચ્ચ’ન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ. ‘તં ખો પનિદં દુક્ખં અરિયસચ્ચં પરિઞ્ઞેય્ય’ન્તિ મે, ભિક્ખવે…પે॰… પરિઞ્ઞાતન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ.

‘‘‘ઇદં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચ’ન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ. ‘તં ખો પનિદં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં પહાતબ્બ’ન્તિ મે, ભિક્ખવે…પે॰… પહીનન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ.

‘‘‘ઇદં દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચ’ન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ. ‘તં ખો પનિદં દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં સચ્છિકાતબ્બ’ન્તિ મે, ભિક્ખવે…પે॰… સચ્છિકતન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ.

‘‘‘ઇદં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચ’ન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ. ‘તં ખો પનિદં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં ભાવેતબ્બ’ન્તિ મે, ભિક્ખવે…પે॰… ભાવિતન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ.

‘‘યાવકીવઞ્ચ મે, ભિક્ખવે, ઇમેસુ ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ એવં તિપરિવટ્ટં દ્વાદસાકારં યથાભૂતં ઞાણદસ્સનં ન સુવિસુદ્ધં અહોસિ , નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે , સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. યતો ચ ખો મે, ભિક્ખવે, ઇમેસુ ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ એવં તિપરિવટ્ટં દ્વાદસાકારં યથાભૂતં ઞાણદસ્સનં સુવિસુદ્ધં અહોસિ, અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ, અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને આયસ્મતો કોણ્ડઞ્ઞસ્સ વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ''યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં, સબ્બં તં નિરોધધમ્મ''ન્તિ.

પવત્તિતે ચ પન ભગવતા ધમ્મચક્કે ભુમ્મા [ભૂમા (ક॰)] દેવા સદ્દમનુસ્સાવેસું – ''એતં ભગવતા બારાણસિયં ઇસિપતને મિગદાયે અનુત્તરં ધમ્મચક્કં પવત્તિતં અપ્પટિવત્તિયં સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિ''ન્તિ. ભુમ્માનં દેવાનં સદ્દં સુત્વા ચાતુમહારાજિકા [ચાતુમ્મહારાજિકા (સ્યા॰)] દેવા સદ્દમનુસ્સાવેસું...પે॰... ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં સદ્દં સુત્વા તાવતિંસા દેવા...પે॰... યામા દેવા...પે॰... તુસિતા દેવા...પે॰... નિમ્માનરતી દેવા...પે॰... પરનિમ્મિતવસવત્તી દેવા...પે॰... બ્રહ્મકાયિકા દેવા સદ્દમનુસ્સાવેસું – ''એતં ભગવતા બારાણસિયં ઇસિપતને મિગદાયે અનુત્તરં ધમ્મચક્કં પવત્તિતં અપ્પટિવત્તિયં સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિ''ન્તિ.

ઇતિહ તેન ખણેન તેન લયેન તેન મુહુત્તેન યાવ બ્રહ્મલોકા સદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છિ. અયઞ્ચ દસસહસ્સી લોકધાતુ સંકમ્પિ સમ્પકમ્પિ સમ્પવેધિ, અપ્પમાણો ચ ઉળારો ઓભાસો લોકે પાતુરહોસિ અતિક્કમ્મ [અતિક્કમ્મેવ (સ્યા॰ ક॰) સં॰ નિ॰ પ.૧૦૮૧ પસ્સિતબ્બા] દેવાનં દેવાનુભાવન્તિ.

અથ ખો ભગવા ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ – ''અઞ્ઞાસિ વત, ભો, કોણ્ડઞ્ઞો; અઞ્ઞાસિ વત, ભો, કોણ્ડઞ્ઞો''તિ. ઇતિ હિદં આયસ્મતો કોણ્ડઞ્ઞસ્સ અઞ્ઞાસિકોણ્ડઞ્ઞો ત્વેવ [અઞ્ઞાકોણ્ડઞ્ઞોત્વેવ (સ્યા॰)] નામં અહોસિ.

[ક] 'ઇદં દુક્ખં અરિયસચ્ચ'ન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ''.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? ઞાણં ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? પઞ્ઞા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? વિજ્જા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન. **ઞાણં ઉદપાદી**તિ – ઞાતટ્ઠેન. **પઞ્ઞા ઉદપાદી**તિ – પજાનનટ્ઠેન. **વિજ્જા ઉદપાદી**તિ – પટિવેધટ્ઠેન. **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, ઞાણં ધમ્મો, પઞ્ઞા ધમ્મો, વિજ્જા ધમ્મો, આલોકો ધમ્મો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા ધમ્મપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મેસુ ઞાણં ધમ્મપટિસમ્ભિદા''.

દસ્સનટ્ઠો અત્થો, ઞાતટ્ઠો અત્થો, પજાનનટ્ઠો અત્થો, પટિવેધટ્ઠો અત્થો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ અત્થા અત્થપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''અત્થેસુ ઞાણં અત્થપટિસમ્ભિદા''.

પઞ્ચ ધમ્મે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા, પઞ્ચ અત્થે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા. ઇમા દસ નિરુત્તિયા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''નિરુત્તીસુ ઞાણં નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા''.

પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, પઞ્ચસુ અત્થેસુ ઞાણાનિ, દસસુ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. ઇમાનિ વીસતિ ઞાણાનિ પટિભાનપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''પટિભાનેસુ ઞાણં પટિભાનપટિસમ્ભિદા''.

'''તં ખો પનિદં દુક્ખં અરિયસચ્ચં પરિઞ્ઞેય્ય'ન્તિ...પે॰... પરિઞ્ઞાતન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ''.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? ઞાણં ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? પઞ્ઞા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? વિજ્જા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન. **ઞાણં ઉદપાદી**તિ – ઞાતટ્ઠેન. **પઞ્ઞા ઉદપાદી**તિ – પજાનનટ્ઠેન. **વિજ્જા ઉદપાદી**તિ – પટિવેધટ્ઠેન. **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, ઞાણં ધમ્મો, પઞ્ઞા ધમ્મો, વિજ્જા ધમ્મો, આલોકો ધમ્મો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા ધમ્મપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ . યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મેસુ ઞાણં ધમ્મપટિસમ્ભિદા''.

દસ્સનટ્ઠો અત્થો, ઞાતટ્ઠો અત્થો, પજાનનટ્ઠો અત્થો, પટિવેધટ્ઠો અત્થો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ અત્થા અત્થપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''અત્થેસુ ઞાણં અત્થપટિસમ્ભિદા''.

પઞ્ચ ધમ્મે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા, પઞ્ચ અત્થે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા. ઇમા દસ નિરુત્તિયો નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''નિરુત્તીસુ ઞાણં નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા''.

પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, પઞ્ચસુ અત્થેસુ ઞાણાનિ, દસસુ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. ઇમાનિ વીસતિ ઞાણાનિ પટિભાનપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''પટિભાનેસુ ઞાણં પટિભાનપટિસમ્ભિદા''.

દુક્ખે અરિયસચ્ચે પન્નરસ ધમ્મા, પન્નરસ અત્થા, તિંસ નિરુત્તિયો, સટ્ઠિ ઞાણાનિ.

[ખ] '''ઇદં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચ'ન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. 'તં ખો પનિદં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં પહાતબ્બ'ન્તિ...પે॰... પહીનન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰ ... આલોકો ઉદપાદિ...પે॰...''.

દુક્ખસમુદયે અરિયસચ્ચે પન્નરસ ધમ્મા, પન્નરસ અત્થા, તિંસ નિરુત્તિયો, સટ્ઠિ ઞાણાનિ.

[ગ] '''ઇદં દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચ'ન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. 'તં ખો પનિદં દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં સચ્છિકાતબ્બ'ન્તિ...પે॰... સચ્છિકતન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ...પે॰...''.

દુક્ખનિરોધે અરિયસચ્ચે પન્નરસ ધમ્મા, પન્નરસ અત્થા, તિંસ નિરુત્તિયો, સટ્ઠિ ઞાણાનિ.

[ઘ] '''ઇદં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચ'ન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ... પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. 'તં ખો પનિદં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં ભાવેતબ્બ'ન્તિ...પે॰... ભાવિતન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ...પે॰...''.

દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અરિયસચ્ચે પન્નરસ ધમ્મા, પન્નરસ અત્થા, તિંસ નિરુત્તિયો, સટ્ઠિ ઞાણાનિ.

ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ સટ્ઠિ ધમ્મા, સટ્ઠિ અત્થા, વીસતિસતનિરુત્તિયો, ચત્તાલીસઞ્ચ દ્વે ચ ઞાણસતાનિ.

૨. સતિપટ્ઠાનવારો

૩૧. '''અયં કાયે કાયાનુપસ્સના'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. સા ખો પનાયં કાયે કાયાનુપસ્સના ભાવેતબ્બાતિ મે, ભિક્ખવે,...પે॰... ભાવિતાતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''.

''અયં વેદનાસુ...પે॰... અયં ચિત્તે...પે॰... અયં ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. સા ખો પનાયં ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સના ભાવેતબ્બા તિ...પે॰... ભાવિતાતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''.

[ક] '''અયં કાયે કાયાનુપસ્સના'તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ... પે॰... સા ખો પનાયં કાયે કાયાનુપસ્સના ભાવેતબ્બાતિ...પે॰... ભાવિતાતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ''.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? ઞાણં ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? પઞ્ઞા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? વિજ્જા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન. **ઞાણં ઉદપાદી**તિ – ઞાતટ્ઠેન. **પઞ્ઞા ઉદપાદી**તિ – પજાનનટ્ઠેન. **વિજ્જા ઉદપાદી**તિ – પટિવેધટ્ઠેન. **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, ઞાણં ધમ્મો, પઞ્ઞા ધમ્મો, વિજ્જા ધમ્મો, આલોકો ધમ્મો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા ધમ્મપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મેસુ ઞાણં ધમ્મપટિસમ્ભિદા''.

દસ્સનટ્ઠો અત્થો, ઞાતટ્ઠો અત્થો, પજાનનટ્ઠો અત્થો, પટિવેધટ્ઠો અત્થો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ અત્થા અત્થપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ''અત્થેસુ ઞાણં અત્થપટિસમ્ભિદા''.

પઞ્ચ ધમ્મે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા, પઞ્ચ અત્થે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા . ઇમા દસ નિરુત્તિયો નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે

તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘નિરુત્તીસુ ઞાણં નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા’’.

પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, પઞ્ચસુ અત્થેસુ ઞાણાનિ, દસસુ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. ઇમાનિ વીસતિ ઞાણાનિ પટિભાનપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘પટિભાનેસુ ઞાણં પટિભાનપટિસમ્ભિદા’’.

કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાને પન્નરસ ધમ્મા, પન્નરસ અત્થા, તિંસ નિરુત્તિયો, સટ્ઠિ ઞાણાનિ.

[ખ-ઘ] ‘‘અયં વેદનાસુ…પે॰… અયં ચિત્તે…પે॰… અયં ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ…પે॰… સા ખો પનાયં ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સના ભાવેતબ્બા તિ… પે॰… ભાવિતાતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ…પે॰…’’.

ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સના સતિપટ્ઠાને પન્નરસ ધમ્મા, પન્નરસ અત્થા, તિંસ નિરુત્તિયો, સટ્ઠિ ઞાણાનિ.

ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સટ્ઠિ ધમ્મા, સટ્ઠિ અત્થા, વીસતિસતનિરુત્તિયો, ચત્તાલીસઞ્ચ દ્વે ચ ઞાણસતાનિ.

૩. ઇદ્ધિપાદવારો

૩૨. ‘‘અયં છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદોતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ. સો ખો પનાયં છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો ભાવેતબ્બોતિ મે, ભિક્ખવે…પે॰… ભાવિતોતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ.

‘‘અયં વીરિયસમાધિ…પે॰… અયં ચિત્તસમાધિ…પે॰… અયં વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદોતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ. સો ખો પનાયં વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો ભાવેતબ્બોતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ’’.

[ક] ‘‘‘અયં છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો’તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ… પે॰… આલોકો ઉદપાદિ…પે॰… સો ખો પનાયં છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો ભાવેતબ્બોતિ… પે॰… ભાવિતોતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ’’.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? ઞાણં ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? પઞ્ઞા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? વિજ્જા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન. **ઞાણં ઉદપાદી**તિ – ઞાતટ્ઠેન. **પઞ્ઞા ઉદપાદી**તિ – પજાનનટ્ઠેન. **વિજ્જા ઉદપાદી**તિ – પટિવેધટ્ઠેન. **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, ઞાણં ધમ્મો, પઞ્ઞા ધમ્મો, વિજ્જા ધમ્મો, આલોકો ધમ્મો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા ધમ્મપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા.

તેન વુચ્ચતિ – ‘‘ધમ્મેસુ ઞાણં ધમ્મપટિસમ્ભિદા’’.

દસ્સનટ્ઠો અત્થો, ઞાતટ્ઠો અત્થો, પજાનનટ્ઠો અત્થો, પટિવેધટ્ઠો અત્થો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ અત્થા અત્થપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘અત્થેસુ ઞાણં અત્થપટિસમ્ભિદા’’.

પઞ્ચ ધમ્મે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા, પઞ્ચ અત્થે સન્દસ્સેતું બ્યઞ્જનનિરુત્તાભિલાપા. ઇમા દસ નિરુત્તિયો નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘નિરુત્તીસુ ઞાણં નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા’’.

પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ ઞાણાનિ, પઞ્ચસુ અત્થેસુ ઞાણાનિ, દસસુ નિરુત્તીસુ ઞાણાનિ. ઇમાનિ વીસતિ ઞાણાનિ પટિભાનપટિસમ્ભિદાય આરમ્મણા ચેવ હોન્તિ ગોચરા ચ. યે તસ્સા આરમ્મણા તે તસ્સા ગોચરા. યે તસ્સા ગોચરા તે તસ્સા આરમ્મણા. તેન વુચ્ચતિ – ‘‘પટિભાનેસુ ઞાણં પટિભાનપટિસમ્ભિદા’’.

છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતે ઇદ્ધિપાદે પન્નરસ ધમ્મા, પન્નરસ અત્થા, તિંસ નિરુત્તિયો, સટ્ઠિ ઞાણાનિ.

[ખ-ઘ] ‘‘અયં વીરિયસમાધિ...પે॰... અયં ચિત્તસમાધિ...પે॰... અયં વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદોતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ...પે॰... સો ખો પનાયં વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો ભાવેતબ્બોતિ...પે॰... ભાવિતોતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ...પે॰...’’.

વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતે ઇદ્ધિપાદે પન્નરસ ધમ્મા, પન્નરસ અત્થા, તિંસ નિરુત્તિયો, સટ્ઠિ ઞાણાનિ.

ચતૂસુ ઇદ્ધિપાદેસુ સટ્ઠિ ધમ્મા, સટ્ઠિ અત્થા, વીસતિસતનિરુત્તિયો, ચત્તાલીસઞ્ચ દ્વે ચ ઞાણસતાનિ.

૪. સત્તબોધિસત્તવારો

૩૩. ‘‘‘સમુદયો સમુદયો’તિ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. ‘નિરોધો નિરોધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ’’. વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ વેય્યાકરણે દસ ધમ્મા, દસ અત્થા, વીસતિ નિરુત્તિયો, ચત્તાલીસં [ચત્તાલીસ (ક॰)] ઞાણાનિ.

‘‘‘સમુદયો સમુદયો’તિ ખો, ભિક્ખવે, સિખિસ્સ બોધિસત્તસ્સ...પે॰... વેસ્સભુસ્સ બોધિસત્તસ્સ...પે॰... કકુસન્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સ...પે॰... કોણાગમનસ્સ બોધિસત્તસ્સ...પે॰... કસ્સપસ્સ બોધિસત્તસ્સ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. ‘નિરોધો નિરોધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, કસ્સપસ્સ બોધિસત્તસ્સ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ’’. કસ્સપસ્સ બોધિસત્તસ્સ વેય્યાકરણે દસ ધમ્મા, દસ અત્થા, વીસતિ નિરુત્તિયો, ચત્તાલીસ ઞાણાનિ.

‘‘‘સમુદયો સમુદયો’તિ ખો, ભિક્ખવે, ગોતમસ્સ બોધિસત્તસ્સ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ… પે॰… આલોકો ઉદપાદિ. ‘નિરોધો નિરોધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, ગોતમસ્સ બોધિસત્તસ્સ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ’’. ગોતમસ્સ બોધિસત્તસ્સ વેય્યાકરણે દસ ધમ્મા, દસ અત્થા, વીસતિ નિરુત્તિયો, ચત્તાલીસ ઞાણાનિ.

સત્તન્નં બોધિસત્તાનં સત્તસુ વેય્યાકરણેસુ સત્તતિ ધમ્મા, સત્તતિ અત્થા, ચત્તાલીસસતં [ચત્તારીસસતા (સ્યા॰)] નિરુત્તિયો, અસીતિ ચ દ્વે ચ ઞાણસતાનિ.

૫. અભિઞ્ઞાદિવારો

૩૪. ‘‘‘યાવતા અભિઞ્ઞાય અભિઞ્ઞટ્ઠો ઞાતો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય. અફસ્સિતો પઞ્ઞાય અભિઞ્ઞટ્ઠો નત્થી’તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ’’. અભિઞ્ઞાય અભિઞ્ઞટ્ઠે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા , પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

‘‘‘યાવતા પરિઞ્ઞાય પરિઞ્ઞટ્ઠો…પે॰… યાવતા પહાનસ્સ પહાનટ્ઠો…પે॰… યાવતા ભાવનાય ભાવનટ્ઠો… પે॰… યાવતા સચ્છિકિરિયાય સચ્છિકિરિયટ્ઠો ઞાતો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય. અફસ્સિતો પઞ્ઞાય સચ્છિકિરિયટ્ઠો નત્થી’તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ’’. સચ્છિકિરિયાય સચ્છિકિરિયટ્ઠે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

અભિઞ્ઞાય અભિઞ્ઞટ્ઠે, પરિઞ્ઞાય પરિઞ્ઞટ્ઠે, પહાનાય પહાનટ્ઠે, ભાવનાય ભાવનટ્ઠે, સચ્છિકિરિયાય સચ્છિકિરિયટ્ઠે પઞ્ચવીસસતં ધમ્મા, પઞ્ચવીસસતં અત્થા, અડ્ઢતેય્યાનિ નિરુત્તિસતાનિ, પઞ્ચ ઞાણસતાનિ.

૬. ખન્ધાદિવારો

૩૫. ‘‘‘યાવતા ખન્ધાનં ખન્ધટ્ઠો, ઞાતો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય. અફસ્સિતો પઞ્ઞાય ખન્ધટ્ઠો નત્થી’તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ’’. ખન્ધાનં ખન્ધટ્ઠે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

‘‘‘યાવતા ધાતૂનં ધાતુટ્ઠો…પે॰… યાવતા આયતનાનં આયતનટ્ઠો…પે॰… યાવતા સઙ્ખતાનં સઙ્ખતટ્ઠો…પે॰… યાવતા અસઙ્ખતસ્સ અસઙ્ખતટ્ઠો ઞાતો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય. અફસ્સિતો પઞ્ઞાય અસઙ્ખતટ્ઠો નત્થી’તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ’’. અસઙ્ખતસ્સ અસઙ્ખતટ્ઠે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

ખન્ધાનં ખન્ધટ્ઠે, ધાતૂનં ધાતુટ્ઠે, આયતનાનં આયતનટ્ઠે સઙ્ખતાનં સઙ્ખતટ્ઠે, અસઙ્ખતસ્સ અસઙ્ખતટ્ઠે પઞ્ચવીસતિસતં ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિસતં અત્થા, અડ્ઢતેય્યાનિ નિરુત્તિસતાનિ, પઞ્ચ ઞાણસતાનિ.

૭. સચ્ચવારો

૩૬. '''યાવતા દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠો, ઞાતો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય. અફસ્સિતો પઞ્ઞાય દુક્ખટ્ઠો નત્થી'તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ''. દુક્ખસ્સ દુક્ખટ્ઠે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

'''યાવતા સમુદયસ્સ સમુદયટ્ઠો...પે॰... યાવતા નિરોધસ્સ નિરોધટ્ઠો...પે॰... યાવતા મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠો ઞાતો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય. અફસ્સિતો પઞ્ઞાય મગ્ગટ્ઠો નત્થી'તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''. મગ્ગસ્સ મગ્ગટ્ઠે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ સતં ધમ્મા, સતં અત્થા, દ્વે નિરુત્તિસતાનિ, ચત્તારિ ઞાણસતાનિ.

૮. પટિસમ્ભિદાવારો

૩૭. '''યાવતા અત્થપટિસમ્ભિદાય અત્થપટિસમ્ભિદટ્ઠો, ઞાતો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય. અફસ્સિતો પઞ્ઞાય અત્થપટિસમ્ભિદટ્ઠો નત્થી'તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''. અત્થપટિસમ્ભિદાય અત્થપટિસમ્ભિદટ્ઠે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

'''યાવતા ધમ્મપટિસમ્ભિદાય ધમ્મપટિસમ્ભિદટ્ઠો...પે॰... યાવતા નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાય નિરુત્તિપટિસમ્ભિદટ્ઠો...પે॰... યાવતા પટિભાનપટિસમ્ભિદાય પટિભાનપટિસમ્ભિદટ્ઠો, ઞાતો દિટ્ઠો વિદિતો સચ્છિકતો ફસ્સિતો પઞ્ઞાય. અફસ્સિતો પઞ્ઞાય પટિભાનપટિસમ્ભિદટ્ઠો નત્થી'તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''. પટિભાનપટિસમ્ભિદટ્ઠે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

ચતૂસુ પટિસમ્ભિદાસુ સતં ધમ્મા, સતં અત્થા, દ્વે નિરુત્તિસતાનિ, ચત્તારિ ઞાણસતાનિ.

૯. છબુદ્ધધમ્મવારો

૩૮. '''યાવતા ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તે ઞાણં, ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય. અફસ્સિતં પઞ્ઞાય ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તે ઞાણં નત્થી'તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''. ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તે ઞાણે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

'''યાવતા સત્તાનં આસયાનુસયે ઞાણં...પે॰... યાવતા યમકપાટિહીરે ઞાણં ...પે॰... યાવતા મહાકરુણાસમાપત્તિયા ઞાણં...પે॰... યાવતા સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં...પે॰... યાવતા અનાવરણં ઞાણં, ઞાતં દિટ્ઠં વિદિતં સચ્છિકતં ફસ્સિતં પઞ્ઞાય. અફસ્સિતં પઞ્ઞાય અનાવરણં ઞાણં નત્થી'તિ – ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ , વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ''. અનાવરણે ઞાણે પઞ્ચવીસતિ ધમ્મા, પઞ્ચવીસતિ અત્થા, પઞ્ઞાસ નિરુત્તિયો, સતં ઞાણાનિ.

છસુ બુદ્ધધમ્મેસુ દિયડ્ઢસતં ધમ્મા, દિયડ્ઢસતં અત્થા, તીણિ નિરુત્તિસતાનિ, છ ઞાણસતાનિ.

પટિસમ્ભિદાધિકરણે [પટિસમ્ભિદાપકરણે (સ્યા॰)] અટ્ઠનવધમ્મસતાનિ [અટ્ઠનવમાનિ ધમ્મસતાનિ (સ્યા॰), અટ્ઠનવમધમ્મસતાનિ (ક॰)], અટ્ઠનવઅત્થસતાનિ, નિરુત્તિસહસ્સઞ્ચ સત્ત ચ નિરુત્તિસતાનિ, તીણિ ચ ઞાણસહસ્સાનિ, ચત્તારિ ચ ઞાણસતાનીતિ.

પટિસમ્ભિદાકથા નિટ્ઠિતા.

૭. ધમ્મચક્કકથા

૧. સચ્ચવારો

૩૯. એકં સમયં ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ...પે॰... ઇતિ હિદં આયસ્મતો કોણ્ડઞ્ઞસ્સ ''અઞ્ઞાસિકોણ્ડઞ્ઞો'' ત્વેવ નામં અહોસિ.

[ક] ''ઇદં દુક્ખં અરિયસચ્ચ''ન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? ઞાણં ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? પઞ્ઞા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? વિજ્જા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન. **ઞાણં ઉદપાદી**તિ – ઞાતટ્ઠેન. **પઞ્ઞા ઉદપાદી**તિ – પજાનનટ્ઠેન . **વિજ્જા ઉદપાદી**તિ – પટિવેધટ્ઠેન. **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, દસ્સનટ્ઠો અત્થો. ઞાણં ધમ્મો, ઞાતટ્ઠો અત્થો. પઞ્ઞા ધમ્મો, પજાનનટ્ઠો અત્થો. વિજ્જા ધમ્મો, પટિવેધટ્ઠો અત્થો. આલોકો ધમ્મો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પઞ્ચ અત્થા દુક્ખવત્થુકા સચ્ચવત્થુકા સચ્ચારમ્મણા સચ્ચગોચરા સચ્ચસઙ્ગહિતા સચ્ચપરિયાપન્ના સચ્ચે સમુદાગતા સચ્ચે ઠિતા સચ્ચે પતિટ્ઠિતા.

૪૦. ધમ્મચક્કન્તિ કેનટ્ઠેન ધમ્મચક્કં? ધમ્મઞ્ચ પવત્તેતિ ચક્કઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ચક્કઞ્ચ પવત્તેતિ ધમ્મઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મેન પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મચરિયાય પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પતિટ્ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પતિટ્ઠાપેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે વસિપ્પત્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે વસિં પાપેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં . ધમ્મે પારમિપ્પત્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પારમિં પાપેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે વેસારજ્જપ્પત્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે વેસારજ્જં પાપેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મં સક્કરોન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મં ગરું કરોન્તો [ગરુકરોન્તો (સ્યા॰)] પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મં માનેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મં પૂજેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં . ધમ્મં અપચાયમાનો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મદ્ધજો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મકેતુ પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્માધિપતેય્યો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. તં ખો પન ધમ્મચક્કં અપ્પટિવત્તિયં સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિન્તિ – ધમ્મચક્કં.

સદ્ધિન્દ્રિયં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. વીરિયિન્દ્રિયં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સતિન્દ્રિયં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમાધિન્દ્રિયં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પઞ્ઞિન્દ્રિયં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સદ્ધાબલં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. વીરિયબલં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સતિબલં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં.

સમાધિબલં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પઞ્ઞાબલં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં . સમ્માદિટ્ઠિ ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમ્માસઙ્કપ્પો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમ્માવાચા ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમ્માકમ્મન્તો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમ્માઆજીવો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમ્માવાયામો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમ્માસતિ ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમ્માસમાધિ ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં.

આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. અકમ્પિયટ્ઠેન બલં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. નિય્યાનિકટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. હેતુટ્ઠેન મગ્ગો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાના ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પદહનટ્ઠેન સમ્મપ્પધાના ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદા ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. તથટ્ઠેન સચ્ચા ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સના ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સના ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. મુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખો ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જા ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિ ધમ્મો . તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. છન્દો મૂલટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. વેદના સમોસરણટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સમાધિ પમુખટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. પઞ્ઞા તતુત્તરટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. વિમુત્તિ સારટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં.

''તં ખો પનિદં દુક્ખં અરિયસચ્ચં પરિઞ્ઞેય્ય''ન્તિ...પે॰... પરિઞ્ઞાતન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન...પે॰... આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન...પે॰... **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન. ચક્ખું ધમ્મો, દસ્સનટ્ઠો અત્થો...પે॰... આલોકો ધમ્મો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પઞ્ચ અત્થા દુક્ખવત્થુકા સચ્ચવત્થુકા સચ્ચારમ્મણા સચ્ચગોચરા સચ્ચસઙ્ગહિતા સચ્ચપરિયાપન્ના સચ્ચે સમુદાગતા સચ્ચે ઠિતા સચ્ચે પતિટ્ઠિતા.

ધમ્મચક્કન્તિ કેનટ્ઠેન ધમ્મચક્કં? ધમ્મઞ્ચ પવત્તેતિ ચક્કઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ચક્કઞ્ચ પવત્તેતિ ધમ્મઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મેન પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મપરિયાય પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પતિટ્ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં...પે॰... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન ધમ્મો તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં.

[ખ-ઘ] ''ઇદં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચ''ન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ...પે॰... ''તં ખો પનિદં દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં પહાતબ્બ''ન્તિ...પે॰... ''પહીન''ન્તિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન...પે॰... આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન...પે॰... **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, દસ્સનટ્ઠો અત્થો...પે॰... આલોકો ધમ્મો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પઞ્ચ અત્થા સમુદયવત્થુકા સચ્ચવત્થુકા...પે॰... નિરોધવત્થુકા સચ્ચવત્થુકા...પે॰... મગ્ગવત્થુકા સચ્ચવત્થુકા સચ્ચારમ્મણા સચ્ચગોચરા સચ્ચસઙ્ગહિતા સચ્ચપરિયાપન્ના સચ્ચે સમુદાગતા સચ્ચે ઠિતા સચ્ચે પતિટ્ઠિતા.

ધમ્મચક્કન્તિ કેનટ્ઠેન ધમ્મચક્કં? ધમ્મઞ્ચ પવત્તેતિ ચક્કઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ચક્કઞ્ચ પવત્તેતિ ધમ્મઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મેન પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મચરિયાય પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પતિટ્ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં...પે॰... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં.

૨. સતિપટ્ઠાનવારો

૪૧. '''અયં કાયે કાયાનુપસ્સના'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. સા ખો પનાયં કાયે કાયાનુપસ્સના ભાવેતબ્બાતિ મે, ભિક્ખવે,...પે॰... ભાવિતાતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''.

''અયં વેદનાસુ...પે॰... અયં ચિત્તે... અયં ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. સા ખો પનાયં ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સના ભાવેતબ્બાતિ મે, ભિક્ખવે...પે॰... ભાવિતાતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''.

અયં કાયે કાયાનુપસ્સનાતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ...પે॰... સા ખો પનાયં કાયે કાયાનુપસ્સના ભાવેતબ્બાતિ...પે॰... ભાવિતાતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન...પે॰... આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન...પે॰... **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, દસ્સનટ્ઠો અત્થો...પે॰... આલોકો ધમ્મો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પઞ્ચ અત્થા કાયવત્થુકા સતિપટ્ઠાનવત્થુકા...પે॰... વેદનાવત્થુકા સતિપટ્ઠાનવત્થુકા... ચિત્તવત્થુકા સતિપટ્ઠાનવત્થુકા... ધમ્મવત્થુકા સતિપટ્ઠાનવત્થુકા સતિપટ્ઠાનારમ્મણા સતિપટ્ઠાનગોચરા સતિપટ્ઠાનસઙ્ગહિતા સતિપટ્ઠાનપરિયાપન્ના સતિપટ્ઠાને સમુદાગતા સતિપટ્ઠાને ઠિતા સતિપટ્ઠાને પતિટ્ઠિતા.

ધમ્મચક્કન્તિ કેનટ્ઠેન ધમ્મચક્કં? ધમ્મઞ્ચ પવત્તેતિ ચક્કઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ચક્કઞ્ચ પવત્તેતિ ધમ્મઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મેન પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મચરિયાય પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પતિટ્ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં ...પે॰... અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં.

૩. ઇદ્ધિપાદવારો

૪૨. '''અયં છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો'તિ મે , ભિક્ખવે પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. 'સો ખો પનાયં છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો ભાવેતબ્બો'તિ મે, ભિક્ખવે...પે॰... ભાવિતોતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ.

''અયં વીરિયસમાધિ...પે॰... અયં ચિત્તસમાધિ...પે॰... અયં વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદોતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. સો ખો પનાયં વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો ભાવેતબ્બોતિ મે, ભિક્ખવે...પે॰... ભાવિતોતિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ''.

અયં છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદોતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ...પે॰... સો ખો પનાયં છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો ભાવેતબ્બોતિ...પે॰... ભાવિતોતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? ઞાણં ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? પઞ્ઞા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? વિજ્જા ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન. **ઞાણં ઉદપાદી**તિ – ઞાતટ્ઠેન. **પઞ્ઞા ઉદપાદી**તિ – પજાનનટ્ઠેન. **વિજ્જા ઉદપાદી**તિ – પટિવેધટ્ઠેન. **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, દસ્સનટ્ઠો અત્થો. ઞાણં ધમ્મો, ઞાતટ્ઠો અત્થો. પઞ્ઞા ધમ્મો, પજાનનટ્ઠો અત્થો. વિજ્જા ધમ્મો, પટિવેધટ્ઠો અત્થો. આલોકો ધમ્મો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પઞ્ચ અત્થા છન્દવત્થુકા ઇદ્ધિપાદવત્થુકા ઇદ્ધિપાદારમ્મણા ઇદ્ધિપાદગોચરા ઇદ્ધિપાદસઙ્ગહિતા ઇદ્ધિપાદપરિયાપન્ના ઇદ્ધિપાદે સમુદાગતા ઇદ્ધિપાદે ઠિતા ઇદ્ધિપાદે પતિટ્ઠિતા.

ધમ્મચક્કન્તિ કેનટ્ઠેન ધમ્મચક્કં? ધમ્મઞ્ચ પવત્તેતિ ચક્કઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ચક્કઞ્ચ પવત્તેતિ ધમ્મઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મેન પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મચરિયાય પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે ઠિતો પવત્તેતીતિ –

ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પતિટ્ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પતિટ્ઠાપેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે વસિપ્પત્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે વસિં પાપેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પારમિપ્પત્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પારમિં પાપેન્તો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં…પે॰… ધમ્મં અપચાયમાનો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મદ્ધજો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મકેતુ પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્માધિપતેય્યો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. તં ખો પન ધમ્મચક્કં અપ્પટિવત્તિયં સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિન્તિ – ધમ્મચક્કં.

સદ્ધિન્દ્રિયં ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં…પે॰… અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં.

અયં વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદોતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ…પે॰… સો ખો પનાયં વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતો ઇદ્ધિપાદો ભાવેતબ્બોતિ…પે॰… ભાવિતોતિ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ…પે॰… આલોકો ઉદપાદિ.

ચક્ખું ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન…પે॰… આલોકો ઉદપાદીતિ – કેનટ્ઠેન? **ચક્ખું ઉદપાદી**તિ – દસ્સનટ્ઠેન…પે॰… **આલોકો ઉદપાદી**તિ – ઓભાસટ્ઠેન.

ચક્ખું ધમ્મો, દસ્સનટ્ઠો અત્થો…પે॰… આલોકો ધમ્મો, ઓભાસટ્ઠો અત્થો. ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પઞ્ચ અત્થા વીરિયવત્થુકા ઇદ્ધિપાદવત્થુકા…પે॰… ચિત્તવત્થુકા ઇદ્ધિપાદવત્થુકા… વીમંસાવત્થુકા ઇદ્ધિપાદવત્થુકા ઇદ્ધિપાદારમ્મણા ઇદ્ધિપાદગોચરા ઇદ્ધિપાદસઙ્ગહિતા ઇદ્ધિપાદપરિયાપન્ના ઇદ્ધિપાદે સમુદાગતા ઇદ્ધિપાદે ઠિતા ઇદ્ધિપાદે પતિટ્ઠિતા .

ધમ્મચક્કન્તિ કેનટ્ઠેન ધમ્મચક્કં? ધમ્મઞ્ચ પવત્તેતિ ચક્કઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ચક્કઞ્ચ પવત્તેતિ ધમ્મઞ્ચાતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મેન પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મચરિયાય પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં. ધમ્મે પતિટ્ઠિતો પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કં…પે॰… અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન ધમ્મો. તં ધમ્મં પવત્તેતીતિ – ધમ્મચક્કન્તિ.

ધમ્મચક્કકથા નિટ્ઠિતા.

૮. લોકુત્તરકથા

૪૩. કતમે ધમ્મા લોકુત્તરા? ચત્તારો સતિપટ્ઠાના, ચત્તારો સમ્મપ્પધાના, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ, પઞ્ચ બલાનિ, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, ચત્તારો અરિયમગ્ગા, ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ, નિબ્બાનઞ્ચ – ઇમે ધમ્મા લોકુત્તરા.

લોકુત્તરાતિ કેનટ્ઠેન લોકુત્તરા? લોકં તરન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકા ઉત્તરન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકતો ઉત્તરન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા ઉત્તરન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં અતિક્કમન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં સમતિક્કમન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં સમતિક્કન્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકેન અતિરેકાતિ – લોકુત્તરા. લોકન્તં તરન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકા નિસ્સરન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકતો નિસ્સરન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા નિસ્સરન્તીતિ

– લોકુત્તરા. લોકા નિસ્સટાતિ – લોકુત્તરા. લોકેન નિસ્સટાતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા નિસ્સટાતિ – લોકુત્તરા. લોકે ન તિટ્ઠન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકસ્મિં ન તિટ્ઠન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકે ન લિમ્પન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકેન ન લિમ્પન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકે અસંલિત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકેન અસંલિત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકે અનુપલિત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકેન અનુપલિત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકે વિપ્પમુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકેન વિપ્પમુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકા વિપ્પમુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકતો વિપ્પમુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા વિપ્પમુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકે વિસઞ્ઞુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકેન વિસઞ્ઞુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકા વિસઞ્ઞુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકસ્મિં વિસઞ્ઞુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકતો વિસઞ્ઞુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા વિસઞ્ઞુત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકા સુજ્ઝન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકતો સુજ્ઝન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા સુજ્ઝન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકા વિસુજ્ઝન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકતો વિસુજ્ઝન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા વિસુજ્ઝન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકા વુટ્ઠહન્તીતિ [ઉદ્ધરન્તીતિ (ક॰), ઉટ્ઠહન્તીતિ (સી॰ અટ્ઠ॰)] – લોકુત્તરા. લોકતો વુટ્ઠહન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા વુટ્ઠહન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકા વિવટ્ટન્તીતિ – લોકુત્તરા . લોકતો વિવટ્ટન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકમ્હા વિવટ્ટન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકે ન સજ્જન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકે ન ગય્હન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકે ન બજ્ઝન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં સમુચ્છિન્દન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં સમુચ્છિન્નત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકં પટિપ્પસ્સમ્ભેન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં પટિપ્પસ્સમ્ભિતત્તાતિ – લોકુત્તરા. લોકસ્સ અપથાતિ – લોકુત્તરા. લોકસ્સ અગતીતિ – લોકુત્તરા. લોકસ્સ અવિસયાતિ – લોકુત્તરા. લોકસ્સ અસાધારણાતિ – લોકુત્તરા. લોકં વમન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં ન પચ્ચાવમન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં પજહન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં ન ઉપાદિયન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં વિસિનેન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં ન ઉસ્સિનેન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં વિધૂપેન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં ન સંધૂપેન્તીતિ – લોકુત્તરા. લોકં સમતિક્કમ્મ અભિભુય્ય તિટ્ઠન્તીતિ – લોકુત્તરા.

લોકુત્તરકથા નિટ્ઠિતા.

૯. બલકથા

૪૪. સાવત્થિનિદાનં [સં॰ નિ॰ ૫.૭૦૫-૭૧૬ પસ્સિતબ્બા]. ‘‘પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, બલાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? સદ્ધાબલં, વીરિયબલં, સતિબલં, સમાધિબલં, પઞ્ઞાબલં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ બલાનિ.

‘‘અપિ ચ, અટ્ઠસટ્ઠિ બલાનિ – સદ્ધાબલં, વીરિયબલં, સતિબલં, સમાધિબલં, પઞ્ઞાબલં, હિરિબલં, ઓત્તપ્પબલં, પટિસઙ્ખાનબલં, ભાવનાબલં, અનવજ્જબલં, સઙ્ગહબલં, ખન્તિબલં, પઞ્ઞત્તિબલં, નિજ્ઝત્તિબલં, ઇસ્સરિયબલં , અધિટ્ઠાનબલં, સમથબલં, વિપસ્સનાબલં, દસ સેખબલાનિ, દસ અસેખબલાનિ, દસ ખીણાસવબલાનિ, દસ ઇદ્ધિબલાનિ, દસ તથાગતબલાનિ’’.

કતમં **સદ્ધાબલં?** અસ્સદ્ધિયે ન કમ્પતીતિ – સદ્ધાબલં. સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનટ્ઠેન સદ્ધાબલં, કિલેસાનં પરિયાદાનટ્ઠેન સદ્ધાબલં, પટિવેધાદિવિસોધનટ્ઠેન સદ્ધાબલં, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનટ્ઠેન સદ્ધાબલં, ચિત્તસ્સ વોદાનટ્ઠેન સદ્ધાબલં, વિસેસાધિગમટ્ઠેન સદ્ધાબલં, ઉત્તરિ પટિવેધટ્ઠેન સદ્ધાબલં, સચ્ચાભિસમયટ્ઠેન સદ્ધાબલં, નિરોધે પતિટ્ઠાપકટ્ઠેન સદ્ધાબલં. ઇદં સદ્ધાબલં.

કતમં **વીરિયબલં?** કોસજ્જે ન કમ્પતીતિ – વીરિયબલં. સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનટ્ઠેન વીરિયબલં, કિલેસાનં પરિયાદાનટ્ઠેન વીરિયબલં, પટિવેધાદિવિસોધનટ્ઠેન વીરિયબલં, ચિત્તસ્સ અધિટ્ઠાનટ્ઠેન વીરિયબલં,

ચિત્તસ્સ વોદાનટ્ઠેન વીરિયબલં, વિસેસાધિગમટ્ઠેન વીરિયબલં, ઉત્તરિ પટિવેધટ્ઠેન વીરિયબલં, સચ્ચાભિસમયટ્ઠેન વીરિયબલં, નિરોધે પતિટ્ઠાપકટ્ઠેન વીરિયબલં. ઇદં વીરિયબલં.

કતમં **સતિબલં?** પમાદે ન કમ્પતીતિ – સતિબલં. સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનટ્ઠેન સતિબલં...પે॰... નિરોધે પતિટ્ઠાપકટ્ઠેન સતિબલં. ઇદં સતિબલં.

કતમં **સમાધિબલં?** ઉદ્ધચ્ચે ન કમ્પતીતિ – સમાધિબલં. સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનટ્ઠેન સમાધિબલં... પે॰... નિરોધે પતિટ્ઠાપકટ્ઠેન સમાધિબલં. ઇદં સમાધિબલં.

કતમં **પઞ્ઞાબલં?** અવિજ્જાય ન કમ્પતીતિ – પઞ્ઞાબલં. સહજાતાનં ધમ્માનં ઉપત્થમ્ભનટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં... પે॰... નિરોધે પતિટ્ઠાપકટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં. ઇદં પઞ્ઞાબલં.

કતમં **હિરિબલં?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં હિરીયતીતિ [હિરિયતીતિ (સ્યા॰ ક॰)] – હિરિબલં. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં હિરીયતીતિ – હિરિબલં. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં હિરીયતીતિ – હિરિબલં. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં હિરીયતીતિ – હિરિબલં. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં હિરીયતીતિ – હિરિબલં. ઞાણેન અવિજ્જં હિરીયતીતિ – હિરિબલં. પામોજ્જેન અરતિં હિરીયતીતિ – હિરિબલં. પઠમેન ઝાનેન નીવરણે હિરીયતીતિ – હિરિબલં...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે હિરીયતીતિ – હિરિબલં. ઇદં હિરિબલં.

કતમં **ઓત્તપ્પબલં?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં. ઞાણેન અવિજ્જં ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં . પામોજ્જેન અરતિં ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં. પઠમેન ઝાનેન નીવરણે ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે ઓત્તપ્પતીતિ – ઓત્તપ્પબલં. ઇદં ઓત્તપ્પબલં.

કતમં **પટિસઙ્ખાનબલં?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં. ઞાણેન અવિજ્જં પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં . પામોજ્જેન અરતિં પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં. પઠમેન ઝાનેન નીવરણે પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં. ઇદં પટિસઙ્ખાનબલં.

કતમં **ભાવનાબલં?** કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં. થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં. ઉદ્ધચ્ચં પજહન્તો અવિક્ખેપં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં. વિચિકિચ્છં પજહન્તો ધમ્મવવત્થાનં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં. અવિજ્જં પજહન્તો ઞાણં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં. અરતિં પજહન્તો પામોજ્જં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં. નીવરણે પજહન્તો પઠમં ઝાનં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગં ભાવેતીતિ – ભાવનાબલં. ઇદં ભાવનાબલં.

કતમં **અનવજ્જબલં?** કામચ્છન્દસ્સ પહીનત્તા નેક્ખમ્મે નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં. બ્યાપાદસ્સ પહીનત્તા અબ્યાપાદે નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં. થિનમિદ્ધસ્સ પહીનત્તા આલોકસઞ્ઞાય નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં. ઉદ્ધચ્ચસ્સ પહીનત્તા અવિક્ખેપે નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં. વિચિકિચ્છાય પહીનત્તા ધમ્મવવત્થાને નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં. અવિજ્જાય પહીનત્તા ઞાણે નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં. અરતિયા પહીનત્તા પામોજ્જે નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ અનવજ્જબલં. નીવરણાનં પહીનત્તા પઠમજ્ઝાને નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં...પે॰... સબ્બકિલેસાનં પહીનત્તા અરહત્તમગ્ગે નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં. ઇદં અનવજ્જબલં.

કતમં **સઙ્ગહબલં?** કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તં સઙ્ગણ્હાતીતિ – સઙ્ગહબલં. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદવસેન ચિત્તં સઙ્ગણ્હાતીતિ – સઙ્ગહબલં. થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તં સઙ્ગણ્હાતીતિ – સઙ્ગહબલં...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગવસેન ચિત્તં સઙ્ગણ્હાતીતિ – સઙ્ગહબલં. ઇદં સઙ્ગહબલં.

કતમં **ખન્તિબલં?** કામચ્છન્દસ્સ પહીનત્તા નેક્ખમ્મં ખમતીતિ – ખન્તિબલં. બ્યાપાદસ્સ પહીનત્તા અબ્યાપાદો ખમતીતિ – ખન્તિબલં. થિનમિદ્ધસ્સ પહીનત્તા આલોકસઞ્ઞા ખમતીતિ – ખન્તિબલં. ઉદ્ધચ્ચસ્સ પહીનત્તા અવિક્ખેપો ખમતીતિ – ખન્તિબલં. વિચિકિચ્છાય પહીનત્તા ધમ્મવવત્થાનં ખમતીતિ – ખન્તિબલં. અવિજ્જાય પહીનત્તા ઞાણં ખમતીતિ – ખન્તિબલં. અરતિયા પહીનત્તા પામોજ્જં ખમતીતિ – ખન્તિબલં. નીવરણાનં પહીનત્તા પઠમં ઝાનં ખમતીતિ – ખન્તિબલં...પે॰... સબ્બકિલેસાનં પહીનત્તા અરહત્તમગ્ગો ખમતીતિ – ખન્તિબલં. ઇદં ખન્તિબલં.

કતમં **પઞ્ઞત્તિબલં?** કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તં પઞ્ઞપેતીતિ – પઞ્ઞત્તિબલં. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદવસેન ચિત્તં પઞ્ઞપેતીતિ – પઞ્ઞત્તિબલં. થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તં પઞ્ઞપેતીતિ – પઞ્ઞત્તિબલં...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગવસેન ચિત્તં પઞ્ઞપેતીતિ – પઞ્ઞત્તિબલં. ઇદં પઞ્ઞત્તિબલં.

કતમં **નિજ્ઝત્તિબલં?** કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તં નિજ્ઝાપેતીતિ – નિજ્ઝત્તિબલં. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદવસેન ચિત્તં નિજ્ઝાપેતીતિ – નિજ્ઝત્તિબલં. થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તં નિજ્ઝાપેતીતિ – નિજ્ઝત્તિબલં...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગવસેન ચિત્તં નિજ્ઝાપેતીતિ – નિજ્ઝત્તિબલં. ઇદં નિજ્ઝત્તિબલં.

કતમં **ઇસ્સરિયબલં?** કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તં વસં વત્તેતીતિ – ઇસ્સરિયબલં. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદવસેન ચિત્તં વસં વત્તેતીતિ – ઇસ્સરિયબલં. થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તં વસં વત્તેતીતિ – ઇસ્સરિયબલં...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગવસેન ચિત્તં વસં વત્તેતીતિ – ઇસ્સરિયબલં. ઇદં ઇસ્સરિયબલં.

કતમં **અધિટ્ઠાનબલં?** કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાનબલં. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાનબલં. થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાનબલં...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાનબલં. ઇદં અધિટ્ઠાનબલં.

કતમં **સમથબલં?** નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં, અબ્યાપાદવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં, આલોકસઞ્ઞાવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં…પે॰… પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી અસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી પસ્સાસવસેન ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અવિક્ખેપો સમથબલં.

સમથબલન્તિ કેનટ્ઠેન સમથબલં? પઠમેન ઝાનેન નીવરણે ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. દુતિયેન ઝાનેન વિતક્કવિચારે ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. તતિયેન ઝાનેન પીતિયા ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. ચતુત્થેન ઝાનેન સુખદુક્ખે ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા રૂપસઞ્ઞાય પટિઘસઞ્ઞાય નાનત્તસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – સમથબલં . વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – સમથબલં. ઉદ્ધચ્ચે ચ ઉદ્ધચ્ચસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ ન કમ્પતી ન ચલતિ ન વેધતીતિ – સમથબલં. ઇદં સમથબલં.

કતમં **વિપસ્સનાબલં**? અનિચ્ચાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં, દુક્ખાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં…પે॰… પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં, રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં, રૂપે દુક્ખાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં…પે॰… રૂપે પટિનસ્સગ્ગાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં, વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે… ચક્ખુસ્મિં…પે॰… જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં, જરામરણે દુક્ખાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં…પે॰… જરામરણે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના વિપસ્સનાબલં. વિપસ્સનાબલન્તિ કેનટ્ઠેન વિપસ્સનાબલં? અનિચ્ચાનુપસ્સનાય નિચ્ચસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. દુક્ખાનુપસ્સનાય સુખસઞ્ઞાય ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. અનત્તાનુપસ્સનાય અત્તસઞ્ઞાય કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. નિબ્બિદાનુપસ્સનાય નન્દિયા ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. વિરાગાનુપસ્સનાય રાગે ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. નિરોધાનુપસ્સના સમુદયે ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં . પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાય આદાને ન કમ્પતીતિ – વિપસ્સનાબલં. અવિજ્જાય અવિજ્જાસહગતકિલેસે ચ ખન્ધે ચ ન કમ્પતિ ન ચલતિ ન વેધતીતિ – વિપસ્સનાબલં. ઇદં વિપસ્સનાબલં.

કતમાનિ **દસ સેખબલાનિ, દસ અસેખબલાનિ?** સમ્માદિટ્ઠિં [સમ્માદિટ્ઠિ (ક॰) એવમીદિસેસુ નવસુ પદેસુ દુતિયન્તવચનેન. દી॰ નિ॰ ૩.૩૪૮ પસ્સિતબ્બા] સિક્ખતીતિ – સેખબલં. તત્થ સિક્ખિતત્તા અસેખબલં. સમ્માસઙ્કપ્પં સિક્ખતીતિ – સેખબલં. તત્થ સિક્ખિતત્તા – અસેખબલં . સમ્માવાચં…પે॰… સમ્માકમ્મન્તં… સમ્માઆજીવં… સમ્માવાયામં… સમ્માસતિં… સમ્માસમાધિં… સમ્માઞાણં…પે॰… સમ્માવિમુત્તિં સિક્ખતીતિ – સેખબલં. તત્થ સિક્ખિતત્તા – અસેખબલં. ઇમાનિ દસ સેખબલાનિ, દસ અસેખબલાનિ.

કતમાનિ **દસ ખીણાસવબલાનિ?** [અ॰ નિ॰ ૧૦.૯૦ પસ્સિતબ્બા] ઇધ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અનિચ્ચતો સબ્બે સઙ્ખારા યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા હોન્તિ. યમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અનિચ્ચતો સબ્બે સઙ્ખારા યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા હોન્તિ, ઇદમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો બલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ ખીણાસવો ભિક્ખુ આસવાનં ખયં પટિજાનાતિ – ''ખીણા મે આસવા''તિ.

પુન ચપરં ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અઙ્ગારકાસૂપમા કામા યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા હોન્તિ. યમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અઙ્ગારકાસૂપમા કામા યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા હોન્તિ, ઇદમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો બલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ ખીણાસવો ભિક્ખુ આસવાનં ખયં પટિજાનાતિ – ''ખીણા મે આસવા''તિ.

પુન ચપરં ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો વિવેકનિન્નં ચિત્તં હોતિ વિવેકપોણં વિવેકપબ્ભારં વિવેકટ્ઠં નેક્ખમ્માભિરતં બ્યન્તીભૂતં [બ્યન્તિભૂતં (ક॰)] સબ્બસો આસવટ્ઠાનિયેહિ ધમ્મેહિ. યમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો વિવેકનિન્નં ચિત્તં હોતિ વિવેકપોણં વિવેકપબ્ભારં વિવેકટ્ઠં નેક્ખમ્માભિરતં બ્યન્તિભૂતં સબ્બસો આસવટ્ઠાનિયેહિ ધમ્મેહિ, ઇદમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો બલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ ખીણાસવો ભિક્ખુ આસવાનં ખયં પટિજાનાતિ – ''ખીણા મે આસવા''તિ.

પુન ચપરં ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવિતા હોન્તિ સુભાવિતા. યમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ભાવિતા હોન્તિ સુભાવિતા, ઇદમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો બલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ ખીણાસવો ભિક્ખુ આસવાનં ખયં પટિજાનાતિ – ''ખીણા મે આસવા''તિ.

પુન ચપરં ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો ચત્તારો સમ્મપ્પધાના ભાવિતા હોન્તિ સુભાવિતા...પે॰... ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવિતા હોન્તિ સુભાવિતા... પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ... પઞ્ચ બલાનિ ભાવિતાનિ હોન્તિ સુભાવિતાનિ... સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા ભાવિતા હોન્તિ સુભાવિતા...પે॰... અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો ભાવિતો હોતિ સુભાવિતો. યમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો ભાવિતો હોતિ સુભાવિતો, ઇદમ્પિ ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો બલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ ખીણાસવો ભિક્ખુ આસવાનં ખયં પટિજાનાતિ – ''ખીણા મે આસવા''તિ. ઇમાનિ દસ ખીણાસવબલાનિ.

કતમાનિ **દસ ઇદ્ધિબલાનિ?** અધિટ્ઠાના ઇદ્ધિ, વિકુબ્બના ઇદ્ધિ, મનોમયા ઇદ્ધિ, ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, અરિયા ઇદ્ધિ, કમ્મવિપાકજા ઇદ્ધિ, પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ, વિજ્જામયા ઇદ્ધિ, તત્થ તત્થ સમ્મા પયોગપ્પચ્ચયા ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિ – ઇમાનિ દસ ઇદ્ધિબલાનિ.

કતમાનિ **દસ તથાગતબલાનિ?** ઇધ તથાગતો ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ તથાગતો ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

પુન ચપરં તથાગતો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ તથાગતો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં, નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

પુન ચપરં તથાગતો સબ્બત્થગામિનિં પટિપદં [સબ્બત્થગામિનીપટિપદં (સ્યા॰) મ॰ નિ॰ ૧.૧૪૮ પસ્સિતબ્બા] યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ તથાગતો સબ્બત્થગામિનિં પટિપદં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

પુન ચપરં તથાગતો અનેકધાતુનાનાધાતુલોકં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ તથાગતો અનેકધાતુનાનાધાતુલોકં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ...પે॰....

પુન ચપરં તથાગતો સત્તાનં નાનાધિમુત્તિકતં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ તથાગતો સત્તાનં નાનાધિમુત્તિકતં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ...પે॰....

પુન ચપરં તથાગતો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ તથાગતો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ...પે॰....

પુન ચપરં તથાગતો ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ તથાગતો ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ... પે॰....

પુન ચપરં તથાગતો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો... પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. યમ્પિ તથાગતો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ...પે॰....

પુન ચપરં તથાગતો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને...પે॰... યમ્પિ તથાગતો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને...પે॰... ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ...પે॰....

પુન ચપરં તથાગતો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યમ્પિ તથાગતો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, ઇદમ્પિ તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ. ઇમાનિ દસ તથાગતબલાનિ.

૪૫. કેનટ્ઠેન સદ્ધાબલં? કેનટ્ઠેન વીરિયબલં? કેનટ્ઠેન સતિબલં? કેનટ્ઠેન સમાધિબલં? કેનટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં? કેનટ્ઠેન હિરિબલં? કેનટ્ઠેન ઓત્તપ્પબલં? કેનટ્ઠેન પટિસઙ્ખાનબલં...પે॰... કેનટ્ઠેન તથાગતબલં?

અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયટ્ઠેન સદ્ધાબલં. કોસજ્જે અકમ્પિયટ્ઠેન વીરિયબલં. પમાદે અકમ્પિયટ્ઠેન સતિબલં. ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયટ્ઠેન સમાધિબલં. અવિજ્જાય અકમ્પિયટ્ઠેન પઞ્ઞાબલં . હિરીયતિ પાપકે અકુસલે ધમ્મેતિ – હિરિબલં. ઓત્તપ્પતિ પાપકે અકુસલે ધમ્મેતિ – ઓત્તપ્પબલં. ઞાણેન કિલેસે પટિસઙ્ખાતીતિ – પટિસઙ્ખાનબલં. તત્થ જાતા ધમ્મા એકરસા હોન્તીતિ – ભાવનાબલં. તત્થ નત્થિ કિઞ્ચિ વજ્જન્તિ – અનવજ્જબલં. તેન ચિત્તં સઙ્ગણ્હાતીતિ – સઙ્ગહબલં. તં તસ્સ ખમતીતિ – [તં ખમતીતિ (ક॰)] ખન્તિબલં. તેન ચિત્તં પઞ્ઞપેતીતિ – પઞ્ઞત્તિબલં. તેન ચિત્તં નિજ્ઝાપેતીતિ – નિજ્ઝત્તિબલં. તેન ચિત્તં વસં વત્તેતીતિ – ઇસ્સરિયબલં. તેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાનબલં. તેન ચિત્તં એકગ્ગન્તિ – સમથબલં. તત્થ જાતે ધમ્મે અનુપસ્સતીતિ – વિપસ્સનાબલં. તત્થ સિક્ખતીતિ – સેખબલં. તત્થ સિક્ખિતત્તા – અસેખબલં. તેન આસવા ખીણાતિ – ખીણાસવબલં. તસ્સ ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિબલં. અપ્પમેય્યટ્ઠેન તથાગતબલન્તિ.

બલકથા નિટ્ઠિતા.

૧૦. સુઞ્ઞકથા

૪૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

'''સુઞ્ઞો લોકો, સુઞ્ઞો લોકો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ . કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, 'સુઞ્ઞો લોકો'તિ વુચ્ચતી''તિ? ''યસ્મા ખો, આનન્દ, સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા, તસ્મા 'સુઞ્ઞો લોકો'તિ વુચ્ચતિ. કિઞ્ચાનન્દ [કિઞ્ચ આનન્દ સં॰ નિ॰ ૪.૮૫], સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા? ચક્ખુ ખો, આનન્દ, સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. રૂપા સુઞ્ઞા અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. ચક્ખુસમ્ફસ્સો સુઞ્ઞો અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. યમ્પિદં [યદિદં (ક॰) સં॰ નિ॰ ૪.૮૫ પસ્સિતબ્બા] ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા.

''સોતં સુઞ્ઞં...પે॰... સદ્દા સુઞ્ઞા... ઘાનં સુઞ્ઞં... ગન્ધા સુઞ્ઞા... જિવ્હા સુઞ્ઞા... રસા સુઞ્ઞા... કાયો સુઞ્ઞો... ફોટ્ઠબ્બા સુઞ્ઞા... મનો સુઞ્ઞો અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. ધમ્મા સુઞ્ઞા અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. મનોવિઞ્ઞાણં સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. મનોસમ્ફસ્સો સુઞ્ઞો અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. યસ્મા ખો, આનન્દ, સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા તસ્મા 'સુઞ્ઞો લોકો'તિ વુચ્ચતી''તિ.

૧. માતિકા

૪૭. સુઞ્ઞસુઞ્ઞં [સુઞ્ઞં સુઞ્ઞં (સ્યા॰)], સઙ્ખારસુઞ્ઞં, વિપરિણામસુઞ્ઞં, અગ્ગસુઞ્ઞં, લક્ખણસુઞ્ઞં, વિક્ખમ્ભનસુઞ્ઞં, તદઙ્ગસુઞ્ઞં, સમુચ્છેદસુઞ્ઞં, પટિપ્પસ્સદ્ધિસુઞ્ઞં , નિસ્સરણસુઞ્ઞં, અજ્ઝત્તસુઞ્ઞં , બહિદ્ધાસુઞ્ઞં, દુભતોસુઞ્ઞં, સભાગસુઞ્ઞં, વિસભાગસુઞ્ઞં, એસનાસુઞ્ઞં, પરિગ્ગહસુઞ્ઞં, પટિલાભસુઞ્ઞં, પટિવેધસુઞ્ઞં, એકત્તસુઞ્ઞં, નાનત્તસુઞ્ઞં, ખન્તિસુઞ્ઞં, અધિટ્ઠાનસુઞ્ઞં, પરિયોગાહણસુઞ્ઞં [પરિયોગાહનસુઞ્ઞં (સ્યા॰)], સમ્પજાનસ્સ પવત્તપરિયાદાનં સબ્બસુઞ્ઞતાનં પરમત્થસુઞ્ઞં.

૨. નિદ્દેસો

૪૮. કતમં **સુઞ્ઞસુઞ્ઞં?** ચક્ખુ સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા. સોતં સુઞ્ઞં...પે॰... ઘાનં સુઞ્ઞં... જિવ્હા સુઞ્ઞા... કાયો સુઞ્ઞો... મનો સુઞ્ઞો અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા. ઇદં સુઞ્ઞસુઞ્ઞં.

કતમં **સઙ્ખારસુઞ્ઞં?** તયો સઙ્ખારા – પુઞ્ઞાભિસઙ્ખારો, અપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારો, આનેઞ્જાભિસઙ્ખારો. પુઞ્ઞાભિસઙ્ખારો અપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારેન ચ આનેઞ્જાભિસઙ્ખારેન ચ સુઞ્ઞો. અપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારો પુઞ્ઞાભિસઙ્ખારેન ચ આનેઞ્જાભિસઙ્ખારેન ચ સુઞ્ઞો. આનેઞ્જાભિસઙ્ખારો પુઞ્ઞાભિસઙ્ખારેન ચ અપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારેન ચ સુઞ્ઞો. ઇમે તયો સઙ્ખારા.

અપરેપિ તયો સઙ્ખારા – કાયસઙ્ખારો, વચીસઙ્ખારો, ચિત્તસઙ્ખારો. કાયસઙ્ખારો વચીસઙ્ખારેન ચ ચિત્તસઙ્ખારેન ચ સુઞ્ઞો. વચીસઙ્ખારો કાયસઙ્ખારેન ચ ચિત્તસઙ્ખારેન ચ સુઞ્ઞો. ચિત્તસઙ્ખારો કાયસઙ્ખારેન ચ વચીસઙ્ખારેન ચ સુઞ્ઞો. ઇમે તયો સઙ્ખારા.

અપરેપિ તયો સઙ્ખારા – અતીતા સઙ્ખારા, અનાગતા સઙ્ખારા, પચ્ચુપ્પન્ના સઙ્ખારા. અતીતા સઙ્ખારા અનાગતેહિ ચ પચ્ચુપ્પન્નેહિ ચ સઙ્ખારેહિ સુઞ્ઞા. અનાગતા સઙ્ખારા અતીતેહિ ચ પચ્ચુપ્પન્નેહિ ચ સઙ્ખારેહિ સુઞ્ઞા પચ્ચુપ્પન્ના સઙ્ખારા અતીતેહિ ચ અનાગતેહિ ચ સઙ્ખારેહિ સુઞ્ઞા. ઇમે તયો સઙ્ખારા; ઇદં સઙ્ખારસુઞ્ઞં.

કતમં **વિપરિણામસુઞ્ઞં?** જાતં રૂપં સભાવેન સુઞ્ઞં. વિગતં રૂપં વિપરિણતઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ. જાતા વેદના સભાવેન સુઞ્ઞા. વિગતા વેદના વિપરિણતા ચેવ સુઞ્ઞા ચ …પે॰… જાતા સઞ્ઞા… જાતા સઙ્ખારા… જાતં વિઞ્ઞાણં… જાતં ચક્ખુ…પે॰… જાતો ભવો સભાવેન સુઞ્ઞો. વિગતો ભવો વિપરિણતો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. ઇદં વિપરિણામસુઞ્ઞં.

કતમં **અગ્ગસુઞ્ઞં?** અગ્ગમેતં પદં સેટ્ઠમેતં પદં વિસિટ્ઠમેતં [વિસેટ્ઠમેતં (ક॰)] પદં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાનં. ઇદં અગ્ગસુઞ્ઞં.

કતમં **લક્ખણસુઞ્ઞં?** દ્વે લક્ખણાનિ – બાલલક્ખણઞ્ચ પણ્ડિતલક્ખણઞ્ચ. બાલલક્ખણં પણ્ડિતલક્ખણેન સુઞ્ઞં. પણ્ડિતલક્ખણં બાલલક્ખણેન સુઞ્ઞં. તીણિ લક્ખણાનિ – ઉપ્પાદલક્ખણં, વયલક્ખણં, ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણં. ઉપ્પાદલક્ખણં વયલક્ખણેન ચ ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં. વયલક્ખણં ઉપ્પાદલક્ખણેન ચ ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં, ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણં ઉપ્પાદલક્ખણેન ચ વયલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં.

રૂપસ્સ ઉપ્પાદલક્ખણં વયલક્ખણેન ચ ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં. રૂપસ્સ વયલક્ખણં ઉપ્પાદલક્ખણેન ચ ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં. રૂપસ્સ ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણં ઉપ્પાદલક્ખણેન ચ વયલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં. વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારાનં… વિઞ્ઞાણસ્સ… ચક્ખુસ્સ… જરામરણસ્સ ઉપ્પાદલક્ખણં વયલક્ખણેન ચ ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં. જરામરણસ્સ વયલક્ખણં ઉપ્પાદલક્ખણેન ચ ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં. જરામરણસ્સ ઠિતઞ્ઞથત્તલક્ખણં ઉપ્પાદલક્ખણેન ચ વયલક્ખણેન ચ સુઞ્ઞં. ઇદં લક્ખણસુઞ્ઞં.

કતમં **વિક્ખમ્ભનસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દો વિક્ખમ્ભિતો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદો વિક્ખમ્ભિતો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં વિક્ખમ્ભિતઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં વિક્ખમ્ભિતઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છા વિક્ખમ્ભિતા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઞાણેન અવિજ્જા વિક્ખમ્ભિતા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. પામોજ્જેન અરતિ વિક્ખમ્ભિતા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. પઠમેન ઝાનેન નીવરણા વિક્ખમ્ભિતા ચેવ સુઞ્ઞા ચ…પે॰… અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસા વિક્ખમ્ભિતા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઇદં વિક્ખમ્ભનસુઞ્ઞં.

કતમં **તદઙ્ગસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દો તદઙ્ગસુઞ્ઞો. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદો તદઙ્ગસુઞ્ઞો. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં તદઙ્ગસુઞ્ઞં. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં તદઙ્ગસુઞ્ઞં. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છા તદઙ્ગસુઞ્ઞા. ઞાણેન

અવિજ્જા તદઙ્ગસુઞ્ઞા. પામોજ્જેન અરતિ તદઙ્ગસુઞ્ઞા. પઠમેન ઝાનેન નીવરણા તદઙ્ગસુઞ્ઞા...પે॰... વિવટ્ટનાનુપસ્સનાય સઞ્ઞોગાભિનિવેસો તદઙ્ગસુઞ્ઞો. ઇદં તદઙ્ગસુઞ્ઞં.

કતમં **સમુચ્છેદસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દો સમુચ્છિન્નો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદો સમુચ્છિન્નો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં સમુચ્છિન્નઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં સમુચ્છિન્નઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છા સમુચ્છિન્ના ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઞાણેન અવિજ્જા સમુચ્છિન્ના ચેવ સુઞ્ઞા ચ. પામોજ્જેન અરતિ સમુચ્છિન્ના ચેવ સુઞ્ઞા ચ. પઠમેન ઝાનેન નીવરણા સમુચ્છિન્ના ચેવ સુઞ્ઞા ચ...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસા સમુચ્છિન્ના ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઇદં સમુચ્છેદસુઞ્ઞં.

કતમં **પટિપ્પસ્સદ્ધિસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દો પટિપ્પસ્સદ્ધો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદો પટિપ્પસ્સદ્ધો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં પટિપ્પસ્સદ્ધઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં પટિપ્પસ્સદ્ધઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ . ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છા પટિપ્પસ્સદ્ધા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઞાણેન અવિજ્જા પટિપ્પસ્સદ્ધા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. પામોજ્જેન અરતિ પટિપ્પસ્સદ્ધા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. પઠમેન ઝાનેન નીવરણા પટિપ્પસ્સદ્ધા ચેવ સુઞ્ઞા ચ...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસા પટિપ્પસ્સદ્ધા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઇદં પટિપ્પસ્સદ્ધિસુઞ્ઞં.

કતમં **નિસ્સરણસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દો નિસ્સટો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદો નિસ્સટો ચેવ સુઞ્ઞો ચ. આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં નિસ્સટઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ. અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં નિસ્સટઞ્ચેવ સુઞ્ઞઞ્ચ. ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છા નિસ્સટા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઞાણેન અવિજ્જા નિસ્સટા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. પામોજ્જેન અરતિ નિસ્સટા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. પઠમેન ઝાનેન નીવરણા નિસ્સટા ચેવ સુઞ્ઞા ચ ...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસા નિસ્સટા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઇદં નિસ્સરણસુઞ્ઞં.

કતમં **અજ્ઝત્તસુઞ્ઞં?** અજ્ઝત્તં ચક્ખું સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા. અજ્ઝત્તં સોતં સુઞ્ઞં... અજ્ઝત્તં ઘાનં સુઞ્ઞં... અજ્ઝત્તં જિવ્હા સુઞ્ઞા... અજ્ઝત્તં કાયો સુઞ્ઞો... અજ્ઝત્તં મનો સુઞ્ઞો અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા. ઇદં અજ્ઝત્તસુઞ્ઞં.

કતમં **બહિદ્ધાસુઞ્ઞં?** બહિદ્ધા રૂપા સુઞ્ઞા...પે॰... બહિદ્ધા ધમ્મા સુઞ્ઞા અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા. ઇદં બહિદ્ધાસુઞ્ઞં.

કતમં **દુભતોસુઞ્ઞં?** યઞ્ચ અજ્ઝત્તં ચક્ખુ યે ચ બહિદ્ધા રૂપા ઉભયમેતં સુઞ્ઞં [ઉભયતો તં સુઞ્ઞા (સ્યા॰)] અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા. યઞ્ચ અજ્ઝત્તં સોતં યે ચ બહિદ્ધા સદ્દા...પે॰... યઞ્ચ અજ્ઝત્તં ઘાનં યે ચ બહિદ્ધા ગન્ધા... યા ચ અજ્ઝત્તં જિવ્હા યે ચ બહિદ્ધા રસા... યો ચ અજ્ઝત્તં કાયો યે ચ બહિદ્ધા ફોટ્ઠબ્બા... યો ચ અજ્ઝત્તં મનો યે ચ બહિદ્ધા ધમ્મા ઉભયમેતં સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા નિચ્ચેન વા ધુવેન વા સસ્સતેન વા અવિપરિણામધમ્મેન વા. ઇદં દુભતોસુઞ્ઞં.

કતમં **સભાગસુઞ્ઞં?** છ અજ્ઝત્તિકાનિ આયતનાનિ સભાગાનિ ચેવ સુઞ્ઞાનિ ચ. છ બાહિરાનિ આયતનાનિ સભાગાનિ ચેવ સુઞ્ઞાનિ ચ. છ વિઞ્ઞાણકાયા સભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. છ ફસ્સકાયા સભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. છ

વેદનાકાયા સભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. છ સઞ્ઞાકાયા સભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. છ ચેતનાકાયા સભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઇદં સભાગસુઞ્ઞં.

કતમં **વિસભાગસુઞ્ઞં?** છ અજ્ઝત્તિકાનિ આયતનાનિ છહિ બાહિરેહિ આયતનેહિ વિસભાગાનિ ચેવ સુઞ્ઞાનિ ચ. છ બાહિરાનિ આયતનાનિ છહિ વિઞ્ઞાણકાયેહિ વિસભાગાનિ ચેવ સુઞ્ઞાનિ ચ. છ વિઞ્ઞાણકાયા છહિ ફસ્સકાયેહિ વિસભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. છ ફસ્સકાયા છહિ વેદનાકાયેહિ વિસભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. છ વેદનાકાયા છહિ સઞ્ઞાકાયેહિ વિસભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. છ સઞ્ઞાકાયા છહિ ચેતનાકાયેહિ વિસભાગા ચેવ સુઞ્ઞા ચ. ઇદં વિસભાગસુઞ્ઞં.

કતમં **એસનાસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મેસના કામચ્છન્દેન સુઞ્ઞા. અબ્યાપાદેસના બ્યાપાદેન સુઞ્ઞા. આલોકસઞ્ઞેસના થિનમિદ્ધેન સુઞ્ઞા. અવિક્ખેપેસના ઉદ્ધચ્ચેન સુઞ્ઞા. ધમ્મવવત્થાનેસના વિચિકિચ્છાય સુઞ્ઞા. ઞાણેસના અવિજ્જાય સુઞ્ઞા. પામોજ્જેસના અરતિયા સુઞ્ઞા. પઠમજ્ઝાનેસના નીવરણેહિ સુઞ્ઞા...પે॰... અરહત્તમગ્ગેસના સબ્બકિલેસેહિ સુઞ્ઞા. ઇદં એસનાસુઞ્ઞં.

કતમં **પરિગ્ગહસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મપરિગ્ગહો કામચ્છન્દેન સુઞ્ઞો. અબ્યાપાદપરિગ્ગહો બ્યાપાદેન સુઞ્ઞો. આલોકસઞ્ઞાપરિગ્ગહો થિનમિદ્ધેન સુઞ્ઞો. અવિક્ખેપપરિગ્ગહો ઉદ્ધચ્ચેન સુઞ્ઞો . ધમ્મવવત્થાનપરિગ્ગહો વિચિકિચ્છાય સુઞ્ઞો. ઞાણપરિગ્ગહો અવિજ્જાય સુઞ્ઞો. પામોજ્જપરિગ્ગહો અરતિયા સુઞ્ઞો. પઠમજ્ઝાનપરિગ્ગહો નીવરણેહિ સુઞ્ઞો...પે॰... અરહત્તમગ્ગપરિગ્ગહો સબ્બકિલેસેહિ સુઞ્ઞો. ઇદં પરિગ્ગહસુઞ્ઞં.

કતમં **પટિલાભસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મપટિલાભો કામચ્છન્દેન સુઞ્ઞો. અબ્યાપાદપટિલાભો બ્યાપાદેન સુઞ્ઞો. આલોકસઞ્ઞાપટિલાભો થિનમિદ્ધેન સુઞ્ઞો. અવિક્ખેપપટિલાભો ઉદ્ધચ્ચેન સુઞ્ઞો. ધમ્મવવત્થાનપટિલાભો વિચિકિચ્છાય સુઞ્ઞો. ઞાણપટિલાભો અવિજ્જાય સુઞ્ઞો. પામોજ્જપટિલાભો અરતિયા સુઞ્ઞો. પઠમજ્ઝાનપટિલાભો નીવરણેહિ સુઞ્ઞો...પે॰... અરહત્તમગ્ગપટિલાભો સબ્બકિલેસેહિ સુઞ્ઞો. ઇદં પટિલાભસુઞ્ઞં.

કતમં **પટિવેધસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મપ્પટિવેધો કામચ્છન્દેન સુઞ્ઞો. અબ્યાપાદપ્પટિવેધો બ્યાપાદેન સુઞ્ઞો. આલોકસઞ્ઞાપ્પટિવેધો થિનમિદ્ધેન સુઞ્ઞો. અવિક્ખેપપ્પટિવેધો ઉદ્ધચ્ચેન સુઞ્ઞો. ધમ્મવવત્થાનપ્પટિવેધો વિચિકિચ્છાય સુઞ્ઞો. ઞાણપ્પટિવેધો અવિજ્જાય સુઞ્ઞો. પામોજ્જપ્પટિવેધો અરતિયા સુઞ્ઞો. પઠમજ્ઝાનપ્પટિવેધો નીવરણેહિ સુઞ્ઞો...પે॰... અરહત્તમગ્ગપ્પટિવેધો સબ્બકિલેસેહિ સુઞ્ઞો. ઇદં પટિવેધસુઞ્ઞં.

કતમં **એકત્તસુઞ્ઞં, નાનત્તસુઞ્ઞં?** કામચ્છન્દો નાનત્તં, નેક્ખમ્મં એકત્તં. નેક્ખમ્મેકત્તં ચેતયતો કામચ્છન્દેન સુઞ્ઞં. બ્યાપાદો નાનત્તં, અબ્યાપાદો એકત્તં. અબ્યાપાદેકત્તં ચેતયતો બ્યાપાદેન સુઞ્ઞં. થિનમિદ્ધં નાનત્તં, આલોકસઞ્ઞા એકત્તં. આલોકસઞ્ઞેકત્તં ચેતયતો થિનમિદ્ધેન સુઞ્ઞં. ઉદ્ધચ્ચં નાનત્તં, અવિક્ખેપો એકત્તં. અવિક્ખેપેકત્તં ચેતયતો ઉદ્ધચ્ચેન સુઞ્ઞં. વિચિકિચ્છા નાનત્તં, ધમ્મવવત્થાનં એકત્તં. ધમ્મવવત્થાનેકત્તં ચેતયતો વિચિકિચ્છાય સુઞ્ઞં. અવિજ્જા નાનત્તં, ઞાણં એકત્તં. ઞાણેકત્તં ચેતયતો અવિજ્જાય સુઞ્ઞં. અરતિ નાનત્તં, પામોજ્જં એકત્તં. પામોજ્જેકત્તં ચેતયતો અરતિયા સુઞ્ઞં. નીવરણા નાનત્તં, પઠમજ્ઝાનં એકત્તં. પઠમજ્ઝાનેકત્તં ચેતયતો નીવરણેહિ સુઞ્ઞં...પે॰... સબ્બકિલેસા નાનત્તં, અરહત્તમગ્ગો એકત્તં. અરહત્તમગ્ગેકત્તં ચેતયતો સબ્બકિલેસેહિ સુઞ્ઞં. ઇદં એકત્તસુઞ્ઞં નાનત્તસુઞ્ઞં.

કતમં **ખન્તિસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મખન્તિ કામચ્છન્દેન સુઞ્ઞા. અબ્યાપાદખન્તિ બ્યાપાદેન સુઞ્ઞા. આલોકસઞ્ઞાખન્તિ થિનમિદ્ધેન સુઞ્ઞા. અવિક્ખેપખન્તિ ઉદ્ધચ્ચેન સુઞ્ઞા. ધમ્મવવત્થાનખન્તિ વિચિકિચ્છાય સુઞ્ઞા. ઞાણખન્તિ અવિજ્જાય સુઞ્ઞા. પામોજ્જખન્તિ અરતિયા સુઞ્ઞા. પઠમજ્ઝાનખન્તિ નીવરણેહિ સુઞ્ઞા... પે॰... અરહત્તમગ્ગખન્તિ સબ્બકિલેસેહિ સુઞ્ઞા. ઇદં ખન્તિસુઞ્ઞં.

કતમં **અધિટ્ઠાનસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્માધિટ્ઠાનં કામચ્છન્દેન સુઞ્ઞં. અબ્યાપાદાધિટ્ઠાનં બ્યાપાદેન સુઞ્ઞં. આલોકસઞ્ઞાધિટ્ઠાનં થિનમિદ્ધેન સુઞ્ઞં. અવિક્ખેપાધિટ્ઠાનં ઉદ્ધચ્ચેન સુઞ્ઞં. ધમ્મવવત્થાનાધિટ્ઠાનં વિચિકિચ્છાય સુઞ્ઞં. ઞાણાધિટ્ઠાનં અવિજ્જાય સુઞ્ઞં. પામોજ્જાધિટ્ઠાનં અરતિયા સુઞ્ઞં. પઠમજ્ઝાનાધિટ્ઠાનં નીવરણેહિ સુઞ્ઞં... પે॰... અરહત્તમગ્ગાધિટ્ઠાનં સબ્બકિલેસેહિ સુઞ્ઞં. ઇદં અધિટ્ઠાનસુઞ્ઞં.

કતમં **પરિયોગાહણસુઞ્ઞં?** નેક્ખમ્મપરિયોગાહણં કામચ્છન્દેન સુઞ્ઞં. અબ્યાપાદપરિયોગાહણં બ્યાપાદેન સુઞ્ઞં. આલોકસઞ્ઞાપરિયોગાહણં થિનમિદ્ધેન સુઞ્ઞં. અવિક્ખેપપરિયોગાહણં ઉદ્ધચ્ચેન સુઞ્ઞં. ધમ્મવવત્થાનપરિયોગાહણં વિચિકિચ્છાય સુઞ્ઞં. ઞાણપરિયોગાહણં અવિજ્જાય સુઞ્ઞં. પામોજ્જપરિયોગાહણં અરતિયા સુઞ્ઞં. પઠમજ્ઝાનપરિયોગાહણં નીવરણેહિ સુઞ્ઞં...પે॰... અરહત્તમગ્ગપરિયોગાહણં સબ્બકિલેસેહિ સુઞ્ઞં. ઇદં પરિયોગાહણસુઞ્ઞં.

કતમં **સમ્પજાનસ્સ પવત્તપરિયાદાનં સબ્બસુઞ્ઞતાનં પરમત્થસુઞ્ઞં?** ઇધ સમ્પજાનો નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દસ્સ પવત્તં પરિયાદિયતિ, અબ્યાપાદેન બ્યાપાદસ્સ પવત્તં પરિયાદિયતિ, આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધસ્સ પવત્તં પરિયાદિયતિ, અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચસ્સ પવત્તં પરિયાદિયતિ, ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છાય પવત્તં પરિયાદિયતિ, ઞાણેન અવિજ્જાય પવત્તં પરિયાદિયતિ, પામોજ્જેન અરતિયા પવત્તં પરિયાદિયતિ, પઠમેન ઝાનેન નીવરણાનં પવત્તં પરિયાદિયતિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસાનં પવત્તં પરિયાદિયતિ. અથ વા પન સમ્પજાનસ્સ અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયન્તસ્સ ઇદં ચેવ ચક્ખુપવત્તં પરિયાદિયતિ, અઞ્ઞઞ્ચ ચક્ખુપવત્તં ન ઉપ્પજ્જતિ. ઇદઞ્ચેવ સોતપવત્તં...પે॰... ઘાનપવત્તં... જિવ્હાપવત્તં... કાયપવત્તં... મનોપવત્તં પરિયાદિયતિ, અઞ્ઞઞ્ચ મનોપવત્તં ન ઉપ્પજ્જતિ. ઇદં સમ્પજાનસ્સ પવત્તપરિયાદાનં સબ્બસુઞ્ઞતાનં પરમત્થસુઞ્ઞન્તિ.

સુઞ્ઞકથા નિટ્ઠિતા.

યુગનદ્ધવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

યુગનદ્ધા સચ્ચબોજ્ઝઙ્ગા, મેત્તા વિરાગપઞ્ચમા;
પટિસમ્ભિદા ધમ્મચક્કં, લોકુત્તરબલસુઞ્ઞાતિ.

એસ નિકાયધરેહિ ઠપિતો, અસમો દુતિયો પવરો

વરવગ્ગોતિ.

૩. પઞ્ઞાવગ્ગો

૧. મહાપઞ્ઞાકથા

૧. અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? દુક્ખાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અનત્તાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ…પે॰… પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ?

અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. દુક્ખાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા નિબ્બેધિકપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અનત્તાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા મહાપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. નિબ્બિદાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા તિક્ખપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. વિરાગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા વિપુલપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. નિરોધાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા ગમ્ભીરપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા અસામન્તપઞ્ઞં [અસ્સામન્તપઞ્ઞં (સ્યા॰)] પરિપૂરેતિ. ઇમા સત્ત પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા પણ્ડિચ્ચં પરિપૂરેન્તિ. ઇમા અટ્ઠ પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા પુથુપઞ્ઞં પરિપૂરેન્તિ. ઇમા નવ પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા હાસપઞ્ઞં પરિપૂરેન્તિ.

હાસપઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદા. તસ્સા અત્થવવત્થાનતો અત્થપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. ધમ્મવવત્થાનતો ધમ્મપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. નિરુત્તિવવત્થાનતો નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. પટિભાનવવત્થાનતો પટિભાનપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. તસ્સિમા ચતસ્સો પટિસમ્ભિદાયો અધિગતા હોન્તિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય.

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ…પે॰… રૂપે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ…પે॰… રૂપે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા અસામન્તપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. ઇમા સત્ત પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા પણ્ડિચ્ચં પરિપૂરેન્તિ. ઇમા અટ્ઠ પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા પુથુપઞ્ઞં પરિપૂરેન્તિ. ઇમા નવ પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા હાસપઞ્ઞં પરિપૂરેન્તિ.

હાસપઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદા. તસ્સા અત્થવવત્થાનતો અત્થપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. ધમ્મવવત્થાનતો ધમ્મપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. નિરુત્તિવવત્થાનતો નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. પટિભાનવવત્થાનતો પટિભાનપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ, સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. તસ્સિમા ચતસ્સો પટિસમ્ભિદાયો અધિગતા હોન્તિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય.

વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય… સઙ્ખારેસુ… વિઞ્ઞાણે… ચક્ખુસ્મિં…પે॰… જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ…પે॰… જરામરણે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ…પે॰… જરામરણે

પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા અસામન્તપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. ઇમા સત્ત પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા પણ્ડિચ્ચં પરિપૂરેન્તિ. ઇમા અટ્ઠ પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા પુથુપઞ્ઞં પરિપૂરેન્તિ. ઇમા નવ પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા હાસપઞ્ઞં પરિપૂરેન્તિ.

હાસપઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદા. તસ્સા અત્થવવત્થાનતો અત્થપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય . ધમ્મવવત્થાનતો ધમ્મપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. નિરુત્તિવવત્થાનતો નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. પટિભાનવવત્થાનતો પટિભાનપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. તસ્સિમા ચતસ્સો પટિસમ્ભિદાયો અધિગતા હોન્તિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય.

૨. રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? રૂપે દુક્ખાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે દુક્ખાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? રૂપે અનત્તાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે અનત્તાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? રૂપે નિબ્બિદાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે નિબ્બિદાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? રૂપે વિરાગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે વિરાગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? રૂપે નિરોધાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે નિરોધાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? રૂપે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ?

રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. રૂપે દુક્ખાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા નિબ્બેધિકપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે દુક્ખાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. રૂપે અનત્તાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા મહાપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે અનત્તાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. રૂપે નિબ્બિદાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા તિક્ખપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે નિબ્બિદાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. રૂપે વિરાગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા વિપુલપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે વિરાગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. રૂપે નિરોધાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા ગમ્ભીરપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે નિરોધાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. રૂપે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા અસામન્તપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને રૂપે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. ઇમા સત્ત પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા પણ્ડિચ્ચં પરિપૂરેન્તિ. ઇમા અટ્ઠ પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા પુથુપઞ્ઞં પરિપૂરેન્તિ. ઇમા નવ પઞ્ઞા ભાવિતા બહુલીકતા હાસપઞ્ઞં પરિપૂરેન્તિ.

હાસપઞ્ઞા પટિભાનપટિસમ્ભિદા. તસ્સા અત્થવવત્થાનતો અત્થપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. ધમ્મવવત્થાનતો ધમ્મપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. નિરુત્તિવવત્થાનતો નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. પટિભાનવવત્થાનતો પટિભાનપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય. તસ્સિમા ચતસ્સો પટિસમ્ભિદાયો અધિગતા હોન્તિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય.

વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય... સઙ્ખારેસુ... વિઞ્ઞાણે... ચક્ખુસ્મિં...પે॰... જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ...પે॰... જરામરણે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને જરામરણે પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા કતમં પઞ્ઞં પરિપૂરેતિ? જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ. અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને જરામરણે અનિચ્ચાનુપસ્સના ભાવિતા બહુલીકતા જવનપઞ્ઞં પરિપૂરેતિ...પે॰... તસ્સિમા ચતસ્સો પટિસમ્ભિદાયો અધિગતા હોન્તિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય.

૩. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે [સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૮૫૧], ધમ્મા ભાવિતા બહુલીકતા સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? સપ્પુરિસસંસેવો, સદ્ધમ્મસ્સવનં, યોનિસોમનસિકારો, ધમ્માનુધમ્મપટિપત્તિ – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ધમ્મા ભાવિતા બહુલીકતા સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય સંવત્તન્તિ.

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા ભાવિતા બહુલીકતા સકદાગામિફલસચ્છિકિરિયાય સંવત્તન્તિ...પે॰... અનાગામિફલસચ્છિકિરિયાય સંવત્તન્તિ...પે॰... અરહત્તફલસચ્છિકિરિયાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? સપ્પુરિસસંસેવો, સદ્ધમ્મસ્સવનં, યોનિસોમનસિકારો, ધમ્માનુધમ્મપટિપત્તિ – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ધમ્મા ભાવિતા બહુલીકતા અરહત્તમગ્ગફલસચ્છિકિરિયાય સંવત્તન્તિ.

‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા ભાવિતા બહુલીકતા પઞ્ઞાપટિલાભાય સંવત્તન્તિ...પે॰... પઞ્ઞાબુદ્ધિયા સંવત્તન્તિ, પઞ્ઞાવેપુલ્લાય સંવત્તન્તિ, મહાપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, પુથુપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, વિપુલપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, ગમ્ભીરપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, અસામન્તપઞ્ઞતાય [અસ્સામન્તપઞ્ઞતાય (સ્યા॰) સં॰ નિ॰ ૩ પસ્સિતબ્બા] સંવત્તન્તિ, ભૂરિપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, પઞ્ઞાબાહુલ્લાય સંવત્તન્તિ, સીઘપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, લહુપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, હાસપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, જવનપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, તિક્ખપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ, નિબ્બેધિકપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? સપ્પુરિસસંસેવો, સદ્ધમ્મસ્સવનં, યોનિસોમનસિકારો, ધમ્માનુધમ્મપટિપત્તિ – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ધમ્મા ભાવિતા બહુલીકતા પઞ્ઞાપટિલાભાય સંવત્તન્તિ, પઞ્ઞાબુદ્ધિયા સંવત્તન્તિ...પે॰... નિબ્બેધિકપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તિ’’.

૧. સોળસપઞ્ઞાનિદ્દેસો

૪. **પઞ્ઞાપટિલાભાય સંવત્તન્તી**તિ કતમો પઞ્ઞાપટિલાભો? ચતુન્નં મગ્ગઞાણાનં, ચતુન્નં ફલઞાણાનં, ચતુન્નં પટિસમ્ભિદાઞાણાનં, છન્નં અભિઞ્ઞાઞાણાનં, તેસત્તતીનં ઞાણાનં, સત્તસત્તતીનં ઞાણાનં લાભો પટિલાભો પત્તિ સમ્પત્તિ ફસ્સના [ફુસના (ક॰)] સચ્છિકિરિયા ઉપસમ્પદા. પઞ્ઞાપટિલાભાય સંવત્તન્તીતિ – અયં પઞ્ઞા પટિલાભો.

પઞ્ઞાબુદ્ધિયા સંવત્તન્તીતિ કતમા પઞ્ઞાબુદ્ધિ? સત્તન્નઞ્ચ સેક્ખાનં પુથુજ્જનકલ્યાણકસ્સ ચ પઞ્ઞા વડ્ઢતિ, અરહતો પઞ્ઞા વડ્ઢતિ. વડ્ઢિતવડ્ઢના પઞ્ઞાબુદ્ધિયા સંવત્તન્તીતિ – અયં પઞ્ઞાબુદ્ધિ.

પઞ્ઞાવેપુલ્લાય સંવત્તન્તીતિ કતમં પઞ્ઞાવેપુલ્લં? સત્તન્નં સેક્ખાનં પુથુજ્જનકલ્યાણકસ્સ ચ પઞ્ઞાવેપુલ્લં ગચ્છતિ. અરહતો પઞ્ઞા વેપુલ્લગતા પઞ્ઞાવેપુલ્લાય સંવત્તન્તીતિ – ઇદં પઞ્ઞાવેપુલ્લં.

મહાપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા મહાપઞ્ઞા? મહન્તે અત્થે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે ધમ્મે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તા નિરુત્તિયો પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તાનિ પટિભાનાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે સીલક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે સમાધિક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે પઞ્ઞાક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે વિમુત્તિક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા . મહન્તે વિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તાનિ ઠાનાટ્ઠાનાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તા વિહારસમાપત્તિયો પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તાનિ અરિયસચ્ચાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે સતિપટ્ઠાને પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે સમ્મપ્પધાને પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે ઇદ્ધિપાદે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તાનિ ઇન્દ્રિયાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તાનિ બલાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તે બોજ્ઝઙ્ગે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તં અરિયમગ્ગં [મહન્તે અરિયમગ્ગે (ક॰)] પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તાનિ સામઞ્ઞફલાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તા અભિઞ્ઞાયો [મહાભિઞ્ઞાયો (ક॰)] પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહન્તં પરમત્થં નિબ્બાનં પરિગ્ગણ્હાતીતિ – મહાપઞ્ઞા. મહાપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં મહાપઞ્ઞા.

પુથુપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા પુથુપઞ્ઞા? પુથુનાનાખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાધાતૂસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાઆયતનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાપટિચ્ચસમુપ્પાદેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાસુઞ્ઞતમનુપલબ્ભેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાઅત્થેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાધમ્મેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાનિરુત્તીસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાપટિભાનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાસીલક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાસમાધિક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાપઞ્ઞાક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાવિમુત્તિક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાવિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાઠાનાટ્ઠાનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાવિહારસમાપત્તીસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાઅરિયસચ્ચેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાસતિપટ્ઠાનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાસમ્મપ્પધાનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાઇદ્ધિપાદેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાઇન્દ્રિયેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાબલેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાબોજ્ઝઙ્ગેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાઅરિયમગ્ગેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાસામઞ્ઞફલેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુનાનાઅભિઞ્ઞાસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુજ્જનસાધારણે ધમ્મે અતિક્કમ્મ [સમતિક્કમ્મ (સ્યા॰)] પરમત્થે નિબ્બાને ઞાણં પવત્તતીતિ – પુથુપઞ્ઞા. પુથુપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં પુથુપઞ્ઞા.

વિપુલપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા વિપુલપઞ્ઞા? વિપુલે અત્થે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે ધમ્મે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલા નિરુત્તિયો પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલાનિ પટિભાનાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે સીલક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે સમાધિક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે પઞ્ઞાક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે વિમુત્તિક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે વિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલાનિ ઠાનાટ્ઠાનાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલા વિહારસમાપત્તિયો પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલાનિ અરિયસચ્ચાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે સતિપટ્ઠાને પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે સમ્મપ્પધાને પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે ઇદ્ધિપાદે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલાનિ ઇન્દ્રિયાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલાનિ બલાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે બોજ્ઝઙ્ગે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલે અરિયમગ્ગે પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલાનિ સામઞ્ઞફલાનિ પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલા અભિઞ્ઞાયો પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલં પરમત્થં નિબ્બાનં પરિગ્ગણ્હાતીતિ – વિપુલપઞ્ઞા. વિપુલપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં વિપુલપઞ્ઞા.

ગમ્ભીરપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા ગમ્ભીરપઞ્ઞા? ગમ્ભીરેસુ ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરાસુ ધાતૂસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ આયતનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ પટિચ્ચસમુપ્પાદેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ સુઞ્ઞતમનુપલબ્ભેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ અત્થેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ ધમ્મેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરાસુ નિરુત્તીસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ પટિભાનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ સીલક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ સમાધિક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા . ગમ્ભીરેસુ પઞ્ઞાક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ વિમુત્તિક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ વિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ ઠાનાટ્ઠાનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરાસુ વિહારસમાપત્તીસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ અરિયસચ્ચેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ સતિપટ્ઠાનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ સમ્મપ્પધાનેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ ઇદ્ધિપાદેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ ઇન્દ્રિયેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ બલેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ બોજ્ઝઙ્ગેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ અરિયમગ્ગેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરેસુ સામઞ્ઞફલેસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરાસુ અભિઞ્ઞાસુ ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરે પરમત્થે નિબ્બાને ઞાણં પવત્તતીતિ – ગમ્ભીરપઞ્ઞા. ગમ્ભીરપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં ગમ્ભીરપઞ્ઞા.

અસામન્તપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા અસામન્તપઞ્ઞા? યસ્સ પુગ્ગલસ્સ અત્થવવત્થાનતો અત્થપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય, ધમ્મવવત્થાનતો ધમ્મપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય, નિરુત્તિવવત્થાનતો નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય, પટિભાનવવત્થાનતો પટિભાનપટિસમ્ભિદા અધિગતા હોતિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાય, તસ્સ અત્થે ચ

ધમ્મે ચ નિરુત્તિયા ચ પટિભાને ચ ન અઞ્ઞો કોચિ સક્કોતિ અભિસમ્ભવિતું. અનભિસમ્ભવનીયો ચ સો અઞ્ઞેહીતિ – અસામન્તપઞ્ઞો.

પુથુજ્જનકલ્યાણકસ્સ પઞ્ઞા અટ્ઠમકસ્સ પઞ્ઞાય દૂરે વિદૂરે સુવિદૂરે ન સન્તિકે ન સામન્તા. પુથુજ્જનકલ્યાણકં ઉપાદાય અટ્ઠમકો અસામન્તપઞ્ઞો. અટ્ઠમકસ્સ પઞ્ઞા સોતાપન્નસ્સ પઞ્ઞાય દૂરે વિદૂરે સુવિદૂરે ન સન્તિકે ન સામન્તા. અટ્ઠમકં ઉપાદાય સોતાપન્નો અસામન્તપઞ્ઞો. સોતાપન્નસ્સ પઞ્ઞા સકદાગામિસ્સ પઞ્ઞાય દૂરે વિદૂરે સુવિદૂરે ન સન્તિકે ન સામન્તા. સોતાપન્નં ઉપાદાય સકદાગામિ અસામન્તપઞ્ઞો. સકદાગામિસ્સ પઞ્ઞા અનાગામિસ્સ પઞ્ઞાય દૂરે વિદૂરે સુવિદૂરે ન સન્તિકે ન સામન્તા. સકદાગામિં ઉપાદાય અનાગામી અસામન્તપઞ્ઞો. અનાગામિસ્સ પઞ્ઞા અરહતો પઞ્ઞાય દૂરે વિદૂરે સુવિદૂરે ન સન્તિકે ન સામન્તા. અનાગામિં ઉપાદાય અરહા અસામન્તપઞ્ઞો. અરહતો પઞ્ઞા પચ્ચેકસમ્બુદ્ધસ્સ [પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ (સ્યા॰ ક॰) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] પઞ્ઞાય દૂરે વિદૂરે સુવિદૂરે ન સન્તિકે ન સામન્તા. અરહન્તં ઉપાદાય પચ્ચેકબુદ્ધો અસામન્તપઞ્ઞો. પચ્ચેકબુદ્ધઞ્ચ સદેવકઞ્ચ લોકં ઉપાદાય તથાગતો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો અગ્ગો અસામન્તપઞ્ઞો.

૫. પઞ્ઞાપભેદકુસલો પભિન્નઞાણો અધિગતપ્પટિસમ્ભિદો ચતુવેસારજ્જપ્પત્તો દસબલધારી પુરિસાસભો પુરિસસીહો પુરિસનાગો પુરિસાજઞ્ઞો પુરિસધોરય્હો અનન્તઞાણો અનન્તતેજો અનન્તયસો અડ્ઢો મહદ્ધનો ધનવા નેતા વિનેતા અનુનેતા પઞ્ઞાપેતા નિજ્ઝાપેતા પેક્ખેતા પસાદેતા. સો હિ ભગવા અનુપ્પન્નસ્સ મગ્ગસ્સ ઉપ્પાદેતા, અસઞ્જાતસ્સ મગ્ગસ્સ સઞ્જનેતા [સઞ્જાનેતા (સ્યા॰)], અનક્ખાતસ્સ મગ્ગસ્સ અક્ખાતા, મગ્ગઞ્ઞૂ મગ્ગવિદૂ મગ્ગકોવિદો મગ્ગાનુગામી [મગ્ગાનુગા (સ્યા॰) મહાનિ॰ ૬૯ પસ્સિતબ્બો] ચ પનસ્સ એતરહિ સાવકા વિહરન્તિ પચ્છા સમન્નાગતા.

સો હિ ભગવા જાનં જાનાતિ, પસ્સં પસ્સતિ, ચક્ખુભૂતો ઞાણભૂતો ધમ્મભૂતો બ્રહ્મભૂતો વત્તા પવત્તા અત્થસ્સ નિન્નેતા અમતસ્સ દાતા ધમ્મસ્સામી તથાગતો. નત્થિ તસ્સ ભગવતો અઞ્ઞાતં અદિટ્ઠં અવિદિતં અસચ્છિકતં અફસ્સિતં પઞ્ઞાય. અતીતં અનાગતં પચ્ચુપ્પન્નં [અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં (સ્યા॰) મહાનિ॰ ૬૯] ઉપાદાય સબ્બે ધમ્મા સબ્બાકારેન બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઞાણમુખે આપાથં આગચ્છન્તિ. યં કિઞ્ચિ નેય્યં નામ અત્થિ તં સબ્બં જાનિતબ્બં [સબ્બં ધમ્મં જાનિતબ્બં (ક॰)]. અત્તત્થો વા પરત્થો વા ઉભયત્થો વા દિટ્ઠધમ્મિકો વા અત્થો સમ્પરાયિકો વા અત્થો ઉત્તાનો વા અત્થો ગમ્ભીરો વા અત્થો ગૂળ્હો વા અત્થો પટિચ્છન્નો વા અત્થો નેય્યો વા અત્થો નીતો વા અત્થો અનવજ્જો વા અત્થો નિક્કિલેસો વા અત્થો વોદાનો વા અત્થો પરમત્થો વા અત્થો, સબ્બં તં અન્તોબુદ્ધઞાણે પરિવત્તતિ.

સબ્બં કાયકમ્મં બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઞાણાનુપરિવત્તિ . સબ્બં વચીકમ્મં બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઞાણાનુપરિવત્તિ. સબ્બં મનોકમ્મં બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઞાણાનુપરિવત્તિ. અતીતે બુદ્ધસ્સ ભગવતો અપ્પટિહતં ઞાણં. અનાગતે બુદ્ધસ્સ ભગવતો અપ્પટિહતં ઞાણં. પચ્ચુપ્પન્ને બુદ્ધસ્સ ભગવતો અપ્પટિહતં ઞાણં. યાવતકં નેય્યં તાવતકં ઞાણં, યાવતકં ઞાણં તાવતકં નેય્યં. નેય્યપરિયન્તિકં ઞાણં, ઞાણપરિયન્તિકં નેય્યં. નેય્યં અતિક્કમિત્વા ઞાણં નપ્પવત્તતિ. ઞાણં અતિક્કમિત્વા નેય્યપથો નત્થિ. અઞ્ઞમઞ્ઞપરિયન્તટ્ઠાયિનો તે ધમ્મા. યથા દ્વિન્નં સમુગ્ગપટલાનં સમ્મા ફુસિતાનં [સુફુસ્સિતાનં (સ્યા॰ ક॰)] હેટ્ઠિમં સમુગ્ગપટલં ઉપરિમં નાતિવત્તતિ, ઉપરિમં સમુગ્ગપટલં હેટ્ઠિમં નાતિવત્તતિ, અઞ્ઞમઞ્ઞપરિયન્તટ્ઠાયિનો; એવમેવ બુદ્ધસ્સ ભગવતો નેય્યઞ્ચ ઞાણઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞપરિયન્તટ્ઠાયિનો. યાવતકં નેય્યં તાવતકં ઞાણં, યાવતકં ઞાણં તાવતકં નેય્યં. નેય્યપરિયન્તિકં ઞાણં,

ઞાણપરિયન્તિકં નેય્યં. નેય્યં અતિક્કમિત્વા ઞાણં નપ્પવત્તતિ. ઞાણં અતિક્કમિત્વા નેય્યપથો નત્થિ. અઞ્ઞમઞ્ઞપરિયન્તટ્ઠાયિનો તે ધમ્મા. સબ્બધમ્મેસુ બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઞાણં પવત્તતિ.

સબ્બે ધમ્મા બુદ્ધસ્સ ભગવતો આવજ્જનપ્પટિબદ્ધા આકઙ્ખપ્પટિબદ્ધા મનસિકારપ્પટિબદ્ધા ચિત્તુપ્પાદપ્પટિબદ્ધા. સબ્બસત્તેસુ બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઞાણં પવત્તતિ. સબ્બેસં સત્તાનં બુદ્ધો આસયં જાનાતિ, અનુસયં જાનાતિ, ચરિતં [ચરિયં (સ્યા॰) મહાનિ॰ ૬૯ પસ્સિતબ્બા] જાનાતિ, અધિમુત્તિં જાનાતિ . અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખે તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયે સ્વાકારે દ્વાકારે સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયે ભબ્બાભબ્બે સત્તે પજાનાતિ. સદેવકો લોકો સમારકો સબ્રહ્મકો સસ્સમણબ્રાહ્મણી પજા સદેવમનુસ્સા અન્તોબુદ્ધઞાણે પરિવત્તતિ.

યથા યે કેચિ મચ્છકચ્છપા, અન્તમસો તિમિતિમિઙ્ગલં ઉપાદાય, અન્તોમહાસમુદ્દે પરિવત્તન્તિ, એવમેવં સદેવકો લોકો સમારકો સબ્રહ્મકો સસ્સમણબ્રાહ્મણી પજા સદેવમનુસ્સા અન્તોબુદ્ધઞાણે પરિવત્તતિ. યથા યે કેચિ પક્ખિનો, અન્તમસો ગરુળં વેનતેય્યં ઉપાદાય, આકાસસ્સ પદેસે પરિવત્તન્તિ; એવમેવ યેપિ તે સારિપુત્તસમા પઞ્ઞાય તેપિ બુદ્ધઞાણસ્સ પદેસે પરિવત્તન્તિ. બુદ્ધઞાણં દેવમનુસ્સાનં પઞ્ઞં ફરિત્વા અતિઘંસિત્વા તિટ્ઠતિ. યેપિ તે ખત્તિયપણ્ડિતા બ્રાહ્મણપણ્ડિતા ગહપતિપણ્ડિતા સમણપણ્ડિતા નિપુણા કતપરપ્પવાદા વાલવેધિરૂપા વોભિન્દન્તા [તે ભિન્દન્તા (સ્યા॰ ક॰)] મઞ્ઞે ચરન્તિ પઞ્ઞાગતેન દિટ્ઠિગતાનિ, તે પઞ્હં અભિસઙ્ખરિત્વા અભિસઙ્ખરિત્વા તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છન્તિ ગૂળ્હાનિ ચ પટિચ્છન્નાનિ ચ, કથિતા વિસજ્જિતા ચ તે પઞ્હા ભગવતા હોન્તિ નિદ્દિટ્ઠકારણા [નિદ્દિટ્ઠિકારણા (સ્યા॰)]. ઉપક્ખિત્તકા ચ તે ભગવતો સમ્પજ્જન્તિ. અથ ખો ભગવા તત્થ અતિરોચતિ યદિદં પઞ્ઞાયાતિ. અગ્ગો અસામન્તપઞ્ઞો, અસામન્તપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં અસામન્તપઞ્ઞા.

૬. **ભૂરિપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તી**તિ કતમા ભૂરિપઞ્ઞા? રાગં અભિભુય્યતીતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. અભિભવિતાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. દોસં અભિભુય્યતીતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. અભિભવિતાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. મોહં અભિભુય્યતીતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. અભિભવિતાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. કોધં...પે॰... ઉપનાહં ... મક્ખં... પળાસં... ઇસ્સં... મચ્છરિયં... માયં... સાઠેય્યં... થમ્ભં... સારમ્ભં... માનં... અતિમાનં... મદં... પમાદં... સબ્બે કિલેસે... સબ્બે દુચ્ચરિતે... સબ્બે અભિસઙ્ખારે... પે॰... સબ્બે ભવગામિકમ્મે અભિભુય્યતીતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. અભિભવિતાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. રાગો અરિ. તં અરિં મદ્દનિપઞ્ઞાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. દોસો અરિ. તં અરિં મદ્દનિપઞ્ઞાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. મોહો અરિ. તં અરિં મદ્દનિપઞ્ઞાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. કોધો...પે॰... ઉપનાહો... મક્ખો... પળાસો... ઇસ્સા... મચ્છરિયં... માયા... સાઠેય્યં... થમ્ભો... સારમ્ભો... માનો... અતિમાનો... મદો... પમાદો... સબ્બે કિલેસા... સબ્બે દુચ્ચરિતા... સબ્બે અભિસઙ્ખારા...પે॰... સબ્બે ભવગામિકમ્મા અરિ. તં અરિં મદ્દનિપઞ્ઞાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. ભૂરિ વુચ્ચતિ પથવી [પઠવી (સ્યા॰)]. તાય પથવિસમાય વિત્થતાય વિપુલાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતોતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. અપિ ચ, પઞ્ઞાય મેતં અધિવચનં. ભૂરિ મેધા પરિણાયિકાતિ – ભૂરિપઞ્ઞા. ભૂરિપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં ભૂરિપઞ્ઞા.

પઞ્ઞાબાહુલ્લાય સંવત્તન્તીતિ કતમં પઞ્ઞાબાહુલ્લં? ઇધેકચ્ચો પઞ્ઞાગરુકો હોતિ પઞ્ઞાચરિતો પઞ્ઞાસયો પઞ્ઞાધિમુત્તો પઞ્ઞાધજો પઞ્ઞાકેતુ પઞ્ઞાધિપતેય્યો વિચયબહુલો પવિચયબહુલો ઓક્ખાયનબહુલો સમોક્ખાયનબહુલો [સમ્પેક્ખાયનબહુલો (સ્યા॰ ક॰) મહાનિ॰ ૨૦૪ પસ્સિતબ્બા] સમ્પેક્ખાયનધમ્મો વિભૂતવિહારી તચ્ચરિતો તગ્ગરુકો તબ્બહુલો તન્નિન્નો તપ્પોણો તપ્પબ્ભારો તદધિમુત્તો તદધિપતેય્યો. યથા ગણગરુકો વુચ્ચતિ ''ગણબાહુલિકો''તિ, ચીવરગરુકો વુચ્ચતિ ''ચીવરબાહુલિકો''તિ, પત્તગરુકો વુચ્ચતિ

‘‘પત્તબાહુલિકો’’તિ, સેનાસનગરુકો વુચ્ચતિ ‘‘સેનાસનબાહુલિકો’’તિ; એવમેવં ઇધેકચ્ચો પઞ્ઞા ગરુકો હોતિ પઞ્ઞાચરિતો પઞ્ઞાસયો પઞ્ઞાધિમુત્તો પઞ્ઞાધજો પઞ્ઞાકેતુ પઞ્ઞાધિપતેય્યો વિચયબહુલો પવિચયબહુલો ઓક્ખાયનબહુલો સમોક્ખાયનબહુલો સમ્પેક્ખાયનધમ્મો વિભૂતવિહારી તચ્ચરિતો તગ્ગરુકો તબ્બહુલો તન્નિન્નો તપ્પોણો તપ્પબ્ભારો તદધિમુત્તો તદધિપતેય્યો. પઞ્ઞાબાહુલ્લાય સંવત્તન્તીતિ – ઇદં પઞ્ઞાબાહુલ્લં.

સીઘપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા સીઘપઞ્ઞા? સીઘં સીઘં સીલાનિ પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં ઇન્દ્રિયસંવરં પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં ભોજને મત્તઞ્ઞુતં પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં જાગરિયાનુયોગં પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં સીલક્ખન્ધં પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં સમાધિક્ખન્ધં પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં પઞ્ઞાક્ખન્ધં પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા . સીઘં સીઘં વિમુત્તિક્ખન્ધં પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં વિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધં પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં ઠાનાટ્ઠાનાનિ પટિવિજ્ઝતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં વિહારસમાપત્તિયો પરિપૂરેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં અરિયસચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં સતિપટ્ઠાને ભાવેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં સમ્મપ્પધાને ભાવેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં ઇદ્ધિપાદે ભાવેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં ઇન્દ્રિયાનિ ભાવેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં બલાનિ ભાવેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં બોજ્ઝઙ્ગે ભાવેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં અરિયમગ્ગં ભાવેતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં સામઞ્ઞફલાનિ સચ્છિકરોતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં અભિઞ્ઞાયો પટિવિજ્ઝતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘં સીઘં પરમત્થં નિબ્બાનં સચ્છિકરોતીતિ – સીઘપઞ્ઞા. સીઘપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં સીઘપઞ્ઞા.

લહુપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા લહુપઞ્ઞા? લહું લહું સીલાનિ પરિપૂરેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું ઇન્દ્રિયસંવરં પરિપૂરેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું ભોજને મત્તઞ્ઞુતં પરિપૂરેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું જાગરિયાનુયોગં પરિપૂરેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું સીલક્ખન્ધં ...પે॰... સમાધિક્ખન્ધં ... પઞ્ઞાક્ખન્ધં... વિમુત્તિક્ખન્ધં... વિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધં પરિપૂરેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું ઠાનાટ્ઠાનાનિ પટિવિજ્ઝતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું વિહારસમાપત્તિયો પરિપૂરેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું અરિયસચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું સતિપટ્ઠાને ભાવેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું સમ્મપ્પધાને ભાવેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું ઇદ્ધિપાદે ભાવેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું ઇન્દ્રિયાનિ ભાવેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું બલાનિ ભાવેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું બોજ્ઝઙ્ગે ભાવેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું અરિયમગ્ગં ભાવેતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું સામઞ્ઞફલાનિ સચ્છિકરોતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું અભિઞ્ઞાયો પટિવિજ્ઝતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહું લહું પરમત્થં નિબ્બાનં સચ્છિકરોતીતિ – લહુપઞ્ઞા. લહુપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં લહુપઞ્ઞા.

હાસપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા હાસપઞ્ઞા? ઇધેકચ્ચો હાસબહુલો વેદબહુલો તુટ્ઠિબહુલો પામોજ્જબહુલો સીલાનિ પરિપૂરેતીતિ – હાસપઞ્ઞા. હાસબહુલો વેદબહુલો તુટ્ઠિબહુલો પામોજ્જબહુલો ઇન્દ્રિયસંવરં પરિપૂરેતીતિ – હાસપઞ્ઞા. હાસબહુલો વેદબહુલો તુટ્ઠિબહુલો પામોજ્જબહુલો ભોજને મત્તઞ્ઞુતં પરિપૂરેતીતિ – હાસપઞ્ઞા. હાસબહુલો વેદબહુલો તુટ્ઠિબહુલો પામોજ્જબહુલો જાગરિયાનુયોગં પરિપૂરેતીતિ – હાસપઞ્ઞા. હાસબહુલો વેદબહુલો તુટ્ઠિબહુલો પામોજ્જબહુલો સીલક્ખન્ધં...પે॰... સમાધિક્ખન્ધં... પઞ્ઞાક્ખન્ધં... વિમુત્તિક્ખન્ધં... વિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધં પરિપૂરેતીતિ...પે॰... ઠાનાટ્ઠાનાનિ પટિવિજ્ઝતીતિ... વિહારસમાપત્તિયો પરિપૂરેતીતિ ... અરિયસચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝતીતિ... સતિપટ્ઠાને ભાવેતીતિ... સમ્મપ્પધાને ભાવેતીતિ... ઇદ્ધિપાદે ભાવેતીતિ... ઇન્દ્રિયાનિ ભાવેતીતિ... બલાનિ ભાવેતીતિ... બોજ્ઝઙ્ગે ભાવેતીતિ ... અરિયમગ્ગં ભાવેતીતિ...પે॰...

સામઞ્ઞફલાનિ સચ્છિકરોતીતિ – હાસપઞ્ઞા. હાસબહુલો વેદબહુલો તુટ્ઠિબહુલો પામોજ્જબહુલો અભિઞ્ઞાયો પટિવિજ્ઝતીતિ – હાસપઞ્ઞા. હાસબહુલો વેદબહુલો તુટ્ઠિબહુલો પામોજ્જબહુલો પરમત્થં નિબ્બાનં સચ્છિકરોતીતિ – હાસપઞ્ઞા. હાસપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં હાસપઞ્ઞા.

૭. **જવનપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તી**તિ કતમા જવનપઞ્ઞા? યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં અનિચ્ચતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. દુક્ખતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. અનત્તતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. યા કાચિ વેદના...પે॰... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. દુક્ખતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. અનત્તતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. ચક્ખુ...પે॰... જરામરણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. દુક્ખતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા . અનત્તતો ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા.

રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચં ખયટ્ઠેન દુક્ખં ભયટ્ઠેન અનત્તા અસારકટ્ઠેનાતિ તુલયિત્વા તીરયિત્વા વિભાવયિત્વા વિભૂતં કત્વા રૂપનિરોધે નિબ્બાને ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. વેદના...પે॰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં... ચક્ખુ...પે॰... જરામરણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચં ખયટ્ઠેન દુક્ખં ભયટ્ઠેન અનત્તા અસારકટ્ઠેનાતિ તુલયિત્વા તીરયિત્વા વિભાવયિત્વા વિભૂતં કત્વા જરામરણનિરોધે [જરામરણં રૂપનિરોધે (સ્યા॰)] નિબ્બાને ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા.

રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મન્તિ તુલયિત્વા તીરયિત્વા વિભાવયિત્વા વિભૂતં કત્વા રૂપનિરોધે નિબ્બાને ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. વેદના...પે॰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં... ચક્ખુ...પે॰... જરામરણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અનિચ્ચં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મન્તિ તુલયિત્વા તીરયિત્વા વિભાવયિત્વા વિભૂતં કત્વા જરામરણનિરોધે નિબ્બાને ખિપ્પં જવતીતિ – જવનપઞ્ઞા. જવનપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં જવનપઞ્ઞા.

તિક્ખપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા તિક્ખપઞ્ઞા? ખિપ્પં કિલેસે છિન્દતીતિ – તિક્ખપઞ્ઞા. ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ [બ્યન્તિં કરોતિ (ક॰)] અનભાવં ગમેતીતિ – તિક્ખપઞ્ઞા. ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતીતિ – તિક્ખપઞ્ઞા. ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં નાધિવાસેતિ...પે॰... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતીતિ – તિક્ખપઞ્ઞા. ઉપ્પન્નં રાગં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતીતિ – તિક્ખપઞ્ઞા. ઉપ્પન્નં દોસં...પે॰... ઉપ્પન્નં મોહં ... ઉપ્પન્નં કોધં... ઉપ્પન્નં ઉપનાહં... મક્ખં... પળાસં... ઇસ્સં... મચ્છરિયં... માયં... સાઠેય્યં... થમ્ભં... સારમ્ભં... માનં... અતિમાનં... મદં... પમાદં... સબ્બે કિલેસે... સબ્બે દુચ્ચરિતે... સબ્બે અભિસઙ્ખારે...પે॰... સબ્બે ભવગામિકમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતીતિ – તિક્ખપઞ્ઞા. એકસ્મિં આસને ચત્તારો ચ અરિયમગ્ગા ચત્તારિ ચ સામઞ્ઞફલાનિ ચતસ્સો પટિસમ્ભિદાયો છ અભિઞ્ઞાયો અધિગતા હોન્તિ સચ્છિકતા ફસ્સિતા પઞ્ઞાયાતિ – તિક્ખપઞ્ઞા. તિક્ખપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં તિક્ખપઞ્ઞા.

નિબ્બેધિકપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ કતમા નિબ્બેધિકપઞ્ઞા? ઇધેકચ્ચો સબ્બસઙ્ખારેસુ ઉબ્બેગબહુલો હોતિ ઉત્તાસબહુલો ઉક્કણ્ઠનબહુલો અરતિબહુલો અનભિરતિબહુલો. બહિમુખો ન રમતિ સબ્બસઙ્ખારેસુ. અનિબ્બિદ્ધપુબ્બં અપ્પદાલિતપુબ્બં લોભક્ખન્ધં નિબ્બિજ્ઝતિ પદાલેતીતિ – નિબ્બેધિકપઞ્ઞા. અનિબ્બિદ્ધપુબ્બં અપ્પદાલિતપુબ્બં દોસક્ખન્ધં નિબ્બિજ્ઝતિ પદાલેતીતિ – નિબ્બેધિકપઞ્ઞા. અનિબ્બિદ્ધપુબ્બં અપ્પદાલિતપુબ્બં મોહક્ખન્ધં નિબ્બિજ્ઝતિ પદાલેતીતિ – નિબ્બેધિકપઞ્ઞા . અનિબ્બિદ્ધપુબ્બં અપ્પદાલિતપુબ્બં કોધં...પે॰... ઉપનાહં... મક્ખં... પળાસં... ઇસ્સં... મચ્છરિયં... માયં... સાઠેય્યં... થમ્ભં... સારમ્ભં... માનં... અતિમાનં... મદં... પમાદં... સબ્બે કિલેસે... સબ્બે દુચ્ચરિતે... સબ્બે અભિસઙ્ખારે...પે॰... સબ્બે ભવગામિકમ્મે નિબ્બિજ્ઝતિ પદાલેતીતિ – નિબ્બેધિકપઞ્ઞા. નિબ્બેધિકપઞ્ઞતાય સંવત્તન્તીતિ – અયં નિબ્બેધિકપઞ્ઞા.

ઇમા સોળસ પઞ્ઞાયો. ઇમાહિ સોળસહિ પઞ્ઞાહિ સમન્નાગતો પુગ્ગલો પટિસમ્ભિદપ્પત્તો.

૨. પુગ્ગલવિસેસનિદ્દેસો

૮. દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા – એકો પુબ્બયોગસમ્પન્નો, એકો ન પુબ્બયોગસમ્પન્નો. યો પુબ્બયોગસમ્પન્નો સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા, દ્વેપિ પુબ્બયોગસમ્પન્ના – એકો બહુસ્સુતો, એકો ન બહુસ્સુતો . યો બહુસ્સુતો, સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા, દ્વેપિ પુબ્બયોગસમ્પન્ના, દ્વેપિ બહુસ્સુતા – એકો દેસનાબહુલો, એકો ન દેસનાબહુલો. યો દેસનાબહુલો, સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા, દ્વેપિ પુબ્બયોગસમ્પન્ના, દ્વેપિ બહુસ્સુતા, દ્વેપિ દેસનાબહુલા – એકો ગરૂપનિસ્સિતો, એકો ન ગરૂપનિસ્સિતો . યો ગરૂપનિસ્સિતો, સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા, દ્વેપિ પુબ્બયોગસમ્પન્ના, દ્વેપિ બહુસ્સુતા, દ્વેપિ દેસનાબહુલા, દ્વેપિ ગરૂપનિસ્સિતા – એકો વિહારબહુલો, એકો ન વિહારબહુલો. યો વિહારબહુલો, સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા, દ્વેપિ પુબ્બયોગસમ્પન્ના, દ્વેપિ બહુસ્સુતા, દ્વેપિ દેસનાબહુલા, દ્વેપિ ગરૂપનિસ્સિતા, દ્વેપિ વિહારબહુલા – એકો પચ્ચવેક્ખણાબહુલો , એકો ન પચ્ચવેક્ખણાબહુલો. યો પચ્ચવેક્ખણાબહુલો, સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા, દ્વેપિ પુબ્બયોગસમ્પન્ના, દ્વેપિ બહુસ્સુતા, દ્વેપિ દેસનાબહુલા, દ્વેપિ ગરૂપનિસ્સિતા, દ્વેપિ વિહારબહુલા, દ્વેપિ પચ્ચવેક્ખણાબહુલા – એકો સેખપટિસમ્ભિદપ્પત્તો, એકો અસેખપટિસમ્ભિદપ્પત્તો. યો અસેખપટિસમ્ભિદપ્પત્તો, સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા, દ્વેપિ પુબ્બયોગસમ્પન્ના, દ્વેપિ બહુસ્સુતા, દ્વેપિ દેસનાબહુલા, દ્વેપિ ગરૂપનિસ્સિતા, દ્વેપિ વિહારબહુલા, દ્વેપિ પચ્ચવેક્ખણાબહુલા, દ્વેપિ અસેખપટિસમ્ભિદપ્પત્તા – એકો સાવકપારમિપ્પત્તો, એકો ન સાવકપારમિપ્પત્તો. યો સાવકપારમિપ્પત્તો , સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

દ્વે પુગ્ગલા પટિસમ્ભિદપ્પત્તા, દ્વેપિ પુબ્બયોગસમ્પન્ના, દ્વેપિ બહુસ્સુતા, દ્વેપિ દેસનાબહુલા, દ્વેપિ ગરૂપનિસ્સિતા, દ્વેપિ વિહારબહુલા, દ્વેપિ પચ્ચવેક્ખણાબહુલા, દ્વેપિ અસેખપટિસમ્ભિદપ્પત્તા – એકો સાવકપારમિપ્પત્તો, એકો પચ્ચેકસમ્બુદ્ધો. યો પચ્ચેકસમ્બુદ્ધો, સો તેન અતિરેકો હોતિ, અધિકો હોતિ, વિસેસો હોતિ. તસ્સ ઞાણં પભિજ્જતિ.

પચ્ચેકબુદ્ધઞ્ચ સદેવકઞ્ચ લોકં ઉપાદાય તથાગતો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો અગ્ગો પટિસમ્ભિદપ્પત્તો પઞ્ઞાપભેદકુસલો પભિન્નઞાણો અધિગતપટિસમ્ભિદો ચતુવેસારજ્જપ્પત્તો દસબલધારી પુરિસાસભો પુરિસસીહો... પે॰... યેપિ તે ખત્તિયપણ્ડિતા બ્રાહ્મણપણ્ડિતા ગહપતિપણ્ડિતા સમણપણ્ડિતા નિપુણા કતપરપ્પવાદા વાલવેધિરૂપા વોભિન્દન્તા મઞ્ઞે ચરન્તિ પઞ્ઞાગતેન દિટ્ઠિગતાનિ, તે પઞ્હં અભિસઙ્ખરિત્વા અભિસઙ્ખરિત્વા તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છન્તિ ગૂળ્હાનિ ચ પટિચ્છન્નાનિ ચ. કથિતા વિસજ્જિતા ચ તે પઞ્હા ભગવતા હોન્તિ નિદ્દિટ્ઠકારણા, ઉપક્ખિત્તકા ચ તે ભગવતો સમ્પજ્જન્તિ. અથ ખો ભગવા તત્થ અતિરોચતિ, યદિદં પઞ્ઞાયાતિ અગ્ગો પટિસમ્ભિદપ્પત્તોતિ.

મહાપઞ્ઞાકથા નિટ્ઠિતા.

૨. ઇદ્ધિકથા

૯. કા ઇદ્ધિ? કતિ ઇદ્ધિયો? ઇદ્ધિયા કતિ ભૂમિયો, કતિ પાદા, કતિ પદાનિ, કતિ મૂલાનિ? **કા ઇદ્ધી**તિ? ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિ. **કતિ ઇદ્ધિયો**તિ? દસ ઇદ્ધિયો. **ઇદ્ધિયા કતિ ભૂમિયો**તિ? ઇદ્ધિયા ચતસ્સો ભૂમિયો, ચત્તારો પાદા, અટ્ઠ પદાનિ, સોળસ મૂલાનિ.

૧૦. કતમા **દસ ઇદ્ધિયો?** અધિટ્ઠાના ઇદ્ધિ, વિકુબ્બના ઇદ્ધિ, મનોમયા ઇદ્ધિ, ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, અરિયા ઇદ્ધિ, કમ્મવિપાકજા ઇદ્ધિ, પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ, વિજ્જામયા ઇદ્ધિ, તત્થ તત્થ સમ્મા પયોગપચ્ચયા [સમ્મપ્પયોગપચ્ચયા (સ્યા॰ ક॰)] ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિ.

ઇદ્ધિયા કતમા ચતસ્સો ભૂમિયો? વિવેકજાભૂમિ પઠમં ઝાનં, પીતિસુખભૂમિ દુતિયં ઝાનં, ઉપેક્ખાસુખભૂમિ તતિયં ઝાનં, અદુક્ખમસુખાભૂમિ ચતુત્થં ઝાનં. ઇદ્ધિયા ઇમા ચતસ્સો ભૂમિયો ઇદ્ધિલાભાય ઇદ્ધિપટિલાભાય ઇદ્ધિવિકુબ્બનતાય ઇદ્ધિવિસવિતાય ઇદ્ધિવસીભાવાય ઇદ્ધિવેસારજ્જાય સંવત્તન્તીતિ.

ઇદ્ધિયા કતમે ચત્તારો પાદા? ઇધ ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, ચિત્તસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. ઇદ્ધિયા ઇમે ચત્તારો પાદા ઇદ્ધિલાભાય ઇદ્ધિપટિલાભાય ઇદ્ધિવિકુબ્બનતાય ઇદ્ધિવિસવિતાય ઇદ્ધિવસીભાવાય ઇદ્ધિવેસારજ્જાય સંવત્તન્તીતિ.

ઇદ્ધિયા કતમાનિ અટ્ઠ પદાનિ? છન્દં ચે ભિક્ખુ નિસ્સાય લભતિ સમાધિં, લભતિ ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં. છન્દો ન સમાધિ, સમાધિ ન છન્દો. અઞ્ઞો છન્દો, અઞ્ઞો સમાધિ. વીરિયં ચે ભિક્ખુ નિસ્સાય લભતિ સમાધિં, લભતિ ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં. વીરિયં ન સમાધિ, સમાધિ ન વીરિયં. અઞ્ઞં વીરિયં, અઞ્ઞો સમાધિ. ચિત્તં ચે ભિક્ખુ નિસ્સાય લભતિ સમાધિં, લભતિ ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં. ચિત્તં ન સમાધિ, સમાધિ ન ચિત્તં. અઞ્ઞં ચિત્તં, અઞ્ઞો સમાધિ. વીમંસં ચે ભિક્ખુ નિસ્સાય લભતિ સમાધિં, લભતિ ચિત્તસ્સ એકગ્ગતં. વીમંસા ન સમાધિ, સમાધિ ન વીમંસા. અઞ્ઞા વીમંસા, અઞ્ઞો સમાધિ. ઇદ્ધિયા ઇમાનિ અટ્ઠ પદાનિ ઇદ્ધિલાભાય ઇદ્ધિપટિલાભાય ઇદ્ધિવિકુબ્બનતાય ઇદ્ધિવિસવિતાય ઇદ્ધિવસીભાવાય ઇદ્ધિવેસારજ્જાય સંવત્તન્તીતિ.

ઇદ્ધિયા કતમાનિ સોળસ મૂલાનિ? અનોનતં [અનોણતં (ક॰)] ચિત્તં કોસજ્જે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. અનુન્નતં [(અનુણ્ણતં (ક॰)] ચિત્તં ઉદ્ધચ્ચે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. અનભિનતં ચિત્તં રાગે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. અનપનતં ચિત્તં બ્યાપાદે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. અનિસ્સિતં ચિત્તં દિટ્ઠિયા ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. અપ્પટિબદ્ધં ચિત્તં છન્દરાગે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. વિપ્પમુત્તં ચિત્તં કામરાગે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં . વિસઞ્ઞુત્તં ચિત્તં કિલેસે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. વિમરિયાદિકતં ચિત્તં કિલેસમરિયાદે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. એકત્તગતં [એકગ્ગતં (સ્યા॰)] ચિત્તં નાનત્તકિલેસેહિ [નાનત્તકિલેસે (સ્યા॰)] ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. સદ્ધાય પરિગ્ગહિતં ચિત્તં અસ્સદ્ધિયે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. વીરિયેન પરિગ્ગહિતં ચિત્તં કોસજ્જે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. સતિયા પરિગ્ગહિતં ચિત્તં પમાદે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. સમાધિના પરિગ્ગહિતં ચિત્તં ઉદ્ધચ્ચે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. પઞ્ઞાય પરિગ્ગહિતં ચિત્તં અવિજ્જાય ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. ઓભાસગતં ચિત્તં અવિજ્જન્ધકારે ન ઇઞ્જતીતિ – આનેઞ્જં. ઇદ્ધિયા ઇમાનિ સોળસ મૂલાનિ ઇદ્ધિલાભાય ઇદ્ધિપટિલાભાય ઇદ્ધિવિકુબ્બનતાય ઇદ્ધિવિસવિતાય ઇદ્ધિવસીભાવાય ઇદ્ધિવેસારજ્જાય સંવત્તન્તીતિ.

દસઇદ્ધિનિદ્દેસો

૧૦. કતમા **અધિટ્ઠાના ઇદ્ધિ?** ઇધ ભિક્ખુ અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ આકાસે. પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકે. ઉદકેપિ અભિજ્જમાને [અભિજ્જમાનો (ક॰) દી॰ નિ॰ ૧.૨૩૮ પસ્સિતબ્બા] ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ પથવિયં. આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો. ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ પરિમજ્જતિ. યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતીતિ.

ઇધાતિ ઇમિસ્સા દિટ્ઠિયા ઇમિસ્સા ખન્તિયા ઇમિસ્સા રુચિયા ઇમસ્મિં આદાયે ઇમસ્મિં ધમ્મે ઇમસ્મિં વિનયે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ઇમસ્મિં પાવચને ઇમસ્મિં બ્રહ્મચરિયે ઇમસ્મિં સત્થુસાસને. તેન વુચ્ચતિ – ''ઇધા''તિ. **ભિક્ખૂ**તિ પુથુજ્જનકલ્યાણકો વા હોતિ ભિક્ખુ સેખો વા અરહા વા અકુપ્પધમ્મો. **અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતી**તિ નાનપ્પકારં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ. **એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતી**તિ પકતિયા એકો બહુકં આવજ્જતિ, સતં વા સહસ્સં વા સતસહસ્સં વા આવજ્જતિ. આવજ્જિત્વા ઞાણેન અધિટ્ઠાતિ – ''બહુલો હોમી''તિ [હોતૂતિ (ક॰)]. બહુલો હોતિ. યથાયસ્મા ચૂળપન્થકો [ચુલ્લપન્થકો (સ્યા॰)] એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, એવમેવં સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ. **બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતી**તિ પકતિયા બહુકો એકં

આવજ્જતિ; આવજ્જિત્વા ઞાણેન અધિટ્ઠાતિ – ‘‘એકો હોમી’’તિ. એકો હોતિ. યથાયસ્મા ચૂળપન્થકો બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ, એવમેવં સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ.

૧૧. આવિભાવન્તિ કેનચિ અનાવટં હોતિ અપ્પટિચ્છન્નં વિવટં પાકટં. **તિરોભાવ**ન્તિ કેનચિ આવટં હોતિ પટિચ્છન્નં પિહિતં પટિકુજ્જિતં. **તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ આકાસે**તિ પકતિયા આકાસકસિણસમાપત્તિયા લાભી હોતિ. તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં આવજ્જતિ. આવજ્જિત્વા ઞાણેન અધિટ્ઠાતિ – ‘‘આકાસો હોતૂ’’તિ. આકાસો હોતિ. તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ. યથા મનુસ્સા પકતિયા અનિદ્ધિમન્તો કેનચિ અનાવટે અપરિક્ખિત્તે અસજ્જમાના ગચ્છન્તિ, એવમેવં સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ આકાસે.

પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકેતિ પકતિયા આપોકસિણસમાપત્તિયા લાભી હોતિ. પથવિં આવજ્જતિ. આવજ્જિત્વા ઞાણેન અધિટ્ઠાતિ – ‘‘ઉદકં હોતૂ’’તિ. ઉદકં હોતિ. સો પથવિયા ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ. યથા મનુસ્સા પકતિયા અનિદ્ધિમન્તો ઉદકે ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોન્તિ, એવમેવં સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો પથવિયા ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકે.

ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ પથવિયન્તિ પકતિયા પથવીકસિણસમાપત્તિયા લાભી હોતિ. ઉદકં આવજ્જતિ. આવજ્જિત્વા ઞાણેન અધિટ્ઠાતિ – ‘‘પથવી હોતૂ’’તિ. પથવી હોતિ. સો અભિજ્જમાને ઉદકે ગચ્છતિ. યથા મનુસ્સા પકતિયા અનિદ્ધિમન્તો અભિજ્જમાનાય પથવિયા ગચ્છન્તિ, એવમેવં સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો અભિજ્જમાને ઉદકે ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ પથવિયં.

આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણોતિ પકતિયા પથવીકસિણસમાપત્તિયા લાભી હોતિ. આકાસં આવજ્જતિ . આવજ્જિત્વા ઞાણેન અધિટ્ઠાતિ – ‘‘પથવી હોતૂ’’તિ. પથવી હોતિ. સો આકાસે અન્તલિક્ખે ચઙ્કમતિપિ તિટ્ઠતિપિ નિસીદતિપિ સેય્યમ્પિ કપ્પેતિ. યથા મનુસ્સા પકતિયા અનિદ્ધિમન્તો પથવિયા ચઙ્કમન્તિપિ તિટ્ઠન્તિપિ નિસીદન્તિપિ સેય્યમ્પિ કપ્પેન્તિ, એવમેવં સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો આકાસે અન્તલિક્ખે ચઙ્કમતિપિ તિટ્ઠતિપિ નિસીદતિપિ સેય્યમ્પિ કપ્પેતિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો.

૧૨. ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ પરિમજ્જતીતિ ઇધ સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો નિસિન્નકો વા નિપન્નકો વા ચન્દિમસૂરિયે આવજ્જતિ. આવજ્જિત્વા ઞાણેન અધિટ્ઠાતિ – ‘‘હત્થપાસે હોતૂ’’તિ. હત્થપાસે હોતિ. સો નિસિન્નકો વા નિપન્નકો વા ચન્દિમસૂરિયે પાણિના આમસતિ પરામસતિ પરિમજ્જતિ. યથા મનુસ્સા પકતિયા અનિદ્ધિમન્તો કિઞ્ચિદેવ રૂપગતં હત્થપાસે આમસન્તિ પરામસન્તિ પરિમજ્જન્તિ, એવમેવં સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો નિસિન્નકો વા નિપન્નકો વા ચન્દિમસૂરિયે પાણિના આમસતિ પરામસતિ પરિમજ્જતિ.

યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતીતિ સચે સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો બ્રહ્મલોકં ગન્તુકામો હોતિ, દૂરેપિ સન્તિકે અધિટ્ઠાતિ – ‘‘સન્તિકે હોતૂ’’તિ. સન્તિકે હોતિ. સન્તિકેપિ દૂરે અધિટ્ઠાતિ – ‘‘દૂરે હોતૂ’’તિ. દૂરે હોતિ. બહુકમ્પિ થોકં અધિટ્ઠાતિ – ‘‘થોકં હોતૂ’’તિ. થોકં હોતિ. થોકમ્પિ બહુકં અધિટ્ઠાતિ – ‘‘બહુકં હોતૂ’’તિ. બહુકં હોતિ. દિબ્બેન ચક્ખુના તસ્સ બ્રહ્મુનો રૂપં પસ્સતિ. દિબ્બાય સોતધાતુયા તસ્સ બ્રહ્મુનો સદ્દં સુણાતિ. ચેતોપરિયઞાણેન તસ્સ બ્રહ્મુનો ચિત્તં પજાનાતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો દિસ્સમાનેન કાયેન બ્રહ્મલોકં ગન્તુકામો હોતિ,

કાયવસેન ચિત્તં પરિણામેતિ, કાયવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતિ. કાયવસેન ચિત્તં પરિણામેત્વા, કાયવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠહિત્વા, સુખસઞ્ઞઞ્ચ લહુસઞ્ઞઞ્ચ ઓક્કમિત્વા દિસ્સમાનેન કાયેન બ્રહ્મલોકં ગચ્છતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો અદિસ્સમાનેન કાયેન બ્રહ્મલોકં ગન્તુકામો હોતિ, ચિત્તવસેન કાયં પરિણામેતિ, ચિત્તવસેન કાયં અધિટ્ઠાતિ. ચિત્તવસેન કાયં પરિણામેત્વા, ચિત્તવસેન કાયં અધિટ્ઠહિત્વા સુખસઞ્ઞઞ્ચ લહુસઞ્ઞઞ્ચ ઓક્કમિત્વા અદિસ્સમાનેન કાયેન બ્રહ્મલોકં ગચ્છતિ. સો તસ્સ બ્રહ્મુનો પુરતો રૂપિં [રૂપં (સ્યા॰ ક॰) દી॰ નિ॰ ૧.૨૩૬ પસ્સિતબ્બા] અભિનિમ્મિનાતિ મનોમયં સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં [સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગં (સ્યા॰ ક॰)] અહીનિન્દ્રિયં. સચે સો ઇદ્ધિમા ચઙ્કમતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ ચઙ્કમતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા તિટ્ઠતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ તિટ્ઠતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા નિસીદતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ નિસીદતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા સેય્યં કપ્પેતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ સેય્યં કપ્પેતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા ધૂમાયતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ ધૂમાયતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા પજ્જલતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ પજ્જલતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા ધમ્મં ભાસતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ ધમ્મં ભાસતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા પઞ્હં પુચ્છતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ પઞ્હં પુચ્છતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા પઞ્હં પુટ્ઠો વિસજ્જેતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠો વિસજ્જેતિ. સચે સો ઇદ્ધિમા તેન બ્રહ્મુના સદ્ધિં સન્તિટ્ઠતિ સલ્લપતિ સાકચ્છં સમાપજ્જતિ, નિમ્મિતોપિ તત્થ તેન બ્રહ્મુના સદ્ધિં સન્તિટ્ઠતિ સલ્લપતિ સાકચ્છં સમાપજ્જતિ. યઞ્ઞદેવ સો ઇદ્ધિમા કરોતિ, તં તદેવ હિ સો નિમ્મિતો કરોતીતિ – અયં અધિટ્ઠાના ઇદ્ધિ.

૧૩. કતમા **વિકુબ્બના ઇદ્ધિ?** સિખિસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અભિભૂ નામ સાવકો બ્રહ્મલોકે ઠિતો સહસ્સિલોકધાતું [સહસ્સીલોકધાતું (સ્યા॰) વત્થુ સં॰ નિ॰ ૧.૧૮૫] સરેન વિઞ્ઞાપેસિ. સો દિસ્સમાનેનપિ કાયેન ધમ્મં દેસેસિ; અદિસ્સમાનેનપિ કાયેન ધમ્મં દેસેસિ; દિસ્સમાનેનપિ હેટ્ઠિમેન ઉપડ્ઢકાયેન અદિસ્સમાનેનપિ ઉપરિમેન ઉપડ્ઢકાયેન ધમ્મં દેસેસિ. દિસ્સમાનેનપિ ઉપરિમેન ઉપડ્ઢકાયેન, અદિસ્સમાનેનપિ હેટ્ઠિમેન ઉપડ્ઢકાયેન ધમ્મં દેસેસિ. સો પકતિવણ્ણં વિજહિત્વા કુમારકવણ્ણં વા દસ્સેતિ, નાગવણ્ણં વા દસ્સેતિ, સુપણ્ણવણ્ણં વા દસ્સેતિ, યક્ખવણ્ણં વા દસ્સેતિ, ઇન્દવણ્ણં વા [અસુરવણ્ણં વા દસ્સેતિ, ઇન્દવણ્ણં વા (સ્યા॰)] દસ્સેતિ, દેવવણ્ણં વા દસ્સેતિ , બ્રહ્મવણ્ણં વા દસ્સેતિ, સમુદ્દવણ્ણં વા દસ્સેતિ, પબ્બતવણ્ણં વા દસ્સેતિ, વનવણ્ણં વા દસ્સેતિ, સીહવણ્ણં વા દસ્સેતિ, બ્યગ્ઘવણ્ણં વા દસ્સેતિ, દીપિવણ્ણં વા દસ્સેતિ, હત્થિમ્પિ દસ્સેતિ, અસ્સમ્પિ દસ્સેતિ, રથમ્પિ દસ્સેતિ, પત્તિમ્પિ દસ્સેતિ, વિવિધમ્પિ સેનાબ્યૂહં દસ્સેતીતિ – અયં વિકુબ્બના ઇદ્ધિ.

૧૪. કતમા **મનોમયા ઇદ્ધિ?** ઇધ ભિક્ખુ ઇમમ્હા કાયા અઞ્ઞં કાયં અભિનિમ્મિનાતિ રૂપિં મનોમયં સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં અહીનિન્દ્રિયં. સેય્યથાપિ પુરિસો મુઞ્જમ્હા ઈસિકં પવાહેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ''અયં મુઞ્જો, અયં ઈસિકા. અઞ્ઞો મુઞ્જો, અઞ્ઞા ઈસિકા. મુઞ્જમ્હા ત્વેવ ઈસિકા પવાળ્હા''તિ. સેય્યથા વા પન પુરિસો અસિં કોસિયા પવાહેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ''અયં અસિ, અયં કોસિ. અઞ્ઞો અસિ, અઞ્ઞા કોસિ. કોસિયા ત્વેવ અસિ પવાળ્હો''તિ. સેય્યથા વા પન પુરિસો અહિં કરણ્ડા ઉદ્ધરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ''અયં અહિ, અયં કરણ્ડો. અઞ્ઞો અહિ, અઞ્ઞો કરણ્ડો. કરણ્ડા ત્વેવ અહિ ઉબ્ભતો''તિ. એવમેવં ભિક્ખુ ઇમમ્હા કાયા અઞ્ઞં કાયં અભિનિમ્મિનાતિ રૂપિં મનોમયં સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં અહીનિન્દ્રિયં. અયં મનોમયા ઇદ્ધિ.

૧૫. કતમા **ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ?** અનિચ્ચાનુપસ્સના નિચ્ચસઞ્ઞાય પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ – ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ. દુક્ખાનુપસ્સના સુખસઞ્ઞાય... અનત્તાનુપસ્સના અત્તસઞ્ઞાય... નિબ્બિદાનુપસ્સનાય નન્દિયા... વિરાગાનુપસ્સનાય રાગસ્સ... નિરોધાનુપસ્સનાય સમુદયસ્સ... પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સનાય આદાનસ્સ પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ – ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ. આયસ્મતો બાકુલસ્સ ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, આયસ્મતો સંકિચ્ચસ્સ ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, આયસ્મતો ભૂતપાલસ્સ ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ. અયં ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ.

૧૬. કતમા **સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ?** પઠમેન ઝાનેન નીવરણાનં પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ – સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ. દુતિયેન ઝાનેન વિતક્કવિચારાનં પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ – સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ. તતિયેન ઝાનેન પીતિયા પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ…પે॰… ચતુત્થેન ઝાનેન સુખદુક્ખાનં પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ…પે॰… આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા રૂપસઞ્ઞાય પટિઘસઞ્ઞાય નાનત્તસઞ્ઞાય પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ…પે॰… વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસમાપત્તિયા આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ…પે॰… આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞાય પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ…પે॰… નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસમાપત્તિયા આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞાય પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ – સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ. આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, આયસ્મતો સઞ્જીવસ્સ સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ , આયસ્મતો ખાણુકોણ્ડઞ્ઞસ્સ સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, ઉત્તરાય ઉપાસિકાય સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, સામાવતિયા ઉપાસિકાય સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ. અયં સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ.

૧૭. કતમા **અરિયા ઇદ્ધિ?** ઇધ ભિક્ખુ [મ॰ નિ॰ ૩.૪૬૨ પસ્સિતબ્બા] સચે આકઙ્ખતિ – ‘‘પટિકૂલે અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરેય્ય’’ન્તિ, અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી તત્થ વિહરતિ. સચે આકઙ્ખતિ – ‘‘અપ્પટિકૂલે પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરેય્ય’’ન્તિ, પટિકૂલસઞ્ઞી તત્થ વિહરતિ. સચે આકઙ્ખતિ – ‘‘પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરેય્ય’’ન્તિ, અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી તત્થ વિહરતિ. સચે આકઙ્ખતિ – ‘‘અપ્પટિકૂલે ચ પટિકૂલે ચ પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરેય્ય’’ન્તિ, પટિકૂલસઞ્ઞી તત્થ વિહરતિ. સચે આકઙ્ખતિ – ‘‘પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલે ચ તદુભયં અભિનિવજ્જેત્વા ઉપેક્ખકો વિહરેય્યં સતો સમ્પજાનો’’તિ, ઉપેક્ખકો તત્થ વિહરતિ સતો સમ્પજાનો.

કથં **પટિકૂલે અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરતિ?** અનિટ્ઠસ્મિં વત્થુસ્મિં મેત્તાય વા ફરતિ, ધાતુતો વા ઉપસંહરતિ. એવં પટિકૂલે અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરતિ.

કથં **અપ્પટિકૂલે પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરતિ?** ઇટ્ઠસ્મિં વત્થુસ્મિં અસુભાય વા ફરતિ, અનિચ્ચતો વા ઉપસંહરતિ. એવં અપ્પટિકૂલે પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરતિ.

કથં **પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરતિ?** અનિટ્ઠસ્મિઞ્ચ ઇટ્ઠસ્મિઞ્ચ વત્થુસ્મિં મેત્તાય વા ફરતિ, ધાતુતો વા ઉપસંહરતિ. એવં પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરતિ .

કથં **અપ્પટિકૂલે ચ પટિકૂલે ચ પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરતિ?** ઇટ્ઠસ્મિઞ્ચ અનિટ્ઠસ્મિઞ્ચ વત્થુસ્મિં અસુભાય વા ફરતિ, અનિચ્ચતો વા ઉપસંહરતિ. એવં અપ્પટિકૂલે ચ પટિકૂલે ચ પટિકૂલસઞ્ઞી વિહરતિ.

કથં **પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલે ચ તદુભયં અભિનિવજ્જેત્વા ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો?** ઇધ ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. એવં પટિકૂલે ચ અપ્પટિકૂલે ચ તદુભયં અભિનિવજ્જેત્વા ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. અયં અરિયા ઇદ્ધિ.

૧૮. કતમા **કમ્મવિપાકજા ઇદ્ધિ?** સબ્બેસં પક્ખીનં, સબ્બેસં દેવાનં, એકચ્ચાનં મનુસ્સાનં, એકચ્ચાનં વિનિપાતિકાનં. અયં કમ્મવિપાકજા ઇદ્ધિ.

કતમા **પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ?** રાજા ચક્કવત્તી [ચક્કવત્તિ (સ્યા॰)] વેહાસં ગચ્છતિ સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય, અન્તમસો અસ્સબન્ધગોપુરિસે [અસ્સબન્ધગોપકે પુરિસે (સ્યા॰)] ઉપાદાય. જોતિકસ્સ ગહપતિસ્સ પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ, જટિલસ્સ ગહપતિસ્સ પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ, મેણ્ડકસ્સ ગહપતિસ્સ પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ, ઘોસિતસ્સ ગહપતિસ્સ પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ, પઞ્ચન્નં મહાપુઞ્ઞાનં પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ. અયં પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ.

કતમા **વિજ્જામયા ઇદ્ધિ?** વિજ્જાધરા વિજ્જં પરિજપ્પેત્વા વેહાસં ગચ્છન્તિ, આકાસે અન્તલિક્ખે હત્થિમ્પિ દસ્સેન્તિ, અસ્સમ્પિ દસ્સેન્તિ, રથમ્પિ દસ્સેન્તિ, પત્તિમ્પિ દસ્સેન્તિ, વિવિધમ્પિ સેનાબ્યૂહં દસ્સેન્તિ. અયં વિજ્જામયા ઇદ્ધિ.

કથં **તત્થ તત્થ સમ્મા પયોગપચ્ચયા ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિ?** નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દસ્સ પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ – તત્થ તત્થ સમ્મા પયોગપચ્ચયા ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિ. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદસ્સ પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ – તત્થ તત્થ સમ્મા પયોગપચ્ચયા ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિ…પે॰… અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસાનં પહાનટ્ઠો ઇજ્ઝતીતિ – તત્થ તત્થ સમ્મા પયોગપચ્ચયા ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિ. એવં તત્થ તત્થ સમ્મા પયોગપચ્ચયા ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિ. ઇમા દસ ઇદ્ધિયો.

ઇદ્ધિકથા નિટ્ઠિતા.

૩. અભિસમયકથા

૧૯. **અભિસમયો**તિ . કેન અભિસમેતિ? ચિત્તેન અભિસમેતિ.

હઞ્ચિ ચિત્તેન અભિસમેતિ, તેન હિ અઞ્ઞાણી અભિસમેતિ? ન અઞ્ઞાણી અભિસમેતિ. ઞાણેન અભિસમેતિ.

હઞ્ચિ ઞાણેન અભિસમેતિ, તેન હિ અચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અચિત્તકો [તેન હિ અચિત્તકો (સ્યા॰)] અભિસમેતિ? ન અચિત્તકો અભિસમેતિ. ચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

હઞ્ચિ ચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ, તેન હિ કામાવચરચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? ન કામાવચરચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

તેન હિ રૂપાવચરચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? ન રૂપાવચરચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

તેન હિ અરૂપાવચરચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? ન અરૂપાવચરચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

તેન હિ કમ્મસ્સકતચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? ન કમ્મસ્સકતચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

તેન હિ સચ્ચાનુલોમિકચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? ન સચ્ચાનુલોમિકચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

તેન હિ અતીતચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? ન અતીતચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

તેન હિ અનાગતચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? ન અનાગતચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

તેન હિ પચ્ચુપ્પન્નલોકિયચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? ન પચ્ચુપ્પન્નલોકિયચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ. લોકુત્તરમગ્ગક્ખણે પચ્ચુપ્પન્નચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

કથં લોકુત્તરમગ્ગક્ખણે પચ્ચુપ્પન્નચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ? લોકુત્તરમગ્ગક્ખણે ઉપ્પાદાધિપતેય્યં ચિત્તં ઞાણસ્સ હેતુ પચ્ચયો ચ. તંસમ્પયુત્તં નિરોધગોચરં દસ્સનાધિપતેય્યં ઞાણં ચિત્તસ્સ હેતુ પચ્ચયો ચ. તંસમ્પયુત્તં ઞાણં નિરોધગોચરં. એવં લોકુત્તરમગ્ગક્ખણે પચ્ચુપ્પન્નચિત્તેન ચ ઞાણેન ચ અભિસમેતિ.

૨૦. કિં નુ એત્તકોયેવ અભિસમયોતિ? ન હિ. લોકુત્તરમગ્ગક્ખણે દસ્સનાભિસમયો સમ્માદિટ્ઠિ, અભિનિરોપનાભિસમયો સમ્માસઙ્કપ્પો, પરિગ્ગહાભિસમયો સમ્માવાચા, સમુટ્ઠાનાભિસમયો સમ્માકમ્મન્તો, વોદાનાભિસમયો સમ્માઆજીવો, પગ્ગહાભિસમયો સમ્માવાયામો, ઉપટ્ઠાનાભિસમયો સમ્માસતિ, અવિક્ખેપાભિસમયો સમ્માસમાધિ; ઉપટ્ઠાનાભિસમયો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પવિચયાભિસમયો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પગ્ગહાભિસમયો વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ફરણાભિસમયો પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ઉપસમાભિસમયો પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, અવિક્ખેપાભિસમયો સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પટિસઙ્ખાનાભિસમયો ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો; અસ્સદ્ધિયે અકમ્પિયાભિસમયો સદ્ધાબલં, કોસજ્જે અકમ્પિયાભિસમયો વીરિયબલં, પમાદે અકમ્પિયાભિસમયો સતિબલં, ઉદ્ધચ્ચે અકમ્પિયાભિસમયો સમાધિબલં, અવિજ્જાય અકમ્પિયાભિસમયો પઞ્ઞાબલં; અધિમોક્ખાભિસમયો સદ્ધિન્દ્રિયં, પગ્ગહાભિસમયો વીરિયિન્દ્રિયં, ઉપટ્ઠાનાભિસમયો સતિન્દ્રિયં, અવિક્ખેપાભિસમયો સમાધિન્દ્રિયં, દસ્સનાભિસમયો પઞ્ઞિન્દ્રિયં. આધિપતેય્યટ્ઠેન ઇન્દ્રિયાભિસમયો, અકમ્પિયટ્ઠેન બલાભિસમયો, નિય્યાનટ્ઠેન બોજ્ઝઙ્ગાભિસમયો, હેતુટ્ઠેન મગ્ગાભિસમયો, ઉપટ્ઠાનટ્ઠેન સતિપટ્ઠાનાભિસમયો, પદહટ્ઠેન સમ્મપ્પધાનાભિસમયો , ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધિપાદાભિસમયો, તથટ્ઠેન સચ્ચાભિસમયો, અવિક્ખેપટ્ઠેન સમથાભિસમયો, અનુપસ્સનટ્ઠેન વિપસ્સનાભિસમયો, એકરસટ્ઠેન સમથવિપસ્સનાભિસમયો, અનતિવત્તનટ્ઠેન યુગનદ્ધાભિસમયો, સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિઅભિસમયો, અવિક્ખેપટ્ઠેન વિસુદ્ધિઅભિસમયો, દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિઅભિસમયો, મુત્તટ્ઠેન વિમોક્ખાભિસમયો, પટિવેધટ્ઠેન વિજ્જાભિસમયો, પરિચ્ચાગટ્ઠેન વિમુત્તિઅભિસમયો, સમુચ્છેદટ્ઠેન ખયે ઞાણં અભિસમયો. છન્દો મૂલટ્ઠેન અભિસમયો, મનસિકારો સમુટ્ઠાનટ્ઠેન અભિસમયો, ફસ્સો સમોધાનટ્ઠેન અભિસમયો, વેદના સમોસરણટ્ઠેન અભિસમયો, સમાધિ પમુખટ્ઠેન અભિસમયો , સતિ આધિપતેય્યટ્ઠેન અભિસમયો, પઞ્ઞા તતુત્તરટ્ઠેન અભિસમયો, વિમુત્તિ સારટ્ઠેન અભિસમયો, અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન અભિસમયો.

૨૧. કિં નુ એત્તકોયેવ અભિસમયોતિ? ન હિ. સોતાપત્તિમગ્ગક્ખણે દસ્સનાભિસમયો સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન અભિસમયો.

કિં નુ એત્તકોયેવ અભિસમયોતિ? ન હિ. સોતાપત્તિફલક્ખણે દસ્સનાભિસમયો સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં અભિસમયો. છન્દો મૂલટ્ઠેન અભિસમયો…પે॰… અમતોગધં ૫ નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન અભિસમયો.

કિં નુ એત્તકોયેવ અભિસમયોતિ?

ન હિ. સકદાગામિમગ્ગક્ખણે…પે॰… સકદાગામિફલક્ખણે… અનાગામિમગ્ગક્ખણે… અનાગામિફલક્ખણે… અરહત્તમગ્ગક્ખણે…પે॰… અરહત્તફલક્ખણે દસ્સનાભિસમયો સમ્માદિટ્ઠિ, અભિનિરોપનાભિસમયો સમ્માસઙ્કપ્પો…

પે॰… પટિપ્પસ્સદ્ધટ્ઠેન અનુપ્પાદે ઞાણં અભિસમયો. છન્દો મૂલટ્ઠેન અભિસમયો…પે॰… અમતોગધં નિબ્બાનં પરિયોસાનટ્ઠેન અભિસમયો.

ટ્વાયં [સ્યાયં (સ્યા॰ પી॰)] કિલેસે પજહતિ, અતીતે કિલેસે પજહતિ…પે॰… અનાગતે કિલેસે પજહતિ, પચ્ચુપ્પન્ને કિલેસે પજહતિ, અતીતે કિલેસે પજહતીતિ. હઞ્ચિ અતીતે કિલેસે પજહતિ, તેન હિ ખીણં ખેપેતિ, નિરુદ્ધં નિરોધેતિ, વિગતં વિગમેતિ, અત્થઙ્ગતં અત્થઙ્ગમેતિ, અતીતં યં ન અત્થિ તં પજહતીતિ? ન અતીતે કિલેસે પજહતીતિ. અનાગતે કિલેસે પજહતીતિ. હઞ્ચિ અનાગતે કિલેસે પજહતિ, તેન હિ અજાતં પજહતિ, અનિબ્બત્તં પજહતિ, અનુપ્પન્નં પજહતિ, અપાતુભૂતં પજહતિ, અનાગતં યં ન અત્થિ તં પજહતીતિ? ન અનાગતે કિલેસે પજહતીતિ. પચ્ચુપ્પન્ને કિલેસે પજહતીતિ. હઞ્ચિ પચ્ચુપ્પન્ને કિલેસે પજહતિ, તેન હિ રત્તો રાગં પજહતિ, દુટ્ઠો દોસં પજહતિ, મૂળ્હો મોહં પજહતિ, વિનિબદ્ધો માનં પજહતિ, પરામટ્ઠો દિટ્ઠિં પજહતિ ,

વિક્ખેપગતો ઉદ્ધચ્ચં પજહતિ, અનિટ્ઠઙ્ગતો વિચિકિચ્છં પજહતિ, થામગતો અનુસયં પજહતિ, કણ્હસુક્કધમ્મા યુગનદ્ધા સમમેવ વત્તન્તિ, સંકિલેસિકા [તંસંકિલેસિકા (સ્યા॰ ક॰)] મગ્ગભાવના હોતિ?

ન હિ અતીતે કિલેસે પજહતિ, ન અનાગતે કિલેસે પજહતિ, ન પચ્ચુપ્પન્ને કિલેસે પજહતીતિ. હઞ્ચિ ન અતીતે કિલેસે પજહતિ, ન અનાગતે…પે॰… ન પચ્ચુપ્પન્ને કિલેસે પજહતિ, તેન હિ નત્થિ મગ્ગભાવના, નત્થિ ફલસચ્છિકિરિયા, નત્થિ કિલેસપ્પહાનં, નત્થિ ધમ્માભિસમયોતિ? અત્થિ મગ્ગભાવના, અત્થિ ફલસચ્છિકિરિયા, અત્થિ કિલેસપ્પહાનં, અત્થિ ધમ્માભિસમયો. યથા કથં વિય? સેય્યથાપિ તરુણો રુક્ખો અજાતફલો. તમેનં પુરિસો મૂલં છિન્દેય્ય. યે તસ્સ રુક્ખસ્સ અજાતફલા, તે અજાતાયેવ ન જાયન્તિ, અનિબ્બત્તાયેવ ન નિબ્બત્તન્તિ, અનુપ્પન્નાયેવ ન ઉપ્પજ્જન્તિ, અપાતુભૂતાયેવ ન પાતુભવન્તિ. એવમેવં ઉપ્પાદો હેતુ, ઉપ્પાદો પચ્ચયો કિલેસાનં નિબ્બત્તિયાતિ. ઉપ્પાદે આદીનવં દિસ્વા અનુપ્પાદે ચિત્તં પક્ખન્દતિ. અનુપ્પાદે ચિત્તસ્સ પક્ખન્દત્તા યે ઉપ્પાદપચ્ચયા કિલેસા નિબ્બત્તેય્યું, તે અજાતાયેવ ન જાયન્તિ, અનિબ્બત્તાયેવ ન નિબ્બત્તન્તિ, અનુપ્પન્નાયેવ ન ઉપ્પજ્જન્તિ, અપાતુભૂતાયેવ ન પાતુભવન્તિ. એવં હેતુનિરોધા દુક્ખનિરોધો. પવત્તં હેતુ, નિમિત્તં હેતુ, આયૂહના હેતુ. આયૂહના પચ્ચયો કિલેસાનં નિબ્બત્તિયાતિ. આયૂહને આદીનવં દિસ્વા અનાયૂહને ચિત્તં પક્ખન્દતિ. અનાયૂહને ચિત્તસ્સ પક્ખન્દત્તા, યે આયૂહનપચ્ચયા કિલેસા નિબ્બત્તેય્યું, તે અજાતાયેવ ન જાયન્તિ, અનિબ્બત્તાયેવ ન નિબ્બત્તન્તિ, અનુપ્પન્નાયેવ ન ઉપ્પજ્જન્તિ, અપાતુભૂતાયેવ ન પાતુભવન્તિ. એવં હેતુનિરોધા દુક્ખનિરોધો. એવં અત્થિ મગ્ગભાવના, અત્થિ ફલસચ્છિકિરિયા, અત્થિ કિલેસપ્પહાનં, અત્થિ ધમ્માભિસમયોતિ.

અભિસમયકથા નિટ્ઠિતા.

૪. વિવેકકથા

૨૨. સાવત્થિનિદાનં [સં નિ॰ ૩.૫.૧૪૯ પસ્સિતબ્બા]. ‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, યે કેચિ બલકરણીયા કમ્મન્તા કરીયન્તિ, સબ્બે તે પથવિં નિસ્સાય પથવિયં પતિટ્ઠાય એવમેતે બલકરણીયા કમ્મન્તા કરીયન્તિ, એવમેવં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં ભાવેતિ, અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં બહુલીકરોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં ભાવેતિ, અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં બહુલીકરોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્માદિટ્ઠિં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. સમ્માસઙ્કપ્પં…પે॰… સમ્માવાચં… સમ્માકમ્મન્તં… સમ્માઆજીવં… સમ્માવાયામં… સમ્માસતિં… સમ્માસમાધિં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં ભાવેતિ, અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં બહુલીકરોતિ.

૨૩. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યે કેચિ [યેપિમે (સ્યા॰) સં॰ નિ॰ ૫.૧૫૦ પસ્સિતબ્બા] બીજગામભૂતગામા વુડ્ઢિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જન્તિ, સબ્બે તે પથવિં નિસ્સાય પથવિયં પતિટ્ઠાય એવમેતે બીજગામભૂતગામા વુડ્ઢિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જન્તિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં ભાવેન્તો અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં બહુલીકરોન્તો વુડ્ઢિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં પાપુણાતિ ધમ્મેસુ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં ભાવેન્તો અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં બહુલીકરોન્તો વુડ્ઢિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં પાપુણાતિ ધમ્મેસુ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્માદિટ્ઠિં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. સમ્માસઙ્કપ્પં ભાવેતિ…પે॰… સમ્માવાચં ભાવેતિ… સમ્માકમ્મન્તં ભાવેતિ… સમ્માઆજીવં ભાવેતિ… સમ્માવાયામં ભાવેતિ… સમ્માસતિં ભાવેતિ… સમ્માસમાધિં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં ભાવેન્તો અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં બહુલીકરોન્તો વુડ્ઢિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં પાપુણાતિ ધમ્મેસૂ’’તિ.

૧. મગ્ગઙ્ગનિદ્દેસો

૨૪. સમ્માદિટ્ઠિયા પઞ્ચ વિવેકા, પઞ્ચ વિરાગા, પઞ્ચ નિરોધા, પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા, દ્વાદસ નિસ્સયા. સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ…પે॰… સમ્માવાચાય… સમ્માકમ્મન્તસ્સ… સમ્માઆજીવસ્સ… સમ્માવાયામસ્સ… સમ્માસતિયા… સમ્માસમાધિસ્સ પઞ્ચ વિવેકા, પઞ્ચ વિરાગા, પઞ્ચ નિરોધા, પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા, દ્વાદસ નિસ્સયા.

સમ્માદિટ્ઠિયા કતમે પઞ્ચ વિવેકા? વિક્ખમ્ભનવિવેકો, તદઙ્ગવિવેકો સમુચ્છેદવિવેકો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિવેકો, નિસ્સરણવિવેકો. વિક્ખમ્ભનવિવેકો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો , તદઙ્ગવિવેકો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદવિવેકો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિવેકો ચ ફલક્ખણે, નિસ્સરણવિવેકો ચ નિરોધો નિબ્બાનં. સમ્માદિટ્ઠિયા ઇમે પઞ્ચ વિવેકા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ વિવેકેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં.

સમ્માદિટ્ઠિયા કતમે પઞ્ચ વિરાગા? વિક્ખમ્ભનવિરાગો, તદઙ્ગવિરાગો, સમુચ્છેદવિરાગો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિરાગો, નિસ્સરણવિરાગો. વિક્ખમ્ભનવિરાગો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો, તદઙ્ગવિરાગો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદવિરાગો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિરાગો ચ ફલક્ખણે, નિસ્સરણવિરાગો ચ નિરોધો નિબ્બાનં. સમ્માદિટ્ઠિયા ઇમે પઞ્ચ વિરાગા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ વિરાગેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં.

સમ્માદિટ્ઠિયા કતમે પઞ્ચ નિરોધા? વિક્ખમ્ભનનિરોધો, તદઙ્ગનિરોધો, સમુચ્છેદનિરોધો, પટિપ્પસ્સદ્ધિનિરોધો, નિસ્સરણનિરોધો. વિક્ખમ્ભનનિરોધો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો, તદઙ્ગનિરોધો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદનિરોધો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિનિરોધો ચ ફલક્ખણે, નિસ્સરણનિરોધો ચ અમતા ધાતુ. સમ્માદિટ્ઠિયા ઇમે પઞ્ચ નિરોધા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ નિરોધેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં.

સમ્માદિટ્ઠિયા કતમે પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા? વિક્ખમ્ભનવોસ્સગ્ગો, તદઙ્ગવોસ્સગ્ગો, સમુચ્છેદવોસ્સગ્ગો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવોસ્સગ્ગો, નિસ્સરણવોસ્સગ્ગો. વિક્ખમ્ભનવોસ્સગ્ગો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો, તદઙ્ગવોસ્સગ્ગો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદવોસ્સગ્ગો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવોસ્સગ્ગો ચ ફલક્ખણે, નિસ્સરણવોસ્સગ્ગો ચ નિરોધો નિબ્બાનં. સમ્માદિટ્ઠિયા ઇમે પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ વોસ્સગ્ગેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં. સમ્માદિટ્ઠિયા ઇમે પઞ્ચ વિવેકા, પઞ્ચ વિરાગા, પઞ્ચ નિરોધા, પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા, દ્વાદસ નિસ્સયા.

૨૫. સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ ...પે॰... સમ્માવાચાય... સમ્માકમ્મન્તસ્સ... સમ્માઆજીવસ્સ... સમ્માવાયામસ્સ... સમ્માસતિયા... સમ્માસમાધિસ્સ કતમે પઞ્ચ વિવેકા? વિક્ખમ્ભનવિવેકો, તદઙ્ગવિવેકો, સમુચ્છેદવિવેકો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિવેકો, નિસ્સરણવિવેકો. વિક્ખમ્ભનવિવેકો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો, તદઙ્ગવિવેકો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદવિવેકો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિવેકો ચ ફલક્ખણે નિસ્સરણવિવેકો ચ નિરોધો નિબ્બાનં. સમ્માસમાધિસ્સ ઇમે પઞ્ચ વિવેકા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ વિવેકેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં.

સમ્માસમાધિસ્સ કતમે પઞ્ચ વિરાગા? વિક્ખમ્ભનવિરાગો, તદઙ્ગવિરાગો, સમુચ્છેદવિરાગો , પટિપ્પસ્સદ્ધિવિરાગો, નિસ્સરણવિરાગો. વિક્ખમ્ભનવિરાગો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો, તદઙ્ગવિરાગો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદવિરાગો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિરાગો ચ ફલક્ખણે, નિસ્સરણવિરાગો ચ નિરોધો નિબ્બાનં. સમ્માસમાધિસ્સ ઇમે પઞ્ચ વિરાગા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ વિરાગેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં.

સમ્માસમાધિસ્સ કતમે પઞ્ચ નિરોધા? વિક્ખમ્ભનનિરોધો , તદઙ્ગનિરોધો, સમુચ્છેદનિરોધો, પટિપ્પસ્સદ્ધિનિરોધો, નિસ્સરણનિરોધો. વિક્ખમ્ભનનિરોધો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો, તદઙ્ગનિરોધો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદનિરોધો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિનિરોધો ચ ફલક્ખણે, નિસ્સરણનિરોધો ચ અમતા ધાતુ. સમ્માસમાધિસ્સ ઇમે પઞ્ચ નિરોધા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ નિરોધેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં.

સમ્માસમાધિસ્સ કતમે પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા? વિક્ખમ્ભનવોસ્સગ્ગો, તદઙ્ગવોસ્સગ્ગો, સમુચ્છેદવોસ્સગ્ગો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવોસ્સગ્ગો, નિસ્સરણવોસ્સગ્ગો. વિક્ખમ્ભનવોસ્સગ્ગો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો, તદઙ્ગવોસ્સગ્ગો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદવોસ્સગ્ગો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવોસ્સગ્ગો ચ ફલક્ખણે, નિસ્સરણવોસ્સગ્ગો ચ નિરોધો નિબ્બાનં. સમ્માસમાધિસ્સ ઇમે

પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ વોસ્સગ્ગેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં. સમ્માસમાધિસ્સ ઇમે પઞ્ચ વિવેકા, પઞ્ચ વિરાગા, પઞ્ચ નિરોધા, પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા, દ્વાદસ નિસ્સયા.

૨૬. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યે કેચિ બલકરણીયા કમ્મન્તા કરીયન્તિ , સબ્બે તે પથવિં નિસ્સાય પથવિયં પતિટ્ઠાય એવમેતે બલકરણીયા કમ્મન્તા કરીયન્તિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય સત્ત બોજ્ઝઙ્ગે ભાવેતિ, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગે બહુલીકરોતિ...પે॰... સત્ત બોજ્ઝઙ્ગે ભાવેન્તો સત્ત બોજ્ઝઙ્ગે બહુલીકરોન્તો વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં પાપુણાતિ ધમ્મેસુ...પે॰... પઞ્ચ બલાનિ ભાવેતિ, પઞ્ચ બલાનિ બહુલીકરોતિ...પે॰... પઞ્ચ બલાનિ ભાવેન્તો પઞ્ચ બલાનિ બહુલીકરોન્તો વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં પાપુણાતિ ધમ્મેસુ...પે॰... પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવેતિ, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ બહુલીકરોતિ...પે॰....

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યે કેચિ બીજગામભૂતગામા વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જન્તિ, સબ્બે તે પથવિં નિસ્સાય પથવિયં પતિટ્ઠાય એવમેતે બીજગામભૂતગામા વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જન્તિ, એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવેન્તો પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ બહુલીકરોન્તો વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં પાપુણાતિ ધમ્મેસુ.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય સીલે પતિટ્ઠાય પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ ભાવેન્તો પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ બહુલીકરોન્તો વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં પાપુણાતિ ધમ્મેસુ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સદ્ધિન્દ્રિયં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. વીરિયિન્દ્રિયં ભાવેતિ...પે॰... સતિન્દ્રિયં ભાવેતિ...પે॰... સમાધિન્દ્રિયં ભાવેતિ...પે॰... પઞ્ઞિન્દ્રિયં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલં નિસ્સાય...પે॰... પાપુણાતિ ધમ્મેસૂ''તિ.

૨. ઇન્દ્રિયનિદ્દેસો

૨૭. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ પઞ્ચ વિવેકા, પઞ્ચ વિરાગા, પઞ્ચ નિરોધા, પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા, દ્વાદસ નિસ્સયા. વીરિયિન્દ્રિયસ્સ...પે॰... સતિન્દ્રિયસ્સ... સમાધિન્દ્રિયસ્સ... પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ પઞ્ચ વિવેકા, પઞ્ચ વિરાગા, પઞ્ચ નિરોધા, પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા, દ્વાદસ નિસ્સયા.

સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ કતમે પઞ્ચ વિવેકા? વિક્ખમ્ભનવિવેકો, તદઙ્ગવિવેકો, સમુચ્છેદવિવેકો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિવેકો, નિસ્સરણવિવેકો. વિક્ખમ્ભનવિવેકો ચ નીવરણાનં પઠમજ્ઝાનં ભાવયતો, તદઙ્ગવિવેકો ચ દિટ્ઠિગતાનં નિબ્બેધભાગિયં સમાધિં ભાવયતો, સમુચ્છેદવિવેકો ચ લોકુત્તરં ખયગામિમગ્ગં ભાવયતો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિવેકો ચ ફલક્ખણે, નિસ્સરણવિવેકો ચ નિરોધો નિબ્બાનં. સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ઇમે પઞ્ચ વિવેકા. ઇમેસુ પઞ્ચસુ વિવેકેસુ છન્દજાતો હોતિ સદ્ધાધિમુત્તો, ચિત્તઞ્ચસ્સ સ્વાધિટ્ઠિતં...પે॰... સદ્ધિન્દ્રિયસ્સ ઇમે પઞ્ચ વિવેકા, પઞ્ચ વિરાગા, પઞ્ચ નિરોધા, પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા, દ્વાદસ નિસ્સયા.

વીરિયિન્દ્રિયસ્સ...પે॰... સતિન્દ્રિયસ્સ...પે॰... સમાધિન્દ્રિયસ્સ... પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ કતમે પઞ્ચ વિવેકા? વિક્ખમ્ભનવિવેકો, તદઙ્ગવિવેકો, સમુચ્છેદવિવેકો, પટિપ્પસ્સદ્ધિવિવેકો, નિસ્સરણવિવેકો...પે॰... પઞ્ઞિન્દ્રિયસ્સ ઇમે પઞ્ચ વિવેકા, પઞ્ચ વિરાગા, પઞ્ચ નિરોધા , પઞ્ચ વોસ્સગ્ગા, દ્વાદસ નિસ્સયાતિ.

વિવેકકથા નિટ્ઠિતા.

૫. ચરિયાકથા

૨૮. **ચરિયા**તિ , અટ્ઠ ચરિયાયો – ઇરિયાપથચરિયા, આયતનચરિયા, સતિચરિયા, સમાધિચરિયા, ઞાણચરિયા, મગ્ગચરિયા, પત્તિચરિયા, લોકત્થચરિયાતિ.

ઇરિયાપથચરિયાતિ ચતૂસુ ઇરિયાપથેસુ. **આયતનચરિયા**તિ છસુ અજ્ઝત્તિકબાહિરેસુ આયતનેસુ. **સતિચરિયા**તિ ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ. **સમાધિચરિયા**તિ ચતૂસુ ઝાનેસુ. **ઞાણચરિયા**તિ ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ. **મગ્ગચરિયા**તિ ચતૂસુ અરિયમગ્ગેસુ. **પત્તિચરિયા**તિ ચતૂસુ સામઞ્ઞફલેસુ. **લોકત્થચરિયા**તિ તથાગતેસુ અરહન્તેસુ સમ્માસમ્બુદ્ધેસુ પદેસે [પદેસો (સ્યા॰)] પચ્ચેકબુદ્ધેસુ પદેસે સાવકેસુ.

ઇરિયાપથચરિયા ચ પણિધિસમ્પન્નાનં. આયતનચરિયા ચ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારાનં. સતિચરિયા ચ અપ્પમાદવિહારીનં. સમાધિચરિયા ચ અધિચિત્તમનુયુત્તાનં. ઞાણચરિયા ચ બુદ્ધિસમ્પન્નાનં. મગ્ગચરિયા ચ સમ્માપટિપન્નાનં. પત્તિચરિયા ચ અધિગતફલાનં. લોકત્થચરિયા ચ તથાગતાનં અરહન્તાનં સમ્માસમ્બુદ્ધાનં પદેસે પચ્ચેકબુદ્ધાનં પદેસે સાવકાનં. ઇમા અટ્ઠ ચરિયાયો.

૨૯. અપરાપિ અટ્ઠ ચરિયાયો. અધિમુચ્ચન્તો સદ્ધાય ચરતિ, પગ્ગણ્હન્તો વીરિયેન ચરતિ, ઉપટ્ઠાપેન્તો સતિયા ચરતિ, અવિક્ખેપં કરોન્તો સમાધિના ચરતિ, પજાનન્તો પઞ્ઞાય ચરતિ, વિજાનન્તો વિઞ્ઞાણચરિયાય ચરતિ, એવં પટિપન્નસ્સ કુસલા ધમ્મા આયાપેન્તીતિ આયતનચરિયાય ચરતિ, એવં પટિપન્નો વિસેસમધિગચ્છતીતિ વિસેસચરિયાય ચરતિ. ઇમા અટ્ઠ ચરિયાયો.

અપરાપિ અટ્ઠ ચરિયાયો. દસ્સનચરિયા ચ સમ્માદિટ્ઠિયા, અભિનિરોપનચરિયા ચ સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ, પરિગ્ગહચરિયા ચ સમ્માવાચાય, સમુટ્ઠાનચરિયા ચ સમ્માકમ્મન્તસ્સ, વોદાનચરિયા ચ સમ્માઆજીવસ્સ, પગ્ગહચરિયા ચ સમ્માવાયામસ્સ, ઉપટ્ઠાનચરિયા ચ સમ્માસતિયા, અવિક્ખેપચરિયા ચ સમ્માસમાધિસ્સ. ઇમા અટ્ઠ ચરિયાયોતિ.

ચરિયાકથા નિટ્ઠિતા.

૬. પાટિહારિયકથા

૩૦. ‘‘તીણિમાનિ , ભિક્ખવે [અ॰ નિ॰ ૩.૬૧ પસ્સિતબ્બા], પાટિહારિયાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઇદ્ધિપાટિહારિયં, આદેસનાપાટિહારિયં, અનુસાસનીપાટિહારિયં.

‘‘**કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઇદ્ધિપાટિહારિયં?** ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ , બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં તિરોભાવં…પે॰… યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ઇદ્ધિપાટિહારિયં.

‘‘**કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, આદેસનાપાટિહારિયં?** ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો નિમિત્તેન આદિસતિ – ‘એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત’ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ, તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ, અપિ ચ ખો મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ – ‘એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત’ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ, તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ, નપિ મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ, અપિ ચ ખો વિતક્કયતો વિચારયતો વિતક્કવિપ્ફારસદ્દં સુત્વા આદિસતિ – ‘એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત’ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ, તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ, નપિ મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ, નપિ વિતક્કયતો વિચારયતો વિતક્કવિપ્ફારસદ્દં સુત્વા આદિસતિ, અપિ ચ ખો અવિતક્કં અવિચારં સમાધિં સમાપન્નસ્સ ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – ‘યથા ઇમસ્સ ભોતો મનોસઙ્ખારા પણિહિતા ઇમસ્સ [તથા ઇમસ્સ (સ્યા॰), યથા ઇમસ્સ (ક॰) અ॰ નિ॰ ૩.૬૧ પસ્સિતબ્બા] ચિત્તસ્સ અનન્તરા અમુકં નામ વિતક્કં વિતક્કયિસ્સતી’તિ [વિતક્કેસ્સતીતિ (સ્યા॰) અ॰ નિ॰ ૩.૬૧]. સો બહું ચેપિ આદિસતિ, તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આદેસનાપાટિહારિયં.

‘‘**કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનુસાસનીપાટિહારિયં?** ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો એવમનુસાસતિ – ‘એવં વિતક્કેથ, મા એવં વિતક્કયિત્થ. એવં મનસિ કરોથ, મા એવં મનસિ કરિત્થ. ઇદં પજહથ, ઇદં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા’તિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અનુસાસનીપાટિહારિયં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ પાટિહારિયાનિ’’.

૩૧. નેક્ખમ્મં ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. કામચ્છન્દં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તેન નેક્ખમ્મેન સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ‘‘તં ખો પન નેક્ખમ્મં એવં આસેવિતબ્બં, એવં ભાવેતબ્બં , એવં બહુલીકાતબ્બં, એવં તદનુધમ્મતા સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા’’તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં.

અબ્યાપાદો ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. બ્યાપાદં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તેન અબ્યાપાદેન સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ‘‘સો ખો પન અબ્યાપાદો એવં આસેવિતબ્બો, એવં ભાવેતબ્બો, એવં બહુલીકાતબ્બો, એવં તદનુધમ્મતા સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા’’તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં.

આલોકસઞ્ઞા ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. થિનમિદ્ધં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તાય આલોકસઞ્ઞાય સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ‘‘સા ખો પન આલોકસઞ્ઞા એવં આસેવિતબ્બા, એવં ભાવેતબ્બા, એવં બહુલીકાતબ્બા, એવં તદનુધમ્મતા સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા’’તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં.

અવિક્ખેપો ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. ઉદ્ધચ્ચં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તેન અવિક્ખેપેન સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ‘‘સો ખો પન અવિક્ખેપો એવં આસેવિતબ્બો, એવં ભાવેતબ્બો, એવં બહુલીકાતબ્બો, એવં તદનુધમ્મતા સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા’’તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં.

ધમ્મવવત્થાનં ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. વિચિકિચ્છં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તેન ધમ્મવવત્થાનેન સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ‘‘તં ખો પન ધમ્મવવત્થાનં એવં

આસેવિતબ્બં, એવં ભાવેતબ્બં, એવં બહુલીકાતબ્બં, એવં તદનુધમ્મતા, સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા''તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં.

ઞાણં ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. અવિજ્જં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તેન ઞાણેન સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ''તં ખો પન ઞાણં એવં આસેવિતબ્બં, એવં ભાવેતબ્બં, એવં બહુલીકાતબ્બં, એવં તદનુધમ્મતા સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા''તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં.

પામોજ્જં ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. અરતિં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તેન પામોજ્જેન સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ''તં ખો પન પામોજ્જં એવં આસેવિતબ્બં, એવં ભાવેતબ્બં , એવં બહુલીકાતબ્બં, એવં તદનુધમ્મતા સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા''તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં...પે॰....

પઠમં ઝાનં ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. નીવરણે પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તેન પઠમેન ઝાનેન સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ''તં ખો પન પઠમં ઝાનં એવં આસેવિતબ્બં, એવં ભાવેતબ્બં, એવં બહુલીકાતબ્બં, એવં તદનુધમ્મતા સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા''તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં... પે॰....

અરહત્તમગ્ગો ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. સબ્બકિલેસે પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યે તેન અરહત્તમગ્ગેન સમન્નાગતા, સબ્બે તે વિસુદ્ધચિત્તા અનાવિલસઙ્કપ્પાતિ – આદેસનાપાટિહારિયં. ''સો ખો પન અરહત્તમગ્ગો એવં આસેવિતબ્બો, એવં ભાવેતબ્બો, એવં બહુલીકાતબ્બો, એવં તદનુધમ્મતા સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા''તિ – અનુસાસનીપાટિહારિયં.

૩૨. નેક્ખમ્મં ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. કામચ્છન્દં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યા ચ ઇદ્ધિ યઞ્ચ પાટિહારિયં, ઇદં વુચ્ચતિ ઇદ્ધિપાટિહારિયં. અબ્યાપાદો ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. બ્યાપાદં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યા ચ ઇદ્ધિ યઞ્ચ પાટિહારિયં, ઇદં વુચ્ચતિ ઇદ્ધિપાટિહારિયં. આલોકસઞ્ઞા ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. થિનમિદ્ધં પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં...પે॰... અરહત્તમગ્ગો ઇજ્ઝતીતિ – ઇદ્ધિ. સબ્બકિલેસે પટિહરતીતિ – પાટિહારિયં. યા ચ ઇદ્ધિ યઞ્ચ પાટિહારિયં, ઇદં વુચ્ચતિ ઇદ્ધિપાટિહારિયન્તિ .

પાટિહારિયકથા નિટ્ઠિતા.

૭. સમસીસકથા

૩૩. સબ્બધમ્માનં [સબ્બેસં ધમ્માનં (ક॰) પટિ॰ મ॰ ૧.૮૭ પસ્સિતબ્બા] સમ્માસમુચ્છેદે નિરોધે ચ અનુપટ્ઠાનતા પઞ્ઞા સમસીસટ્ઠે ઞાણં.

સબ્બધમ્માનન્તિ પઞ્ચક્ખન્ધા, દ્વાદસાયતનાનિ, અટ્ઠારસ ધાતુયો, કુસલા ધમ્મા, અકુસલા ધમ્મા, અબ્યાકતા ધમ્મા, કામાવચરા ધમ્મા, રૂપાવચરા ધમ્મા, અરૂપાવચરા ધમ્મા, અપરિયાપન્ના ધમ્મા. **સમ્મા સમુચ્છેદે**તિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ, અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ, આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ, અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ, ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ,

ઞાણેન અવિજ્જં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ, પામોજ્જેન અરતિં સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ, પઠમેન ઝાનેન નીવરણે સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ…પે॰… અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે સમ્મા સમુચ્છિન્દતિ.

નિરોધેતિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં નિરોધેતિ, અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં નિરોધેતિ, આલોકસઞ્ઞાય થિનમિદ્ધં નિરોધેતિ, અવિક્ખેપેન ઉદ્ધચ્ચં નિરોધેતિ, ધમ્મવવત્થાનેન વિચિકિચ્છં નિરોધેતિ, ઞાણેન અવિજ્જં નિરોધેતિ, પામોજ્જેન અરતિં નિરોધેતિ, પઠમેન ઝાનેન નીવરણે નિરોધેતિ…પે॰… અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે નિરોધેતિ.

અનુપટ્ઠાનતાતિ નેક્ખમ્મં પટિલદ્ધસ્સ કામચ્છન્દો ન ઉપટ્ઠાતિ, અબ્યાપાદં પટિલદ્ધસ્સ બ્યાપાદો ન ઉપટ્ઠાતિ, આલોકસઞ્ઞં પટિલદ્ધસ્સ થિનમિદ્ધં ન ઉપટ્ઠાતિ, અવિક્ખેપં પટિલદ્ધસ્સ ઉદ્ધચ્ચં ન ઉપટ્ઠાતિ, ધમ્મવવત્થાનં પટિલદ્ધસ્સ વિચિકિચ્છા ન ઉપટ્ઠાતિ, ઞાણં પટિલદ્ધસ્સ અવિજ્જા ન ઉપટ્ઠાતિ, પામોજ્જં પટિલદ્ધસ્સ અરતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, પઠમં ઝાનં પટિલદ્ધસ્સ નીવરણા ન ઉપટ્ઠન્તિ…પે॰… અરહત્તમગ્ગં પટિલદ્ધસ્સ સબ્બકિલેસા ન ઉપટ્ઠન્તિ.

સમન્તિ કામચ્છન્દસ્સ પહીનત્તા નેક્ખમ્મં સમં, બ્યાપાદસ્સ પહીનત્તા અબ્યાપાદો સમં, થિનમિદ્ધસ્સ પહીનત્તા આલોકસઞ્ઞા સમં, ઉદ્ધચ્ચસ્સ પહીનત્તા અવિક્ખેપો સમં, વિચિકિચ્છાય પહીનત્તા ધમ્મવવત્થાનં સમં, અવિજ્જાય પહીનત્તા ઞાણં સમં, અરતિયા પહીનત્તા પામોજ્જં સમં, નીવરણાનં પહીનત્તા પઠમં ઝાનં સમં… પે॰… સબ્બકિલેસાનં પહીનત્તા અરહત્તમગ્ગો સમં.

સીસન્તિ તેરસ સીસાનિ – પલિબોધસીસઞ્ચ તણ્હા, વિનિબન્ધનસીસઞ્ચ માનો , પરામાસસીસઞ્ચ દિટ્ઠિ, વિક્ખેપસીસઞ્ચ ઉદ્ધચ્ચં, સંકિલેસસીસઞ્ચ અવિજ્જા, અધિમોક્ખસીસઞ્ચ સદ્ધા, પગ્ગહસીસઞ્ચ વીરિયં, ઉપટ્ઠાનસીસઞ્ચ સતિ, અવિક્ખેપસીસઞ્ચ સમાધિ, દસ્સનસીસઞ્ચ પઞ્ઞા, પવત્તસીસઞ્ચ જીવિતિન્દ્રિયં, ગોચરસીસઞ્ચ વિમોક્ખો, સઙ્ખારસીસઞ્ચ નિરોધોતિ.

સમસીસકથા નિટ્ઠિતા.

૮. સતિપટ્ઠાનકથા

૩૪. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, સતિપટ્ઠાના. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. વેદનાસુ…પે॰… ચિત્તે… ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો સતિપટ્ઠાના’’તિ.

૩૫. [ક] કથં **કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ?** ઇધેકચ્ચો પથવીકાયં અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો; દુક્ખતો અનુપસ્સતિ, નો સુખતો; અનત્તતો અનુપસ્સતિ, નો અત્તતો; નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ; વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ; નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ, પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ . અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો અનુપસ્સન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ, અનત્તતો અનુપસ્સન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ, નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ, વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ, નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ, પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. ઇમેહિ

સત્તહિ આકારેહિ કાયં અનુપસ્સતિ. કાયો ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ. સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં કાયં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – "કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાના".

ભાવનાતિ ચતસ્સો ભાવના – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના, આસેવનટ્ઠેન ભાવના.

ઇધેકચ્ચો આપોકાયં...પે॰... તેજોકાયં... વાયોકાયં... કેસકાયં... લોમકાયં... છવિકાયં... ચમ્મકાયં... મંસકાયં... રુધિરકાયં... ન્હારુકાયં [નહારુકાયં (સ્યા॰)] ... અટ્ઠિકાયં... અટ્ઠિમિઞ્જકાયં અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો; દુક્ખતો અનુપસ્સતિ, નો સુખતો ; અનત્તતો અનુપસ્સતિ, નો અત્તતો; નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ; વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ, નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ; પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો અનુપસ્સન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ, અનત્તતો અનુપસ્સન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ, નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ, વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ, નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ, પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ . ઇમેહિ સત્તહિ આકારેહિ કાયં અનુપસ્સતિ. કાયો ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ. સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં કાયં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – "કાયે કાયાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાના".

ભાવનાતિ ચતસ્સો ભાવના – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના, આસેવનટ્ઠેન ભાવના. એવં કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

[ખ] કથં **વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ?** ઇધેકચ્ચો સુખં વેદનં અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો...પે॰... પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ...પે॰... પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. ઇમેહિ સત્તહિ આકારેહિ વેદનં અનુપસ્સતિ. વેદના ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ. સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં વેદનં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – "વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાના".

ભાવનાતિ ચતસ્સો ભાવના...પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના...પે॰... ઇધેકચ્ચો દુક્ખં વેદનં...પે॰... અદુક્ખમસુખં વેદનં... સામિસં સુખં વેદનં... નિરામિસં સુખં વેદનં... સામિસં દુક્ખં વેદનં... નિરામિસં દુક્ખં વેદનં... સામિસં અદુક્ખમસુખં વેદનં... નિરામિસં અદુક્ખમસુખં વેદનં... ચક્ખુસમ્ફસ્સજં વેદનં... સોતસમ્ફસ્સજં વેદનં... ઘાનસમ્ફસ્સજં વેદનં... જિવ્હાસમ્ફસ્સજં વેદનં... કાયસમ્ફસ્સજં વેદનં... મનોસમ્ફસ્સજં વેદનં અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો...પે॰... પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ...પે॰... પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. ઇમેહિ સત્તહિ આકારેહિ વેદનં અનુપસ્સતિ. વેદના ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ. સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં વેદનં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – "વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાના".

ભાવનાતિ ચતસ્સો ભાવના...પે॰... એવં વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ.

[ગ] કથં **ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ?** ઇધેકચ્ચો સરાગં ચિત્તં અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો...પે॰... પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ...પે॰... પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ . ઇમેહિ સત્તહિ આકારેહિ ચિત્તં અનુપસ્સતિ. ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ. સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – "ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાના".

ભાવનાતિ ચતસ્સો ભાવના...પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના.

ઇધેકચ્ચો વીતરાગં ચિત્તં...પે॰... સદોસં ચિત્તં... વીતદોસં ચિત્તં... સમોહં ચિત્તં... વીતમોહં ચિત્તં... સંખિત્તં ચિત્તં... વિક્ખિત્તં ચિત્તં... મહગ્ગતં ચિત્તં... અમહગ્ગતં ચિત્તં... સઉત્તરં ચિત્તં... અનુત્તરં ચિત્તં... સમાહિતં ચિત્તં... અસમાહિતં ચિત્તં... વિમુત્તં ચિત્તં... અવિમુત્તં ચિત્તં... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં... સોતવિઞ્ઞાણં... ઘાનવિઞ્ઞાણં... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં... કાયવિઞ્ઞાણં... મનોવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો...પે॰... પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. **અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો** નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ...પે॰... પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. ઇમેહિ સત્તહિ આકારેહિ ચિત્તં અનુપસ્સતિ. ચિત્તં ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ. સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તં ચિત્તં અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાના''.

ભાવનાતિ ચતસ્સો ભાવના...પે॰... આસેવનટ્ઠેન ભાવના. એવં ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ.

[ઘ] કથં **ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ?** ઇધેકચ્ચો ઠપેત્વા કાયં ઠપેત્વા વેદનં ઠપેત્વા ચિત્તં તદવસેસે ધમ્મે અનિચ્ચતો અનુપસ્સતિ, નો નિચ્ચતો; દુક્ખતો અનુપસ્સતિ, નો સુખતો; અનત્તતો અનુપસ્સતિ, નો અત્તતો; નિબ્બિન્દતિ, નો નન્દતિ; વિરજ્જતિ, નો રજ્જતિ; નિરોધેતિ, નો સમુદેતિ; પટિનિસ્સજ્જતિ, નો આદિયતિ. અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો અનુપસ્સન્તો સુખસઞ્ઞં પજહતિ, અનત્તતો અનુપસ્સન્તો અત્તસઞ્ઞં પજહતિ, નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં પજહતિ, વિરજ્જન્તો રાગં પજહતિ, નિરોધેન્તો સમુદયં પજહતિ, પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતિ. ઇમેહિ સત્તહિ આકારેહિ તે ધમ્મે અનુપસ્સતિ. ધમ્મા ઉપટ્ઠાનં, નો સતિ. સતિ ઉપટ્ઠાનઞ્ચેવ સતિ ચ. તાય સતિયા તેન ઞાણેન તે ધમ્મે અનુપસ્સતિ. તેન વુચ્ચતિ – ''ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સનાસતિપટ્ઠાના''.

ભાવનાતિ ચતસ્સો ભાવના – તત્થ જાતાનં ધમ્માનં અનતિવત્તનટ્ઠેન ભાવના, ઇન્દ્રિયાનં એકરસટ્ઠેન ભાવના, તદુપગવીરિયવાહનટ્ઠેન ભાવના, આસેવનટ્ઠેન ભાવના. એવં ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતીતિ.

સતિપટ્ઠાનકથા નિટ્ઠિતા.

૯. વિપસ્સનાકથા

૩૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કઞ્ચિ [કિઞ્ચિ (ક॰) અ॰ નિ॰ ૬.૯૯-૧૦૦ પસ્સિતબ્બા] સઙ્ખારં નિચ્ચતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; અનુલોમિકાય ખન્તિયા અસમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; સમ્મત્તનિયામં અનોક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા [અરહત્તફલં વા (સ્યા॰ ક॰) અ॰ નિ॰ ૬.૯૮ પસ્સિતબ્બા] સચ્છિકરિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

''સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસઙ્ખારે અનિચ્ચતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ; અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતીતિ –

ઠાનમેતં વિજ્જતિ, સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કઞ્ચિ સઙ્ખારં સુખતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; અનુલોમિકાય ખન્તિયા અસમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; સમ્મત્તનિયામં અનોક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ .

‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસઙ્ખારે દુક્ખતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ; અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ; સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કઞ્ચિ ધમ્મં અત્તતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; અનુલોમિકાય ખન્તિયા અસમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; સમ્મત્તનિયામં અનોક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બધમ્મે [કઞ્ચિ ધમ્મં (સ્યા॰), કિઞ્ચિ ધમ્મં (ક॰) અ॰ નિ॰ ૬.૧૦૦ પસ્સિતબ્બા] અનત્તતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ; અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ; સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નિબ્બાનં દુક્ખતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; અનુલોમિકાય ખન્તિયા અસમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ; સમ્મત્તનિયામં અનોક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નિબ્બાનં સુખતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ; અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ; સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ’’.

૩૭. કતિહાકારેહિ અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ, કતિહાકારેહિ સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ? ચત્તારીસાય આકારેહિ અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ, ચત્તારીસાય આકારેહિ સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

કતમેહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ, કતમહિ ચત્તારીસાય આકારેહિ સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ? પઞ્ચક્ખન્ધે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો ઈતિતો

ઉપદ્દવતો ભયતો ઉપસગ્ગતો ચલતો પભઙ્ગુતો [પભઙ્ગતો (સ્યા॰)] અદ્ધુવતો અતાણતો [અત્તાણતો (સ્યા॰)] અલેણતો અસરણતો રિત્તતો તુચ્છતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો આદીનવતો વિપરિણામધમ્મતો અસારકતો અઘમૂલતો વધકતો વિભવતો સાસવતો સઙ્ખતતો મારામિસતો જાતિધમ્મતો જરાધમ્મતો બ્યાધિધમ્મતો મરણધમ્મતો સોકધમ્મતો પરિદેવધમ્મતો ઉપાયાસધમ્મતો સંકિલેસિકધમ્મતો.

૩૮. પઞ્ચક્ખન્ધે અનિચ્ચતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો નિચ્ચં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે દુક્ખતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો સુખં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે રોગતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો આરોગ્યં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે ગણ્ડતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અગણ્ડં [નિગણ્ડો (સ્યા॰)] નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે સલ્લતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો વિસલ્લં [નિસ્સલ્લં (સ્યા॰)] નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

પઞ્ચક્ખન્ધે અઘતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનઘો નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે આબાધતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનાબાધો નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે પરતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અપરપ્પચ્ચયં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે પલોકતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અપલોકધમ્મો નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે ઈતિતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનીતિકં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

પઞ્ચક્ખન્ધે ઉપદ્દવતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનુપદ્દવં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે ભયતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અભયં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે ઉપસગ્ગતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનુપસગ્ગં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે ચલતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અચલં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે પભઙ્ગુતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અપભઙ્ગુ [અપ્પભઙ્ગં (સ્યા॰)] નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

પઞ્ચક્ખન્ધે અદ્ધુવતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો ધુવં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે અતાણતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો તાણં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે અલેણતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો લેણં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે અસરણતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો સરણં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે રિત્તતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અરિત્તં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

પઞ્ચક્ખન્ધે તુચ્છતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અતુચ્છં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે સુઞ્ઞતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો પરમસુઞ્ઞં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે અનત્તતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો પરમત્થં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે આદીનવતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનાદીનવં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે વિપરિણામધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અવિપરિણામધમ્મં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

પઞ્ચક્ખન્ધે અસારકતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો સારં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે અઘમૂલતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનઘમૂલં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે વધકતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અવધકં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે વિભવતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અવિભવં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે સાસવતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનાસવં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

પઞ્ચક્ખન્ધે સઙ્ખતતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અસઙ્ખતં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે મારામિસતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો નિરામિસં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે જાતિધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અજાતં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે જરાધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અજરં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે બ્યાધિધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અબ્યાધિ [અબ્યાધિધમ્મં (સ્યા॰)] નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

પઞ્ચક્ખન્ધે મરણધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અમતં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે સોકધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અસોકં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે પરિદેવધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અપરિદેવં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે ઉપાયાસધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અનુપાયાસં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ. પઞ્ચક્ખન્ધે સંકિલેસિકધમ્મતો પસ્સન્તો અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. પઞ્ચન્નં ખન્ધાનં નિરોધો અસંકિલિટ્ઠં નિબ્બાનન્તિ પસ્સન્તો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

૩૯. અનિચ્ચતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. દુક્ખતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. રોગતોતિ , દુક્ખાનુપસ્સના. ગણ્ડતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. સલ્લતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. અઘતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. આબાધતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. પરતોતિ, અનત્તાનુપસ્સના. પલોકતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. ઈતિતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના.

ઉપદ્દવતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. ભયતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના . ઉપસગ્ગતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. ચલતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. પભઙ્ગુતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. અદ્ધુવતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. અતાણતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. અલેણતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. અસરણતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. રિત્તતોતિ, અનત્તાનુપસ્સના.

તુચ્છતોતિ, અનત્તાનુપસ્સના. સુઞ્ઞતોતિ, અનત્તાનુપસ્સના. અનત્તતોતિ , અનત્તાનુપસ્સના. આદીનવતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. વિપરિણામધમ્મતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. અસારકતોતિ, અનત્તાનુપસ્સના. અઘમૂલતોતિ , દુક્ખાનુપસ્સના. વધકતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. વિભવતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. સાસવતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના.

સઙ્ખતતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. મારામિસતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. જાતિધમ્મતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. જરાધમ્મતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. બ્યાધિધમ્મતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. મરણધમ્મતોતિ, અનિચ્ચાનુપસ્સના. સોકધમ્મતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. પરિદેવધમ્મતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. ઉપાયાસધમ્મતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના. સંકિલેસિકધમ્મતોતિ, દુક્ખાનુપસ્સના.

ઇમેહિ ચત્તાલીસાય આકારેહિ અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભતિ. ઇમેહિ ચત્તાલીસાય આકારેહિ સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમતિ.

ઇમેહિ ચત્તાલીસાય આકારેહિ અનુલોમિકં ખન્તિં પટિલભન્તસ્સ, ઇમેહિ ચત્તાલીસાય આકારેહિ સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમન્તસ્સ કતિ અનિચ્ચાનુપસ્સના, કતિ દુક્ખાનુપસ્સના, કતિ અનત્તાનુપસ્સના?

પઞ્ચવીસતિ અનત્તાનુપસ્સના, પઞ્ઞાસ અનિચ્ચાનુપસ્સના;
સતં પઞ્ચવીસતિ ચેવ, યાનિ દુક્ખે પવુચ્ચરેતિ.

વિપસ્સનાકથા નિટ્ઠિતા.

૧૦. માતિકાકથા

૪૦. નિચ્છાતો [નિચ્છાતો મુચ્ચતીતિ (સ્યા॰)], મોક્ખો વિમોક્ખો, વિજ્જાવિમુત્તિ, અધિસીલં, અધિચિત્તં, અધિપઞ્ઞા, પસ્સદ્ધિ, ઞાણં, દસ્સનં વિસુદ્ધિ [સુદ્ધિ (સ્યા॰)] નેક્ખમ્મં, નિસ્સરણં પવિવેકો, વોસ્સગ્ગો, ચરિયા, ઝાનવિમોક્ખો, ભાવના, અધિટ્ઠાનં, જીવિતં.

૪૧. **નિચ્છાતો**તિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દતો નિચ્છાતો, અબ્યાપાદેન બ્યાપાદતો નિચ્છાતો...પે॰... પઠમેન ઝાનેન નીવરણેહિ નિચ્છાતો...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસેહિ નિચ્છાતો.

મોક્ખો વિમોક્ખોતિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દતો મુચ્ચતીતિ – મોક્ખો વિમોક્ખો. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદતો મુચ્ચતીતિ – મોક્ખો વિમોક્ખો...પે॰... પઠમેન ઝાનેન નીવરણેહિ મુચ્ચતીતિ – મોક્ખો વિમોક્ખો...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસેહિ મુચ્ચતીતિ – મોક્ખો વિમોક્ખો.

વિજ્જાવિમુત્તીતિ નેક્ખમ્મં વિજ્જતીતિ વિજ્જા, કામચ્છન્દતો મુચ્ચતીતિ વિમુત્તિ. વિજ્જન્તો મુચ્ચતિ, મુચ્ચન્તો વિજ્જતીતિ – વિજ્જાવિમુત્તિ. અબ્યાપાદો [અબ્યાપાદં (સ્યા॰)] વિજ્જતીતિ વિજ્જા, બ્યાપાદતો વિમુચ્ચતીતિ વિમુત્તિ. વિજ્જન્તો મુચ્ચતિ, મુચ્ચન્તો વિજ્જતીતિ – વિજ્જાવિમુત્તિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગો વિજ્જતીતિ વિજ્જા, સબ્બકિલેસેહિ મુચ્ચતીતિ વિમુત્તિ. વિજ્જન્તો મુચ્ચતિ, મુચ્ચન્તો વિજ્જતીતિ – વિજ્જાવિમુત્તિ.

અધિસીલં અધિચિત્તં અધિપઞ્ઞાતિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં, સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ, દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ. યો તત્થ સંવરટ્ઠો, અયં અધિસીલસિક્ખા . યો તત્થ અવિક્ખેપટ્ઠો, અયં અધિચિત્તસિક્ખા. યો તત્થ દસ્સનટ્ઠો, અયં અધિપઞ્ઞાસિક્ખા. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે સંવરટ્ઠેન સીલવિસુદ્ધિ, અવિક્ખેપટ્ઠેન ચિત્તવિસુદ્ધિ. દસ્સનટ્ઠેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ. યો તત્થ સંવરટ્ઠો, અયં અધિસીલસિક્ખા. યો તત્થ અવિક્ખેપટ્ઠો, અયં અધિચિત્તસિક્ખા. યો તત્થ દસ્સનટ્ઠો, અયં અધિપઞ્ઞાસિક્ખા.

પસ્સદ્ધીતિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં પટિપ્પસ્સમ્ભેતિ, અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં પટિપ્પસ્સમ્ભેતિ...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે પટિપ્પસ્સમ્ભેતિ.

ઞાણન્તિ કામચ્છન્દસ્સ પહીનત્તા નેક્ખમ્મં ઞાતટ્ઠેન ઞાણં ; બ્યાપાદસ્સ પહીનત્તા અબ્યાપાદો ઞાતટ્ઠેન ઞાણં...પે॰... સબ્બકિલેસાનં પહીનત્તા અરહત્તમગ્ગો ઞાતટ્ઠેન ઞાણં.

દસ્સનન્તિ કામચ્છન્દસ્સ પહીનત્તા નેક્ખમ્મં દિટ્ઠત્તા દસ્સનં. બ્યાપાદસ્સ પહીનત્તા અબ્યાપાદો દિટ્ઠત્તા દસ્સનં...પે॰... સબ્બકિલેસાનં પહીનત્તા અરહત્તમગ્ગો દિટ્ઠત્તા દસ્સનં.

વિસુદ્ધીતિ કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મેન વિસુજ્ઝતિ. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદેન વિસુજ્ઝતિ...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગેન વિસુજ્ઝતિ.

નેક્ખમ્મન્તિ કામાનમેતં નિસ્સરણં, યદિદં નેક્ખમ્મં. રૂપાનમેતં નિસ્સરણં, યદિદં આરુપ્પં. યં ખો પન કિઞ્ચિ ભૂતં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં, નિરોધો તસ્સ નેક્ખમ્મં. બ્યાપાદસ્સ અબ્યાપાદો નેક્ખમ્મં. થિનમિદ્ધસ્સ આલોકસઞ્ઞા નેક્ખમ્મં...પે॰... સબ્બકિલેસાનં અરહત્તમગ્ગો નેક્ખમ્મં.

નિસ્સરણન્તિ કામાનમેતં નિસ્સરણં, યદિદં નેક્ખમ્મં. રૂપાનમેતં નિસ્સરણં, યદિદં આરુપ્પં. યં ખો પન કિઞ્ચિ ભૂતં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં, નિરોધો તસ્સ નિસ્સરણં. કામચ્છન્દસ્સ નેક્ખમ્મં નિસ્સરણં. બ્યાપાદસ્સ અબ્યાપાદો નિસ્સરણં...પે॰... સબ્બકિલેસાનં અરહત્તમગ્ગો નિસ્સરણં.

પવિવેકોતિ કામચ્છન્દસ્સ નેક્ખમ્મં પવિવેકો ...પે॰... સબ્બકિલેસાનં અરહત્તમગ્ગો પવિવેકો .

વોસ્સગ્ગોતિ નેક્ખમ્મેન કામચ્છન્દં વોસ્સજ્જતીતિ – વોસ્સગ્ગો. અબ્યાપાદેન બ્યાપાદં વોસ્સજ્જતીતિ – વોસ્સગ્ગો...પે॰... અરહત્તમગ્ગેન સબ્બકિલેસે વોસ્સજ્જતીતિ – વોસ્સગ્ગો.

ચરિયાતિ કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મેન ચરતિ. બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદેન ચરતિ...પે॰... સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગેન ચરતિ.

ઝાનવિમોક્ખોતિ નેક્ખમ્મં ઝાયતીતિ – ઝાનં. કામચ્છન્દં ઝાપેતીતિ – ઝાનં. ઝાયન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાપેન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાયન્તીતિ ધમ્મા. ઝાપેન્તીતિ કિલેસે. ઝાતે ચ ઝાપે ચ જાનાતીતિ – ઝાનઝાયી [ઝાનવિમોક્ખો (સ્યા॰) અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા]. અબ્યાપાદો ઝાયતીતિ ઝાનં. બ્યાપાદં ઝાપેતીતિ – ઝાનં…પે॰… આલોકસઞ્ઞા ઝાયતીતિ – ઝાનં. થિનમિદ્ધં ઝાપેતીતિ – ઝાનં…પે॰… અરહત્તમગ્ગો ઝાયતીતિ – ઝાનં. સબ્બકિલેસે ઝાપેતીતિ – ઝાનં. ઝાયન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાપેન્તો મુચ્ચતીતિ – ઝાનવિમોક્ખો. ઝાયન્તીતિ – ધમ્મા. ઝાપેન્તીતિ – કિલેસે. ઝાતે ચ ઝાપે ચ જાનાતીતિ – ઝાનઝાયી.

૪૨. ભાવના અધિટ્ઠાનં જીવિતન્તિ કામચ્છન્દં પજહન્તો નેક્ખમ્મં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો. નેક્ખમ્મવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાનસમ્પન્નો. સ્વાયં એવં ભાવનાસમ્પન્નો અધિટ્ઠાનસમ્પન્નો સમં જીવતિ, નો વિસમં; સમ્મા જીવતિ, નો મિચ્છા; વિસુદ્ધં જીવતિ, નો કિલિટ્ઠન્તિ – આજીવસમ્પન્નો. સ્વાયં એવં ભાવનાસમ્પન્નો અધિટ્ઠાનસમ્પન્નો આજીવસમ્પન્નો યઞ્ઞદેવ પરિસં ઉપસઙ્કમતિ – યદિ ખત્તિયપરિસં યદિ બ્રાહ્મણપરિસં યદિ ગહપતિપરિસં યદિ સમણપરિસં – વિસારદો ઉપસઙ્કમતિ અમઙ્કુભૂતો. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ભાવનાસમ્પન્નો અધિટ્ઠાનસમ્પન્નો આજીવસમ્પન્નો.

બ્યાપાદં પજહન્તો અબ્યાપાદં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો…પે॰… થિનમિદ્ધં પજહન્તો આલોકસઞ્ઞં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો…પે॰… ઉદ્ધચ્ચં પજહન્તો અવિક્ખેપં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો…પે॰… વિચિકિચ્છં પજહન્તો ધમ્મવવત્થાનં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો…પે॰… અવિજ્જં પજહન્તો વિજ્જં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો…પે॰… અરતિં પજહન્તો પામોજ્જં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો…પે॰… નીવરણે પજહન્તો પઠમં ઝાનં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો…પે॰… સબ્બકિલેસે પજહન્તો અરહત્તમગ્ગં ભાવેતીતિ – ભાવનાસમ્પન્નો. અરહત્તમગ્ગવસેન ચિત્તં અધિટ્ઠાતીતિ – અધિટ્ઠાનસમ્પન્નો. સ્વાયં એવં ભાવનાસમ્પન્નો અધિટ્ઠાનસમ્પન્નો સમં જીવતિ, નો વિસમં; સમ્મા જીવતિ, નો મિચ્છા; વિસુદ્ધં જીવતિ, નો કિલિટ્ઠન્તિ – આજીવસમ્પન્નો. સ્વાયં એવં ભાવનાસમ્પન્નો અધિટ્ઠાનસમ્પન્નો આજીવસમ્પન્નો યઞ્ઞદેવ પરિસં ઉપસઙ્કમતિ – યદિ ખત્તિયપરિસં યદિ બ્રાહ્મણપરિસં યદિ ગહપતિપરિસં યદિ સમણપરિસં – વિસારદો ઉપસઙ્કમતિ અમઙ્કુભૂતો. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ભાવનાસમ્પન્નો અધિટ્ઠાનસમ્પન્નો આજીવસમ્પન્નોતિ.

માતિકાકથા નિટ્ઠિતા.

પઞ્ઞાવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

પઞ્ઞા ઇદ્ધિ અભિસમયો, વિવેકો ચરિયપઞ્ચમો;
પાટિહારિ સમસીસિ, સતિપટ્ઠાના વિપસ્સના;
તતિયે પઞ્ઞાવગ્ગમ્હિ, માતિકાય ચ તે દસાતિ.

મહાવગ્ગો યુગનદ્ધો, પઞ્ઞાવગ્ગો ચ નામતો;
તયોવ વગ્ગા ઇમમ્હિ [તિવગ્ગો યસ્સ વિક્ખેપો (સ્યા॰ ક॰)], પટિસમ્ભિદાપકરણે.

અનન્તનયમગ્ગેસુ, ગમ્ભીરો સાગરૂપમો;
નભઞ્ચ તારકાકિણ્ણં, થૂલો જાતસ્સરો યથા;
કથિકાનં વિસાલાય, યોગીનં ઞાણજોતનન્તિ.

પટિસમ્ભિદામગ્ગપાળિ નિટ્ઠિતા.